

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

M. P. KASTBERG

90 AAR i JYLLAND

NYT NORDISK FORLAG
ARNOLD BUSCK

90 Aar i Jylland

M. P. KASTBERG

90 Aar i Jylland

NYT NORDISK FORLAG · ARNOLD BUSCK
KJØBENHAVN 1947

Copyright 1947
by
NYT NORDISK FORLAG
ARNOLD BUSCK A/S

Omslagstegning af
Peter Holm

★

Vor Gud et Liv os alle gav,
men ikke lige let en Vandring til vor Grav.

Dette er et Uddrag af mine Livserindringer, spredte Minder fra et langt Aaremaal, taget i Flæng og alt andet end registreret, en ganske almindelig Tilværelse med de sædvanlige Forekomster af Lys og Skygge, Begejstring og Skuffelse og øvrige Foreteelser, som Skæbnen byder os. Og det er jævn Mands Tale, som absolut ikke venter at gøre sig gældende.

Det er først efter mange Opfordringer, at jeg er gaaet med til at skrive disse Erindringer, netop fordi jeg fandt dem alt for lidt »spændende« og aktive til Offentliggørelse; men til Gengæld faar jeg Lejlighed til en Sammenligning mellem hin Tids Aand, Moral og Livsvilkaar, da Mottoet var »Frygt Gud og følg Landevejen«, og de samme Faktorerers indgribende Betydning i vore »kultur-mættede« Dage.

Tilværelsen er blevet forjaget som aldrig før, en naturlig Følge af Udviklingen paa alle Omraader. Men jeg synes, der er noget selvmodsigende i dette, at trods alle Opfindelser og Forbedringer bringer Livet ikke større Tilfredshed, og det er heller ikke blevet lettere at leve, tværtimod. Men det er vel en Følge af de stedse større Krav, der stilles til Livet, og som Udviklingen ikke kan følge Trop med.

Man havde mere »Tid« i hine længst forsvundne, saakaldte »gamle« Dage, da »di bandt sjel djer Hoser og syed' sjel djer Særk«, og Nyhederne holdt sig aktuelle længe, fordi der var

saa faa af dem. Nu derimod skal man helst selv være delagtig i Tildragelserne, ellers er de glemt en Time efter, fordi der er saa mange af dem.

Men Skæbnen gik ogsaa dengang sin Vej gennem Tilværelsen aldeles som nu og mærkede eller prydede Hjemmene og de enkelte Mennesker med Sorg eller Glæde, Lys eller Mørke uden Hensyn til Stand og Stilling.

Det er trist, at Kredsen af Venner og Bekendte udtyndes, som Aarene skrider — de faar »Forfald«, og man savner dem ved den næste Revue. Man kan ikke mere drøfte Problemerne med dem — baade dem, hvorom Striden stod i svundne Dage, og de mere aktuelle. Og de tomme Pladser i Kredsen minder én om, at den Dag, hvor man staar helt alene, nærmer sig mere og mere.

M. P. KASTBERG.

Fra Barndom og Skolegang.

Min Indgang i dette vide og brede, ufatteligt store Rum, der kaldes Verden, foregik ganske fordringsløst den 20. Oktober 1854 i den gamle Færgegaard ved Oddesund.

Jeg har ingen Minder fra den nævnte Stund med Undtagelse af et falmet Stykke Pergament, som jeg opbevarer i en gammel Bibel; her beder min Fader Gud om at tage mig i sin Varetægt og ikke slippe mig, hvis jeg »skal opleve den høje Alderdom.«

Saaledes staar der, og jeg kan sige, at Gud har hørt min Faders Bøn, thi jeg er nu 92 Aar og mener, jeg hele Tiden har haft Forbindelse med Gud og har flere Gange faaet Beviser derpaa, endda paa ret iøjnefaldende Maade.

Jeg var den førstefødte i Ægteskabet, hvori der ialt blev tre Børn, to Dreng og en Pige, og der er paa det omtalte Pergament selvfølgelig anført aldeles tilsvarende Henstillinger til Gud vedrørende mine to Søkende, som forlængst er døde.

Min Fader, Christen Kastberg, var født paa »Ballegaard« ved Lemvig og var vistnok den første, der har foretaget Udtøringsarbejder her i Landet, idet han af Chr. den 8'de fik Koncession paa Udtørring af 2000 Td. L. af Nissum Fjord: »os elskelige Strandingskommissær Christen Kastberg«, som der staar i det gamle Dokument. Retten til denne Udtørring solgte han senere til Grosserer Oven og Sønner, som atter afhændede Projektet til engelske Firmaer, med Milliontab for disse.

Det Tidsrum, der er svundet siden den nævnte Dato, synes uendeligt af Længde, naar man tænker sig det samme Aaremaal *fremad*. Hvis man skulde tilbagelægge alle disse mange Aar om igen — tænk, hvilken *Fond af Visdom*, Ens Erfaringer da vilde være at støtte sig til. Et Tilbageblik over Tiden, der svandt, synes saa forbavsende kort og hurtigt tilbagelagt, selv om *Tiden* jo ikke er lige lang for alle. Saaledes gives der Mennesker, der er saa lykkeligt optagne, at en Time forsvinder for dem i Løbet af tre Kvarter — jeg hører *undertiden* til disse.

I et saa langt Aaremaal har jeg haft Lejlighed til at lære mange Hjem at kende og har kunnet følge Udviklingen af disse, specielt vedrørende den økonomiske Side, ogsaa for mange af Børnene fra de respektive Hjem. Jeg har i mange Tilfælde høstet den Erfaring, at hvor Børnene og de unge havde let Adgang til Penge og kunde faa, naar de bad derom, lærte de aldrig at værdsætte Penge; naar de senere kom til at staa paa egne Ben, var de ukendt med Begrebet *Økonomi*, og Følgerne udeblev ikke.

Det begyndte billedlig talt ofte med »et flot Køretøj« og endte mange Gange »til Fods« i et Par Træsko; omvendt med dem, der allerede fra Hjemmet var vant til at betragte en 25-Øre med en vis Respekt. For dem var allerførst *økonomisk Balance* en selvfølgelig Opgave, en Arv, de fik med fra deres Hjem, og jeg har gennem Aarene kunnet følge adskillige, som begyndte Vandrigen ud i Tilværelsen i et Par Træsko, men vendte tilbage i flot Selvejer-Ekvipage. Dette er jo ikke noget Nyt; det anføres derfor ogsaa kun for yderligere at pointere *Hjemmenes* store Ansvar i saa Henseende, da det dog er fra sit Hjem, at Barnet faar Grundlaget og Anvisning paa dets videre Færden i Livet.

Jeg kunde egentlig godt tage mig selv som et Eksempel, idet Penges *rette Værdi* først rigtig gik op for mig efter min Moders Død. Hun havde altid været parat med en Haandsrækning til mig, men jeg tog Lære deraf, saa mine Børn blev vænnet til Sparsommelighed, ikke mindst fra deres Moders Side, med en

25-Øre til Fødselsdagen — dette dog heldigvis uden mindste Forbindelse med *Gerrighed*, Gudskelov.

Som en Indledning ved Nedskrivningen af mine Erindringer skal det bemærkes, at selvfølgelig »skrev« jeg som enhver anden i dette »skrivende« Land, og allerede fra min Skoletid har jeg liggende »Produkter« i bunden og ubunden Stil, dog uden Fordring om Evighedspræg, og hvorvel jeg som Skribent, navnlig bedømt efter saakaldt *Nutidslyrik*, vel nærmest hører hjemme i det voluminøse Bundt af »litterære Nittere«, som specielt Danmark er beriget med, saa har jeg dog ved flere Lejligheder haft den Glæde at faa Anerkendelse fra kompetent Side, bl. a. af Dr. phil. Stangerup, som ogsaa da Edv. Egeberg skrev til mig, at »blandt de Ting, De læste for Forsamlingen, var der meget, som mange *professionelle* Penneryttere maatte misunde Dem.«

Jeg har altid efter Evne villet give Tankerne høj Flugt, selv om det ikke lykkedes lige godt altid, men jeg gik aldrig højere op i den himmelske Atmosfære, end at jeg stadig havde Forbindelse med Jorden, *uden* at jeg dog derfor heldigvis føler mig eller er særlig jordbunden, tværtimod!

Jeg har faaet nogle Noveller antaget af Radioen, udgivet nogle Pjecer og skrevet Artikler til Bladene om aktuelle Spørgsmaal, men ellers har jeg ikke gjort Forsøg paa at blive litterært omtalt, undtagen for saa mange Aar tilbage i Tiden, da jeg var 22 Aar, og det er dette Forsøg, jeg her vil omtale.

Jeg havde allerede to Aar før skrevet et 3 Akts Drama, Emnet hentet fra Vestkysten, med indlagt Tekst til et Par Sange, Musikken til disse skulde en Komponist sørge for, hvis mit Stykke blev antaget.

Jeg tog saa til Hovedstaden og gik op til Erik Bøgh for at anmode ham om lidt Vejledning i Sagen; jeg vilde jo aflevere Stykket til Det kongelige Teater, hvilket jeg straks betroede Bøgh. Forfatteren sad ved sit Skrivebord, da jeg kom ind i Stuen, og hans Kone gik derinde og puslede med et eller andet.

Erik Bøgh havde saakaldt »Polka-Haar«, en Frisure, hvor man kun lod Haaret klippe i Nakken, for at det ikke skulde hænge ned over Frakkekraven, men ellers beholdt man alt Haaret paa Hovedet, hvorved en god Haarvækst efter Klipningen i Nakken blev dobbelt saa svær at se til — en alt andet end hygiejnisk og køn Frisure.

»Naa, saa De skriver Komedier?« indledte Bøgh, »endogsaa Dramaer, naa, ja, hvorfor ikke? Men ved De, unge Mand, at det Sprog, man skriver, *ikke* er det samme som det, man taler, eller omvendt? Og véd De, at det at skrive et Skuespil er lige saa vanskeligt, som det er at lave en Maskine, naar man ikke véd, hvad en Skrue er. De siger, at De vil indlevere det til Det kongelige Teater, det fraraader jeg Dem paa det bestemteste, ikke for nogen Pris — det varede 20 Aar, før man mente at kunne benytte mine Arbejder, og da man saa endelig kunde, var jeg »anderswo engagiert«.«

Han sad imens og bladede i mit haandskrevne Manuskript, Skrivemaskiner fandtes jo ikke dengang. »Nej,« vedblev han, »gaa op til August Rasmussen, Dagmartheateret, dér har De maaske en Chance.«

Men jeg gik ikke op til »Dagmar«, og det var maaske en Fejl, for saa vidt jeg kunde eller vilde have bragt det videre i den Branche. Men to Dage efter mit Besøg hos Erik Bøgh gik jeg op til Det kgl. Teaters Chef, Kammerherre Fallesen, den gamle Oberst, der havde ombyttet Stillingen som Kommandant paa Bornholm med Chefsposten for »Det kgl. Teater og Kapel«, som det dengang hed. Og nu vilde Skæbnen, eller hvad man ellers vil kalde det, at jeg mødte Erik Bøgh paa Trappen op til Teaterchefen — han gik ned, da jeg gik op, og lige idet vi passerede hinanden, og han saa mig, gav det ligesom et Ryk i ham, som om han vilde sige: »Hvad, kommer du alligevel?«

Og senere fik jeg saa at vide, at Bøgh var Censor ved Teateret, men det havde han ikke sagt til mig, medmindre han først var blevet det, *efter* at han havde talt med mig?

Jeg erindrer, at Fallesen ligesom straks riposterede ved at

sige, at Teateret i Tiden ingen Skuespillere havde til dramatiske Roller og, saavidt jeg mindes, var der i saa Henseende vist ogsaa kun Tale om en enkelt Skuespiller, nemlig Emil Poulsen, men Samtalen endte dog med, at jeg skulde lade Manuskriptet blive paa Teateret, saa skulde jeg senere høre derfra.

Det er givet, at jeg ikke opsøgte Erik Bøgh mere, men efter nogle faa Ugers Forløb fik jeg Manuskriptet tilbage fra »Det kgl. Teater og Kapel« med en Bemærkning vedrørende Replikkerne, og naar den Ændring, eller hvad det nu var, man ønskede, var foretaget (jeg har desværre ikke Skrivelsen mere), kunde jeg indsende Manuskriptet igen.

Skuespillet var altsaa ikke *pure* afvist, men da jeg i Mellemtiden havde faaet andet at varetage og vel ogsaa nærede Tvivl om, hvorledes jeg skulde faa det stillede Forlangende udført, fik jeg ikke gjort mere ud af den Historie, og Dramaet — »Anna« hedder det — henligger gulnet blandt mange andre Arbejder af lignende Art.

For et Aarstid siden skrev jeg atter et lille dramatisk Arbejde, som jeg forøvrigt har haft »Generalprøve« paa, idet jeg læste det op for et privat Selskab med det Resultat, at »intet Øje var tørt«, for at bruge en Vending af den Art, som undertiden benyttes i Referater fra Møder, naar der skal antydes stor Virkning med faa Ord. Og alle disse Tankesvingninger og Pennedrejninger venter nu kun paa at blive tilintetgjort, eventuelt ved en Art Autodafé, naar jeg er død, selv nænner jeg jo ikke at gøre det. For mig har det været til megen Adspredelse at kunne blade disse Aandsarbejder igennem, disse Minder om Oplevelser fra en svunden Tid, der prægedes baade af Sorg og Glæde.

Det vilde være utaknemligt at sige andet end, at de lyse Stunder i mit Liv har haft et stort Overtag over de mørke Stemninger, som jeg kom ud for paa min lange Vandring. Og naar disse lyse Minder om Hjertelighed, Skønhed og det *ridderlige* Sindelag, jeg mødte paa min Vej og blev delagtig i, i Ny

og Næ melder sig som Solstref, der pludselig bryder et Skydække, saa bliver for en kort Stund Hverdagen betydelig mindre graa og Ensomheden meget mere fjern. Og da føler jeg dobbelt Glæde og Taknemlighed over den Forstaaelse og det virkelige Vennesind, jeg altid, og *ikke mindst* i de senere Aar, havde faaet mange Beviser paa i de Kredse, hvis Retsind, Kløgt og Ære skal Danmarks Fremtid bære. Og jeg benytter her Lejligheden til at bringe alle dem, hos hvem jeg fandt dette ridderlige Sind og denne Forstaaelse, der bragte mig de lyse Stunder, min uforbeholdne, hjerteligste Tak! Men lad mig tilføje, at var end jeg glad, naar man lidt paaagtet, jeg en »pro forma Gunst« dog *aldrig* eftertragtet.

Rent menneskeligt set hylder og foretrækker jeg at yde de Mennesker Hjertelighed og Respekt, der lader et virkeligt kristent Næstesind saavidt muligt komme til Orde i *Gerning*, fremfor dem, der i tilknapet Højtidelighed, ofte som formummede Helgener, jonglerer med Ordene, undertiden tillige i Ydmyghedens smukkeste Skrud, og lader det blive ved de pyntelige Ord *alene*. Og Veltalenhed i fripostigt Udstyr formaar næsten altid at give det Udseende af, at Vedkommende alligevel »staar med Palmerne«.

I det lange Aaremaal har jeg truffet mange saadanne »kalkede Grave«, altfor mange, til Skade for *sand* Kristenheds Propaganda, og har derved, tror jeg da, lært at skelne mellem ægte og uægte »kristelig Ordmosaik«!

Jeg har altid haft den psykiske Skavank, uden Hensyn til Følgerne, at sige min Mening, sikkert som Reminiscens fra Barndommen, da det altid, først og sidst, gjaldt om at sige *Sandheden*, uden Hensyn til hvor stor eller lille Sagen eller Brøden var. Ved at sige Sandheden har man dog den uvurderlige Fordel paa sin Side, at man *ikke* glemmer fra den ene Gang til den anden, hvad man sidste Gang sagde, eventuelt endog absolut *paastod* — det maa være en ubehagelig Situation at komme ud for!

Jeg husker fra min Barndom, at jeg fik Paalæg om altid at bestræbe mig for at have rene Hænder og en god Samvittighed. Ligeledes erindrer jeg tydelig, at vi i mit Hjem, til Skræk og Advarsel for en ulydig Pøde, havde en Art Tortur i Beredskab; den hed »Skammekrogen«. Og at skulle staa i Skammekrogen var en Situation, der i høj Grad krænkede den skyldiges Ære og Selvagtelse, saa det blev en virkelig Straf for den, der, selv i en meget ung Alder, allerede ejede begge Dele. Et af Dagligstuenes mørkeste Hjørner var altid udset til at være »Skammekrog«, og dér fik »Synderen« saa Ordre til at staa en vis Tid og blev først »løsladt« efter pænt at have bedt om Forladelse og lovet »aldrig at gøre det mere« — mon Børnene endnu beder om Forladelse? Delinkventen skulde altsaa staa med Ryggen til Stuen, saa man kun havde selve det mørke Hjørne, hvori man stod, at se paa — at vende sig om og »lade som ingenting« eller prøve paa at »stikke af« gav altid Tillægsstraf i Form af nogle mindre blide Klap. Jeg husker ikke, om man ogsaa skulde holde Hænderne oprakt, saaledes som det nu ved vore Dages »Hold op« er blevet en kendt Gestus her i Landet. Ventetiden var jo altid lang, og jo mere uretfærdig man mente sig behandlet, desto mere krympede man sig selvfølgelig ved at bede om »godt Vejr« igen. Men at komme i Skammekrogen var i Virkeligheden større Straf end en regulær Lussing, ikke mindst fordi det tog betydelig længere Tid, og i den Periode af Tilværelsen har en rask Dreng jo altid travlt.

Jeg kom engang til at staa i Skammekrogen, fordi jeg ikke attraaede at spise Flæsk, og jeg fik Lov til at staa der, indtil jeg bad om at faa Flæsket. Mærkværdig nok er Flæsk under enhver Form senere bleven en af mine bedste Retter, og da der til Flæsk hører Kartofler, skal det lige tilføjes, at en god, melet Kartoffel er en herlig Ret, som man næsten kan spise til alt, undtagen til Rødgrød og Chokolade.

Jeg var kun 5 Aar, da min Fader døde. Min Moder bortforpantede saa Færgegaarden og Færgeriet til en Mand, der hed

Jens Mærsk, medens hun selv flyttede til Lemvig, i hvis Nærhed hun ejede en lille Gaard, i Dybe Sogn. Foruden den ordinære Skoleundervisning, som vi Børn fik hos en Lærerinde, og fra hvilken Belæring jeg mindes, at jeg bl. a. ogsaa skulde lære at strikke efter Formlen »Stik ind, slaa om, tag tilbage, lad Masken falde«, fik jeg sammen med fire andre Drengene privat Undervisning hos en Telegrafist Skov i Lemvig.

Fra min Tilværelse i Lemvig husker jeg særlig Østrigernes Indtog i Byen og den stærke Disciplin, de var underkastet, hvilket ikke mindst bidrog til, at de opførte sig saa eksemplarisk, at Byens Borgere ved flere Lejligheder gik i Forbøn for dem, naar de havde forset sig og skulde føres op paa Østerbjerg for at løbe Spidsrod og straffes med Rotting; der vankede Straf for den mindste Forseelse.

Østrigerne var jo noget uvant med Kosten, de fik her, de brugte saaledes til at begynde med Kniv og Gaffel til Grød, ligesom de var ukendt med Brug af Smør o. s. v. o. s. v.

Kejser Frantz Joseph lod præge en Medalje paa Størrelse med en dansk Specie, som uddeltes til Tropperne, og paa Medaljens Forside var der et Billede af Kejseren, medens der paa Bagsiden stod at læse, paa Tysk naturligvis: »Soldater, for Eders Enker og Umyndige vil jeg sørge«. General Gablenz var, saavidt jeg véd, den øverste Kommandant.

Da Østrigerne og de andre Nationer, der hørte til Hæren, derunder Ungarerne, var rejst, var der en Spøgefugl, der i Lemvigbladet, man havde vel dengang kun eet Blad, spurgte om, hvilken Forskel der var paa en Stork og en Østriger, og Dagen efter var Svaret der: »Joh,« hed det, »der er den Forskel, at en Stork tager sine Unger med sig, men Østrigerne lader dem blive —«.

Af andre Minder fra Lemvig har jeg Erindringen om min første Kærlighed — jeg har siden haft adskillige »Anfægtelser« i den Retning. Det drejede sig om en ung Pige paa 16 Aar, som vi fem Drengene, i Alderen 9—11 Aar, var blevet forelsket i; nu

husker jeg ikke mere, hvorledes Bekendtskabet var blevet indledet, men Laura Lauridsen, saaledes hed hun, maa vist have haft med Undervisningen hos Telegrafist Skov at gøre, eftersom alle vi fem Drengene var blevet kendt med hende. Hun var Datter af Proprietær Lauridsen, »Resenborg« pr. Struer, og en nydelig ung Pige, der vel nærmest maa være optraadt som selvbestalt Moder for os. Men desværre fik hun Difteritis og døde. Og større Sorg, naar Hensyn tages til vor umodne Alder, kunde dengang næppe nogen af os være kommet ud for. Apropos Difteritis, da blev Mælk, saavidt jeg husker, dengang anbefalet som Universalmiddel mod denne Sygdom.

Da jeg var 11 Aar gammel, optraadte jeg som »Grosserer i Ben«; jeg havde samlet alle Ben fra vor egen Husholdning og samtidig faaet Løfte om Naboens Ben — undtagen dem, han gik paa — og jeg havde derved faaet ialt et Par Sække, som skulde sælges til en Mand, der havde bekendtgjort, at han den og den Dag vilde opkøbe Ben, og de skulde leveres paa Havnen. Jeg lejede saa to Drengene til at bære Sækkene, da det selvfølgelig var under »Grossererens« Værdighed selv at gøre det, medens jeg som Direktør for Eksporten spadserede bagefter. Om der overhovedet blev noget tilovers fra den Forretning er vist tvivlsomt. Jeg mindes ligeledes, at jeg en Dag sammen med min Moder var i Dybe, hvor Kong Frederik den 7de, som selv var til Stede, lod nogle Høje udgrave; der var samlet en Masse Mennesker, og jeg synes endnu, jeg kan se Majestæten: en undersætsig Skikkelse med Frakken tæt tilknapet og rygende af en Merskumspibe.

Af andre Bagateller fra Lemvig husker jeg, at der boede en Boghandler Sønderbæk paa Hjørnet af Torvet, hvor Købmand Therkelsen senere havde sin Butik, og om denne Boghandler hed det:

»Mit første er en Synder, mit andet er en Bæk,
det hele er en Flynder, der sælger Pen og Blæk!«

Det var jo paa en Tid, da Drikkeriet florerede, og saa vidt jeg husker, skulde navnlig Varde og Lemvig være — og er det maaske endnu — blandt de Byer, der havde den største Om-sætning af »smaa Sorte« eller Kaffe-punsche. I Varde kunde man, sagdes der, og kan maaske endnu, købe i *Favnevis*, »hel eller halv Favn«, i Stedet for Antal Kopper. Jeg anfører kun dette, for at man lettere i vor sobre Tid kan forstaa, hvor naturligt og ligetil det var i hine Tider at færdes med en Perial af forskellig Styrke. Det vakte ikke nævneværdig Opsigt, medens man nu styrter til Vinduet, naar man ser et vaklende Individ paa Gaden, inden Politiet annammer ham.

Paa tre Hjørner af Torvet i Lemvig var der tre Beværtninger, og Ejerne af disse skiftedes til at besøge hinanden, om ikke vel just daglig, saa dog jævnligt, og det foregik paa følgende bramfri Maade, fortælles det: Den første eller altsaa en af dem puttede en Firskilling i sin Lomme, og bevæbnet med dette autoriserede Magtmiddel aflagde han en Visit hos den nærmest boende Kollega, hvor han saa klinkede med denne og fik Firskillingen godt anbragt, hvorefter han gik hjem igen. Beværter Nr. 2 sikrede sig ogsaa en Firskilling og besøgte Vært Nr. 3, og denne besøgte saa efter Velkomsten med Nr. 2 Kollega Nr. 1, der havde sat Svikmøllen i Gang, og saaledes nød de Livet den Formiddag ved Hjælp af den samme Firskilling.

Paa min Moders lille Gaard i Nærheden af Lemvig havde vi bl. a. et af Datidens fine Køretøjer staaende, en saakaldt halv-lukket Vogn, til Afveksling fra de høje, saakaldte »Flensborg-vogne«, som Handelsmændene, der handlede med Heste og Kreaturer paa Hamborg og Husum, altid brugte. Naar disse Handelsfolk kørte hjem fra Markederne, var de undervejs ofte udsat for Overfald. Der var derfor altid mindst fire Personer paa hver Vogn, og man havde nogle Knipler med i Vognen. Det var »ærlige Penge«, som Byskov kalder dem, de bragte med hjem, det var Specier, dansk Mønt af ægte Sølv, det var altsaa før »64«. I mindre Partier havde man Pengene i en saakaldt

»Kat«, et Læderbælte, som man bar om Livet, medens man ellers havde Sølvet i Sække, naar »Katten« ikke slog til. Papirspenge var udelukket i den Handel. Det var ligesom en fjern Lighed med hin Tid, da der skulde fire Okser til at transportere 100 Kr. romersk Mønt, som bestod af store Jernplader; man »klattede« ikke med Pengene i hine Tider!

Min Moder var Sønderjyde, født Wilde, fra Sønder Lügum, hvor hun havde en Del af sin Familie boende. Hun besluttede engang at ville aflægge sin Familie dér et længe lovet Besøg. Det var i 1862, og vor »Staldmester« paa Gaarden, en ældre Kavalèr af Datidens Type, sindig og skeptisk, som tog sig af adskillige af de paa en saadan lille Gaard forefaldende Hverv, fik saa Ordre til at gøre sig klar til at køre den efter hin Tids Forhold ret lange Tur til Sønderjylland. Dette var for Ole, som jeg tror, han hed, noget aldeles ekstraordinært, og han voksede overfor Bekendte og Karlene i Nabolaget samt udi egen Indbildning adskillige Tommer, fordi han blev betroet en saadan Tur. Han fik travlt med at skære Hakkelse til Hestene, da der skulde bruges meget til Turen. Man havde dengang en saakaldt »Skærekiste« til det Brug, en aflang Kasse, hvori Straaet blev lagt, og foran paa Kassen var anbragt en Skærekniv, som man med højre Haand skar Straaet i Stykker med, eftersom man med den venstre Haand skød det frem.

Nu var Ole imidlertid saa optaget af Turen og dens Spænding — Hovedet var vel allerede i Sønderjylland — saa han i Hastværket uheldigvis kom til at tilføje sig et stort Saar paa en Finger, aldeles som det kan ske ved en Kødhakkemaskine, naar der puttes en Finger ned, og Oles Finger blødte voldsomt. Men det var der nemt og billigt Raad for i hine Tider; Ole fik hurtigt fat i noget rigtig gammelt, støvet Spindelvæv, og med det om Fingeren og en Klud til at fastholde det, standsede Blødningen straks. Det var ret almindeligt at standse Næseblod ved at stikke Spindelvæv op i Næseborene, og man kendte ikke til Blodforgiftning som i vore Dage, hvor en ubetydelig Rift

eller et Stik fra en Tjørn tit bringer Døden, og en Anelse af Jord i et Saar ofte medfører Stivkrampe og Død.

Hvad er nu Aarsagen til denne Forandring fra nærmest Immunitet til mimoseagtig Følsomhed? Er det Klimaet eller Leve-maaden, der er Skyld deri, for det kan da hverken skyldes den udvidede Hygiejne eller »de forjagede Nerver«, skulde man synes. For Grunden skal vel ikke søges deri, at der forhen, da der var langt til Lægehjælp, ikke straks blev spændt for, fordi et Barn blev sygt? Vilde det leve, var det jo godt, og vilde det dø, naa ja, den Vej skal vi allesammen, og desuden hedder det jo, at »den er lykkeligst, der kommer først herfra«. Men en naturlig Følge heraf var, at kun de sundeste og kraftigste Børn levede og blev »lagt til«.

Det skal selvfølgelig ikke opfattes eller forstaas, som om Folk var ligeglade, enten et Barn levede eller ej, men det var ganske simpelt en Følge af Vanskeligheden ved at skaffe Lægehjælp.

Men det var Køreturen til Tønder og Sdr. Lügum! Min Broder var imidlertid død, han blev kun fem Aar gammel, saa vi var kun tre Personer under Kaleschen; Ole var paa Bukken, og Forspandet var et Par gode, danske Heste.

Mellem Lemvig og Ribe er der 21 Mil, ca. 160 km, og det varede 72 Timer at naa frem til Ribe, Ole var jo god ved Hestene. Nu tager det pr. Flyver vel 20 Minutter, og en kommende Generation vil muligvis finde, at selv den Fart er altfor sendrægtig. Første Nat tilbragte vi i Ringkøbing, anden Nat i Bramminge i Kikkenborg Kro, og Aftenen derefter kom vi til Ribe for derfra at fortsætte til Tønder, hvor min Moder besøgte en Veninde, Mamsell (Jomfru) Lohmeier. Fra Besøget hos hende husker jeg kun en stor, rødmalet Blikkasse, der indeholdt Butterdej og brune Kager. Derfra kørte vi ud til Mors Familie, som boede paa en Gaard i Sønder Lügum. Herfra erindrer jeg, at min Søster og jeg blev sat op paa en stor, aflang Trækasse, som hang i fire Jernstænger. Der var Mælk i Kassen, og denne blev skubbet frem og tilbage, indtil der viste sig Smør i Mæl-

ken. Det var nu deres Maade at kærne paa. Paa en anden Gaard havde de en stor Hund, der løb indeni en rund Trækasse, som ved den roterende Bevægelse stadig var i Forbindelse med et andet omdrejende Apparat, hvormed man kærnedede Mælken til Smør. Hunden havde et strengt Arbejde, og det blev ogsaa senere forbudt at anvende Dyr paa den Maade. Ja, det var dengang. Nu besørger Elektriciteten Arbejdet med at skaffe Smør. Det vakte mit Ubehag, at Staldluften havde saa let Adgang til Stuehuset, som stod i Forbindelse med Stalden ved en Længe, den saakaldte Deal eller Diele; det undrede mig, at min Moder ingen Bemærkninger gjorde i saa Henseende, hun, som ellers var saa pertentlig, og for hvis Ordenssans jeg ofte var et uskyldigt Offer, syntes jeg da.

Man fik noget at se paa en saadan Køretur og Tid til at drøfte og sammenligne, *hvad* man saa. Horisonten laa jo ikke alt for langt ude dengang. Nu er Tiden bleven rationeret, og vor Mentalitet er ofte paavirket af denne Kendsgerning, medens Bil og Tog suser forbi, med Hastværk paa Bukken og ofte med Døden i Hælene.

Hvor længe Besøget varede, husker jeg ikke, men vi kom da til Lemvig igen.

Lemvig er en idyllisk Plet af dansk Jord, med sin Fjord og sine høje Skrænter om Byen, der ligger som i et Svøb, vis à vis sit smukke Anlæg. Naar man en Aften, efter at Lysene er tændt, staar oppe paa Østerbjerg eller, som jeg saa ofte forhen har staaet, i daværende Proprietær Poul Kirks Havestue og ser ned i den »illuminerede Gryde«, som Synet af Byen ved en saadan Lejlighed faktisk er, saa skal det være en meget forvænt Riviera-Turist, hvis han ikke i høj Grad fængsles af det smukke Syn. Det forekommer mig, at jeg engang har set en Plakat, hvorpaa der stod: »Har man ikke været i Lemvig, har man ikke været i Danmark!« Og der er saa megen Sandhed deri, at denne af Skønhed særprægede Idyl vistnok søger sin Lige her i Landet, saa ejendommelig er dens Beliggenhed. Det var iøvrigt fra

Østerbjerg, at det fjendtlige svenske Rytteri styrtede i Afgrunden, ført af en dansk Bonde, hvis Navn burde kendes og hædres, fordi han gav sit Liv for sit Fædreland!

Lemvig har stadig sit »Jespersens Hotel«, som jeg i sin Tid besøgte, medens Jespersen, efter hvem Hotellet fik Navn, drev Hotellet; her følte man sig altid hjemme, aldeles som i sin Tid hos Schou i Struer og hos Schaumburg i Holstebro. Og det er jo netop det hjemlige, man ofte savner paa et moderne, stilfuldt Hotel, selv om alt ellers er tip-top. Jespersen var forekommende og jovial, altid omsorgsfuld for Gæsterne; der var Hygge i Stuerne — Funkis var der ikke noget, der hed dengang, og man blev »paa Hat« med Kelneren, fordi han blev »gammel i Gaarde«.

Engang var jeg kommet til Byen og skulde bo hos Jespersen et Par Dage; man udelod Ordet »Hotel« — det hed altid »Hos Jespersen«, saa vidste man, hvor det var, saaledes som Tilfældet jo ogsaa er andre Steder. Det var en Lørdag Aften ved 5-Tiden, og om Lørdagen kom der altid en Del Proprietærer og større Gaardejere ind paa Hotellet. Saaledes var det ogsaa den Dag, hvor bl. a. tre Landmænd fra Omegnen havde placeret sig ved et Bord, hvor der stod en ledig Stol, adviserende »Optaget«. Paa Gulvet gik en Herre frem og tilbage; det var en Grosserer fra København, og det var tydeligt, at han kedede sig. Saa indledte Hotelejereren en Samtale med Manden, som for første Gang var i Lemvig, og det viste sig saa, at Grosserereren, fordi det var Lørdag, og Købmændene netop den Dag altid var stærkt optaget, ikke kunde faa gjort Forretning før om Mandagen og derfor fandt Tiden lang, da han ikke var kendt med nogen i Byen.

»Det er der Raad for,« sagde Jespersen, »derhenne sidder tre Herrer og venter paa en Fjerdemand til en Whist,« Bridge kendte man ikke dengang, »men det lader ikke til, at han kommer, saa dér kan De vist faa et Slag Kort, hvis De vil; det er Proprietærer her fra Egnen.«

»Ja, mange Tak for den elskværdige Anvisning,« sagde Grossereren, »men jeg spiller vist for højt for d'Herrer!«

»Ja, vi kan jo prøve ad,« sagde Jespersen og gik.

Lidt efter kom han tilbage og sagde, at Grossereren kunde godt blive Fjerdemand til en Whist, hvorefter denne gik over til Bordet, hvor Herrerne sad, og sagde: »Jeg takker d'Herrer. Det er meget venligt af Dem at ville optage mig som Fjerdemand, men det kan vist ikke nytte, for jeg spiller aldrig under 10 Øre pr. Point.« »Nej, saa kan det heller ikke nytte, det har De saa pinnede Ret i,« blev der svaret, »for vi spiller aldrig under en Krone!« — Tableau.

Det almindelige, naar der spilledes Whist, saadan i Familie-kredse eller Mand og Mand imellem, var $\frac{1}{4}$ Øre pr. Point, og naar det gik højt *én Øre*, saa Grossereren havde Ret i, at et ti Øres Spil nærmest var i Retning af Hazardspil og ikke noget for »almindelige Mennesker« at give sig af med.

Jeg husker ligeledes, at der i Lemvig var et Gæstgiveri dér, hvor nu »Varmdals Hotel« ligger. Værten i bemeldte Gæstgiveri, som var et søgt Madsted, hed Mads Kjær, en gammel Mand, hvem man næsten altid kunde træffe i Færd med at tage en Snus af en Daase, han stadig gik med. Mads Kjær havde bl. a. en Søn, der ejede et Saltværk ved Lemvig, og da han var Ungkarl, gik han altid hjem til Maaltiderne i Gæstgiveriet, som kun laa et Kvarters Gang fra Saltværket. Denne Søn, jeg tror nok, han hed Lars, havde en aldeles fænomenal Evne til at fortælle og holde Folk i Aande ved sine Fortællinger, der var mer eller mindre zünftige og ukontrollerede. Der var altid hos Mads Kjær et særligt veldækket Aftensbord, og der var navnlig mange unge Kontorfolk, der søgte dette Bord. Naar man saa var placeret — jeg har selv helt tilfældig spist ved dette Bord en enkelt Gang — og skulde til at begynde Maaltidet, rømmede Sønnen, Lars Kjær, sig og sagde omtrent saadan: »Det er sandt, har I hørt,« og saa fulgte der en Skylle af Historier, den ene mere morsom end den anden, og de blev ligefrem slugt af de ungdommelige Tilhørere, som hurtigt

maatte lægge baade Kniv og Gaffel og holde sig paa Maven for ikke helt at sprænges af Latter.

Dette havde til Følge, at Lars, uberørt af Munterheden, som det sig hør og bør Fortælleren, i Ro og Mag kunde udsøge sig de bedste Stykker af Maden og Paalæget, medens der rundt om Bordet sad Personer, hvis klagende »Aah nej, hold nu op! Aah! Aah!« medens de holdt sig i Siderne og paa Maven, tilstrækkeligt tydelig afspejlede Fortællerens Succes.

Paa en Gaard i umiddelbar Nærhed af Lemvig boede der en Proprietær Carstens, bekendt for sine Kræfter; hans Slægt stammede fra det sydlige Holsten, saavidt jeg husker. Hr. Carstens kom jævnlig til Lemvig og tog altid ind paa Mads Kjærs Gæstgiveri, hvor man ved Lejlighed flere Gange havde appelleret til hans Kræfter for at faa urolige Elementer »sat paa Plads«. Der var paa hver Side af Gangen, som man kom ind i fra Gaden, baade en pænere saakaldt Skænkestue for »Honoratiories« og en Slyngelstue for Proletarer. Brændevinen var jo billig, enkelte brændte den vel endnu selv, og de »smaa Sorte« florerede i Værtshusene. Det fortaltes, at naar man i Slyngelstuen etablerede Slagsmaal og Spektakler, lukkede Skænkepigebloet Døren op og raabte ind i Stuen: »Carstens er her!« hvilket Udraab straks blev forstaaet og dæmpede Gemytternes Opstemthed — enten saa Carstens var der eller ej.

Det var ogsaa i Lemvig, at en Grosserer spillede paa Børsen, i Kaffe og Majs, og det gik saa nogenlunde, sagde man; tabte han paa Kaffen, vandt han paa Majsen og omvendt, men en Dag vilde Uheldet, at Grosserereren tabte paa *begge* Dele, og det var jo ikke stimulerende.

Forøvrigt var Lemvig og Egnen, som ogsaa Thy, kendt for sit store til Tider hasarderede Kortspil; man kunde spille baade Hjem og Kone bort. I denne Forbindelse kommer jeg i Tanker om et Kortspil i Doverodde Kro, hvor tre Mænd fra Egnen fik et Slag Kort, men de spillede ikke om »rede Penge« og undgik derved Regnskab og Vrøvl om Betalingen, nej, de kom meget lettere fra det Spil, de vilde spille.

Den ene satte en Sum Penge ind, den anden en Kirke med tilhørende Tiende, og den tredie sin Gaard. De to førstnævnte kunde eksistere alligevel, hvis de tabte, blev der sagt, hvorimod den tredie, han, der satte sin Gaard ind, vilde være totalt ruineret, hvis han tabte Spillet. Men han vandt og rørte aldrig Kortene mere. Han havde faaet et saadant Chok ved den Lejlighed, at hver Gang han kom ud for et *Tilbud* om at spille Kort, kom han til at ryste som Espeløv.

Det er bl. a. den Art Kortspil og Handeler, der har foranlediget Loven, hvorefter Konen, som rimeligt er, skal give sit Samtykke til enhver Afgørelse eller Disposition, der er af vital Betydning for det fælles Hjem.

Der var dengang, og er vel endnu, tre Vandmøller paa Struer—Lemvig-Eggen. Klostermølle, tilhørende den gamle Hædersmand Jens Hausgaard, hvem jeg kendte, og hvis Sønneson nu er en kendt Professor. Kjærgaardsmølle og Aamølle. Naar de tre Møllere kom sammen i selskabeligt Lag, spillede de Trekort, og sidste Stik gjaldt altid en Tønde Gryn. Der var ingen løse Penge i det Spil, det var saa nemt med det, man kørte blot over til den paagældende Mølle næste Dag, enten for at hente Gevinsten eller betale Tabet, altsaa med Gryn og upaavirket Humør.

Der boede paa Lemvigegnen, i Fabjerg, en saakaldt »klog Mand«, Kjeld Bjerre i Fabjerg, som blev hentet ud til Hjælp for baade Mennesker og Dyr. Han var kendt som Mirakelmand over store Dele af Landet, og man hentede ham langvejs fra. Nævnte Kjeld Bjerre var en lille, vindtør Mand, nærmest et Skelet at se paa, men mystiske Evner havde han. Byfogeden i Lemvig, hvis Svigersøn var Læge, havde ofte været ude efter ham og idømt ham Bøder og maaske ogsaa Fængsel flere Gange, men lige meget hjalp det. Folk betalte altid Bøderne for ham. Saa vilde Skæbnen eller Tilfældet, at Byfogeden blev meget syg af et Maveonde, og Byens Læger blev mobiliseret — der har vel næppe været flere end højst to —, thi Folk gik jo ikke

til Læge dengang for enhver Ubetydelighed, og man havde heller ingen Sygekasseknep at trykke paa, saasnart Ungen brølede.

Alle Raad blev anvendt. Datidens Repertoire af Lægemedler var just ikke særlig stort, og lige meget hjalp det, det blev værre og værre med Byfogeden. Saa var der en, der tog Mod til sig — der siges, at det var Byfogedens Kone — og sagde: »Hent Kjeld Bjerre!« Og der var ingen anden Udvej, hvor surt end Æblet var at bide i. Kjeld Bjerre blev altsaa hentet, og Byfogeden kom sig hurtigt, men Bjerre skal først, fortælles der, have betinget sig, at han ikke blev straffet for den ydede Hjælp.

Derefter fik han Lov til at praktisere, saa meget han lystede, og der var dem, der tiltroede ham saa store Evner, at de mente, han selv havde sendt Sygdommen til Byfogeden for at kunne faa Lov til at praktisere. Historien er ikke ældre, end at der maaske endnu lever Folk dér paa Egnen, som kan huske det, hvis ikke der foreligger andre Beviser for Rigtigheden.

Bjerre ejede en ganske lille, gammeldags Spilledaase, og han kunde sidde i Timevis og nyde dens spinkle Toner, blev der sagt. Hvad angaar hans Virksomhed som praktiserende, ustadert Læge mindes jeg bl. a. et Tilfælde fra Uglev paa Thyholm, hvortil han var blevet hentet for at kurere en Hest, der var blevet hovlam, som det kaldes. Dyr lægen kunde ikke kurere den, vel nærmest fordi han ikke var helt klar over, hvorfor Hesten haltede. Bjerre tog en Gaasefjer, der var rensset og altsaa aaben, saa han kunde blæse igennem den, og saa satte han blot Gaasefjeren lige igennem Huden og pustede det underliggende Væv op; det var blevet trykket sammen dér paa Boven, og sluttelig satte han et Stykke Begplaster paa, og Dagen efter var Hesten rentravende igen. Og for at antyde, hvor vidt hans Evner og Viden spændte, skal jeg blot anføre, at han ved samme Lejlighed gav en ung Pige et Raad mod Ringorme, som hjalp hende, efter at hun hidtil forgæves havde søgt Raad derfor. Hermed være selvfølgelig ikke sagt, at han var klogere end autoriserede Medicinmænd i Almindelighed, men aparte, for ikke at sige mystiske, Evner havde han.

De to her anførte Tilfælde foregik det Aar, jeg boede i Uglev, og det var vistnok ved samme Lejlighed, at en derboende Gaardejer Poul Christensens Kone søgte Raad hos ham for en Lidelse, som hun i flere Aar havde været plaget af, og som hun nu blev kureret for efter Kjeld Bjerres Anvisning.

Min Moder havde en velstaaende Slægtning i Flensborg, og da Krigen i 1864 var forbi, blev jeg sendt til Flensborg for at lære det tyske Sprog, og jeg blev optaget i den danske Skole dernede hos Holt og Monrad, men fra hin Tid husker jeg egentlig kun de idelige Sammenstød mellem Dansk og Tysk. Jeg erindrer dog fra den Tid en jødisk Begravelse paa den mosaiske Kirkegaard, som jeg paa passende Afstand iagttog, efter at jeg sammen med et Par andre Drenge af Nysgerrighed var kommet ind paa Kirkegaarden. Efter at Ritualet vedrørende Jordfæstelsen var sket Fyldest, tog Præsten en lille Sten op af sin Lomme og smed den ned i Graven, idet han udrød: »Hils Fader Abraham, Isak og Jacob fra mig!« hvorefter hele Følget hver især smed en lille Sten ned paa Kisten med Udraabet: »Ogsaa fra mig, ogsaa fra mig.«

Der laa et Hotel i den Del af Flensborg, som hed »Im Norden«, og det hed »Fru Rasks Hotel« og ejedes af en Enke, en Veninde af Fr. d. VII, fortalte man, og med den Tilføjelse, at han ofte havde boet der. Dengang var Flensborg nærmest en spredt Bebyggelse, selve Byen laa her foran, mod Vest laa »Ballastbrügge« for sig, og mod Øst var der en Bydel, der hed »Sct. Jürgen«. Det var dengang; nu er Byen jo forlængst et samlet Hele. Jeg husker bl. a. de smukke Udflugtssteder Mürwick og Kupfermühlen Hölzung, hvoraf Mürwick vel nærmest var det samme for Flensborg, som Pinneberg blev det for Hamburg.

Min Moder var i Mellemtiden blevet gift og havde atter overtaget Færgegaarden ved Oddesund og Overfarten, og efter 2½ Aars Ophold i Flensborg kom jeg derfor tilbage til de hjemlige Kødgryder og blev sendt til Thisted for at kunne

frekventere Realskolen dér, hvis fungerende Rektor var N. V. Møller, Niels Viborg Møller, en Sønderjyde, født i Gram, saavidt jeg husker, og en energisk Mand, som Sønderjyden i Almindelighed er det.

Vi havde Rektoren i Religion og Tysk, og da jeg jo nu var helt ferm i dette Sprog, fik jeg derved straks ligesom en lidt bedre Position i Klassen, og det skete derfor tit, at Rektoren gav mig Bogen til Afhøring i den tyske Time, medens han selv gik ud for bl. a. at nyde en alkoholfri Drik, som vi Drengene kaldte »Rektorens Sukkervand«. Rektoren havde anskaffet sig en »Velocipede«, Datidens Cykle, en »Væltepeter«, som den kaldtes, og naar han vilde benytte den, saa maatte altid et Par af Drengene med, for at Rektoren kunde holde Balancen paa den vælige Ganger, og bagefter maatte de hjælpe ham ned af »Dyret«.

Rektor Møller blev senere Undervisningsinspektør og besøgte mig som saadan flere Aar efter.

Fra de Aar, jeg var paa Realskolen i Thisted, mindes jeg bl. a. følgende Postførere paa Ruten Struer—Thisted: d'Herrer Ejgaard, Mouritzen og Terp, og af Postkarle, som de, der kørte Ruten, kaldtes, Niels Knudsen og Poul Nielsen og særlig sidstnævnte, fordi der knytter sig en lille Historie til Mindet om ham. Jeg boede under min Skolegang hos en Madam Andersen, Enke efter en Buntmager Andersen, og min Værtindes Søster var gift med den gamle Brygger I. C. Jacobsen, Grundlæggeren af Carlsberg Bryggeriet, og naar Bryggeren og hans Kone kom til Thisted, det skete vistnok to Gange om Aaret, hørte man Naboerne i Gaden hviske til hinanden: »Bryggerens er her i Tiden, for Madam Andersen har faaet en ny Kjole!« Om der mulig blot har været en »Tanke af Misundelse« over og om Nyheden, da er dette tilgiveligt, selvom de jo ikke alle kunde vente at have eller faa en Svoger af det Format som Bryggerens.

I denne Forbindelse gør jeg her et Sidespring.

Under et Ophold i København for nogle Aar siden kom jeg

tilfældig med til en Frokost paa Carlsberg til Ære for »Købmandsforeningen Øst for Storebælt«; det var den daværende elskværdige Redaktør Espersen, der var Skyld i, at jeg kom med; han mente nemlig, at jeg som daværende Formand for »Personlig Frihed« i Jelling burde være med, hvilket Direktør Sander fandt saa naturligt og lige til, idet han udtalte: »Ja, saa er De jo netop en af vore.« Efter en Gennemgang af Bryggeriets Lokaler blev Selskabet ført ind i et Værelse, hvor der opbevaredes flere Ting, som havde tilhørt Bryggeriets Grundlægger, I. C. Jacobsen, deriblandt dennes Karakterbog fra Skolen, og jeg har blot og *udelukkende* vedføjet disse Linier for at gøre opmærksom paa den karakteristiske eller iøjnefaldende Forbindelse, der er mellem et Par af de Karakterer, som Drengen I. C. Jacobsen fik, og den store Virksomhed, han som Mand grundlagde. Jeg husker selvfølgelig ikke de enkelte Karakterer, men jeg bed Mærke i, at Drengen havde *ug* i Regning og Flid, hvilket jeg finder betegnende, thi hans Virke tydede netop paa, at han baade var flittig og forstod at regne rigtigt!

Men tilbage til Thisted.

Jeg delte Værelse med en jævnaldrende, som ogsaa var Elev i Realskolen, Anton Bendixen fra Teglgården i Vestervig, den senere Postmester dersteds, men selv om vi muligvis betalte lige meget i Kontanter for Logiet, saa havde Anton altid et Forspring for mig i Form af Naturalydelser, som han jævnligt fik sendt fra sit Hjem, dels en Bøtte Smør, saa en fed And eller Gaas o. s. v. — Gaver, som jeg ikke havde Raad til at yde, hvor gerne jeg end vilde. Og selvom Forplejningen vel var upaa-klagelig, saa havde den Idé nu bidt sig fast hos mig, at min Kontubernal af fornævnte Grund blev foretrukket ved enhver Lejlighed, saa jeg vistnok altid følte mig forurettet. Navnlig var det galt med Tildelingen af Te eller rettere Tevand, som vi fik, idet min Kop kun var halvt saa stor som Antons, og det var mig til stor Græmmelse at konstatere mit Mindreværd ved denne Kendsgerning.

De omtalte Postkarle paa Oddeund—Thisted-Ruten spændte

Hestene fra og opholdt sig indtil Turen tilbage i den store gamle Købmandsgaard, som ejedes af Købmand Knakkegaard Møller, Forfatteren Bertel Budtz Møllers Bedstefader. Gaarden laa dér, hvor nu Vestergades Brugsforening har til Huse, og da jeg vidste, hvilken Tid jeg kunde træffe Poul Nielsen, hvem jeg kendte bedst, gik jeg ud til ham og beklagede mig, navnlig over »den lille Kop Te«, jeg altid fik, hvortil Poul Nielsen efter kort Betænkning, som en anden Salomon, udbrød: »Slaa æ Kop i Stykker.« Selvfølgelig stod jeg maabende overfor en saa drastisk Foranstaltning, men Poul klarede hurtigt Begreberne for mig ved at tilføje: »Saa skal æ nok sør' for en Kop.« Uheldigvis faldt min Kop selvfølgelig Dagen efter paa Gulvet og gik itu, men Madam Andersens velmente Vrede afparerede jeg dog straks ved at sige, at jeg nok selv skulde skaffe en ny Kop, som min Ven Poul saa besørgede for mig. Men hvilken Kop! Thi lige meget hvor lidt Teen tilsyneladende fyldte i den, saa var der altid mindst lige saa meget i den som i Antons Kop, og det var vel egentlig Hovedsagen.

Af andre Episoder fra Skoletiden husker jeg bl. a. Elevernes Dueller, bl. a. Marius Henckes Duel med Henrik Bonne og andre af Duellerne, hvor jeg ofte var Deltager som Sekundant, og Kapskydningen om Gevinster til de to smukke, unge Damer, Døtre af Kammerraad Hansen og Amtsførvalter Hencke. Flere Aar senere kom jeg tit til Thisted, og bl. a. husker jeg en Invitation fra Lærer Helles om at deltage i en Sangerfest, hvortil jeg havde skrevet et Par Sange.

Ligelédes mindes jeg en Forenings Fællesspisning paa Hotel Royal. Det var i Jørgen Larsens Tid, og Stemningen var ret fremskreden, da Foreningens joviale og afholdte Formand pludselig og med stærk Røst paabød Tavshed med følgende usnobbede Henvendelse til Forsamlingen: »Æ wil be' de ærede Mænd og Kvinder om at holde djer Kjæv, for Murermester Veie vil hol' en Taal for Fædrenelandet!«

Det lød hjemligt og fortroligt og var ikke til at tage fejl af.

En Dag kom jeg ind paa Hotel »Thy«, hvor Proprietær Nør-

gaard fra Snedsted stod og talte med en anden Mand fra Egnen, og efter at jeg havde hilst paa de to Herrer, skulde vi have Fyr paa Cigaren. Vi fik Cigarerne frem, og Nørgaard kom med Tændstikken og bød den samme Tændstik til os alle tre, for, som han sagde, vi ska' spaar! Men da Opvarteren i det samme kom forbi, vændte Nørgaard sig om og sagde: »Lad os faa en halv Flaske Portvin.«

Det er jo ikke saa mange Aar siden, at Thisted By fik sit eget Teater, men paa hin Tid, da hvidskurede Gulve med fint Sand endnu var Mode endog i Byen, medens man paa Landet endnu havde stampede Lergulve, var Teateret installeret paa Gæstgivergaarden, det senere Hotel »Thy«. Og da Teateret til Nabo havde nogle Stalde, der husede Mængder af Kvæg, kunde det selvfølgelig hænde, at en kritisk Replik, en smægtende Udgydelse eller et skæbnesvangert Spørgsmaal paa Scenen, hvis Svar under Dødsstilhed blev afventet af et andægtigt Publikum, kunde faa et kraftigt, undertiden noget *dvælende* Svar fra Staldene i Form af et langtrukket Brøl, formuleret i forskellige Tonearter. Det var ikke altid, at »Andægtigheden« holdt sig hos Skuespillerne og deres Publikum. Jeg overværede engang en Scene, hvor Herman Bang optraadte som Elsker, men efter mine Begreber om den Sport var han en meget uheldig Elsker!

Landvæsenselev.

Efter Afslutningen af min Skoletid kom jeg til Gaarden »Overgaardsminde« paa Thyholm; jeg vilde jo være Landmand, men dengang maatte man som Elev *betale* for at lære, og jeg skulde betale 300 Kr. for at være der et Aar. Nu faar Eleverne derimod Vederlag for deres Arbejde, men nu har Landet jo ogsaa mere Brug for Arbejdskraften, fordi Landbruget drives meget mere intensivt, og Tilgangen til Byerne er betydeligt større, vel altfor stor endog.

Min Entré i Virksomheden foregik gennem en Stalddør, hvor jeg blev præsenteret for et^l større Antal Stude, og efter at de første indledende Anvisninger var afleveret og prompte modtaget, fik jeg overrakt en Strigle, hvormed jeg skulde rense de meget snavsede Studekroppe. Dette var til at begynde med et baade drøjt og væmmeligt Arbejde, thi alt det skidne Støv og de Møgklatter, som jeg befriede Studene for, fik jeg for det meste over paa mig selv — et Sted skulde det jo være — saa det næsten laa i Lag paa mit Tøj og Haar, krøb ind i mine Næsebor, saa jeg jævnlige maatte nyse med fuldt Drøn, hvilket tit kunde forskrække en ung Stud, saa den slog bagud med Udsigt til at ramme mig mer eller mindre stærkt. Naa, just livsfarlig var Bestillingen jo ikke, men absolut heller ikke noget for mig, der uheldigvis netop var meget pillen baade med mig selv og med mit Tøj.

Det tog til at begynde med mere end en hel Dag at strigle Studene, men tilsidst kunde jeg udføre det samme Arbejde omtrent paa en Time, og saa skinnede Studene af Renhed.

Selvfølgelig spekulerede jeg paa, hvad Nytte den Striglen egentlig var til, thi selv om et Menneske vaskede og pyntede sig for at tage sig godt ud, saa behøvede en Stud da ikke ogsaa at være pæn og se godt ud; men senere lærte jeg hurtigt, hvilken forbavsende Forskel paa Trivelighed og Velvære der er paa et Kreatur, der er rensed og ren i Huden, og paa et, hvor Smuds og Støv faar Lov til at lægge sig til Hvile paa Haarene, saa der danner sig en fast Skorpe af de sammenklistrede Haar, der sluttelig kan stoppe Hudens Porer i større eller mindre Grad. Kreaturerne stod dengang i lavloftede Stalde, meget sparsomme Rum i Forhold til vor Tids store, hygiejniske Stalde med rigelig Lys og Luft; der var Køjer, som ikke var til at lukke op, i Stedet for som nu Vinduer med Hasp og Krog til at lukke op, hvorfor Rummet ogsaa med Tiden blev saa fattigt paa Ilt, at Lyset i Lygten, naar Overgaard foretog den afsluttende Runde om Aftenen, havde vanskeligt ved at brænde, medens Kreaturerne, som fededes med Hørfrøkager og Korn, laa stønnende og svedende under Fordøjelsen af den gode, kraftige Kost, saa Luften skulde jo blive tung.

Jeg lærte at luge Stenbro, og jeg »syede« for den barske gamle Tækkemand, »æ Bøel«, som han kaldtes, hvor jeg sad højt oppe paa Hanebjælken og tog imod Naalen, som han førte gennem Straataget, og naturligtvis, ukendt som jeg var dermed, stak jeg ham jævnlig i Benene, eller hvor det nu var, naar jeg førte Naalen ud gennem Taget. »Nu fløtter æ,« sagde æ Bøel, han mente, at han flyttede sig paa Taget, og saa skulde jeg jo ogsaa flytte mig paa det Brædt, jeg sad paa, men desuagtet skete det ofte, at jeg trods den bedste Vilje stak ham baade her og der. Men til sidst blev jeg dog dreven i Haandværket. Da jeg havde forladt »Overgaardsminde« og var hjemme en Tid, og man fra mit Hjem i Færgegaarden sendte Bud til »æ Bøel« — han var nemlig særlig kendt som en dygtig Tækkemand — lød

Svaret, at han nok skulde komme, dog kun paa den Betingelse, at Kastberg vilde »stikke op« for ham. At jeg ligefrem »føjte mig« over den Attest for Dygtighed, er et meget mildt Udtryk; der skulde jo saa uhyre lidt til i saa Henseende i den Alder.

En Episode fra den Tid, ved en Lejlighed, hvor vi var to, der »stak op« for Tækkemanden, staar tydeligt for min Erindring. Jeg sad, som bemærket, paa et Brædt eller en Planke oppe paa Hanebjælken i den høje Ladebygning og sad der saaledes en Gang sammen med en nogle Aar ældre Svend, Morten Strand hed han. Hvorledes det kom, husker jeg ikke, men han maa imidlertid have set sig gal paa mig, for jeg mindes tydeligt en Ytring, han afleverede, men heldigvis ikke fik omsat i Handling, nemlig: »Æ skal kyvl dæ dærnier« — det var ned paa den nøgne Lo — »din krølnakked Hund!«

Til at begynde med gav Pløjningen mig et alt for svært Arbejde, men da jeg først var blevet à jour med Knebene derved og kunde styre Ploven med een Haand, blev det et af mine kæreste og letteste Arbejder, og jeg kunde fristes til at ofre denne Gren af Landbrugsarbejdet en større Omtale, thi der er en egen Rytme over dette Arbejde med Maagernes søgende Flugt bag Ploven og Hestenes taalsomme, rolige Gangart; det er Arbejdets Livstegn i Naturen, hegnet af Ro og Sømmenspil!

En af mine »store Dage«, dem var der forøvrigt yderst faa af, var den Dag, da Fru Overgaard fortalte mig, at hendes Mand havde udtalt, at nu pløjer »han« — det var mig — saa smukt og lige, at man kan skyde en Kugle gennem Furen. Det var vel nok en Erklæring fra højeste Sted, der kunde faa en 16 Aars Knægt til at rette Ryggen, navnlig da Overgaard var meget fordringsfuld!

Blandt disse spredte Minder fra en Landvæsenselevs Tid maa jeg ogsaa nævne en Løbskkørsel med et Par Stude, som jeg havde spændt for en Møgvogn. Det var det haardeste Slid, som jeg nogensinde har været med til, thi Studene løb med en saadan Fart og Kraft mod et Dige, at den ene af dem ligefrem fløj over Diget, berøvet alt sit Seletøj. Tænk, ligefrem at »køre

løbsk« med et Par Stude, hvis Hurtighed ellers antydes i Sætningen: »Hvo, som kører med Stude, kommer ogsaa med« — det havde jeg dog aldrig tænkt mig.

Jeg vil ogsaa nævne min Protest imod at blive benyttet som Jagthund. Dette gik saaledes til: Det var Vinter, og det frøs saa stærkt, at Fjorden var islagt over det hele. Paa »Overgaardsminde« skulde der afholdes en Klapjagt, og Morten Strand og jeg blev beordret ud et Sted paa Isen for at møde de Harer, der eventuelt vilde søge at smutte forbi ad den Kant; vi havde først ageret Klappere paa Landjorden. Paabudet var ret kategorisk og ikke til at tage fejl af, men efter at jeg havde sundet mig lidt, tog jeg dog Mod til mig og sagde vistnok omtrent saaledes:

»Jeg er kommet her for at lære Landvæsen og betaler derfor og ikke for at agere Jagthund.«

Hvortil Overgaard svarede:

»Godt, min Ven, nu kan du gaa hjem, saa skal jeg siden tale med dig!«

Despotisme var nu *ikke* det, der laa Brødrene Overgaard fjernest, nogen Modsigelse taaltes ikke gerne; til Gengæld var begge de respektive Hustruer Indbegrebet af ægte, skøn Kvindelighed, baade af Aand og Hjerte.

Naa, jeg gik altsaa hjem, snørede min lette Randsel, den var nemt pakket, og afventede Uvejret, men det udeblev, og Dagen gik derefter som sædvanligt.

Naar man nu læser om Forholdene indenfor Landbruget, hvor Karl og Pige jævnligt løber af Pladsen eller helt udebliver, og man saa kommer til at tænke paa hin Tid, da det nærmest var et daarligt Skudsmaal, hvis Vedkommende ikke havde tjent flere Aar, ikke gerne under fem Aar, paa eet Sted, saa er Forskellen mere end iøjnefaldende. Man satte dengang en Ære i at have Bevis for en lang Tjeneste — hvad sættes der nu en Ære i i saa Henseende? Og hvor er den stimulerende Æresfølelse blevet af, den almægtige Faktor, der »bandt Læsset« næ-

sten under alle Forhold ved saa megen fordoms Afgørelse — hvilke Udslag giver den sig i vor Tid?

Naar man manglede rede Penge, var det ret almindeligt, at man gik til Naboen eller en anden bosiddende Mand, om hvem man vidste, at han næsten altid havde Penge disponible. Det var nemmere end at gaa til Laanekontoret. Naar man saa havde aftalt, til hvilken Dag, for ikke at sige Time, Pengene skulde betales tilbage, saa fik Vedkommende det Beløb, han bad om uden andet Bevis derfor end sit Ord; men det er maaske ogsaa fra de Tider, at den Sentens: »en Mand er en Mand, og et Ord er et Ord«, stammer. Thi der var jo ikke Tale om noget *skriftligt* Bevis, det vilde jo ligefrem have været krænkende og være blevet opfattet som Mistillid til Laantageren, om det var blevet forlangt. Laaneren vilde vel saa heller ikke have taget imod Pengene: »Troer do næ et paa mie ærlige Ansigt« — den Vending stammer maaske ogsaa fra de Tider. Nej, Laangiveren vilde allerhøjst sige til sin Kone eller maaske tilfældig til en anden: »Søren var her, æ laant ham 300 Daaler.« Han vidste jo, at han havde Sikkerhed nok i Mandens Ord. Men Gud naade Laaneren, hvis han ikke mødte præcis med Pengene til aftalt Tid, thi saa havde man Ret til at kalde ham »en tre Marks Karl«, og den Betegnelse isolerede ham fra ethvert ordentligt Selskab og satte ham i offentlig Gabestok for lange Tider, og det var for en ellers ærekær Mand værre end for en Forbryder at komme i Tugthuset.

Der boede paa den Tid i Hvidbjerg en gammel Købmand Bertel Villadsen, en Sønderjyde; han var kommet her til Landet som Kniplingskræmmer, og ved Giftermaal og Dygtighed havde han faaet etableret en stor Forretning, der omtrent handlede med alt af »jordisk Gods og Emballage« hvad nævnes kan. Denne Købmand havde blandt andre Børn en Søn, som var 5 Aar ældre end jeg; Villads hed han. Han passede Forretningen, og jeg stod i et venskabeligt Forhold til ham. Jeg havde i Forretningen faaet et Sæt Tøj, Stoffet kaldtes »Düffel«, det

var mørkeblaat og saa fast og tykt, at man, naar det blev vaadt, tørrede det bedst ved f. Eks. at lade Frakken »staa«, enten paa Gulvet eller paa et Bord, og efter Regnvejr blev Knæene altid »siddende« i Benklæderne og Albuerne i Frakken, men til Gengæld var det uopslideligt; hvorvidt Bukserne ogsaa tørredes bedst »staaende«, erindrer jeg ikke.

Jeg havde vel haft det omtalte Sæt Tøj et Par Maaneder, da der en Dag kom en egenhændig Skrivelse fra den gamle Købmand, og Brevet lød nøjagtig saaledes:

»Det Düffel koster 80 Kr., og det skal du betale, for alting skal minsæl have 1 Ende.«

Det var første Gang, jeg var ude for et Brev af den Art, og jeg blev mere end forfærdet. Jeg husker tydeligt, at jeg syntes at staa foran en Katastrofe, med Tugthus i Baggrunden, hvis Pengene ikke øjeblikkelig blev betalt, og jeg havde dem ikke. Det var jo til mit Hjem og ikke til mig, Regningen skulde sendes, og det vilde tage lang Tid, inden de kunde blive betalt hjemmefra, og inden det skete, var jeg vel allerede arresteret og sad i Kaschotten. Til min Undskyldning for en saadan Opfattelse maa tjene dels min Uerfarenhed, jeg var kun 16 Aar og havde aldrig været Part i en økonomisk Kollision, og ikke mindst mine Æresbegreber, som ved denne Lejlighed ligefrem fik et Chok; thi jeg var fra mit Hjem tidlig og sildig blevet indprentet, at jeg skulde vise en Opførsel og Optræden, saa jeg ikke gav Anledning til daarlig Omtale af mig og min Færd o. s. v. Og nu maatte jeg jo komme paa Omtale som »daarlig Betaler«, kort sagt, jeg mindes ikke en Situation tilnærmelsesvis saa kritisk for mig som denne.

Selvfølgelig fik jeg ingen Søvn den Nat, men da Dagen gryede, havde jeg taget min Beslutning. Staldkarlen bankede mig gerne op Kl. 5. (Var han i daarligt Humør eller gnaven en Dag, saa vækkede han mig noget før; det hjalp altid til at aflede Skavankerne ved hans Humør, naar han kunde komme til at forstyrre mig i den søde Morgensøvn. Her var det igen »ou est la femme«, der var den specielle Grund til Karlens

Drillerier. Der var nemlig en køn ung Pige d r paa Gaarden, der viste mig — den Gr nskolling jeg var — større Interesse og Optagethed, end hun viste ham, og det skulde h vnes). Da jeg var kommet op, bad jeg altsaa om Tilladelse til at gaa til Hvidbjerg, Cykler kendtes ikke, og da jeg havde udført det Arbejde, der var paalagt mig, spadserede jeg op til K bmandsgaarden, gik ind i Butikken og derfra ind i et lille Kontor, hvor jeg traf omtalte Søn, Villads Villadsen. Til ham betroede jeg mig, fortalte ham om min Angst for ikke at faa betalt hurtig nok; men han lo blot ad mig og sagde, at Betalingen hastede absolut ikke, jeg skulde ingenting bryde mig om, for det var noget, den Gamle havde fundet paa. Jeg forstod deraf, at den gamle Købmand, som ellers ikke tog sig af Forretningen undtagen for at tage imod Penge, kunde støde paa et Navn, som han tilfældigt kom i Tanke om, og som han saa, udenom Forretningen og uden særlig Anledning, skrev til, saaledes som han nu havde skrevet til mig. Men jeg vilde ikke slaa mig til Ro med det, og enten det nu var mig, der bad om Pengene, eller Villads tilbød at laane mig dem, saa endte det i hvert Fald med, at jeg med de 80 Kr. i Lommen bankede paa Døren til den Stue, hvor den gamle Købmand residerede, for at betale ham med hans egne Penge.

Saa vidt jeg erindrer, faldt Replikkerne omtrent saaledes:

»De har sendt mig en Regning!«

»Ja, saa'n en ung Knejt skal minsæl betaal'.«

»Ja, det er jo derfor, jeg kommer!«

Jeg har maaske ikke været helt »billig«, da jeg sagde det.

»Hva, vil du betaal'? Saa kan du faa ijen, og saa skal du minsæl ha' en Punsch«, saa kunde han nemlig selv knibe sig en.

»Nej Tak, jeg skal ingen Punsch ha'. Farvel!«

Natten derefter har jeg sikkert sovet for to Nætter, og lykkelig var jeg. Jeg fristes her til at omtale et Forhold vedrørende Villadsens Forretning, som ikke kunde tænkes i vore Dage, undtagen maaske i et saakaldt Varehus og saa knapt nok endda. Folk kom kørende helt oppe fra Thy, flere Mil fra Hvidbjerg, for at *bestille* Varer til en eller anden større Festlighed, fjorten

Dage før de skulde afhentes. Og saa kom de selv for at hente dem til den fastsatte Tid. Det var Kaffe i Lispundsposer, Sukker i hele Toppe, Brændevin og Rom i Ankre og Mel, selvfølgelig i hele Sække. Øllet bryggede Folk selv, ligesom man paa Gaardene havde Sul af enhver Art. Naa, der var jo langt mellem Købmandsforretningerne, aldeles som Forholdet var med Lægerne, og Bertel Villadsens Forretning var med Tiden blevet kendt som en i Branchen velassorteret Forretning. Man kunde købe alt muligt dér, bl. a. gamle Geværer med og uden Bajonet, gamle blaa Soldaterkapper med og uden Knapper, islandske Trøjer og Træskostøvler, de fineste Ting af forskellig Art, Smykker til at hænge paa Kvindfolkene, Krystal og Alabastvarer, Viborgskraa med Patentsovs o. s. v. o. s. v. Brugte Sodavandspropper af fortrinlig Kvalitet, som den gamle Købmand ved Lejlighed havde købt i København i større Partier, solgtes nu i Butikken for en Skilling Stykket; alt kunde faas til Købs i den Butik, maaske lige undtagen Helbred og fuld Tilfredshed.

Jeg nævnede før den store Vejafstand, der dengang var mellem Lægerne; nu bor de vistnok undertiden tæt nok sammen, men saa var der jo dog altid en Jordemoder i nogenlunde Nærhed, og hun kunde kopsætte, aarelade, sætte Iglar paa og give Klyster, naar hun da ikke var optaget af at tage imod en mer eller mindre vellykket »Guds Gave«. Jordemoderen var jo Hjælp til Selvhjælp, thi ved Husraad og Svedekure kunde man oftest hjælpe sig selv, rent fraset, at Døden næsten skulde »banke paa«, før der blev hentet Læge. Og saa var der jo dengang ogsaa en eller anden klog Kone, hvis »Kræfter« mest var afhængig af Patientens *Tro* og Tillid, og hvad kan alene *Troen*, som er vor Kristendoms Bæresøjle, ikke udrette? *Troen* paa Hjælp fra en saadan ulærd Side fik vel undertiden et Grundskud, men lige saa ofte forelaa der positive Resultater i den rigtige Retning, ellers var Søgningen og Respekten selvfølgelig gaaet tabt.

En saadan Evne blev jo ikke altid benyttet i det godes Tje-

neste, og jeg husker saaledes en Historie fra Semb paa Thyholm, hvor en Gaardejerske havde Ord for at kunne mere end fremsige sit Fadervor. Da hendes Børn en Dag blev syge, kom Naboens Kone ind til hende, saa paa Børnene og sagde:

»Ja du ku' ha' holdt di' Hund hjem', saa haad di eien Hvælp et peven!«

D. v. s.: Du skulde ikke have sendt din Hund ud, altsaa ikke selv have øvet onde Kunster mod en anden, saa havde dine egne Hvalpe, Børnene, ikke pebet eller fejlet noget.

Den paagældende Kone maa jo have lavet Ulykker hos en eller anden Medborger, og nu hævnede det sig — er det ikke det, der kaldes Overtro? Ved »klog« Mand eller Kvinde forstaaes jo ellers et Menneske med en medfødt Evne eller Begavelse, ofte som Arv, men i dette Tilfælde var der jo kun Tale om en unaturlig, dæmonisk Evne à la Cyprianus, og der er jo ingen Forbindelse mellem de to Slags Viden, selv om Betegnelsen er den samme.

Jeg berørte før Selvhjælpen i Sygdomstilfælde, hvor en Svedekur var ret almindelig. Benyttedes en saadan, etableredes den dels ved Hjælp af kogt Øl, »med Pind i«, Brændevin, stive Romtoddyer, kogt sur Rødvind uden Sukker til mindre stive Personer, og altid laa man med Masser af de dengang brugte svære, hjemmevævede Dyner over sig, al afsondret Duft blev hermetisk indestængt i et saadant Uldebjerg — tænk, hvilken Atmosfære at ligge i. Dertil en mægtig Pude, trykket ned over Hovedet paa Patienten, og Surdejg under Fødderne, naar det skulde være komplet. Men skulde det være en rigtig »Svededram«, der talte et Alvorsord til Liv og Lemmer, saa bestod »Alvoren« i følgende S sammensætning: et Vinglas fyldt med Brændevin, hvori der hældtes en rigelig Portion stødt Peber og derover et Lag Kamferolie, som altsaa dækkede hele Vædsken Overflade. Der skulde ligefrem Nerver til for blot at *overvære* Handlingen, naar Nedskylningen fandt Sted.

Den daværende Degn i Odby, en gammel Kraftkarl, fortalte mig, at han brugte den nævnte Blanding som et Universalmid-

del, naar han blev stærkt forkølet og skulde have en Svedekur til at rense Legemet for de ham fjendtlige Baciller. Sveden kunde næsten dryppe fra Sengen, saadan Overflod af »Fugt« gav Kuren, men den Dram kunde jo ligefrem ogsaa »ta æ Vær' fra jen,« sagde Degnen.

Jeg tager næppe fejl i, at en Svedekur i Tilfælde af Sygdom var først paa Listen. Men det var en haard Kur at komme igennem, fordi den gerne varede alt for længe, ikke mindst for en utaalmodig Sjæl. Det var hverken dyrt eller dejligt, det var en rædselsfuld Kur, men den gav nye Kræfter og Humør, naar den endelig var overstaaet.

Af mere enkle Midler havde man Iglers, Fontanelle, Kopsætning og Aareladning samt utallige Husraad tilsat visse Kvanta Overtro. Mod Hovedpine brugte man undertiden Surdejg under Fødderne, en bullen Finger fik et Omslag af frisktygget Rugbrød med Smør, hvis det var i mildere Grad, ellers fik Fingeren et Omslag af frisk Hønsegødning. Havde man ondt i Halsen, gurglede man den med et Opkog af Salvie, og til Natten krængede man en Strømpe og bandt den om Halsen, men det skulde absolut være den Strømpe, man havde haft paa det *venstre* Ben, *ellers hjalp det ikke*. Var det Vinter, var en Istap fra Taget et probat Middel at stikke i Halsen. Man antog ligeledes, at man kunde faa Kræft af Dugg, f. Eks. naar et Barn slikkede paa en Rude, inden Solen viste sig, og tog Duggen, og mod Mavekræft, som man i saa Tilfælde mente, det maatte være, anvendtes der enkelte Steder sød Mælk.

Der var vel ikke just inkluderet medicinsk Viden i disse hjemmelavede Anordninger, men til Gengæld lavede de heller ikke Ulykker. Man risikerede ikke at tage fejl af Apoteker-krukkerne!

I Tyskland.

Der var jo i sin Tid en betydelig Eksport af Heste og Kvæg fra Thy til Tyskland; de fede Stude gik til Hamburg og de magre til Husum, og bl. a. kom en meget kendt og benyttet Kommissionær, Chr. Heinsen, Neuer Pferdemarkt 14, Hamburg, ofte til Thy for at drøfte Konjunkturerne med Handelsmændene her. Heinsen, som oprindeligt var fra Eidelstedt i Sønderjylland og havde Forbindelser med derboende Mænd i Marsken, som købte de magre Stude, der kom fra Thy, tog sig ogsaa af Salget i Husum og Tønder. Apropos fede Stude, da var det paa Markedet i Hamburg ligefrem notorisk, at Studene fra »Hindsels« Thyholm var særlig efterspurgte, fordi Kvaliteten var første Klasses, og Propr. Overgaard fik derfor ogsaa altid saakaldte »Apotekerpriser« for sine Varer — Maksimalpris kendtes nemlig ikke.

Heinsen havde, foruden de store Stalde i Hamburg, der var paa flere Etager, med Heste fornedet, Kreaturer paa 1. og Faarene paa 2. Sal, en Gaard i Holsten, og da jeg nu havde valgt Landvæsenet som min Metier og havde Lyst til at komme ud og se andre Skikke og Forhold i Faget, blev det bestemt, at jeg skulde tage til Hamburg og derfra ud paa Heinsens Gaard. Men det gik anderledes end projekteret. Ganske vist kom jeg til Hamburg, men hvad Grunden egentlig var til, at jeg ikke kom ud til Heinsens Gaard, husker jeg ikke. Jeg blev i Stedet

antaget som Volontør paa et Gods i Nærheden af Plöen, og efter godt et Aars Forløb blev jeg saakaldt Wirthschaftsschreiber paa Gaarden og skulde bl. a. føre Mejeriregnskabet, Lønningstabellerne o. s. v.

Fra den Tid skylder jeg Heinsens Søn, som var et Par Aar ældre end jeg, en Tak for hele Livet, idet han Dagen efter min Ankomst til Hamburg, Byen med das freie Leben og Mottoet: »Wein, Weib und Gesang«, førte mig ind i et Museum med ekstra Afdeling for Kønssygdomme, og hvad jeg *dér* saa fremstillet i Voks, gav mig en Lære, jeg aldrig glemte. Lad Folket, ikke mindst Ungdommen, nu, da Spørgsmaalet er særlig aktuelt og drøftes i Radio og Presse, faa *Billeder* af denne frygtelige Sygdom at se. Øjet lyver ikke, og det vil virke ganske anderledes overbevisende og afskrækkende end nok saa mange Henstillinger og Advarsler.

Og lad saa Straffen for Smittesprederne blive saa haard, at den bliver til *virkelig* Skræk og Advarsel, og bliver eksekveret *uden* det sædvanlige humane Sukkerovertræk med »betinget« o. s. v.

Paa Godset, hvortil jeg som nævnt kom, dyrkedes der hovedsagelig Hvede, desuden naturligvis andre Kornsorter og Raps. Kornet blev kørt til Kiel og solgt *dér*. Godset ejedes af en Grev Bernstorff, som boede i Berlin, og min Principal var altsaa kun Forpagter. Men de store Gaarde var næsten altid bortforpagtet, medens Ejerne boede i Berlin eller andre store Byer og ved Rivieraen. Og det var netop disse Forpagtere, Pächter, som de kaldtes, der gav Tonen an paa »Kieler Umschlag«, hvor den aarlige Termin afvikledes i Februar Maaned, og det hed derfor ogsaa: »saa tyk som en holstensk Forpagter« — »so dick wie ein holsteinischer Pächter!« Der var 250 à 300 Malkekøer og 40 Heste paa Gaarden foruden 4 Køreheste. Der var to Kuske, idet Børnene havde deres egen Kusk, der Kinderkutscher, som han kaldtes, og Herskabet havde sin.

Der var ingen Forvalter, men hver Morgen, undtagen Søndag, kom Forpagteren ud paa Fortrappen foran Stuehuset og gav sine Ordre til Ladefogeden, som modtog dem med blottet Hoved. Paa selve Gaarden var der kun faa *faste* Folk, medens Daglejerne boede i en lille Landsby, som hørte til Godset, hvis Jorder gik ned til Plöner Sø. Naar Daglejerne efter endt Dagværk gik hjem, gik de gerne ned til Søen for at fange en Gedde eller anden Fisk, som de saa nød til en Kop sort Kaffe. Om Morgenen, naar de kom til Arbejde, havde de et Par Stykker Rugbrød med, hvortil der hørte noget Ost af en Kvalitet som Saalelæder, og dette lukulliske Maaltid »nød« de om Middagen, den Time, de havde fri. Naar jeg saa denne Servering, maatte jeg uvilkaarlig tænke paa Thybo-Osten og den hjemmelavede Rullepølse m. m., som Folkene paa Gaarden i Thy fik, og med Smør paa Brødet. Her var det afløst af et tyndt Lag Fedt. Men disse Daglejere skulde heller ikke røre sig ret meget, før de svedte, og at den svedige Lugt var parfumeret med Hvidløg, var heller ikke til at tage fejl af. Til Husene, hvor de boede, hørte der en Stump Have, hvorfra de kunde sælge lidt Frugt til Byen Plöen, og i Dagløn fik de to Mark.

Gaardens faste Folk fik jo Kosten paa Gaarden, men af Smør fik de fra Mejeriet udleveret en bestemt Portion, som skulde slaa til hele Ugen igennem, men sidst paa Ugen var der sjældent Smør hos nogen af dem.

Det kneb for mig til at begynde med at forstaa det plattyske Sprog, hvorvel det har noget tilfælles med visse Arter Jydsk, men det varede ikke længe, før jeg med stor Interesse og Fornøjelse kunde læse Fritz Reuter paa Originalsproget.

En af Gaardens Karle skulde engang sendes til Eutin for at hente Reservedele til en Maskine. Da Vedkommende aldrig før havde kørt med Toget, var han saa optaget af den forestaaende Tur, at en anden af Karlene, der misundte ham Udflugten til Eutin, hoverende udbrød: »Da guck maahl den Kressian, de Kop is in Eutin, aber de Aas is noch hier.« — Jeg synes, denne

paa Plattysk afgivne Erklæring er saa rammende for Situationen, som den forelaa, nemlig: »Se, se til Kristian, Hovedet er allerede i Eutin, men Agterenden er her da endnu.«

Paa Slaget seks hørte Arbejdet i Mark og Gaard op, og naar Kornet blev kørt hjem, kunde det hænde, at man standsede Indkørselen i Laden, selv om Solen endnu stod paa Himlen. Det var noget andet, end jeg var vant til paa »Overgaardsminde«, hvor vi blev ved med at køre Korn og Hø ind, og det gik næsten allerbedst, naar Maanen rigtig lyste, og hvis Duggen ikke hindrede det. Vi fik saa Æbleskiver eller stegt Flæsk, inden den sene Dag sluttede. Naar man dengang undertiden kunde komme ud for den Urimelighed at skulle holde op omtrent midt paa Dagen med Indbjergning af Avlen, saa skyldtes dette dels den Omstændighed, at det var forbudt af Politi og Brandvæsen at *have Lys i Laden*, thi saa bortfaldt Assurancen, og dels var navnlig Laden bygget med et saa højt, spidst Tag, at der hurtigt blev mørkt deroppe og da særligt, naar Solen ikke skinnede. Og eftersom Gulvene nu blev fyldt op med Korn, og dette derefter forkedes op fra Haand til Haand for at faa udnyttet Pladsen i de øverste Regioner, saa indtraadte det Øjeblik mere eller mindre hurtigt, hvor den Person, der øverst oppe anbragte Kornet, raabte ned i Laden, at han ikke kunde se mere. Og den Parole blev derefter med forstærket Røst gentaget i Rækken nedefter, og jo længere ned Løsenet hørtes, des mere *Jubel* syntes der at blive i Tonen, indtil den gamle Ladefoged som Opsyn og som den sidste i Rækken sluttelig fik Meldingen, hvorefter han raabte: »Füraabend«, Fyraften. Og saa gik de i Laden værende Arbejdere hver til sit.

Men udenfor skinnede Solen undertiden ved en saadan Lejlighed, hvor Vejret tillige kunde være fint, og jeg ærgrede mig paa gammeldags Thybojysk og talte med Forpagteren om en eventuel Ændring af dette vanvittige Forhold. Men indolent som han var, sagde han blot: »Lov er Lov, og Lov skal holdes« — selv om Fornuften savnes ved dens Fødsel, tilføjer jeg.

Jeg husker, at der paa Godset anvendtes Maskiner, bl. a. Slaamaskine og Ringtromle, som vi dengang endnu ikke havde her i Landet; sidstnævnte havde dog kun een Tromle, og Ringene var fastsiddende. Til Afharvning brugtes tre smaa Træharver, ca. fem Kvarter à halvanden Alen i Kvadrat, og de blev bundet til hinanden, saaledes at de tog et Stykke under Harvningen af 5 à 6 Alens Bredde, og disse smaa Harver blev trukket af een Hest; de var lette at trække, da de kun holdt sig i Overfladen og ikke sank nævneværdigt i Jorden ved denne Afpudsning af Jordstykket, Skakning, som det kaldes herhjemme. Det var tildels lette Heste af Hannover-Racen, der blev anvendt. Saa vidt jeg husker, kom de ikke i Sele, før de omtrent var fire Aar gamle, og de blev aldrig overanstrengt. Naar der f. Eks. blev kørt Gødning ud, spændtes der fire Heste for et ikke særlig stort Læs, og saa red Karlen paa den Nærmere af det bageste Spand; jeg var derimod vant til, at vi hjemme kørte med store Læs Gødning, kun forspændt to Heste.

Familien levede et ret stille Liv, tilsyneladende velsitueret, og en Grosschen var ikke en Mønt, som Forpagteren tog Notits af; dertil var den for ringe. Jeg nævner dette, fordi Skæbnen vilde, at en Grosschen senere kom til at spille en betydelig Rolle for den samme Mand, som i sin Tid endog havde »Stemme« paa Børsen i Kiel og regnedes nærmest som Mator blandt Standsfællerne. Ja, saaledes ændres Kaarene for os Mennesker, men Tilfældet her er nu ogsaa en Historie for sig.

Jeg husker fra mine Ferierejser fra Plöen til mit Hjem ved Oddesund, at man fyrede i Toget ved Hjælp af smaa Kakkellovne, der anbragtes i en dobbelt Kupé, og hver Kupé havde to Bænke med et Skillerum mellem Kupéerne, men der var aabent ovenover dette, saa Passagererne kunde tale med og se hverandre trods Skillerummet. Kakkellovnen var i den ene Ende af Kupéen og anbragt saaledes, at der kunde sidde en Person ved den ene Side af den og to ved den anden Side, og til Værn

mod Brandfaren var der anbragt et Stykke galvaniseret Jern paa hver Side af Ovn. Men trods denne Forsikring var man alligevel, naar der blev fyret om Vinteren, udsat for, at den, der sad nærmest Kakkellovnen, blev halvstegt, i hvert Fald paa den ene Side, og for at blive lige mør over det hele byttede man Plads med en anden »halvopvarmet« Passager, saa Legemets anden Side fik sin Part af Varmen. Tænk, hvilken Forandring der er foregaaet paa dette Omraade, thi nu bliver man da i Almindelighed opvarmet over det hele paa een Gang, vel at mærke, naar der da fyres i Toget. Senere fik man, som anført, anbragt Skuffer, hvori der hældtes glødende Trækul, der udefra blev stukket ind under Sæderne, og naar Toget holdt, blev disse Skuffer atter trukket ud, for at Gløderne kunde komme til Live igen, naar Vinden blæste igennem dem.

Paa en saadan Tur hjem til Jul var jeg naaet til Rendsburg, hvor der bl. a. laa nogle svenske Skibe indefrosset. Nogle berusede Individuer af Skibenes Besætning entrede Toget, og i den Kupé, hvori jeg sad sammen med fem andre Rejsende, brasede der tre i høj Grad »paavirkede« svenske Sømænd ind. Kørselen var knap begyndt, før de kom i Klammeri og Slagsmaal, hvorunder den ene af dem trak en Dolk op af Baglommen. Nødbremse var der ikke noget, der hed dengang, og jeg hører endnu Raabet: »Johan, Johan, du maa inte bruge Kniven!« Og det kom *han*, altsaa Johan, heller ikke til, fordi han blev overmandet, inden der skete noget, men Situationen var i høj Grad uhyggelig for os andre Rejsende. Under Slagsmaalet var en Rude gaaet itu, hvorved en af Svenskerne havde skaaret sin Haand ret slemt, saa vi maatte have ham under Opsigt hele Tiden for ikke at faa vort Tøj tilsølet af Blod, hvilket Hvert to af Passagererne havde Mas nok med. Heldigvis blev vi de urolige Elementer kvit paa den første Station, hvor Toget holdt, og hvor Politiet vel har taget sig af dem.

Jeg har i sin Tid ogsaa prøvet at køre paa fjerde Klasse, medens jeg var paa Godset ved Plöen. Det var en Vogn uden Spor af Stole eller Bænke, et helt tomt Rum, beregnet paa Pas-

sagerer, der kunde nøjes med at staa op eller ligge paa Gulvet. Om Sommeren var det en yndet Sport paa en kort Tur, naar man da havde en Kuffert med, da at sætte denne paa Enden og placere sig paa den, hvilket jeg ogsaa prøvede engang. Indgang i Vognen foregik i den ene Ende, hvorved der ligesom blev en lille Bagperron, men der var ingen Døre paa Siderne af Vognen, og Belysningen skete, saa vidt jeg erindrer, kun fra en Rude i Loftet, saa særlig flot udstyret var Vognen ikke. Bl. a. benyttedes en saadan fjerde Klasses Vogn til Befordring af de Lippe-Detmoldere, der tog til Danmark som Teglværksarbejdere.

Flere Aar efter, at jeg havde forladt Godset ved Plöen, besluttede jeg at aflægge mit forhenværende Hjem et lille Besøg, hvorfor jeg steg ud i Neumünster til den dér stadig sædvanlige Parole: »Alle aussteigen, Gepäck mitnehmen!« — afleveret med sædvanlig preussisk Militærpræcision, formentlig var ogsaa en Del af disse Banefolk, ligesom Tilfældet i sin Tid var her i Landet, forhenværende Militærpersoner. Ankomsten til Plöen kørte jeg ud til Godset, men mødte undervejs min gamle Ven, Skovfoged Jäger, der fortalte mig, at Forpagterfamilien var rejst, og der var kommen en ny Mand til Godset. Vi fulgtes saa ad tilbage til Plöen, og imens fik jeg den triste Historie. Godset ejedes som bemærket af en Grev Bernstorff, der boede i Berlin og samtidig ejede flere Godser, og Forpagterens Fader var Administrator paa Grevens Ejendomme. Administratoren var selv meget velhavende og havde dertil en meget stor Gage foruden store Sportler etc., saa han ansaas for at være en meget rig Mand. Foruden min forhenværende Principal havde han endnu to Børn, en Søn og en Datter; Sønnen havde ligeledes faaet en stor Gaard i Forpagtning, og Datteren var gift med en Præst i Kiel. Udgifterne til Besætning, Avlsredskaber, Maskiner etc. paa Godset ved Plöen og paa den anden Gaard androg meget store Summer, som Administratoren havde forstrakt Sønnerne med, mod at de til Gengæld gav ham en Tilstaaelse for, at de

skyldte ham, deres Fader, de respektive Beløb, og saa var det Meningen, fortalte Jäger, at det skulde være deres Arvepart, naar den gamle Administrator var død. Denne havde i Aarenes Løb spillet paa Børsen og haft stort Held med sig, men Heldet havde sluttelig svigtet ham, saa han havde tabt sin Formue og meget mere til. Men det var der ingen, der anede, Sønnerne al-lermindst, og det blev først kendt, da Grev Bernstorff modtog en Regning paa 80.000 preussiske Daler for et Mausoleum, som Greven havde ladet sætte over sin Hustrus Grav. Beløbet havde han for mere end et Aar tilbage anvist sin Administrator til Udbetaling. Jeg husker ikke, om denne Opdagelse fandt Sted lige før eller efter Administratorens pludselige Død, men i hvert Tilfælde fandt Boets Registrator de to Gældsfor skrivinger, som Administratorens Sønner havde afgivet, og de androg som nævnt meget store Beløb. Den ene af Sønnerne red Stormen af ved Hjælp af et rigt Giftermaal, men min forhenværende Principal maate give op og forlade Hjem og Stilling, fattig og uden Ressourcer. Familien var saa flyttet til Schleswig By, og den forhenværende Forpagter havde ved Venners Hjælp faaet en meget underordnet Stilling som Skriver paa et Regeringskontor i Byen, hvor han, som hidtil nærmest kun af Omtale kendte saa lille en Mønt som en Grosschen, nu selv fik nogle faa Grosschen for en hel Del Arbejde. Fruen havde ved sin Families Hjælp faaet et mindre Pensionat for Studerende, og Jäger fortalte, at der var bleven vist Familien stor Sympati, navnlig havde Fruen faaet mange Beviser paa ægtefødt Deltagelse.

Jeg fik Familiens Adresse og besluttede ved første Lejlighed at besøge dem. Kort efter tog jeg til Schleswig By, fandt Familiens Bopæl, og stor blev Overraskelsen, da jeg viste mig. Forpagteren, jeg blev ved at kalde ham saaledes, var tilsyneladende og ret naturligt forresten den mest forlegne af de to, simpelthen fordi Kvinden lettere skifter Sind og akklimatiserer sig, (det har ikke noget med Kamæleon at gøre), medens Manden er tungere i Vendingen. Saadan var det ogsaa i dette Til-

fælde. Jeg var øjeblikkelig klar over, at det var hende, der holdt Hjemmet oppe, men det er jo ikke et ukendt Fænomen, hvor der er en *virkelig* Kvinde i Hjemmet. Jeg fik at vide, at Fruens velhavende Familie i Haderslev sendte Fødevarer til dem, og nu havde hun faaet sig et lille Pensionat indrettet, dog kun for unge Studerende, og det gik helt godt, »og,« sagde hun i Samtalens Løb, »hvor er jeg dog glad over, at jeg altid var god mod fattige Folk, nu da jeg selv har faaet Fattigdommen paa nærmeste Hold.«

Jeg maatte saa fortælle om mig selv, og da Forpagteren hørte, at jeg drev en Eksportforretning med Fisk, bad han mig om at sende sig Fisk og Vildænder, som han kunde afhænde til et Par Institutioner, som han nævnedes, og Fruen sagde, det vilde »være min Mand en kærkommen Afveksling fra *Kontorarbejdet* — der blev ikke sagt »Skriveriet«. Det var atter en intelligent Kvindes Beherskelse af en prekær Situation, idet »Kontoret« mindede mere om en autoriseret Stilling end det beskedne tilfældige Job som Skriver, Forpagteren havde faaet.

Ved min Afrejse bad man mig komme igen inden længe, og saa maatte jeg love at sende Forpagteren nogle Fisk til Forhandling hos de Institutioner, han havde tænkt sig at faa Leverancen til. Saa vidt jeg forstod, var der Tale om Sygehus, Sindsygehospital o. lign.; han skulde altsaa *kun* være Mellemand eller Kommissionær og selvfølgelig *ikke* ordinær Fiskehandler — nej, bevares vel, den forhv. Pächter, det forstod jeg godt.

De første Sendinger Fisk og Vildænder blev betalt, men lidt efter lidt blev det sløjere med Betalingen, og da jeg henad Jul havde faaet et ret pænt Beløb tilgode, skrev jeg til Forpagteren, at hvis han vilde sende mig et Billede af de fire Børn, saa var Regningen dermed betalt. Jeg fik et hjerteligt Takkebrev og Billede af Børnene, og siden har jeg ikke været i Forbindelse med eller hørt noget til Familien.

Lad saa dette kun være, hvad det er, nemlig en ikke ualmindelig Hverdagshistorie, dog er det ikke absolut *hverdags-*

agtigt at blive ramt af en Ulykke saa *uforberedt* og *uanet*, som Tilfældet var med Familien her.

Paa Godset fik vi til Hverdag om Aftenen Boghvedegrød og Te med Smørrebrød til, og jeg blev saa forelsket i den Boghvedegrød, at jeg for den Sags Skyld godt kunde have taget Dysten op med en Fynbo; jeg foretrak den frem for enhver anden Ret. Det hændte, naar der var Fremmede, at vi fik Flæskesteg og dertil drak Chokolade, aldeles som naar man paa Mors dyppede stegte Aal i Sirup. Da jeg første Gang blev præsenteret for førstnævnte Komposition, var det med bange Anelser for Følgerne, at jeg gik i Gang dermed; men Eksperimentet forløb heldigvis »uden Lak eller Lyde«. Der var Kommen i Brødet, og det smagte fortrinligt, navnlig Rugbrødet, som forøvrigt var meget lysere end Brødet, i hvert Fald paa *Landet*, i Thy. Vi fik saa ofte Suppe paa nyfødt Kalv, at jeg siden, hvor det er muligt, undgaar den »Lækkerbidsken«; men kom med Fedekalv, saa skal jeg være der!

Efter fire Aars Ophold paa Godset kom jeg tilbage til Jylland, en Del Erfaring rigere og kun med gode og lyse Minder fra mit Ophold dersteds. Jeg finder her Anledning til at omtale den iøjnefaldende Respekt, den civile Befolkning viste det tyske Militær. Civilister var »Nul und Nichts« i Sammenligning med Officeren, og denne kunde ustraffet jage Kaarden i en civil Mand med den Begrundelse, at Vedkommende havde krænket Officerens Ære, »er hat meine Ehre verletzt.« Det var tilstrækkelig Grund til at udslette et Liv. Og det fik Lov til at passere, indtil en Videnskabsmand med Verdensnavn en Dag paa en fornem Kafé paa »Unter den Linden« i Berlin blev stukket ned og dræbt af en ung Løjtnant, fordi Videnskabsmanden, som havde sin Hustru med, ønskede hende fritaget for Løjtnantens Tilnærmelser. Da Sagen blev kendt, vakte den en saadan Harme og Forargelse, at det fremtidigt blev strafbart at tage sig selv til Rette.

Det saakaldte Junkerparti, Godsejernes Sønner, som rekrut-
terede Officersstanden, eksisterer formentlig ikke mere. Naar
en menig Soldat efter seks Maaneders Forløb fik sin første Or-
lov og præsenterede Uniformen for Familien og Bekendte,
kunde man ikke undgaa at lægge Mærke til den stiltiende Be-
undring og Respekt, der vistes Vedkommende, saalænge han
havde Uniformen paa; thi det var absolut udelukkende *den*,
Symbolet paa Statens Krigsmagt, at Respekten gjaldt. *Familien
var ikke Soldatens Ligemand, saalænge han havde Uniformen
paa; der var Forskel i saa Henseende Nord og Syd for Konge-
aaen!*

Hjemme i Danmark igen — Ry Mølle.

Da jeg var kommet hjem fra Tyskland, fik jeg Plads som Forvalter hos van Deurs, »Glentholm« pr. Ry St., det oprindelige »Ry Mølle«, som det nu igen hedder. v. Deurs var Forstmand, hvad den gamle Møller Hollesen, af hvem han købte Ejendommen, formentlig ikke har været. Thi v. Deurs tyndede straks Skoven ud og solgte det fældede Træ for 10.000 Kr., og saa var Skoven ved Udtyndingen blevet 10.000 Kr. *mere værd*; det lyder for uindviede maaske selvmodsigende, men er ikke desto mindre Tilfældet. Den gamle Møller havde altsaa ikke udnyttet Chancen; det er atter en Bekræftelse af den Kendsgerning, at *Sagkundskab er Penge værd*.

Jeg havde to Værelser i en af Gaardens Fløje, og 60 Aar senere besøgte jeg Stedet igen og fandt min gamle Lejlighed aldeles som dengang, men nu indrettet som Sommerbolig for en københavnsk Familie.

Som ved enhver Vandmølle var der ogsaa her i Massevis af Rotter; de kom dog ikke ind i mine Stuer, men løb og legede paa Loftet over mit Soveværelse, og det lød aldeles, som var det Barnefødder, der trippede hen over Brædderne. Men man kan jo vænne sig til saa meget, og tilsidst lagde jeg slet ikke Mærke dertil.

Jeg havde købt mig en Violin. Man tolker vel nok i Ensomheden Stemning og Tanker *bedst* ved en saadan, og en gammel

Snedker dér paa Egnen havde lovet at give mig den første Undervisning i det ædle Violinspil. Men dels mødte min Læremester alt for sjældent til Undervisningen, og dels var jeg for utaalmodig, saa det endte med, at en af Buens Strenge brast, og jeg solgte saa Violinen, som jeg havde købt for den svimlende Sum af 10 Kr. Forinden havde jeg dog drevet det til at pine »Danmark dej...« ud af Kassen; det resterende »ligst« var det mig ikke muligt at liste ud af Apparaten, og da Stengen brast, var min korte Drøm om at blive Virtuos brat til Ende.

Ry hører vel nærmest til »Silkeborgegnen«, som er berømt for sin Skønhed, men helt uafhængig heraf hævder »Ry Mølle« sig som en Plet af en landskabelig Skønhed, der vanskeligt vil kunne findes større. Selvfølgelig skrev jeg straks en Ode til »Glentholm«s Pris, til hvilken Komponisten Nikolai Hansen senere satte Musik, udsat for blandet Kor; i Kommission i sin Tid hos Wilhelm Hansen i København.

Kgl. Kammersangerinde Fru Tenna Kraft, hvem jeg for et Par Aar siden bad om en Udtalelse vedrørende den nævnte Sang, har været saa elskværdig at foreslaa, at »Glentholm«, som Digtet hedder, burde udsættes for Herrekor, saa det bl. a. kunde synges af Studentersangerne, og Fruen drøftede i den Anledning Sagen med Dirigenten, Hr. Martellius Lundquist. Forøvrigt blev »Glentholm« allerede for flere Aar siden udsat for Herrekor til Holstebro Sangforening, som har den paa sit Repertoire. Jeg har endnu enkelte Nr., som sendes Læseren à 3,50 Kr.

Selve Ejendommen var som *Landbrug* betragtet meget lidt beventd; det var næsten Sandjord altsammen, og det fortaltes, at den forrige Ejer af »Glentholm« havde faaet eller købt 20 Tdr. Land af et Par Lodsejere, og Købesummen var en lille Frokost til 6 Personer paa Ry Kro. Men Skoven paa de 225 Tdr. Land, Vandkraften og de berømmelige Ry Aal var de Faktorer, der gjorde Stedet værdifuldt; v. Deurs Enke solgte Ejendommen, saa vidt jeg véd, for over en halv Million Kr.

I de mørke Nætter, specielt om Efteraaret, »faldt« Aalene og gik i store Mængder i de under den lange Bro anlagte Aalekister, hovedsagelig store, fede Aal, hvoraf en Del blev solgt til Firmaer i Kiel og Altona, hvorved mit Kendskab til Tysk kom mig til god Nytte ved Korrespondancen. Ry Aal var lige saa kendte og efterspurgte som i sin Tid Randers Handsker.

Selve Vandkraften, der dengang anvendtes til Fremstilling af Papirmasse, som Papirfabrikken i Silkeborg aftog, havde 70 à 80 Hestekræfter, men senere gik van Deurs over til at fremstille Træsko i Stedet for Papirmasse. Den gamle Korn- og Grynmølle blev straks nedlagt, da han overtog Ejendommen.

Der var fire Mand, som passede Fiskeriet, som foruden Aal omfattede andre Fiskesorter af Mossø's Rigdomme, derunder ogsaa Laks. Undertiden toges der store Fangster af Smelt, en ganske lille, men fed Fisk, som i Læssevis blev kørt ud paa Agrene og pløjet ned som Gødning. Det var forbausende at se den Virkning, som denne Smelt-Gødning havde; der kunde selv paa den simpleste Jord blive Lejesæd, men det er jo egentlig rime- ligt nok, thi den indførte kostbare Guano bestaar jo udeluk- kende af Fisk, som Fuglene fortærer.

Paa Ry og Skanderborgeggen var der navnlig mange Træskomænd, og mærkeligt nok hed de fleste Rasmus og Rasmus Rasmussen, men Navnet blev i Taleform afkortet, Rasmus til Ras, og Rasmus Rasmussen til Ras Rask. Jeg har overværet en Scene, hvor en ung Mand, der tilsyneladende havde meget travlt, kom styrtende ind i et Hus, hvor jeg netop stod og talte med en Mand, til hvem han raabte: »Haa do et sjet Ras Raskes Ras te Ras Raskes?« hvilket jeg, da Spørgeren var løbet igen, fik oversat som: »Har du ikke set Rasmus Rasmussens Søn Rasmus, som tjener hos Rasmus Rasmussen?« For Folk dér paa Egnen lød det jo kendt nok, men for en Fremmed var det nær- mest Volapyk.

Der var paa Himmelbjerget dengang kun en lille simpel Træbygning, der tjente som Lokale for en primitiv Restau-

ration, der ejedes af en Hotelejer Serup, »Jernbanehotellet«, der laa paa det daværende »Halmtorvet«, København, den nuværende Raadhusplads. Serup havde en gift Datter, som overtog Restaurationen paa Himmelbjerget og byggede nye Lokaler dér.

Hr. v. Deurs var født paa Godset Frydendal i Nordsjælland, og hans Fader, Kammerherre v. Deurs, blev særlig kendt som udpræget Nimrod, da det oplystes, at han havde skudt Ræv Nr. 1000.

Nogle Aar senere fik jeg under en Samtale med Pastor Rønne, Søndbjerg, Thyholm, tilfældigt at vide, at Præsten som teologisk Kandidat havde været Huslærer for van Deurs, altsaa min forhenværende Principal. Og saa fortalte Pastor Rønne, Forfatteren og Præsten Falk Rønnes Fader, om sit Ophold dér paa Godset, hvor han havde haft Ridehest til sin Disposition og i det hele taget levet alt for godt og herskabeligt, saa at han i Tide forstod, at han aldrig som Præst kunde faa et Embede, der m. H. t. Vellevned tilnærmelsesvis kunde maale sig med hans Stilling her som Huslærer; derfor havde han efter et Par Aars Forløb trukket sig tilbage fra den sjældent gode Plads, inden han var blevet saa forvænt, at det var for sent.

Pastor Rønne fortalte ogsaa for at illustrere den Overdaadighed, der var til Stede paa Godset, at naar de store Klapjagter fandt Sted, serveredes der til Middagen et helt Dyr, som flere Tjenere bar ind paa et Sølvfad.

Bestyrer paa Færgegaarden — Fiskeexportør.

Efter et Aars Forløb maatte jeg forlade »Glentholm«, ellers var jeg vel blevet der flere Aar, men da min Stedfader var død, skulde jeg hjem for at hjælpe min Moder med Bedriften. Jeg satte altsaa Kursen stik Vest—Nordvest og forlod den skønne, smilende og derfor nærmest vege Egn, fra hvilken jeg kun har gode Minder, og drog saa til den af Naturen ikke slet saa ødselt udstyrede Landsdel, hvor Havet kæmper med Thylands Jord om Herredømmet over Hjem og Agre, og hvor dansk Sømandsdaad saa tit har fejret Triumfer!

Naturens Blidhed kendes ikke her, men som al Fædrenejord har Thy sin Tiltrækningskraft for den, der fødtes dér, saa man ogsaa her med Erfaringens Overbevisning kan sige: »Naar aalting er freiest, saa er Hjemmen bejst!«

Paa Odden, det saakaldte Odde Sund Nor eller, som det nu hedder, Odde Sund Station, laa der dengang foruden et lille Hus ved Havnen, hvor en saakaldt Havnefoged boede, kun Færgegaarden. Da Grundvandet var brak paa Grund af Fjordens Nærhed, maatte man hente Vand en halv Mil borte, og det blev hentet i store Tønder. Det var en hel Festdag for Færgegaardens Beboere, naar der kom ny Forsyning af godt Drikkevand. Da jeg kom hjem fra »Glentholm«, talte jeg med min Moder om at faa boret efter Vand, en saakaldt artesisk Brønd, og jeg fik derefter truffet Aftale med en Brøndborer fra Aalborg,

Bertelsen hed han, og han reklamerede med kun at have ét Øje — det andet havde en Vandstraale slaæet ud under en Boring, saa der var Syn for Sagen eller Bevis for, at han kunde skaffe Vand. Paa min Mors Vegne traf jeg altsaa en Overenskomst med bemeldte Bertelsen, hvorefter han skulde skaffe fersk Vand ved Hjælp af Boring. En Del Beboere oppe i Landet ynkedes over min Moder, der havde ladet sig forlede af »den tovele Knait«, der troede at kunne skaffe Vand paa en saa unaturlig Maade og ligefrem faa »æ Vand til at gaa til Vejs aa kom a sæ sjel — har novve Minnesker høtt Mag til Galskab.«

Arbejdet blev paabegyndt og skred godt fremad, indtil en Karl, der var blevet afskediget, af Hævn lod et langt Staalrør rutsche ned i Borerøret, der allerede da var et Par Hundrede Fod nede. Arbejdet maatte altsaa gentages med en ny Boring, men en skønne Dag løb Vandet oven ud af Rørene, og der blev Jubel over det gunstige Udfald, medens Kritiken forstummede. Og efter at alt vedrørende den gamle Færgegaard nu er borte og helt udslettet, er den artesiske Brønd, der baade forsyner den nye Gaard, jeg byggede, og den saakaldte »Bro Café« med Vand, det eneste Minde om Fortiden dér paa Pladsen.

Hos v. Deurs havde jeg gennem Korrespondance faaet Adressen paa enkelte tyske Firmaer og derigennem faaet oplyst de Priser, der betaltes for Fisk; jeg forstod, at der eventuelt maatte kunne gøres vellønnet Forretning med Eksport af Fisk fra Havet og Limfjorden, og der kunde afsættes store Partier til Tyskland. En saadan Forretning kunde jeg udmærket passe sammen med Færgeriet. Jeg tog saa ud til Kysten, og ved Hjælp af Thøger Sørensen, »æ Kong« i Agger, hvis Søn for Tiden er Borgmester i Holstebro, fik jeg Kontrakt med en Del Fiskere med Forpligtelse til Aftagelse af *hele* deres Fangst *uden* Hensyn til, om denne var stor eller lille, og skønt Thøger Sørensen var meget betænkelig derved og vist nærmest fraraadede mig det, kom Sagen i Orden. Den nævnte Forpligtelse gav til Tider søvnløse Nætter, naar Fangsten var stor og vedblivende,

og naar det kneb stærkt at komme af med Fangsten, samtidig med at Vejret var fint, saa der stadig var Udsigt til forøget Fangst. Min Forretning var kun Eksport, Butik var der ikke Tale om.

Det viste sig at være en selvmorderisk Forpligtelse, jeg derved havde paataget mig, og da det første Aars Kontrakt var udløbet, fik jeg det forandret derhen, at jeg betalte 100 Kr. pr. Baad, hvis jeg standsede Aftagelsen, saa vidste jeg da, hvor galt det kunde gaa. Men da der ingen Togforbindelse var, før man naaede Struer, og ingen Ishuse som nu til Pakning af Fisk med Is om Sommeren, og Transporten med Hestekøretøj fra Havet til Struer kostede lige saa meget som pr. Bane fra Struer til Sydtyskland, maatte jeg efter faa Aars Forløb ophæve Forretningen.

Det er fra den Periode, jeg fik en speciel Interesse for dette Erhverv og dets Udøvere; jeg lærte jo paa nærmeste Hold Fiskernes Kaar at kende og Faren ved Erhvervets Udøvelse med det meget primitive Materiel, der dengang anvendtes. Og Salget til Egnens Beboere foregik pr. Trillebør ved en Kreiler, som Sælgeren kaldtes, og medens han kørte med Børen, gik hans Kone ved Siden af med sit Strikketøj — *Nøjsomhed* var jo dengang Dagens Løsen, ikke mindst hos Fiskerne.

Det er fra hin Periode, da Fiskerne tog ud paa Havet i de smaa, aabne Baade, som de gør det enkelte Steder endnu, at jeg en sort og stormende November Aften 1879 skrev følgende Linier:

Øie i Øie med Guds mægtige Natur, hvor de
bjerghøje Søer med de skumklædte Kroner lig
umættelige Rovdyr ligge paa Lur, hvem
hverken Bøn om Liv eller mandigt Mod forsoner —
derude over Dybet, hvor »Død» foran og agter
i de stormfulde Nætter saa tidt har stridt om Byttet:
den skrøbelige Baad, hvis Besætning ikkun magter
et stille Haab: at være af Herren selv beskyttet!

Derude i det larmende, fraadende Hav, hvor
Mandsmod og Snilde i Aarhundreder har kæmpet,
for Brødet at hente fra Søens vaade Grav, til
Hjemmene i Klitten, hvor Glæden lyder dæmpet —
derude lyser Maalet for hver dansk Mand og Kvinde,
hvis Hjerte staar tilrede med offervillig Tanke:
at bringe Hjælpen didhen, hvor Nøden er at finde,
og det er just derude, bag Fiskerbaadens Planke!

Det var i Aarene derefter, jeg skrev Artiklen »En Opgave for Nationen«, der gjorde Almenheden opmærksom paa Forholdet, saa Fiskerne fik Talsmænd i Rigsdagen i mere *virkelig* Forstand end hidtil; det første Resultat heraf blev Molerne ved Vorupør og Hanstholm.

Da jeg drev Eksporten med Fisk, betaltes Kuller altid pr. Snes. Hovedeksporten til Tyskland gjaldt netop denne Fiskeart, som nu betales pr. Halvkilo, og hvor en enkelt lille Kuller maaske nu koster mere, end jeg dengang gav for 21 Stk.; de mindste Fisk blev først taget fra, saa der var næppe nogen under $\frac{1}{2}$ kg, og naar Fisken saa blev talt op til tyve — der handlede nemlig ikke efter Vægt, men kun efter Antal — blev der altid smidt en til »oven i Handelen«, som det hedder, saa der gik 21 paa Snesen, og Prisen derfor var 2 — to Kr. Forøvrigt kendes denne Fiskeart i Husholdningerne herhjemme vist kun som Fars; den udbydes næppe eller meget sjældent i »hel Figur« saaledes som Torsk etc., men sælges i store Partier til Tyskland. Rødspætter solgtes pr. Ol, 80 Stk., ligesom Tilfældet var med Sild, medens Aal solgtes pr. Snes eller »æ hiel Fant«, hvilket betød hele Fangsten, altsaa paa Slump. Det gjaldt ikke saa nøje dengang med Vægt og Pris ved saadanne »smaa Handeler«; det gjaldt mere om at fremskynde disse for at *faa Lidkjøbet*. Anførte Pris dog kun ved Salg fra Fisker til Forhandler.

Store friskfangede Rejer, som Drengene og enkelte Løsgængere »glibede«, d. v. s. tog med Glib, solgtes *flere* Potter ad

Gangen for en Mark, 33 Øre. Rejer er jo en herlig Spise, navnlig naar man selv er fri for at pille dem, og hvis der er en Forsyning forløds til at begynde med; ellers sidder man og bliver mere sulten og aldrig færdig, medmindre »god Tone« fordrer, at den nævnte Luksusspise, som Rejer for Tiden er, skal nydes med Andagt og stilfuld Værdighed, fordi den er Luksus. Dengang spillede Rejer en saa upaaagtet Rolle, vel nærmest fordi de var saa lette at faa og kun kendtes overfladisk og ikke som en speciel Lækkerbidsken; man nød dem af den Grund med samme Højtidelighed og Takkesind, som man ofrede paa Ost og Spegepølse.

Senere steg Rejerne i Rang og Fortjeneste som noget særligt eftertragtet, og jo dyrere de blev, des mere eftertragtet, og til deres Forherligelse har man nu opfundet varierende Maader at servere dem paa, som f. Eks. dobbelt belagt, Rejer paa Højkant og Rejer i Pyramide, som jeg har læst det paa Hotel Nordlands Smørrebrødsseddel; maaske ender det med Rejer à la Eiffeltaarn.

Jeg havde til min Fiskeforretning bl. a. ladet indrette store Bassiner af Træ, hvor Hummerne kunde leve og skifte Skal, saa der til de Tider, i Juli Maaned, hvor Hummeren fik sig en ny Habit, kunde ligge dobbelt saa mange Hummere i Bassinet, som der var lagt ned deri. I Virkeligheden var der ikke flere end oprindelig, men det var den *gamle Dragt*, der laa ved Siden af den »nyfødte« Hummer, der straks efter Udskiftningen var saa blød som Smør, medens den aflagte Skal laa ved Siden af, aldeles som en anden Hummer. Det er et af Naturens Vidundere, at Hummeren kan trække sig ud af sin Skal, saaledes at denne forbliver i hel Figur i et Stykke. Limfjords-Hummer er de bedste af Arten, medens Hummeren fra Havet er meget grovere i Kødets. Jeg husker bl. a., at jeg havde faaet en saadan stor Havhummer med mægtige Klove; den var af en enestaaende Størrelse, lige til Forevisning i et Museum, og den var næsten tilgroet med Masser af smaa Skaldyr. Dette Monstrum gik i et

Hyttefad sammen med nogle smaa Limfjords-Hummere; men en Morgen kom en Karl og meldte, at der af den store Hummer kun var Forpartiet og Klovene tilbage, Resten havde de øvrige Hummere spist — Størrelsen alene havde ikke kunnet redde den.

De nævnte Bassiner var forankrede i Fjorden, og mellem Tremmerne i Bassinets Sider og Bund flød Bændeltangen ind, som Hummerne aad sammen med de smaa døde Rødspætter, der blev smidt ud til dem. Naar et Bassin blev flyttet, hvilket jævnlig skete, var Tangen som klippet med en Saks og forsvunden.

Af kendte Firmaer, som jeg handlede med, og som maaske eksisterer endnu, husker jeg bl. a. Mangels Witwe og Chr. Meyer, Königsstrasse, begge Hamburg, Karl Lindenberg, Berlin, Arensberg, Stuttgart, Bade og Busse, Gestemünde, Gebrüder Uhde, Harburg, som i sin Tid havde forpagtet det danske Østers-fiskeri; men der var mange flere, som jeg ikke nu husker Navnene paa. Det var noble Forretningsmænd at have med at gøre. Jeg havde kun Tab ved en enkelt, en Fiskehandler i Lübeck, men det drejede sig kun om en Bagatel, og det var nærmest min egen Skyld.

Det bedste Marked var om Fredagen i Hamburg og om Lørdagen i Berlin. Der var særskilte Fiskerestauranter i Hamburg dengang, hvor der kun serveredes Fisk og da næsten udelukkende Fjordtorsk af Mellemstørrelse. Torsken blev skaaret i tre Stykker, Hoved, Midterstykke og Hale, og serveredes for et Stampublikum, der hovedsageligt bestod af Kontorfolk; i Frokostpausen kom de og forlangte Fisk serveret, og saa hørte man Raab som »Kopf«, »Schwanz« o. s. v.; det skulde gaa i en Fart og med sædvanlig militærpræget preussisk Præcision af Hensyn til den meget knappe Frokosttid.

Jeg havde en Mand i min Tjeneste, boende paa Vestkysten, der, naar jeg opholdt mig i Tyskland, telegrafisk skulde holde mig underrettet om Vejrforholdene paa Kysten, saa jeg altid

vidste, om det var Fiskevejr eller ikke. Naar Elben var frosset til, saa Everterne ikke kunde gaa ud, var Efterspørgselen efter Fisk altid betydelig større, og Prisen steg jo, naar der var færre Fisk at faa. Naar det derfor traf, at jeg havde Fisk staaende paa Banegaarden i Altona, og der ingen Udsigt var til Fiskevejr, saa lod jeg ganske simpelt Fisken blive staaende paa Stationen nogle Dage; jeg betalte to preussiske Døler i Pladsleje for hver Vogn. Fisken kunde til Tider være saa haardt frossen, at den maatte hugges ud af Kurvene. Emballagen var tildels Kurve af Baandpil, som jeg fik fra Lübeck, ellers Trækasser og i en snæver Vending Sække.

Karl Lindenberg, Chefen for det store Berlinerfirma, vel Nordeuropas største Fiskeforretning, besøgte mig et Par Gange, og da hans Karrière er noget eventyrlig, og han selv var en eventyrlig brillant Mand, fristes jeg her til at gengive, hvad han fortalte mig om sig selv.

Lindenberg var født i Fehrberlin, en Flække udenfor Berlin, hvor hans Fader, der var Smed, ved sin Død efterlod sig 18.000 Mark. Der var seks Børn, fire Sønner og to Døtre, og saa sagde Karl, som var den ældste, til sine Søkende: »Hvis vi deler Arven, faar vi hver 3.000 Mark, og med en saa lille Sum kan der intet udrettes. Lader vi derimod Pengene blive sammen, saa kan der bedre oparbejdes en Forretning.« Og saaledes blev det, og Karl fik hele Summen til Disposition for den lille Fiskeforretning, han dengang drev paa Neuermarkt, og hvor en af hans Søstre var engageret, medens han selv gik paa Torvet og gjorde Indkøb til Forretningen. Og den lille Virksomhed voksede sig stor, saa den senere selv ejede Banevogne til Transporten ligesom f. Eks. Carlsberg her i Landet.

Da jeg gjorde Lindenbergs Bekendtskab, var begge Søstrene og en Broder engageret i Forretningen, og Butikken var flyttet til en af Berlins Hovedgader, hvor der var installeret Marmorbassiner o. s. v., og hvor jeg en Aften ved Lukketid saa Dagens Udbytte af Guld og Sølv blive anbragt, hver Møntsort i sin

Pose. Det var til Tider ret vægtige Poser, blev der sagt, som Damerne ved en saadan Lejlighed kunde præsentere. Men de ædle Metaller er blevet afløst af Papirlapper, mer eller mindre legitime og bakteriefyldte, og »Dansen gaar« som altid om disse »Lapper«.

Og det var den samme Mand, der som nævnt begyndte Forretningen i en lille beskeden Butik, der senere sendte et Par Mand til Frederikshavn for i en dertil indrettet Banevogn forsøgsvis at faa Sild sendt i *levende* Tilstand, etwas noch nie da gewesenes, til den store Fiskeriudstilling i Berlin 1878. Og det lykkedes. Publikum kunde paa Udstillingen se *levende* Sild boltre sig i de store Bassiner i Firmaet Karl Lindbergs Udstilling, en Attraktion, der maaske aldrig, hverken før eller senere, har været fremme, eftersom Eksperimentet med at holde Liv i Silden er meget vanskeligt. Lindbergs Udstilling var saa stor og alsidig, at han fik Gulmedaille og anden Præmie for den; han skulde i Virkeligheden have haft første Præmie, men af konventionelle Hensyn var man nødt til at lade Repræsentanten for en anden Nation faa den.

Under et af mine Ophold i Berlin var der et stort Røre i Byen, og man blev paa Banegaarden modtaget af en mægtig stor Plakat, to à tre Meter i Kvadrat, hvorpaa de Rejsende advaredes mod Lommetyve. Jeg fik at vide, at Berlin ligefrem var i Oprør, fordi Dr. Nobiling havde skudt paa Kejser Wilhelm den I, og man saa nu Billeder af Attentatet udstillet i Butiksvinduerne. Der var ogsaa Billeder af Nobiling og af en anden Person, Max Hödel, der havde været medvirkende ved Attentatet. Dr. Nobiling skød sig, men Max Hödel blev, saa vidt jeg véd, udstillet i en Kasse med svære Jernstænger for til Skræk og Advarsel, inden han blev henrettet.

Kejser Wilhelm den I blev meget gammel, og ham havde Folkevittigheden derfor døbt »der greisse (den gamle) Kaiser«; hans Efterfølger, Sønnen Friedrich, kaldtes »der weise (den kloge) Kaiser«, og den foreløbig sidste Kejser, Wilhelm den II,

kaldte man »der Reise-Kaiser« paa Grund af hans mange Rejser til Udlandet.

Kejseren var ved Attentatet blevet let saaret i Hovedet, og han forlod derfor Berlin for at rekreere sig et andet Sted i Riget, og efter nogle Maaneders Forløb vendte han restitueret tilbage til Berlin.

Tilfældet vilde, at jeg netop kom til Rigshovedstaden den Aften, Kejseren kom tilbage, og fandt Byen ovenud prægtigt illumineret. Da jeg spurgte Lindenberg om Grunden dertil, svarede han: »Ja, vi vidste jo, at De vilde komme, og saa syntes jeg, at De skulde modtages festligt, navnlig nu, da Kejseren ogsaa er arriveret i Aften!«

Der var saa mange Mennesker paa Gaderne for at se den prægtige Illumination, at man førtes med i en levende, kompakt Masse. Forresten var jeg i en aldeles lignende Situation i København til Kongens 70 Aars Fødselsdag, da store Masser af Københavnerne var paa Benene.

Festaftenen i Berlin var præget af Jubel og Raab, og Berlinerne fik kun meget lidt Søvn den Nat.

Jeg handlede bl. a. som nævnt ogsaa med Firmaet Meyer, en stor Forretning i Hamburg. Til at begynde med undrede det mig, at det stadig var med *Fru Meyer*, der residerede paa Kontoret, man skulde afslutte de større Forretninger, medens man kunde afslutte de mindre Forretninger med Hr. Meyer, der sammen med Personalet tog sig af Butikken. Det gaadefulde opklaredes snart, da det viste sig, at Fruen var meget ældre i Tjenesten, men ikke i Alder end sin Mand og allerede fra sin Faders Forretning havde alle Betingelser som en speciel Forretningskraft. Jeg forstod det bedre, da Hr. Meyer ved en Middag i deres Hjem, hvortil jeg var indbudt, udtalte, at hans Kone i økonomisk Henseende ikke havde bragt en Pfennig til Forretningen, men at hun desuagtet i Forretningen var mere værd end Renten af en Million, hvorved jeg fik Aledning til at sige et Par Ord, da jeg forstod, at hun ogsaa fuldtud magtede Pladsen som Værtinde.

I det hele taget har jeg mange Minder fra Tiden, da jeg drev min Eksport, og kun de alt for risikable Forhold paa Grund af den daværende daarlige Transport bevirkede, at jeg holdt op dermed.

Eventyr var man jo ogsaa ude for. Ved en Middag hos en Familie i *Harburg* gjorde jeg Bekendtskab med en meget sympatisk, intelligent ung Kvinde; hendes smukke Person og hendes Stemme var saa tiltalende, at jeg var alt andet end »upaa-virket« af dette en passant Møde, da jeg forlod Middagen. Hendes Fader var Præst i Harzen og beslægtet med den Familie, som hun besøgte i Harburg. Da jeg skulde rejse hjem et Par Dage senere, lovede jeg Familien at komme igen for at sige Farvel, inden jeg rejste. Da jeg saa kort efter tog over til Harburg for at tage Afsked, traf jeg den unge Pige tilfældigvis et Øjeblik alene og bad hende til Erindring modtage en ganske lille Flacon fineste Mosrose fra Eduard Pinaud, Paris. Familien var nu kommet til Stede, og det blev aftalt, at jeg skulde lade dem vide, naar jeg kom igen; thi naar Fangsterne var store, var jeg altid selv i Tyskland for at realisere de Partier, der ikke paa Forhaand var solgt. Inden jeg forlod den unge Pige, bad hun om Lov til at hælde et Par Draaber af den fine Parfume paa mit Frakkeærme, for, som hun sagde, saa kunde jeg da ikke helt glemme det lille Intermezzo. Og jeg rejste hjem. Men fjorten Dage efter mente jeg, at det blev nødvendigt for mig — paa Forretningens Vegne naturligvis! — at rejse derved igen, og jeg var ikke længe om at opsøge Familien i Harburg. Jeg saa straks, da jeg kom der, at der var sket et eller andet, der havde lagt et Præg af Sorg over Familien og Hjemmet. Man fortalte mig da, at den unge Pige var blevet dræbt; en Gesims var styrtet ned paa Gaden, hvor hun gik, og havde ramt hende, saa i Stedet for et forventet smukt Gensyn naaede jeg kun at lægge en Blomst paa hendes Kiste. Men Duften af de Draaber Mosrose, som jeg havde paa mit Frakkeærme, holdt sig i lange, lange Tider og mindede mig om Mødet med hende.

En anden Gang, om Vinteren, paa en Tur sydpaa blev jeg indesneet i Aarhus. Da der blev sagt, at vi kunde køre videre, saa snart Sneploven var kommet igennem, vilde jeg ikke risikere at komme for sent og blev derfor paa Banegaarden, medens enkelte af de andre Rejsende foretrak at gaa paa Hotel. Paa en Station før Aarhus var nogle Passagerer fra et andet Tog blevet ført over til og fordelt i det Tog, hvormed jeg kørte. Paa disse Rejser sydpaa kørte jeg altid paa 2. Klasse, og det var denne Gang tilfældigt blevet i en af de saakaldte Salonvogne. Vi var kun faa i denne Vogn, og saaledes gik det til, at vi ogsaa fik enkelte Passagerer ind til os. Blandt de nyankomne i denne Vogn lagde jeg hurtigt Mærke til en yngre Dame, dels paa Grund af hende selv, dels paa Grund af hendes elegante Klædedragt. Jeg kom til at sidde vis à vis hende — det er altid bedre end nærved — og naturligvis tabte Damen en Handske, som jeg tog op, og det takkende Smil var Belønning nok. Hendes Klædedragt røbede baade Velstand og Smag, og naar dertil kommer, at hun havde gyldent Haar og blide, brune Øjne samt Naturens Farve paa Kinder og Læber — malede Kunstvæsener traf man kun undtagelsesvis eller aldrig i de Tider — var det ret naturligt, at Fænomenet tiltrak sig de Rejsendes Opmærksomhed. Hun talte Tysk med Berliner-Akcent, hvilket gav mig en Chance, da ingen af de andre i Salonvognen talte Tysk; i hvert Fald var der ingen Antydning i den Retning, selv om der et Par Gange var god Anledning. Jeg anslog Damen til at være omkring 25 Aar, og efter en henkastet Bemærkning var Samtalen med hende i Gang; foreløbig og indledningsvis var Sneen naturligvis Syndebuk. Tilsyneladende var hun uberørt ved Tanken om eventuelt at sne inde, men Passiaren blev kun af kort Varighed, fordi vi ret hurtigt naaede Aarhus og steg ud af Toget. Ankommen til Ventesalen fik Passagererne som nævnt Meddelelse om, at Toget vilde afgaa saa snart som muligt, men om nogen bestemt eller omtrentlig Tid var der ikke Tale. Da Damen hørte, at jeg vilde blive paa Banegaarden om Natten for at være sikker paa at komme med det første Tog, vilde hun

ogsaa af samme Grund blive der. Hun afslog alle de ret indtrængende Opfordringer, som de andre Passagerer, navnlig en Fabrikant fra Randers, ødslede paa hende, endda Vedkommende hævdede, at det var til »hendes eget Bedste«. Men tilsyneladende kendt med Bevæggrunden til denne Omsorg — hun havde maaske endog indvundne Erfaringer in mente, afslog hun bestemt ethvert Tilbud om at følge med paa Hotel. Jeg syntes, husker jeg, at denne Standhaftighed forraadte en fast Karakter og noget *solidt* ved Personen, i hvert Fald var det efter min Opfattelse et Plus i Bedømmelsen af hende. Vi blev altsaa begge paa Banegaarden og fik serveret Te i anden Klasses Ventosal, og saa fik jeg hendes Historie. Hun var Berlinerinde og Sangerinde ved Operaen, udgaaet fra et godt Hjem, som havde været meget imod den Livsstilling, hun havde valgt sig. Men lidt efter lidt var Familien dog blevet forsonet med hendes Valg, da hun var blevet antaget ved Operaen og gjorde Karriere. Hun kom direkte fra Sverige, fra Göteborg, hvor hun havde været engageret til nogle Koncerter. Man vilde meget gerne have beholdt hende noget længere; men desværre var Sønnen af en af Göteborgs første og førende Familier blevet saa forelsket i hende, at han hverken lod hende Rist eller Ro, og dertil kom, at den unge Mands Moder var helt ulykkelig over hans Forelskelse, som hun vistnok betragtede som en stor Mesalliance. Hun havde grædende tigget og bedt Sangerinden om at rejse igen, hvilket hun saa ogsaa havde lovet, og nu rejste hun hjem til Berlin for at overtage en Rolle i en Opera. Og tilføjede hun, selv om det ikke var første Gang, hun havde været udsat for noget saadant, hvad jeg saa godt forstod, saa havde det dog aldrig været i den Grad ubehageligt som dette. »Sehr unangenehm,« gentog hun et Par Gange. Og da jeg tillod mig en Bemærkning om, hvorvidt Situationen med vedkommende Göteborg-Svensker havde været saa umulig, at der ingen »Redning« havde været for ham, svarede hun blot: »Ack, Gott, er war ja nur ein Kind!«

Der var Emner nok at drøfte, og efter Teen fik vi vel nok

»et eller andet« i Tilgift til Samtalen, og Tiden forløb hurtigt uden Spor af Intimitet, endda, havde jeg nær skrevet, vi var alene i Ventesalen. Sangerinden og jeg blev saa enige om at gøre hinanden Selskab til Hamburg — *foreløbig*, vil jeg reservere mig at tilføje, thi jeg skulde denne Gang ganske vist kun til Hamburg. Men hvem tør kaste den første Sten, hvis jeg havde fulgt Damen til Berlin — hun en Skønhed af Rang og jeg en 23-aarig, ubefæstet og meget modtagelig Sjæl uden andre Hemninger end dem, Æren paabød.

Da Klokken imidlertid var blevet elleve, og man paa Stationen ikke kunde give nogen Besked om Togafgang, var der ingen Anledning til at sidde længere og vente, og Sangerinden vilde saa se at faa lidt Hvile i Dameværelset, medens jeg vilde blive i Ventesalen, hvor jeg fik mig anbragt paa en Sofa. Imidlertid havde Damen glemt sit Rejsetæppe i Vognen og savnede det nu; jeg overlod hende derfor mit Tæppe, hvilket hun først protesterede energisk imod, men siden var meget taknemmelig for. Det kneb naturligvis med at falde i Søvn, men henad Morgenstunden lykkedes det. Hvorlænge jeg saa har sovet, véd jeg ikke, men jeg blev vækket ved, at nogen var i min Nærhed, og næsten samtidig mærkede jeg, at Tæppet meget forsigtigt blev lagt hen over mig. Og det var en morgenfrisk Fremtoning, der stod bøjet over mig og med klar humørfyldt Stemme bød mig »Guten Morgen!« Straks efter blev der raabt ud til Toget, og man fik Ordre til at skynde sig af Hensyn til de store Forsinkelser, som Sneen havde foraarsaget.

Mit nye Bekendtskab var allerede kommet ind i en Kupé, og jeg stod parat til at gøre hende Følgeskab, da jeg pludselig opdagede, at jeg havde efterladt mit Rejsetæppe oppe i Ventesalen. Da jeg meget nødig vilde undvære det, løb jeg tilbage for at hente det; Sangerinden havde i Mellemtiden faaet sit Tæppe igen. Jeg skyndte mig ind i Ventesalen, hvor det viste sig, at en omsorgsfuld Garderobekone havde taget sig af Tæppet; derved spildte jeg et Par Minutter. Da man ellers plejede at have god Tid her i Landet ved Ind- og Udstigning af Toget, anede jeg

heller ikke denne Gang nogen Fare, men skyndte mig, det bedste jeg kunde. Det var ellers altid først *efter*, at man var kommet over Grænsen, at Hastværket med Ekspedition blev særlig mærkbar med preussisk militært Tilsnit og Præg. Men i Dag havde man ekstra travlt, og da jeg kom styrtende — det hele havde vel varet tre à fire Minutter — var Dørene til Kupéerne lige smækket i og Toget allerede begyndt at glide, og da jeg gjorde Forsøg paa at entre en Vogn, blev jeg holdt tilbage, idet man samtidig raabte: »Der gaar et Tog igen om en halv Time.«

Det sidste, jeg saa af mit flygtige Bekendtskab, var en behandsket Haand, der vinkede, og samtidig lød det fra Kupéen — jeg syntes med ligesom klagende Stemme, men maaske var det kun Indbildning: »Lebe wohl, lieber Herr, lebe wohl!«

Enhver vil forstaa, at det saa brat afsluttede Eventyr med Morgendrømmens rosenrøde Fantasier ikke efterlod nogen særlig *humørfyldt* Følelse hos mig. Skulde jeg have givet denne Følelse Ord i Sang, som jeg saa ofte har givet Tankerne Mæle til laante Toner, saa vilde de vemodige Toner, der bærer »Flyv, Fugl, flyv«, formentlig have passet til min daværende Stemning.

Naa, »hvem véd, hvad det var godt for« — med en saadan filosofisk Vending plejede man dengang gerne at afslutte Diskussionen om et p. t. Emne, hvis Forløb havde bragt Skuffelse og fejlslaaet Haab, og jeg har god Grund til at spørge mig selv, om det ikke var heldigt nok, at anførte flygtige Forbindelse saa brat blev hævet, i Betragtning af den Lykke, der senere blev mig til Del gennem et langt Samliv med en god og kærlig dansk Kvinde, et Valg, jeg aldrig fortrød!

Det »skæbnsvangre« Tæppe har jeg endnu i komplet Stand som dengang — det bedste er altid det billigste — og nu, medens jeg skriver dette, staar hele Situationen igen lyslevende for min Erindring.

Jeg husker fra mine Hamburg-Besøg dengang de store Udstyrsstykker, som opførtes dér, deriblandt »Kaptajn Grants Børn«, »Jorden rundt i 80 Dage« og »Kejserens Kurér«. Det

sidstnævnte Stykke greb mig særlig paa Grund af Kurérens Mod og Lidelser, og jeg glemmer aldrig den smukke Nadias betagende Sang: »So lang das Herz in Liebe schlägt is goldne Frühlingszeit« — en Sang, hvor Teksten i Sandhed tolker det alment menneskelige, Kærlighedens Magt, medens Tonerne svøber sig om Ordene og ligesom bringer Bud fra en højere, renere Sfære som en blid Vuggesang til det *sidste* Blund.

Jeg blev saa optaget af den nævnte Sang, denne Hyldest til Kærligheden, at jeg jævnlig i lange Tider uvilkaarligt havde baade Tekst og Melodi for Øre. Selv om dette mulig kunde tilskrives en vis Grebethed i Ungdommens Vaar, hvor Kritiken over Problemerne enten er mangelfuld eller helt tavs, saa forstod jeg op gennem Aarene, som en Sandhed, som en lykkelig Oplevelse, at: »saalænge Hjertet slaar i Kærlighed, er det gylden Foraarstid« — for at benytte anførte Tekst i Sangen. Kærlighed lader sig ikke definere — den fylder alt i Tilværelsen med sit Lys.

Kærlighed tilgiver alt og taaler alt og gør det fattigste Individ til en Krøsus. Med andre Ord: Den guddomsprægede *rette* Kærlighed lyser som en Ledestjerne højt over alle andre store Gaver, som en kærlig Gud har skænket Menneskeheden. Og Kærlighed har ingen Alder — hvilken Lykke for den, hvem Kærlighed fulgte ud paa den sidste Vandring! Jeg har i vedlagte fattige Vers søgt at skitsere Fænomenet, selv om Ord er for plumpe til at beskrive dette sarte, guddommelige Væsen.

Kærlighed.

Sig! *hvad* er Kærlighed,
jeg det ej rigtig ved,
det er et Sprog, som *Hjertet* kun forstaar —
men dets Accent er blød,
Dialekten stadig sød,
og uden Ord man lært det faar.

Ja, *hvad* er Kærlighed,
en Flod, som styrter ned
og bringer til Flodlejet tusind Liv;
var Lejet gammelt end,
det blev dog ungt igen,
naar Floden grønned' vissent Siv.

Ja, *hvad* er Kærlighed,
det er et Blomsterbed,
hvor stadig kun duftende Blomster gro,
den første Rose, der
sprang ud — det ved enhver —
skal dufte skønnest, si'r man jo.

Ja, *hvad* er Kærlighed,
den er, naar du er vred,
en Heks, som gør din Vrede til et Smil —
den Heks forhekse kan
den mest brutale Mand
paa *Afstand* selv af tusind Mil.

Ja, *hvad* er Kærlighed,
det er en Bølge bred,
et Element, som overvinder alt —
som favner store, smaa
og hjælper den at gaa,
der, psykisk seet, var nærmest »halt«.

Ja, *hvad* er Kærlighed,
Selvejer af det Sted
vi kende som det Ædles Ankerplads,
naar Ejeren der faar Strid
med vort urkloge Vid,
faar Viddet kun et Løbepas.

Derfor er Kærlighed
kun en Mangfoldighed
af Nipsgenstande paa et Hjertes Bord —
hver Genstand har Værdi,
og derfor hylde vi
den *rette* Kærlighed paa Jord!

Jeg kom jo fra den skovrige Silkeborgegn igen til det træfattige Thy og havde samtidig faaet lidt Kendskab til Træskoindustrien fra mit Ophold i Ry, hvorfor jeg spekulerede paa at arrangere mig med et Par Træskomænd dér fra Egnen, købe Træet hos v. Deurs og saa anlægge en lille Træskofabrik ved Oddesund, medens jeg vilde anvende Affaldet af Bøgetræet til Røgning af Fisk, hvoraf Limfjorden skulde levere *sin* Part, hovedsagelig Aal. De Træsko, der gik under Navnet »Holstebro Træsko«, kom jo netop fra Skanderborg-Egnen og blev solgt til Vestjylland med Holstebro som Stabelplads, deraf Navnet.

v. Deurs havde sendt mig et Par røgede Aal, en Prøve, der var faldet særlig heldig ud; Aalene saa ud, som om de var blevet bronceforgyldt og smagte ualmindelig lækker. Det var en helt anden Farve og delikat Smag, end hvor man, som paa Thyholm, kun havde Tørv og Tang til Raadighed i saa Henseende. Men de umulige Transportforhold, jeg før har omtalt, tvang mig til at opgive Eksporten og dermed Tanken om Træskofabrik og Røgeri.

Jeg nævnede det træfattige Thy, men det kunde vel dengang gælde for hele Vestkysten, thi de eneste Steder, man saa Trævækst og Plantning, var ved Præste- og Herregaarde. Lige i Øjeblikket husker jeg kun Navnene paa tre Foregangsmænd paa Plantningsomraadet i Thy, hvilke jeg personlig kendte, og hvis Initiativ og Forudseenhed afgav et smukt Eksempel til Efterfølgelse for de Medborgere, der hidtil havde hyldet det opgivende og marvløse: »Hvad kan det nytte, Vestenvinden tager jo det hele,« men som senere maatte acceptere foreliggende Kendsgerninger, der godtgjorde, at det kunde nytte. Der har maaske været flere dengang, men jeg husker i Øjeblikket kun Proprietær Sørensen, Irup, Gdr. Jens Lohdal, Hurup, og Etatsraad Niels Andersen, Søholm; jeg fik som Følge af Plantningen senere en udmærket Ven i Skovrider Bruun, en elskværdig, ridderlig Mand, hvem jeg savner meget, hver Gang jeg kommer til Thy. Plantningen i Thy blev derefter et mere aktuelt Emne, og

de forfaldne Kaalgaarde afløstes af sirlige, smukke Haveanlæg, værdige Minder om Banebryderne.

Jeg red engang imellem over til »Baadsgaard«, Kreiberg Sogn i Salling, hvor der boede en Proprietær Kjær, som jeg »lidt langt ude« var i Familie med, og som havde en Søn, der var jævnaldrende med mig. Det var et meget gæstfrit Hjem, der besøgte af mange fra By og Land, og Fru Kjærs Frokostbord var ligefrem kendt som noget non plus ultra i gastronomisk Henseende, derunder bl. a. Kryddersild, udblødt i frisk Kærnemælk, en Himmerigsmundfuld for Gourmander. Paa disse Ture tog jeg undertiden med Kjær senior over til den sagnrige gamle Borg »Spøttrup«, som dengang ejedes af Familien Balle, og hvor jeg traf jævnaldrende Ungdom. Det vil jo være kendt, at »Spøttrup« har metertykke Mure, og i disse dybe Vinduesnicher har jeg flere Gange taget Del i et L'hombre-Parti som Gæst hos den elskværdige Familie; det er fra mine Besøg dér, at nedenstaaende Vers stammer, baade tilegnet Borgen og dens Beboere.

Vinter og Vaar.

Mel.: Jeg ved en Vraa.

Naar Solen kaster sine sidste Straaler
henover Mark og Eng og Fjord,
som et Farvel til denne Jord,
hvor Fryd og Sorg om Side boer —
da løfter sig Naturens Røst:
»Vi sees igen! det er min Trøst,
bring Lys og Liv tilbage.«

En saadan Stund jeg stod paa Borgens Volde,
Naturen hvilede i Fred,
da syntes jeg, der bares ned
en Røst, der lød saa haard og vred:
»Hint Sted har skuet Heltemod,
hint Sted har drukket Trælleblod
paa disse gamle Volde!«

»Hør Staalets Gny i Kampens vilde Tummel,
Seir eller Død var Heltens Drøm —
see Blodets dyre Purpurstrøm
og Afskeds scenen — kort, men øm,
selv Træl faldt her med Ridderdaad —
fornemmer du den stille Graad
paa disse gamle Volde?»

Bort Lyden drog, og jeg fornam i Stedet
en yndig, dæmpet Melodi,
den første Røst var knapt forbi,
da lød det blidt, for Mismod fri:
»Du synger kun om Strid og Nød,
men jeg om nyt Livs Morgenrød
paa disse gamle Volde.«

»Hvi vil du vække blodbestænkte Minder,
hvi vil du skræmme hellig Fred,
hvor Livets Fryd og Yppighed
blev efterladt — mens Tiden skred,
Naturens Fond af Herlighed
skal spredes trindt, hvor før man stred,
paa disse gamle Volde.«

Og atter svandt Tonerne, og jeg lytted,
men alt forblev stille og tyst —
da hæved Glæden sig fra Bryst
og talte med sin egen Røst:
»Her Fortids Vinter, kold og haard,
er skjult af yndig Nutids Vaar,
paa disse gamle Volde.«

Den gamle Borg.

Mel.: Danmark, dejligst Vang

Stolte Borg med gamle Minder,
Fortids Storheds Tegn,
Vægtergang og Taarnetinder,
Grav og Voldehegn,
mærke, skumle Fangeceller,
Stof til Sagn i Sal og Kælder —
Sagn om Daad, som ildne mægter
Nutids sløve Slægter!

Strængeleg og Vaabendanse,
Tærningkast om Guld,
Æren bød at »bryde Lanse«
tidt for Møen huld —
Svend og Mø bar rundt Pokalen,
Skæmtesang gav Liv i Salen,
ej paa Ufred Tanken falder,
førend Luren kalder.

Skjult i Borgens dybe Celler
mangen Fange laa,
ventende paa Frihed eller
paa sin Død at faa,
mangt et Hjerte her er bristet,
mangen Bøn har Afslag fristet —
kvalte Suk og Bøddelstemme
Cellen har i Gemme.

Tider styrted Vindebroen,
lukked Skydeskaar,
men trods Tidens Mode = Troen
endnu Borgen staar —
endnu Hallen staar med Buer,
Taarnets Spir i Solen luer,
Kraft og Glans fra Fædres Dage
Borgen har tilbage.

Og som en personlig Hyldest til Familien Balle:

Endnu Spil og Sange rens
»trykket Luft« i Hal,
endnu fagre Møer kredens
Vinen i Pokal —
endnu mangen Dyst der øves,
naar et L'hombrespil der prøves,
end kun Ridderfærd og Tale
i de gamle Sale!

I København.

Da jeg første Gang kom til København — det var i Aaret 1877 — efter flere Gange at have været i Hamburg, slog det mig straks, hvilken iøjnefaldende Forskel der var paa Dagliglivets Færden og Forløb i de to Byer, idet København syntes nærmest en Fornøjelsesby og havde slet ikke Hamburgs barske Forretningsfysiognomi, selv om der bag det smilende Ydre, hvad jeg senere fik konstateret, skjulte sig et mere optaget, virksomt Liv, end man kunde ane. Naturligvis havde Folk tilsyneladende travlt, dog altid kun jævnt og aldrig mere, end at de havde Tid til at se paa et eller andet vidunderligt i Butiksvinduerne, overvære en drukken Madams Arrestation og købe »6 til 40« i Cigarbutikken — og det var prima oversøisk Tobak og for en stor Del, saa vidt jeg husker, saakaldte Bremercigarer. Cerutter husker jeg ikke noget om, og af Cigaretter var det Phillip Morris og Westend, man røg. Ja, det var dengang!

Men før jeg gaar videre, vil jeg opholde mig et Øjeblik ved Overfarten over Storebælt, som jeg jo maatte passere, inden jeg naaede Korsør. Jeg finder her Anledning til at anføre, at jeg selv altid har været søstærk, formentlig fordi jeg allerede i en meget ung Alder fik Lov at færdes paa Søen, saasnart Lejlighed dertil gaves. Jeg kendte næppe noget bedre end at ro omkring i en Pram, der var stærkt lastet bagi, saa den næsten stod paa Enden. Det var en rigtig Vippetur, saa snart det blæste lidt,

og jeg tænker mig, at man ved en saadan Sport tildels blev hærdet mod Søsyege.

Og saa anfører jeg her en Skildring af Overfarten, saaledes som jeg nedskrev den for smaa halvfjerds Aar siden i en Art Dagbog, som jeg nu tilfældig fandt:

»Farten over Storebælt var ikke begunstiget af Solskin og fint Vejr, men ledsaget af Maager og Søsyege; Maagerne fik Brød og Søsyege stille Forbandelser. Det blæste en Del, og Følgen af den derved afstedkomne Slingring udeblev da heller ikke. Først spadserede »man« frem og tilbage paa Dækket og »lod som ingenting«, det vil da sige, man *forsøgte* det, thi i Virkeligheden afgav man et aldeles naturtro Billede af en beruset, idet man for at benytte Sømandssproget snart bakkede, gik saa paa igen, undertiden med fuld Kraft, stoppede saa atter og slog dertil tit et vældigt Slag til Siden. Adskillige Sammenstød fandt Sted, og mange Tær blev molesteret, altsammen paa Grund af Skibets Slingren. En stor Del af dem, der drak Kaffe i Kahytten, sparede i Virkeligheden kun Opvarteren for at bære den op paa Dækket, thi længere kom den i Almindelighed ikke. Lidt efter lidt satte man sig paa medbragte Klapstole paa Dækket, og saa udspillede der mer eller mindre dramatiske Scener. En fik pludselig en meget sart, nærmest hvid Teint med smaa Roser paa Kinderne, en anden blev gul som en Citron, en tredie fik lette Kuldegysninger, en fjerde lukkede Øjnene meget langsomt, men aabnede dem igen mærkværdig hurtigt, nærmest rev dem op, en femte spurgte med hikkende Stemme, hvor langt der var til Land — Vejlængden helst angivet i Minutter — en sjette skiftede stadig Plads, og saaledes fremdeles. Symptomerne var forskellige, men Aarsag og Virkning stadig de samme — Neptun var vred, og Matroserne brugte Kosten. Men det er jo en kendt Historie, som altid vil gentage sig, indtil man opdager et virksomt Middel mod Søsyege, selv om Folk i vore Dage tilsyneladende taaler Søen bedre. En Herre, der foregav at være søstærk og derfor betragtede Situationen, som han selv var uberørt af, med en vis Overlegenhed, forsvandt for mig en

Stund. Men jeg saa ham igen, og da, ak, i hvilken Forfatning, næsten hvid i Ansigtet, sammensunken og med uhyggelige Tegn paa menneskelig Afmagt. Idet jeg gik forbi ham, sendte jeg ham et Blik, som egentlig skulde sige, hvad det saa end har sagt: »Spot ikke, thi ingen kender Skæbnen, før Overfarten er til Ende!« Da saa han op, han vilde smile. Ak, der kom intet Smil, nej, der kom noget helt andet. For ikke at føje en Slags aandelig Lidelse til den legemlige, han var ude for, spurgte jeg ikke senere til hans Befindende. To Børn og en midaldrende Dame blev først søsyge, *efter* at de var kommet op paa Landjorden; her slingrede de frem og tilbage og blev syge; men det er maaske heller ikke ualmindeligt, selvom jeg aldrig, hverken før eller siden, har set Søsygen optræde *udenfor* Neptuns Domæne.

Morgenen efter min Ankomst til København opsøgte jeg en Barbersalon, men studsede forbauset, da jeg saa Mænd ligefrem staa i Kø udenfor Salonen. Min Nysgerrighed udløstes først, da jeg havde faaet at vide, at man dér i Salonen blev indsæbet af en blød Kvindehaand. Situationen tabte derved sit Kedsomhedspræg, og Forspillet med Indsæbningen efterlod akkurat saa meget Velvære, som behøvedes for med større Behagelighed, men maaske mindre Ro, at kunne overvære sidste Akt: »Løbet under Kniven«. Forresten varede den nævnte, maaske »franske« Metode, kun ganske kort Tid; dens Praktisering blev simpelthen forbudt — efter Henstilling af mer eller mindre fast »forankrede« Kvinder i Egenskab af Viv eller Veninde — Mænd er jo ikke saa absolut eksemplariske, som de burde være, og det fortæltes, at Skægget groede forbausende *hurtigt*, siden den nye Metode var bleven indført.

Det var det Aar, da »Hellig Hansen«, som den paagældende Murer- og Bygmester kaldtes, havde afleveret »National«, som han havde bygget. Det berømte Etablissement med den pompøse Udstyrelse og søgte Overdaadighed var opført efter et Forbillede fra Paris.

Det eneste Etablissement af den Art, som jeg dengang havde set, var det i Altona byggede »Concordia«, hvis Pragt og Ele-

gance var noget selv for det store Fædreland »noch nie da gewesen«. Paa Concordias Repertoire stod Musik, Musik og — Forfriskning, paa Nationals derimod stod Forfriskning og Musik. Concordia var udelukkende bygget for Udfoldelse af Musik, et Musikens Fristed og Hjem; de fleste Koncerter var Symfonikoncerter, og Kapellet talte 84 Medlemmer. Der var ved Anlæggelsen af dette Pragtværk *hovedsagelig*, for ikke at sige udelukkende, tænkt paa at rejse Tonerne et Tempel, hvor mangan brav Borger og Borgerinde kunde afkaste Jordelivets usle Bekymringer og Møje, medens Sjælen tog sig et styrkende og oplivende Bad i disse Tonebølger. Dette salige Bad kostede, saa vidt jeg erindrer, kun 50 Pfennig.

Men Templet styrtede i Grus, gik fallit, som det saa plumpt hedder, af Mangel paa tilstrækkelig Paaskønnelse; thi naar de gode Eks-Hanseater havde vasket deres Sjæl een, højst to Gange, saa skulde det stakkels Legemes beskedne Fordringer ogsaa tilfredsstilles, og saa gik man til »Centralhalle« og de andre Forlystelses-Etablissementer af den Art, som der var mange af paa Sankt Pauli. »Det skulde have ligget paa »St. Georg«,« sagde Hamburgeren, »Publikum dér har noblere Tilbøjeligheder og holder af Musik.« Paa Sankt Pauli vilde man have Gøgl, og det var der ikke noget af i Concordia.

National var overlæst, hvor Concordia havde nok og ikke for meget, saa det ikke skæmmede den Kunstens Aand og den deciderede Smagfuldhed, der hvilede over Rummene. Naar man om Formiddagen besøgte Etablissementet National, havde man *bedst* Lejlighed til at bese Lokalerne; om Aftenen var Interessen mere delt, fordi der da var fuldt af Besøgende. Man fristedes let til at sammenligne National med et Slags *Museum*, hvor de forskellige Industrier var repræsenteret, og hvor enhver Art af Haandværk gjorde Reklame — ved at *udstille*. Der var næppe een Industri eller eet Haandværk i Landet, der ikke var repræsenteret, omend kun med et enkelt Stykke; at det smagfulde led derunder, synes en Selvfølge.

Men Lokalerne var alt for snævre, der var for lidt Rum i

disse Pragtsale; man anedde det om Formiddagen, om Aftenen blev Anelsen til Vished. Da straaede »Udstillingen« med forøget Glans, Pragt overalt, men ingen Plads; at faa en Stol var et utidigt Forlangende — saa optaget var der, hvis man ikke indfandt sig i mere end god Tid. Om Aftenen afgav National Plads til en Udstilling mere, nemlig Udstillingen af det elektriske Lys i dettes Barndom. At den Art Belysning har sine gode Sider er jo forlængst bevist, men den har da ogsaa sine onde Sider. Nu kan selv den allermindste Rift eller Plet paa Krave, Handske eller Kjolenederdel ikke længere skjules som før — i Gassens Velmagtstid. Da »gassede« Fatter sig paa en Café med rynket Krave og brugt Flip, medens Mutter foretog en Spadseretur med den yngste, aflagde Visit og besaa Butikker, iført ny Hat, splinterny Kaabe, men haardt medtagen Kjole. Gassen sladrede ikke af Skole; den fortalte ingenting, og det gik. Nu gaar den aber ikke længere: En Dame gaar op ad Trappen, hun løfter Kjolen lidt; Garnering kaput, Hælen skæv, melder Lyset. Damen sætter sig; uvidende om Faren koketterer hun med et Armbaands mægtige Dimensioner; Lyset blinker og faar glimrende Anledning til at afsløre Armbaandets Simili o. s. v. Til at begynde med, inden Strømtilførslen blev konstant, hoppede og sprang Lyset i Kuplerne, som om det vilde ytre sin Glæde ved Tilværelsen. Gaslyset over Indgangen til *Tivoli* blev helt gult at skue, antagelig af Ærgrelse over Konkurrenten.

Tivoli præsenterede sig allerede dengang, 1888, i et Udstyr, der vakte udenlandske Turisters Forbavselse og Henrykkelse; man halvvejs chokeredes over at finde en saadan Perle gemt blandt det meget lille Danmarks Attraktioner — som vel ellers nok syntes »fattige« for en Del af de store Landes forvante Repræsentanter, men de blev dog senere nødt til at tage Hatten af for Glyptoteket, Nationalmuseet og andre af vore store Attraktioner.

Tivoli havde dengang bl. a. Øen med Sangerinderne — og foruden alt andet Udstyr tillige en Rutschebane, som den jo har det den Dag i Dag. Jeg nævner dette, kun fordi jeg tilfæl-

dig overværede en lille Episode netop ved Rutschebanen, hvor jeg et Øjeblik paa min Vandring i Haven var stoppet op. Der stod et Par unge Landboere, en Karl og en Pige, ved Rutschebanen. Hun var en nydelig, kvik Pige og havde gentagende forgæves anmodet ham, som hun kaldte Frederik, om en saadan Rutschetur. Hvad enten han nu ikke turde, eller hvad der saa var Grunden, saa vilde han ikke »rutsche«. Pigen vendte sig tilsidst fra ham og havde derefter tilsyneladende ikke mere Lyst til at tage Notits af ham, trods det at de sikkert var godt kendt med hinanden, mulig endog Kærester. Men pludselig blev det lille Selskab forøget med en tredie Person, en flot, ung Mand, der med Hatten paa Snur uden videre Dikkedarer greb Pigens Haand og sagde: »Kom, lad os to rutsche,« hvorefter de to et Øjeblik efter befandt sig halvvejs oppe i Skyerne, medens Pigen signaliserede Nedfarten med adskillige Hvin. Og denne Rutschetur gentog de flere Gange, skønt »Frederik« gjorde Forsøg paa at faa hende ned til sig igen. Men først efter nogle Tures Forløb, hvor der havde været god Tid til at udveksle Adresser, steg Pigen ned fra Banen, blussende varm af Turen, men hvad, Frederik *vilde* jo ikke!

Blandt de mange »Seværdigheder« i Tivoli var der ogsaa et Tortur-Kabinet, hvor man saa Middelalderens Tortur-Instrumenter og disses forskelligartede Anvendelse fremstillet paa Figurer af Voks og ualmindelig naturtro gengivet. Man syntes ligefrem at staa overfor en virkelig Udøvelse af Torturen — der manglede kun de Skrig, som de ulykkelige Ofre maa have udstødt. Det forekom mig dengang ufatteligt, at *Mennesker* har kunnet udøve disse Bøddelgerninger. Man saa bl. a., hvorledes Bødlen med store, rødglødende Tænger rev Brysterne ud af en Kvindes Barm, og hvorledes Huden paa Ryggen af et saadant Voksmenneske blev revet i Stumper og Stykker af et Rivejern, saa den nøgne Rygrad stak grinende frem, medens den blodige Masse spækkedes med Stumper af den løsrevne Hud, o. s. v. o. s. v. Det gjorde usigelig godt at komme ud igen, ud i det festligt oplyste Tivoli, hvor Balduin Dahl som en Hyldest til Livet

netop intonerede Champagne-Galoppen. De sidste Aar har desværre vist, at vor Tid ogsaa har anvendt Tortur og endda i en Maalestok, som overgaar alle andre Tidere.

Under et Besøg i Tivoli blev jeg tilfældigt Vidne til en Scene, som jeg synes bør med. Jeg sad alene ved et Bord i Haven og nød en Mokka — ja, det var dengang — og ved et andet Bord i min Nærhed sad fire unge Mennesker, to Karle og to Piger af den Type, som dengang kaldtes »Guds Ord fra Landet«. Det var ikke til at tage fejl af — en Type, som kun meget sjældent træffes i vore Dage. Det lille Selskab bad en allestedsnærværende Tjener (det hed vist Opvarter dengang) om Kaffe, medens en af Pigerne hev noget hjemmebagt Brød op af en Voksdugstaske. Tjeneren serverede Kaffen, tog en lille Notesblok op af Lommen og sagde halvhøjt, medens han tilsyneladende noterede i Blokken: »Fire Kaffe to Kroner« og tilføjede spørgende, henvendt til det lille Selskab: »De fik ingen Brød?« Nej, blev der svaret. »Tak, en Krone,« lød det fra den ivrigt noterende Tjener, som straks derefter, fortroligt og elskværdigt, løst henkastede: »Tak, det bliver tre Kroner.« Dette Beløb betalte saa den af Pigerne, der havde haft Brødet med, uden Protest. Paa dette Tidspunkt fandt jeg det paakrævet at intervenere. Da Tjeneren vilde gaa, sagde jeg blot: »Undskyld et Øjeblik, tør jeg spørge, betaler man her for Varer, enten man faar dem eller ej?« Tjeneren ligesom studsede lidt og spurgte derpaa: »Hvorledes mener Herren?« »Ja, jeg saa, at det lille Selskab betalte for Brød, det *ikke* havde faaet. Men det var maaske i Distraktion,« tilføjede jeg for at give ham en Chance. »Næh, nu har jeg — tænk, hvor distrahit man dog kan være. Ja, Herren har Ret! De maa meget undskylde,« sagde han til de fire unge Mennesker og, henvendt til mig: »Maa jeg takke Herren«, og samtidig med Takken sendte han mig et meget sigende Blik, hvori der slet og ret stod: »Gid F havde dig!« Men Pigen fik sin Krone igen.

Tivoli var og er et Hjertebarn for Københavnerne.

Naar jeg anførte Concordia som et Sidestykke til National,

saa var det ikke alene, fordi de to Etablissementer havde saa meget tilfælles som Pragtbygninger etc. Men hvis det var til Skade for Concordia, at den som bemærket var anbragt paa en forkert Plads i Hamburg, saa var det ogsaa til Skade for National, at den havde en Konkurrent i sin Nærhed, nemlig »Koncert du Boulevard«. Thi »Sankt Pauli-Publikummet« i København, eller den jævne Borgerstand, gik til Boulevarden, dér var de vant til at komme, og dér kunde de le højt og være aldeles ugenerte, dér kunde de faa det utroligste præsenteret og faa Nerverne pirret, og endelig kunde de dér slaa Lunet løs og give Lystigheden frie Tøjler ved øredøvende Hurraraab og satiriske Bravobrøl, akkompagneret af Stokketrampen. Man *morede* sig i Koncert du Boulevard, og »Boulevarden« var populær. I National derimod var der meget fint, og i disse elegante Drapperier og Omgivelser herskede Alvoren — man var ikke højrøstet dér, man *hvilede* sig i National. Boulevarden *havde* sit Publikum, National *søgte* sit, og god Musik havde de begge Steder.

Det var jo i Lumbyes og Balduin Dahls Glansperiode. Dahls store, festlige Kravebryst var bleven en ligefrem Attraktion, som Publikum formentlig vilde have savnet, hvis han havde foretaget nogen Forandring i saa Henseende; han var i Kontakt med Publikum, saasnt han viste sig paa Dirigentpladsen, saaledes som Tilfældet jo ogsaa var med Lumbye.

Dengang stod Dagmar Hansens Stjerne i Zenith efter Cykleturen i Tricot og Champagnebadet i Malmö. Man saa hende sammen med sin Anstandsdame »tage imod« i en Loge paa Galleriet i »National«, hvor hun applauderede en fransk Dame, der udstyret som en Hane dansede Hanedans til en Melodi, som jeg endnu ganske tydeligt har hver Tone af i Ørene og kan gengive.

Saa vidt jeg husker, var det paa samme Tid og ogsaa i »National«, at Familien Pfänner optraadte, og hvor bl. a. Direktør Pfänner kørte det saakaldte »Dødsridt« paa Motorcykle.

Adskillige Aar senere, nemlig i 1885, deltog jeg som For-

mand for Sydthys konservative Klub i et Delegeretmøde i Wittmacks Lokaler. Det var et Møde for de konservative Klubber; jeg erindrer bl. a., at Redaktør Nielsen, Thisted, var til Stede. Efter den mere alvorlige Del af Mødet fulgte et »animeret Festmaaltid«, den Vending var populær dengang, med fuld Berettigelse. Kmhr. Hage præsiderede under Maaltidet, og Selskabet spiste ved 23 Borde. Menuen var kogt Laks, Dyreryg og Is med tilhørende Vine, Rødvin og Madeira, og saa vidt jeg mindes, var Rødvinen til fri Afbenyttelse, medens man af Madeira kun fik skænket et Glas, eller var det to? Hele Herligheden kostede 5 Kr. — den samme Pris, der i Dag betaales for *et* Stk. Smørrebrød med røget Varde-Laks, honny soit o. s. v. Cigaren, vi fik til Kaffen, hed »Rex«, Hirschsprungs Fabrik, og den kostede 16 Øre; det var den Cigar, som Christian den 9de røg, deraf Navnet antager jeg.

De obligate Taler var allerede holdt, og Vinen var »privat begyndt« at give Ordene i Diskussionen mere Festpræg og Styrke hele Rummet rundt.

Min Sidemand, en Mand fra Randers, som jeg kendte, havde flere Gange spurgt: »Hvorfor siger De ikke noget? De plejer da ellers ikke at sætte Deres Lys under en Skæppe.« Jeg svarede, at min Tællepraas kun vilde lyse daarligt ved Siden af det elektriske aandelige Lys, der straaledede i København. Men det endte alligevel med, at jeg sendte mit Kort op til Kmhr. Hage, hvorefter jeg fik Ordet og afleverede en Tale. Det var i de Dage, da Kvindernes Valgret var paa Programmet. Jeg slog heri fast, konservativ som jeg var, at Manden havde *sit* Departement og Kvinden *sit*; de skulde nødvendig konkurrere i Stedet for at samarbejde, saa man kunde opleve, at en »Fremskridtskvinde« efter engelsk Mønster, en saakaldt Suffragette, kunde finde paa at stemme paa sin Mands Modkandidat blot for at vise sine betrængte Søstre, hvor *selvstændig* hun var. Tænk, hvilken Moral! Det førte kun til større Arbejde ved en Fordobling af Stemmerne, da man dog maatte gaa ud fra, at Mand og Kone stemte ens; det vilde give Anledning til Splid og Strid i Hjemmene,

ødelægge Samlivet i disse o. s. v. Sluttelig citerede jeg to Vers om Kvinden, som jeg havde tilegnet hende allerede for flere Aar siden.

Jeg havde den Tilfredsstillelse, at man under og efter Talen applauderede mig, medens hele Forsamlingen rejste sig og sang »Sparsomt i Norden«.

Efter Spisningen skulde vi drikke Kaffe i »Glassalen«, som det kaldtes, et Lokale, til hvilket man gik ned ad en Trappe fra Spisestuen. Ved Nedgangen til Glassalen stod tre Herrer, der præsenterede sig som Kaptajn Nørgaard, Vekselerer Pontoppidan og Grosserer, Vinhandler Langhoff. D'Hrr. spurgte, om det var mig, der havde talt ved Bord Nr. 22. Da jeg bejaede det, spurgte de mig, om jeg ikke kunde tænke mig at drikke Kaffe ved deres Bord. Jeg svarede hertil — jeg husker Ord til andet — efter en øjeblikkelig Forundring over Henvendelsen til mig, der var fremmed for d'Hrr.: »Ja, mange Tak. Men før vi begynder paa det Afsnit af Festen, vil jeg dog betro d'Hrr., at jeg er fra en Egn i Landet, hvor vi er nemme at faa fat i, men meget vanskelige at komme af med igen.« »Jamen, det passer os storartet,« udbrød de i Kor, og dermed var dette Bekendtskab indledet.

Det var paa den Tid, Navnet Sylov »spøgte« alle Vegne som nu Himmelstrup, og da Sylov sad ved et Bord ved Siden af vort, blev jeg selvfølgelig spurgt, om min Samvittighed vedrørende Brand var i Orden. Og nu viste det sig, *hvorfor* d'Hrr. havde inviteret mig til deres Bord: de ønskede, at jeg skulde gentage de to Vers, jeg havde fremsagt under Spisningen — det mindede lidt om Situationen, hvor der holdes Fest for Virtuosen, som saa opfordres til at spille til Tak for Opmærksomheden mod ham; det er en Art »Drikkepenge«, der ydes ved en saadan Lejlighed.

Vi sluttede den indholdsrige Aften i »Kisten«, det, der senere blev »Apollo«, og jeg vedblev den Aften at være Gæst hos det nævnte Trekløver. Pontoppidan inviterede mig en Aften senere, som den elskværdige Mand han var, til Souper i d'Angle-

terres Palmehave, hvor Ditzmann dengang spillede. Da jeg formentlig har syntes, at min Kone ogsaa skulde have en »Bid« af Festen, naaede jeg lige at sende hende et Telegram, da jeg gik fra Kaffeboardet. Det var kun to Ord, der vistnok sagde alt, og det lød saaledes: »Udmærket Aften«. Hvorvidt min Kone straks, da hun fik Telegrammet, har været saa meget »med«, at hun har kunnet goutere den Jubel, der laa i de to Ord, véd jeg ikke.

Her følger de to Vers, som jeg synes, Læseren bør kende — De kender maaske selv en Kvinde, hvem Hyldesten kan tilkomme.

Fra Arilds Tid og indtil vore Dage
fra Pol og til Pol har det bedste,
det ædleste været Symbol paa Kvindens Færd,
saavel i Fryd som Klage —
og selv om saa Blomsten kunde laane os sin Duft
og Himlen sine Farver og Stjerner
og Havet sin Perle og kraftfyldte Luft
og vor Aand sine modneste Kærner —
at tjene som Blomster i Kransen, som man bandt
til Pris for Kvinden, hendes Færd og Levned,
ja klædtes end Tanken i det skønneste Gevandt,
at binde Kransen ret man aldrig evned!

Hun følger os med trofast Sind herveden,
fra Vugge til Grav, og giver jo stedse,
selv om hun ofte gav, af Hjertets dyre Fylde, Kærligheden
— hun trøsted tidt, naar hun selv trænger til Trøst,
og Livets Malurt kan med Smil hun drikke,
hun tvinger Glæden ind i sorrigfuldt Bryst
ved søde Ord og skælmske Smil og Blikke —
som Barn og som Gubbe, som Yngling og som Mand
vi søge dog vor Fred og Fryd hos hende,
opofrende hun aander, og derfor siges kan:
Skabningen nærmest Gud — det er en Kvinde!

Ved samme Lejlighed traf jeg en tysk Forretningsmand, en Hr. Meyer fra Düsseldorf, der boede paa d'Angleterre. Han havde sin egen Tjener med, men det kuriøse var, at han kun havde *een* Kunde her i Landet, nemlig Firmaet Levison.

Han drev Forretning med Staalpenne, Skrivepenne, og da hans *mindste* Salg af denne Vare var 25.000 Pund eller, som det nu hedder, 12.500 Kilo, var der dengang kun det nævnte Firma, der kunde aftage et saadant Parti. Vekselerer Pontoppidan havde netop vist mig omkring i nogle af Handelsstandens Lokaler, da vi mødte Hr. Meyer, hvem Pontoppidan kendte fra et tidligere Besøg. Bemeldte Tysker ønskede nemlig at blive dansk Generalkonsul i det Distrikt, hvor han residerede, og i den Anledning skulde Hr. Pontoppidan være ham behjælpelig og støtte hans Sag hos Ministeriet Deuntzer. Hr. Meyer bad os om at spise til Aften med ham hos Wilkening, Hotel »Bristol«, og derfra erindrer jeg det saakaldte »Grill Room«, noget helt nyt, hvor man selv kunde udpege de varme Retter, man ønskede. Wilkening var vistnok den første Restauratør, der lancerede denne engelske Opfindelse. Jeg husker, at vi lagde for med en halv Hummer, og at Hr. Meyer hele Tiden klagede over, at han havde »den Leversyge, den Sukkersyge« og den »alt mulig Syge«. Desuagtet spiste han bravt og med stor Appetit; bl. a. blev der overrakt ham en aflang Trætallerken, hvorpaa der laa en gammel, stærkt duftende, fed, holstensk Ost (jeg forstod snart, at han var godt kendt af Betjeningen). Af denne meget fede Ost skar han ustandselig tykke Skiver; da Hr. Pontoppidan lod falde en Bemærkning derom, udbrød han paa gebrokkent Dansk: »Ja, man véd jo ikke, om der er noget igen af den i Morgen.« Intet Under, at de Organer, der besørgede Arbejdet med Fordøjelsen, maaske af og til strejkede.

Det gamle Færgested.

I Tidens Løb har Forhold og Fremskridt jo omkalfatret mangt og meget, som forhen syntes god Latin og up to date. For Eksempel trak man før paa Aarerne for at komme over Sundet, »æ Sunn«, medens en Bro nu mange Steder har afløst baade Baad og Dampfærge. I dette Tilfælde er det Færgestedet Oddesund, der skal omtales, og min Skildring af Forholdene er jo baseret paa Selvoplevelse.

Forvandlingen her er ligesom andre Steder foregaaet ad to Gange, idet den gamle Rofærge i 1882 afløstes af Statsbane-Dampfærge og tilsidst, den 15. Maj 1938, af den nuværende Bro. Hvad angaar Færgestedets oprindelige eller rette Navn, da hed det Ottsundt eller Ottsyndzt Fjerge, og Sagnet fortæller, at dette Navn skulde stamme fra en Episode Aar 974, da den tyske Kejser Otto under sit Indfald i Landet kom ridende til Sundet og til Hest vilde forcere Overgangen. Da han kom ud i Strømmen og ikke kunde vinde frem, drog han sit Sværd og kastede det i Bølgerne, idet han raabte: »Herefter skal dette Sund hedde Ottosund.« Hvor meget heraf er Digt, véd jeg ikke, men til at begynde med hed det altsaa Ottsundt, maaske en Forkortelse af Ottosund, og senere kom det saa til at hedde Oddesund, formentlig fordi det er et Sund mellem to Odder, der skyder sig ud fra Thyholm og Harsyssel. Den Indsnævring, som derved fremkommer, afføder en Strøm, der til Tider kan være saa

stærk, at Bølgerne, selv i en strid Blæst for ikke at sige halv Storm, næsten helt udslettes og bliver til smaa Krusninger, hvis Strømmen gaar imod Blæsten, ligesom et Skib ved en saadan Lejlighed kan staa med spændte Sejl *uden* at komme ud af Stedet, hvis Strømmen er imod. Ingeniør Monberg, der byggede Oddesund-Broen, kan vist tale med om den Strøm og det bundløse Morads ved Østsiden, og det er absolut saare naturligt, at Teknikken paatænker at udnytte denne mægtige Kraftkilde i Industriens Tjeneste; det er kun forunderligt, at Tanken ikke er fremkommet for længe siden.

Overfarten besørgetes i min Tid af fire fast ansatte Færgekarle foruden 2 eller 4 Mand i Reserve, og desuden var der paa Færgegaarden de til Gaardens Drift nødvendige Folk.

Det nævnte Færgested er meget gammelt, det har eksisteret som saadant i adskillige Aarhundreder, og fra en syvaarig Proces, en fredelig Syvaarskrig 1876—83, foreligger der Dokumenter, hvorefter Færgestedet bl. a. omtales i Aaret 1580 som hørende under Ørum Len; det har altsaa eksisteret endnu længere tilbage i Tiden.

Bemeldte Proces drejede sig om Færgeretten, idet Staten ved Overtagelse af Færgeriet vilde gøre gældende, at Ejeren af dette vel havde Ret, men ikke *Eneret* til Overfarten. Efter en saadan Konklusion vilde Færgestedets daværende Ejer, en Enke, uvægerligt fra et godt Erhverv have været henvist til Fattigaarden, »gaa paa Sognet«, som det hed, og det følte for et ærekært Menneske mange Gange værre end for en Forbryder at komme i Tugthuset. Men heldigvis vandt Vedkommende, min Moder, sin Sag ved Højesteret og fik derefter udbetalt Erstatning for Statens Overtagelse af Færgeriet.

Omskrevne Sag varede som anført i syv Aar, og den evindelige Udsættelse var foranlediget af Kammeradvokaten, der som Statens Sagfører stadig forlangte eller begærede og altid fik 12 Ugers Henstand, altid tolv Uger, saa Ugerne til sidst blev til mange Aar, inden der kunde faas Dom i Sagen. Og det turde

være typisk for *hin Tids* Retspleje, at en Sagfører i Skive, der havde fået en velhavende Enkes Sag at føre, pralede med, at han kunde leve højt paa den Sag i mindst 5 Aar. Heldigvis blev der omsider sat en Stopper for den Art Udnyttelse af Rets-sagerne.

Min Moder, som altsaa nu var Enke efter min Stedfaders Død, havde engageret en Højesteretssagfører B. til at føre sin Sag mod Staten, og under den langvarige Proces havde Vedkommende i Aarens Løb faaet udbetalt adskillige Tusinde Kroner for sin Ulejlighed, selvfølgelig rent *fraset* de til Sagens Førelse, Fremskaffelse af Dokumenter etc. forefaldende Udgifter.

Imidlertid tabte min Moder Sagen ved Hof- og Statsretten, og hun og jeg tog saa over til København for at tale med Sagføreren om Sagens Fremførelse ved Højesteret. Da vi vilde rejse hjem igen, spurgte vi Hr. B., saadan ganske en passant, hvor meget han vilde beregne sig i Salær for Sagens Førelse ved Højesteret, hvortil Hr. B. svarede: »Ja, hvis jeg vinder Sagen, kan De betale mig 500 Kr. og intet, hvis Sagen tabes!« Det lød jo ret generøst, selv om 500 Kr. i de Tider var et pænt Beløb. Vi takkede altsaa Sagføreren for den givne Oplysning og beredte os paa at sige Farvel. Men lige i Døren vendte min Moder sig om, gik tilbage i Stuen og sagde omtrent saaledes: »Aah, Hr. Højesteretssagfører, jeg har i Virkeligheden en meget daarlig Hukommelse og glemmer let Deres gentile Tilbud. Maa jeg derfor ulejlige Dem med at give mig det skriftligt, hvorvel jeg jo ved, at det overfor Dem kun drejer sig om en slet og ret Formsag!« Selvfølgelig fik vi den nævnte Erklæring; Sagføreren kunde jo heller ikke godt andet end give os den.

Jeg finder her Anledning til at bemærke, at de Kvinder, der tidligt er bleven kendt med og kommen ud for Livets Alvor og ofte *uden* Varsel maa tage Styret for egen og andres Fremtid, vil, med et Instinkt som den sorgløse Kvinde savner, ligesom være paa Vagt overfor enhver Eventualitet, selvom en saadan

ikke *direkte* maatte foreligge. I dette Tilfælde var det en i Livets Skole haardt prøvet Kvinde, der talte sin Sag.

Den afgivne Erklæring lød altsaa paa, at hvis Sagen tabtes, skulde der ikke betales Salær, saa var der nemlig heller intet at betale med *udover det, der allerede var betalt*, medens Salæret, hvis Sagen vandtes, var 500 Kr. Da den første Dom var faldet, havde Sagen været i 6 Aar, og der var derfor ikke nævneværdigt at tilføje til den Dokumentation, der allerede forelaa; men desuagtet varede det et Aar, før der faldt Dom ved Højesteret, som dømte i min Moders Favør, saa hun vandt sin Sag.

Gennem en Ven i Hvidbjerg, Apoteker Ballhausen, fik jeg tilfældigt, en Dag jeg var i Hvidbjerg, at vide, at min Moder havde vundet sin Sag. Ballhausen havde læst derom i Berl. Tidende. Først Dagen efter kom der et Brev fra vor Sagfører med Melding om, at Sagen var vundet, og i Brevet stod tillige: »og saa ønsker jeg mig mit Salær tilsendt med 2500 Kr.« — to Tusinde, fem Hundrede Kroner. Det var alligevel mange Penge, ikke mindst i de Dage, og Meddelelsen virkede paa os som noget i Retning af et Bombenedslag. Men efter at den første Overraskelse havde sat sig, gik Moder ud af Stuen og kom lidt efter tilbage med den famøse Erklæring — hun havde altid sine Sager i største Orden — hvori Salæret var ansat til 500 Kr., altsaa *Femtedelen* af det Beløb, der nu forlangtes. »Kan du se,« sagde Moder til mig, »du mente ikke, det behøvedes, men i Dag er denne Lap 2000 Kr. værd, thi,« fortsatte hun, som var født i Sønderjylland og talte flydende Tysk, »Vorsicht ist die Mutter der Weisheit! (Forsigtighed er Visdommens Moder). Mærk dig det, min Søn.«

Efter at Moder og jeg havde drøftet Stillingen en Tid, udbrød hun i Glæde over den vundne Sag: »Han skal nu alligevel have 1000 Kr., og du kan rejse over med Beløbet.« Og saaledes blev det.

Udrustet med det nævnte Beløb stillede jeg faa Dage efter hos Højesteretsagføreren og »frembar mit Ærinde«, som det

saar populært hedder, og der blev vekslet omtrent følgende Replikker mellem os:

»De kræver 2500 Kr. af os, men De har før kun forlangt 500 Kr., og det har vi Bevis for,« sagde jeg.

»Har De det Bevis med?« spurgte han.

»Nej, det har jeg ikke, men Moder vil desuagtet, at De skal have 1000 Kr., og dem har jeg med.«

»De har 1000 Kr. med, siger De. Det er altsaa som Afdrag?« sagde han.

»Nej, det er mod behørig Saldokvittering!« svarede jeg. »Men saa er der maaske ikke mere at tale om?« tilføjede jeg.

»Nej, det er der ikke,« sluttede han, og Audiensen var dermed hævet.

Faa Dage efter mødte der en Overretssagfører fra Viborg, der ved Fogdens Hjælp skulde gøre Arrest i Færgegaarden for 2500 Kr. Jeg har glemt, hvad bemeldte Sagfører hed, men han gjorde Indtryk af at være en virkelig nobel Mand; det kom ogsaa til Orde, da han havde Klaring paa, hvordan Sagen med B. forholdt sig. Jeg husker tydeligt, at han bl. a. sagde: »Jeg hører virkelig ikke til dem, der rejser rundt og tapper Blodet af Folk.« Men Retten blev altsaa »sat« i Færgegaarden, hvor Herredsfoged Jansen og vor Sagfører, Abildhaage hed han, var mødt. Erklæringen om de 500 Kr. blev fremlagt, og Højesterets-sagføreren tilkendtes dette Beløb, men maatte *selv* betale alle Omkostninger.

Min Moder vilde alligevel, at Sagføreren skulde have 1000 Kr., og dem fik han trods min Protest; jeg syntes, at han ved sin Optræden havde forskertset dem. Han fik i Virkeligheden ikke noget at beklage sig over og sagde *ikke* engang Tak for de ekstra 500 Kr.

Som en Prøve paa Datidens officielle Stil i Dokumenter omkring 1680 anfører jeg, selv om »Kancellistil« endnu stadig har til Huse i de Guldkorn, der spredes officielt, et Par Uddrag af bemeldte Sags Dokumenter, og de lyder saaledes: »At jeg naadigst maa være forpligtet, og af et allernaadigste Schøde

(Skøde). Høi ædle, velbaarne, vel ædle og vel byrdige, kungelig Majestæts deputerede, udi det Højlovte Kammerkolleg, hvorpaa begæriis ydmygeligst dend fornøden Ordre, af de Høj og velædle Herrer, som Amtsforvalteren maatte tilschickes.«

»Forbliver stedse de Høj ædle og velbaarne, vel ædle og vel byrdige Herreris ydmygste Tjener!« o. s. v.

Det lyder kvalmende i vore Dage og gouteres bedst som Kuriosum, men det hørte jo Tiden til og var vel ligefrem befalet; det har sikkert givet mangan selvtænkende Mand en bitter Smag i Munden.

Naar Kongen udstedte et »allernaadigst Schiøde«, saa var det til »os elskeligen N. N. af vor kongeligen Naade og i den allernaadigste Henseende« o. s. v. Det lyder velvilligt, uden dog at miste noget af Suveræniteten.

Færgegaarden, altsaa den Ejendom, hvortil Retten til Færgeri hørte, laa paa den vestlige Side af Oddesund, det senere Oddesund Nord. Til Færgegaarden hørte foruden et stort Gæstgiveri tillige Landeri, og Færgemanden havde dertil Forpligtelse til at afgive saakaldt »Bivogn« til Posten, naar dette forlangtes, altsaa fra Sundet til Thisted — dog selvfølgelig kun saa langt, som det var nødvendigt. Undervejs blev der gjort Ophold i Ydby Kro og i Koldby, hvor et nyt Spand Heste kom for til Thisted. Paa den modsatte Side af Sundet, det senere Oddesund Syd, laa ligeledes en Kro, kaldet »Pinen«, hvis Ejer paa den Tid hed Andreas Hansen, kendt under Navnet »Drees i Pinen«, og som han selv sagde: »Kendt under det Navn fra Skagen til Hamburg!« Og her havde Andreas Hansen sikkert tildels Ret, thi alle de store Heste- og Kreaturhandlere, baade danske og tyske, som passerede Oddesund baade frem og tilbage, lærte i Aarenes Løb »Drees i Pinen« at kende. Han var mindst tre Alen høj og en udmærket, tjenstvillig og jovial Mand, lad saa Minder om mulige Fejl ved ham og hans Kro hvile — hvem har ikke Fejl?

Hvis Stenene kunde tale, som det hedder, vilde de sikkert have kunnet fortælle adskilligt om de mer eller mindre drama-

tiske Episoder, der i Tidens Løb er bleven udspillet ved det gamle Færgested, derunder Transport af forhutlede Individuer med eller uden Politiledsagelse o. s. v.

For Postens Overførsel over Sundet betaltes aarlig en Sum til Færgemanden, og Posten og dens Passagerers Befordring fra Oddesund til Thisted og Retur var overtaget i Entreprise af Johannes Nyboe, Ejeren af det berømte Madsted Koldby Kro.

Som Bivogn til Posten fra »Pinen« til Struer anvendte man en saakaldt halvlukket Vogn, som kun meget sjældent kom i Brug, og da Hønsene havde fri Adgang til Vognens Indre, hændte det jo, at de Rejsende ved Indstigningen i Vognen stødte paa baade Æg og tilsvarende »Visitkort« — hjemligt, men ikke absolut hyggeligt.

Som bemærket var Færgefartens Domicil paa den vestre Side af Sundet, hvor Færgefolkene altsaa residerede, og naar man ønskede deres Assistance til Overfarten fra den østre Side, anvendte man et yderst primitivt Middel. Man hejste blot et Brædt, som var anbragt paa en i Jorden nedrammet Pæl, og der var paa denne anbragt to Brædder, hver for sig en Alen lang og otte Tommer bred. Dette Signalapparat kaldtes »æ Vaahr«, som betyder et Varsel; hvis man ønskede en Færgesendt over, blev begge Brædder hejst; hvis man kun ønskede en af Baadene, blev kun det ene hejst op.

Ja, det var primitivt altsammen, hvilket ogsaa tit gav Anledning til adskilligt Ubehag for de Rejsende, bl. a. naar Vejret var diset eller taaget. Førøvrigt var Færgekarlene vist heller ikke altid lige klarøjede, fordi den lette Adgang til billig Spiritus spillede en betydelig Rolle dengang.

Til Overfarten brugtes to Færger, en større og en mindre, én Baad med fire Aarer og én med to, foruden nogle Pramme, som i en snæver Vending og i stille Vejr kunde benyttes til Persontrafik, hvis Vedkommende ikke absolut forlangte en Baad til Overfarten, ellers benyttedes Prammene specielt til Overførsel af Gæs, som svømmede over Sundet, medens man drev dem over ved Hjælp af Prammene under rigeligt Spektakel. Det bør

tilføjes, at der til Materiellet hørte en saakaldt Slisk eller Bro, der dannede Forbindelsen mellem den flade Strand og Færgen, altsaa før den lille Havn paa hver Side blev bygget, saa Kreaturer og Gods kunde komme i Land eller blive indladet, medens Passagererne i Baadene blev baaret i Land, hvis de ikke kunde naa at springe fra Borde; det var jo kun saa naturligt og ligetil i hin Tid.

Ja, det var i høj Grad primitivt i Forhold til vore Dages bekvemme Befordring, men det gik alligevel, endda som oftest med Skæmt og godt Humør, indtil der omsider blev anlagt et Par smaa Havne, en ved hver Side, hvorfra Overfarten kunde ske. Det betød selvfølgelig en stor Forbedring; dog bibeholdt man det samme Materiel som forhen til Overfarten.

Jeg har senere undret mig over, at man ikke anvendte f. Eks. en lille Kanon, der med et Skud varslede, at man ønskede en Baad, og med to Skud en Færge, men den billige Overfartstakst forbød maaske en saadan Luksus? Det vilde have forkortet Ventetiden. Færgefolkene var, som bemærket, ikke just altid helt »klarøjede«, saa det var tilgiveligt, om de i diset Vejr tog fejl af Signalet og mulig kom med en Baad i Stedet for med en Færge og omvendt. Der var ved saadan en Lejlighed Brug for en Overbærenhed og Taalmodighed, som slet ikke kunde tænkes i vore Dage.

Af Hensyn til den aabne Strand, som det jo gjaldt om at komme saa nær som muligt — altsaa før Havnen kom — var Baad og Færge fladbundet. Naar Sundet blev belagt med Is, saa Transporten standsede, havde man Isøkser og Save, og saa blev der savet en Rende tværs over Sundet. De store Flager, der derved blev frigjort, blev af Strømmen ført bort under det øvrige faste Isdække, de store Færgeaarer blev surret fast, og Færgen blev saa trukket over Sundet af to Mand paa hver af Færgens Sider.

Strømmen kunde til Tider bryde saa stærkt paa Isdækket paa det smalleste Sted af Sundet, at dér, hvor man om Formiddagen var kørt over Isen med Hest og Vogn, kunde være

aabent Vand inden Aften. Selvfølgelig blev Isens Styrke altid først grundigt prøvet, før en saadan Tur foretoges, men det var forunderligt nok, at der dog ikke ofte skete Ulykker derved, gammeldags som det var.

Overførsel af Heste kunde tit være livsfarligt for de Folk, der holdt ved Dyrene, thi disse blev ikke bundet, saaledes som Kreaturerne blev det. Der skulde derfor personligt Mod og Kendskab til Omgangen med Heste til en saadan Tørn, som det var at staa paa Færgens øverste Kant, en halv Meter fra Vandspejlet og uden Spor af Gelænder eller noget at støtte sig til. Man var maaske knap saa omhyggelig for Liv og Lemmer dengang. Hvis en Hest sprang ud, saa tog den Manden, som holdt den, med ud i Sundet; desuagtet berettes der kun om et enkelt Tilfælde fra hin Tid, som disse Linier omtaler, hvor en tysk Hestetrækker druknede. Men Arrangementet med at holde Hestene paa den Maade vilde vist være bleven forbudt i vor Tidsalder.

De Folk, som saaledes trak med Hestene, kaldtes Trækkere, hvorvel de altid red paa Hestene, medens de, der trak med Kreaturerne, fordi Ridning vel var udelukket dér, undtagen maaske paa en fed Tyr, kaldtes Drivere, ikke at forveksle med Driverter, fordi Studene ogsaa blev drevet i store Flokke og altid ad den for sin specielle Stabilitet og Fortrinlighed dengang saa berømte *Thisted—Oddesund Landevej*. Ad denne Vej foregik Transporten, Jernbaneforbindelsen Struer—Thisted daterer sig jo først fra 1882, og derfor kunde der til visse Tider af Aaret, navnlig naar de store Markeder i Husum forestod, være store Drifter af Stude, som skulde overføres. Forplejningen tog de undervejs, som det nu kunde byde sig.

Jeg nævnte før Risikoen ved at overføre Heste; de blev nemlig anbragt saaledes, at de stod udstrakt med Forbenene oppe paa den ene Ræling og Bagbenene hvilende paa Færgens modsatte Ræling. De største Heste blev stillet nærmest ved Rorkarlene, og Hestene blev presset godt sammen for bedre at kunne staa og taale Søgangen.

Hver Mand holdt en eller to Heste, eftersom disse var urolige til, og naar Færgen begyndte at duve i Søen, støttede Karl og Hest hinanden. Og da hændte det jo, at en Hest kunde styrte ud og tage Manden med og Situationen blive kritisk nok, navnlig hvis Manden samtidig ved Udspringet havde faaet et Slag af Hesten. Heste, der var vant til at komme over Sundet, gik straks om Bord uden Spor af Anfægtelse, men de Heste, for hvem Overfarten var noget nyt, prustede stærkt og ligefrem rystede af Skræk; de strittede saa meget imod, at man sluttelig maatte vende dem omkring og skubbe dem baglæns ned i Færgen. De blev altid anbragt saaledes, at den ene Hests Hoved var ved en anden Hests Hale, nærmest for at faa Vægten jævnt fordelt paa Færgen. Men traf det sig, at der var to Heste fra samme Stald og kendt med hverandre, saa blev de stillet sammen med Hovederne til samme Side. Hestene kunde undertiden svede af Angst, indtil de lidt efter lidt blev beroliget, men de vrinskede højt og slog bagud af Glæde, saa snart de kom i Land.

Med Kvæg, Køer og Stude gik det lettere. De blev med Hornreb bundet til nogle Ringe, der var anbragt paa Færgens indvendige Side, saaledes at de stod med Hovedet nedad, omtrent direkte mod Færgens Bundplader. Det skete ogsaa, at Kreaturer svømmede over, specielt Køer og Kvier, som gik til nærliggende Markeder i Holstebro og Ulfborg, medens Studene, som altid kom i store Drifter, blev færget over, hvorefter de fortsatte til Marsken, til Husum o. s. v.

Naar der var Medvind, og det blæste for stærkt til Færgens Benyttelse, lod man, som bemærket, undertiden Kreaturerne svømme over; men det var dog kun, naar det drejede sig om mindre Partier, og naar det gjaldt om at komme hurtigt over til et Marked; ellers blev Færgerne altid benyttet. I Baadene sad Driverne saa, nærmest som »Driverter«, og holdt paa de Reb, som Dyrene havde om Hornene, 5—6 Stykker til hver Mand; det gjaldt om at holde Kreaturerens Hoveder oven Vand under Svømmeturen. Ad fornævnte Landevej kom ligeledes store, magre Svin, det danske Landsvin, og de skulde sen-

des til Hamburg; senere indførte Magnus Kjær, Holstebro, den engelske Type. Endvidere overførtes Faar og Gæs, og af Lam og Gæs overførtes der store Mængder. Gæssene svømmede altid over, og det var altid en gammel Gase, som overtog Føringeren. Flokken fik under Overfarten altid Form af en Trekant, aldeles som man ser Svanerne komme flyvende, og hvis Gasen pludselig skræppede op og vendte sig, som om den mente, at nu kunde det være nok med de Løjer, saa vendte hele Flokken sig under mægtigt Postyr og Spektakel, og saa skulde der passes meget nøje paa, at Flokken, som ofte bestod af flere Tusinde Stykker, ikke splittedes og blev grebet af Strømmen. Gæssene blev som nævnt drevet over Sundet ved Hjælp af Pramme, og de blev siden drevet sydpaa gennem Jylland og solgt undervejs. Man fristes til at spørge om, hvor baade Gæs og Faar er blevet af.

Det var ikke ualmindeligt dengang, at Gæssene under Opfedningen blev sømmet fast og tvangsfodret. De blev sømmet fast med smaa Tagpapsøm, der blev slaaet i Føddernes Svømmehud, som antoges at være følelsesløs; det skulde man næsten tro, at den, der slog Sømmene i, ogsaa var. Saa lavede man en Dejg af Grutning, Mælk og Vand, som Gaasen nolens volens fik presset ned gennem det opspilede Gab, som den ene Haand holdt, medens den anden stoppede Godterne i. Hvor lang Tid Fedningen stod paa var jo forskellig, men der blev baade stor Lever og Mængder af Fedt, thi der var jo ingen Bevægelse til at tære paa Fedtet, Gaasen kunde højst baske lidt med Vingerne. Antagelig vilde en saadan Proces blive forbudt i vore Dage, da den vilde blive betragtet som Dyremishandling.

Gæssene efterlod paa deres Transporter Visitkort i en saadan Mængde paa Landevejen, at al Vognrumlen dæmpedes eller hørte helt op, naar den klæbrige Masse, som Gæssene havde efterladt, lagde sig om Hjulringene. Hvorledes et Par Støvler efter en saadan Tur til Fods ad Landevejen saa ud, kan man tænke sig. Da Transporten foregik om Sommeren, mødte Gaasedriverne enten med Træsko eller med det Fodtøj, som Vorherre i sin Tid havde foræret enhver især, og til at være Gaasedriver

kom det hverken an paa Alder eller Rangklasse. Paa de Steder, hvor disse Tusinder af Gæs var færdedes, var en ligefrem Hovedrengøring paa sin Plads, og en saadan sørgede Naturen da ogsaa selv for.

Ja, man kom kun »til Bens« dengang, man kendte ikke vore moderne Befordringsmidler, og det betød uendelig lidt for Datidens Dreng at gaa eller løbe Vejen ind. En Dreng kunde løbe et Par Mil, som var det en Selvfølgelighed, og hjem igen. I værste Fald smed han Træskoene, hvis han da havde nogen paa, for at sætte Farten op, men *Viljen* var der, og det er den, det kommer an paa. Men skulde man i vore Dage, i Humanitetens Tidsalder, være saa »hjerteløs« at forlange noget lignende, ja meget, meget mindre, af et saadant ungt Menneske, Datidens »Knevel Dreng«, eller af en 17—18-aarig »ung Mand«, hvilket Begreb rangerede med Datidens »Slaari«, og hvis paagældende unge Pode ikke har en Cykel parat, ja, saa risikerer Vedkommende, der fordrer en saadan Præstation udført *privat* for sig og altsaa ikke som officiel Sport, at komme i Avisen for Mis-handling eller Misbrug!

Jeg har kendt en Dreng, der havde mere end 7½ Mil hjem, og som gik i Thisted Realskole, hvor han havde gjort sig fortjent til Friplads. Naar han vilde hjem i Ferien, maatte han spadsere, hvilket faldt saa naturligt, da Billetten pr. Postvogn kostede 14 Mark og 8 Skilling, og det var der ikke Raad til. Han løb saa fra Thisted om Eftermiddagen de 2½ Mil til Koldby Kro, hvor han overnattede, og hvor den forstaaende og hjertensgode Madam Nyboe, Johannes Nyboes Kone, tog sig af ham og forsynede ham med Mad og Drikke. Næste Morgen fik han en Hjertestyrkning med til de 5 Mil, han havde til sit Hjem. Og den bestod af en solid, hjemmelavet Madpakke og en Flaske Limonade, naar det var varmt, ellers en Flaske Mælk. Den daværende »Knevel Dreng«, der da var i 13 Aars Alderen, kan endnu mindes det kærlige Blik, hvormed Madam Nyboe saa paa ham, naar hun spurgte: »Tror du, du kan spise mere?« Men der var naturligvis altid for meget, og Vedkommende kan endnu

næsten blive rørt, naar han kommer i Tanker om den Omsorg, som denne hjertevarme Kvinde i sin Tid viste ham.

Nu er »Drengen« 90 Aar og gaar lange Ture endnu, tildels maaske efter Recepten: Hvad man i Ungdommen nemmer . . .
o. s. v.

Paa Færgegaarden holdtes der hvert Aar to store Markeder, Foraarsmarkedet blev tilendebragt paa een Dag, men om Efteraaret varede Markedet to Dage, og til dette var der foruden de store Kvægtransporter tillige stort Opbud og Fremstilling af enhver Art af Erhverv. Der var saaledes ægte Christiansfelder Honningkager, »Holstebro Træsko« fra Skanderborg, Guld- og Sølvvarer, mer eller mindre ægte, Tørfisk fra Jyllands Vestkyst, Pelsværk, mer eller mindre imiteret, og en Otteskillingsbutik med et Utal af forskelligartede Ting, et Varehus en miniature, hvor alle Varerne var til en Pris af 8 Skilling, o. s. v. o. s. v. Jeg overværede engang en lille Episode udenfor et saadant Christiansfelder-Telt, hvor en ældre Dame residerede og med tiltalende Veltalenhed anbefalede sine Varer til en rigtig sejt, bredbuget Vestjyde, der allerede længe, forstod jeg, havde iagttaget de lækre Honningkager, baade med og uden Hjertepryd. Sluttelig sagde Damen med Overbevisningens Styrke og som en Slutsalut efter at have udtømt sit Forraad af Argumenter i Sagen: »Og saa kan Kagerne holde sig,« hvortil bemeldte Jyde svarede, efter tavs at have paahørt Damens Ordstrøm: »Ja, det kan æ osse,« og saa vendte han sig og gik. Jeg skal villigt indrømme, at den Mand ikke just vakte min Sympati.

Selvfølgelig var Gøglet ogsaa repræsenteret paa disse Markeder, dog kun i meget lille Stil og ikke med det vældige Hal-løj og Optog, som Markederne i vore Dage har, men altid dog saa meget, at Ungdommen ved det dengang altid indgaaede *aarlige* Fæstemaal betingede sig en Fridag til »æ Suundrav Marked«. Der omsattes store Summer i Kvæg og Korn paa Efteraarsmarkedet, og i sidstnævnte Branche domineredes Markedet i sin Tid af Købmand Thomsen, Doverodde, og senere af Konsul Schou, Struer.

Af Gøglet paa Markedet mindes jeg »sølle Søren«, der hvert Aar mødte med en tostrengt Violin, og ligeledes var der en anden Stakkel, »blinde Højland« kaldet, som regelmæssigt mødte til Markedet med samt sin Harmonika og sin Kone. Han spillede, og hun sang Teksten til en Vise, som de solgte for 4 Skilling til et mere eller mindre »bedugget« Publikum, som lidt efter lidt samlede sig om Parret og stemte i med for at lære Melodien — Dirigent og Taktstok var overflødig ved en saadan Lejlighed. »Professor« Labri med Kongelogen og Frikadellens Flugt over Plankeværket kendtes dengang endnu ikke. Læseren kan sikkert tænke sig, hvor smukt Sangen lød, »En op og en i mente«, men der var jo ingen Kritik til Stede, og det hele var saa selvfølgelig og ligetil.

Ved disse »Sangøvelser«, hvor Karle og Piger tit stod stuvet tæt sammen — man var jo nøjsom dengang baade paa Musikens Omraade og ved Markedsarrangementet i det hele taget — blev adskillige af begge Køn en flygtig Stund kendt med hinanden for saa, undertiden parvis, bagefter at køre i Karussel og nyde Livet paa Markedsvis, hvilket jo undertiden resulterede i, at det paagældende Par blev mindet om den »flygtige Markedsstund« senest 9 Maaneder efter, hvilket ofte førte til reglementeret Bryllup. Det er den gamle Historie, som stadig dog er ny.

Saa var der paa Markedet ogsaa en korpulent, jovial Spasmager, kaldet »tykke Frederiksen«, en Gaade saavel for Datidens Børn som Voksne — nu er de klogere — som med sit »Duk, duk« blev ved med at hive Æg op af et Pudevaar o. s. v.

Det gik haardt til ved disse Markeder, som ved alle Markeder dengang, med Svir og Slagsmaal, og naar Markedet var endt, var Masser af Ruder i Færgegaardens simpleste Skænkestue næsten altid slaaet i Stykker. Brændevinen var jo billig, og Kræfterne skulde prøves. Men de Folk, der endnu husker denne Tid, vil vide, at det dengang nærmest var en ligefrem Sjældenhed at træffe en helt ædru Mand paa et af Datidens Markeder. En Perial, selv om den var høj, skæmmede ikke sin Mand dengang, tværtimod, det tydede paa Selvstændighed —

man var »Karl for sin Hat« og kunde betale for de af Kæferten eventuelt foraarsagede Ulemper og Ulykker, det *skulde* det da have Udseende af; det samme er vel Tilfældet den Dag i Dag: den samme Følelse af Overlegenhed, som Spiritus i Overmaal giver sine Disciple.

Kvindens Andel i Drikkeriet dengang bestod nærmest i »Dagen derpaa« at lægge vaade Klude paa den Elskedes Heltepande, Senere er hun blevet en selvbevidst og værdig Medbejler for ikke at sige jævnbyrdig Konkurrent, hvor Bacchus hyldes.

Der var til Ordenens Opretholdelse paa disse Markeder etableret en Art Vagt, der fungerede som Politiets Repræsentanter eller Hjælpere, (jeg ved ikke, om »Stillingen« gik i Arv til Efterkommerne). Denne saakaldte *Vagt* bestod af nogle halvgamle Mænd fra nærmeste Sogn — de var ikke just altid respektindgydende; deres »Politiudstyr« bestod i en Papplade, vel ca. 40 cm i Kvadrat, med en Sejlgarnssnor som en Løkke til at tage om Halsen, og paa denne Plakat, som skulde bæres foran paa Brystet, var der med Tjære eller andet sort Fluidum anført Ordet »Vagt«. Disse Folk — saa vidt jeg husker, var der seks Mand — skulde altsaa gaa rundt paa Pladsen og paase, at alt gik ordentligt til, eventuelt yde Politiet Assistance om fornødent. Forøvrigt var hin Tids Politi ikke absolut Afholdsfolk, saa en »skikkelig Bjørn« kunde godt faa Lov at passere uanfægtet, medens en slingrende Svend nu vækker stor Opsigt og retfærdig Forargelse.

Der var som altid ved den Slags Markeder mange Beværtningstelte med den obligate Kaffekogegyryde bagved Teltet, og Hovedtraktementet i disse Telte var baade først og sidst Kaffe-punsch, »smaa Sorte«, som de kaldtes, fordi der sjældent brugtes Fløde, ja vel egentlig aldrig, naar det skulde være rigtig ret; thi Brændevinen afløste tillige Fløden, og Prisen »pr. stor Svot« var en Firskilling.

Den nævnte Vagt skulde jo, enten i ensom Majestæt eller flere i Følge, inspicere Teltene, og Vagten blev altid vel mod-

taget af Teltets Værtinde. Det var altid ældre, stabile Kvinder, »ligefremme« i Væsen og vistnok ikke utilgængelige for frimodige Henstillinger. Vagten blev for hvert Besøg mindst »en Svot« rigere, og da han jo ikke just kom fra Udlandet, men hørte hjemme i samme Kommune som enkelte af de ankomne Markedsgæster, blev han ofte budt velkommen i Teltet af disse: »Goddaw, Wolle, hva, æ do bløven Vagtmeister i Daw, kom saa herhen og faa en Skjænk!«

Og af de mange »Skænke« eller smaa Sorte varede det ikke særlig længe, før der fremstod en *beskænket* Landsmand, med Vagtplakaten hængende paa Ryggen eller helt borte.

Det var Tradition som Følge af Erfaringen, at der navnlig til Efteraarsmarkedet skulde være en Stængevogn parat til at køre med Arrestanterne, nemlig de Folk, der yppede Klammeri og sloges, ødelagde Inventar eller begik lignende Ulovligheder. De værste af disse Urostiftere blev ført ud i den store Stalds Kreaturbaase og bundet til Pælene dér aldeles som andre Kreaturer, indtil de blev læsset paa Arrestantekvipagen; de mere spagfærdige Urostiftere anbragtes indtil videre i et dertil anvist Lokale. Rettens Sæde var i Vestervig, hvor Herredsfoged Jansen dengang residerede, og der var fire Mil til Vestervig, hvor Markedsarrestanterne skulde tages i Forvaring. Arrestationen af Urostifterne begyndte allerede tidligt paa Dagen, og Vognen, en Høstvogn med indstukne Brædder under Ladet, holdt forspændt og parat til at køre. Naar der blev flere, end der kunde være i det anviste Lokale, blev de paagældende lempet ud og sammen med d'Herrer fra Stalden smidt op paa Vognen. Dér sad eller laa de saa, indtil Politiet havde faaet Urostifterne anbragt og mente, at nu var der et passende Læs, og Kusken fik saa Ordre til at køre. Der var hverken Agestol eller Vognfjedre i det Køretøj.

Der fulgte paa disse Farter mindst een stærk Mand med, men desuagtet endte Arrestationen gerne som en Farce, idet de paa Vognen anbragte Individuer, efterhaanden som den simple

og svage Alkohol fordunstede, og de fik sundet sig lidt og Klarhed over Stillingen, en efter en hoppede eller faldt af Vognen. Naar Kusken og hans Følgesvende saa kom til »æ Veilbro«, Halvvejen til Vestervig, saa kørte d'Herrer som oftest alene, som der med en Omskrivning staar i Sangen; var der kun en enkelt tilbage i Vognen, saa smed de ham ganske simpelt af, da det var for lidt at komme til Vestervig med.

Til Efteraarsmarkedet kom der altid en Del Østersskrabere, hvis Baade søgte den lille Havn, og det gav selvfølgelig Markedet en vis, ikke just anerkendt festlig Kolorit, da det jævnlig førte til mer eller mindre haandfast Opgør mellem Søens Folk og Landkrabberne, hvilke sidste ved en saadan Lejlighed var i stort Overtal. Men de obligate Kraftprøver endte da gerne med Forsoning og Haandslag paa djærv, nordisk Vis under Medvirken af nogle »smaa Sorte«.

Niels Plet fra Lemvig var en stor Kraftkarl, og naar et Par af Gæsterne paa Markedet blev uenige og vilde slaas, saa tog han gerne en af dem i hver Haand og holdt dem op mod Væggen, indtil Lysten til at slaas var ovre.

Til Færgegaarden hørte en Smedie, og i den østre Ende af denne var der en ret stor Faaresti, som Rummet kaldtes. Paa det meget tykke Lag af Gødning, som Faarene gennem længere Tids Ophold i Huset havde efterladt som en fuldstændig tør, sort Masse, blev der spredt nogle Halmknipper ud, saa Underlaget tildels blev elastisk, til gratis Afbenyttelse for hvem, der søgte sig et billigt og formløst Natlogi. Der var ingen Portier til at opnotere Navn og Stilling, Alder og Køn spurgtes der heller ikke om, og »Regningen« var betalt, naar man gik, uden Medvirken af Tegnebog eller Check.

Dette »Faarenes Hotel« søgtes for Natten af Kvinder og Mænd fra Markedet. Præsentation var unødvendig, og de mulig paa Markedet ved Dagens Lys stiftede Bekendtskaber fornyedes eller afsluttedes vist ofte her, naturligt og ligefremt.

Disse Markeder, til hvilke der bl. a. som nævnt kom store

Drifter Kvæg til Overførsel, blev, da Thybanen kom, flyttet til Stationsbyen Hvidbjerg; men derefter gik Glansen af Sct. Gertrud som *Marked* betragtet.

Det var paa et saadant Marked i Hvidbjerg, at jeg tilfældig kom til at overvære en Scene, et regulært Slagsmaal, mellem en Fynbo og en Mand fra Egnen, ikke paa Grund af for megen Spiritus, men foranlediget af en Misforstaaelse, som et enkelt Bogstav var Skyld i. Scenen foregik udenfor et Hus, hvor Fynboen stod med sin Æblebutik, da bemeldte Mand fra Thyholm, Lars Peter hed han, gik ud af Huset, hvorfra der samtidig lød en kvindelig Røst, der raabte: »Uha, hvor do dog gjør mæ forskrækket!« Det hørte Fynboen, og da han vel har syntes, at Situationen indbød til at gøre en Bemærkning, som i al sin Uskyldighed absolut ikke var beregnet paa Strid eller Spektakel, sagde han: »Du maa ikke kyse (forskrække) Konen.« Hvorvidt Lars Peter nu har været i Krigshumør og altsaa mulig har søgt Strid, aner jeg ikke, men idet han hurtig vendte sig om, raabte han, idet han slog Fynboen i Ansigtet: »Hva, seier do, at æ kysser æ Kuen,« hvorefter Slagsmaalet tog Fart, saa Politibetjenten maatte tage Affære. Liden Tue o. s. v.

Fælles for alle Markeder i Thy, i hvert Fald paa Odde-sund—Thisted-Siden, var det lukulliske Markedsbord, hvor Surrogater var ukendte og udelukkede. Alt var hjemmelavet af første Klasses Produkter, og Bordet bugnede af enhver Art Føde, af Fjerkræ, Fisk, Fedekalv o. s. v. som stegt, røget, saltet og Gelé. Øllet var hjemmebrygget, og Snapsen var gratis.

Bryggeriernes Øl kom først rigtig frem, da Thybanen blev aabnet, og endda kun i mindre Stil, og hele Herligheden ved et saadant Bord kostede tre Mark — en Krone! Forøvrigt sagdes der, at hver Landsdel havde sin Specialitet, og skulde man derfor have en tiptop Mellemmad, saa skulde Brødet helst være fra Mors, Smørret fra Salling og Osten fra Thy; denne sidste var berømt viden om som »Thyboost«, à la Jordemoderost.

Markedsbordene var kendt for deres Overdaadighed, og efter det Kvantum Fødevarer, som enkelte Grovædere ved en saadan

Lejlighed kunde sætte til Livs, maatte man tro, at disse havde fastet et Par Dage forud netop af Hensyn til Markedsbordet.

Jeg overværede engang tildels et Madorgie ved Markedsbordet i Hurup Aaret efter Thybanens Aabning. En Mand, Søren fra Nabosognet, placerede sig tidligt paa Dagen ved den ene Ende af det endnu jomfruelige Bord, og idet han satte sig, sagde han ærligt og uforbeholdent, henvendt til Opvartningspigen, disse Ord, som var saa betegnende for Situationen: »Ja, æ vil no ha nøi aa æed, mi bette Pieg, men saa laant æ kan no, ska do et faa Ulejlighed med aa ta æ Tilmad (Paalæget) aa æ Bovr, det ska æ nok sjel besørre,« og han holdt sikkert Ord. Jeg havde lige faaet en Kop Kaffe dér ved Bordet, og da jeg kendte Vedkommende, en ellers udmærket brav Mand, blev jeg siddende paa min Plads i Nærheden af ham og indledte en Samtale for at kunne overvære Situationens Udvikling. Allereftest tog han et Stykke Brød, tog saa meget Smør paa Kniven, at det tiloversblevne kunde anbringes som et lille Eiffeltaarn paa den ene Ende af Brødstykket, hvorefter dette i et Par Mundfulde forsvandt i den paa Fetalje ventende Vom. Efter denne Indledning, hvorved han havde faaet Gummerne smurt, begyndte en beslutsom Offensiv mod Bordets opmarscherede Afdelinger og lækre Enheder. Saaledes forsvandt en Sardin i een Mundfuld. Inden jeg gik, hørte jeg ham sige til Pigen: »La mæ faa nøi mer a det dær,« en lækker Leverpostej. Men hvor længe han vedblev at sætte til Livs, aner jeg ikke; jeg maatte nemlig gaa, inden han paa langt nær blev færdig.

En anden Gang, det var ved Markedsbordet i Hvidbjerg og allerede sent paa Dagen, strejkede det elektriske Lys, saa man maatte anvende Stearinlys. Der var nærmest helt mørkt omkring Spisebordet, som var vel besat baade med Mad og hungrige Gæster. Den daværende Vært, Peder Rokkjær, var forbavset over den Mængde Mad, Brød, Smør og Paalæg, der ustandselig blev sendt fra Køkkenet ind til de Personer, der sad tæt bænket omkring Bordet; men Forbavselsen blev hurtigt afløst af Ærgrelse og nogle drøje Sandheder, som han lod Bordets

Gæster høre, da han opdagede, at det hele gik naturligt til. De Personer, der sad ved Bordet, langede nemlig bagud til Venner og Bekendte, der lidt efter lidt ligesom Bier om Blomsternes Kalke havde samlet sig i en nærmest kompakt Masse omkring det »gæstfrie« Bord i den mere end halvmørke Stue. Men P. Rokkjær var ikke smaalig, han var netop det modsatte, saa jeg tænker, de paagældende slap for videre Betaling og Ubehageligheder. Disse enkelte Specialister i Spisning, som bl. a. før nævnt fra Hurup, der tildels kunde rasere et veldækket Bord mod at betale en Krone — det var Prisen i den gamle Tid, før Banen kom til Thy — blev lidt efter lidt kendt som Grovædere og derfor uønskede ved et godt Bord. Det fortælles, at Johannes Nyboe, Værten i Koldby Kro, engang skal have bedt en saadan kendt Grovæder, der tidligt paa Dagen vilde sætte sig til det dækkede Bord, om at gaa og lade Bordet urørt, idet han samtidig gav ham 2 Kr. som Vederlag, fordi han intet fik.

Selvfølgelig steg Prisen senere, men den holdt sig dog længe paa 1 Kr. I den Tid, der her er Tale om, forlangte man, naar man kom til en Kro, ikke Smørrebrød efter Antal Stykker, men Portionsvis, halv, hel eller flere Portioner. En hel Portion bestod af fire Rundtenommer, hver skaaret i fire Stykker, og disse seksten Stykker, belagt med hjemmelavet prima Paalæg og rigeligt Smør, kostede en Mark = 33 Øre. Og en halv Portion, altsaa 8 Stykker, kostede 8 Skilling. —

Beboerne paa Thyholm i Sognene Søndbjerg—Odby og Hvidbjerg—Lyngs i Thisted Amt ydede Vederlag in natura for »fri og fortrinlig« Overfart, som det hedder i de gamle Dokumenter. Dette Vederlag bestod i høstet Korn fra Lade eller Mark, visse Traver Rug eller Byg fra hver Ejendom, hvormed gerne fra de Færgemanden mest venligtsindede Leverandører fulgte nogle Knipper Havreneg ekstra til Færgemandens Heste, »te æ Heist«, som det hed, en venlig Gestus i Smag med Købmandens Tut Bolscher i Tilgift til Børnene. Endvidere et Maal Mælk af Vedkommendes Køer og et Lispund Rugbrød, otte Kilo, som dog ofte vejede baade 10 og 12 kg og undertiden kunde være saa

sort og forbrændt, at det blev anvendt til at fodre Hestene med. Endvidere leverede hver Gaard i sin Tid et røget Faarelaar; Faarehold var jo almindelig, saa det spillede ingen økonomisk Rolle dengang med en saadan Levering. Det fortaltes, at Færgemanden fra ældgammel Tid tillige havde haft et specielt Prærogativ, nemlig Ret til at kysse de gifte Koner, der kom til Sundet og vilde overføres, dog heldigvis uden *Forpligtelse* dertil, men derom har jeg dog ikke fundet noget i de gamle Dokumenter.

Færgemanden hentede Kornet paa Gaardene og Mælken ligeledes, og med Vognen, der hentede Mælken, fulgte der altid en Person, der skænkede en stor, *sød* Dram og skar et Stykke Kage til Pigen paa Gaarden, hvorfra Mælken leveredes. Undertiden havde Mælken, som var sat frem i store Spande, ventet i flere Timer paa at blive afhentet, saa der ofte kunde være flere Tommer Fløde paa Mælken. Paa Vognen var anbragt et Par store Tønder til at optage Mælken, der derefter blev kørt til en bestemt Gaard i Sognet. Her blev Mælken lavet til Ost, den berømte Thyboost, der ligesom den saakaldte Jordemoderost var fabrikeret uden Hensyn til Procentindhold.

Indtil for faa Aar siden var Hurup Mejeri vistnok det eneste Mejeri i Thy, hvor det endnu var forbeholdt enhver Leverandør af Mælk at faa en saadan 100 pCt. Ost af Sommermælk. Men den Art Ost faar Leverandørerne vel heller ikke dér mere.

De af Thyholms Beboere, der ydede den Slags Naturalier, betalte derudover intet for Overfarten. Men der var ogsaa »braadne Kar« blandt Leverandørerne, der ikke undsaa sig for at give Kornet et Rap af Plejlen *inden* Leveringen, saa man maatte undertiden kassere Kornet og ved Trusel om Anmeldelse til Politiet — Manden dersteds var sjældent til Stede, naar Kornet blev hentet — faa ordentlig Korn leveret; dog var det kun faa Steder, at den Trafik blev brugt.

For andre Rejsende som for Kreaturer, Gods etc. betaltes der efter Takst fra 1815, som her følger:

Naar et helt Fartøj fragtes, betales:

	Rigsbankpenge. om Sommeren		Sølvværdi. om Vinteren	
	Mk.	Sk.	Mk.	Sk.
For en stor Færge	3	8	4	4
For en lille Færge	2	4	2	12
En af Baadene	1		1	4

Naar man overføres med et allerede af en anden fragtet Fartøj, skal man erlægge den nedenfor fastsatte Betaling, der kommer til Afdrag i den, som den første Befragter skulde erlægge for hele Fartøjet, dog saaledes, at denne derved ei til Færgemandens Skade kommer til at betale mindre end som i det følgende bestemt. I alle Tilfælde kan Færgemanden fordrø Børtfragt saavel af Befragteren selv som for det, der ellers i Fartøjet maatte blive indladet.

Naar der med et Fartøj haves anden Fragt, betales:

	Rigsbankpenge om Sommeren		Sølvværdi om Vinteren	
	Mk.	Sk.	Mk.	Sk.
For en Person og saa meget, han holder i Haanden, samt Rejseklæder		6		8
Dog betaler en Haandværkssvend, Bonde, Tjener, Soldat, Matros eller deslige Person ikkun		4		6
For et Barn fra 2 til 12 Aar, begge indbegrebne, betales kun det halve af det, som ellers skulde betales, og for Børn under 2 Aar intet. Nødlidende overføres ogsaa frit.				
For en Hest		8		12
Et Svin eller Føl		3		4
For et Kvæghoved		6		8
En Kalv, et Lam, et Faar eller en Gris		2		3
For en Chaise, stor holstensk Vogn eller desl. med tilh. Rejsetøj	2		2	8
En mindre Rejsevogn med ditto	1	4	1	8
En læsset Arbejds- eller Fjællevogn det samme, som for sidstnævnte er bestemt.				
En tom Arbejds- eller Fjællevogn	12		1	
En Cariol, Kærre eller deslige med Rejsetøj		8		12
For medfølgende Heste betales særskilt.				

	Rigsbankpenge om Sommeren		Sølvværdi om Vinteren	
	Mk.	Sk.	Mk.	Sk.
For en Tønde Korn		2		3
En Kuffert, Kasse, Kiste, Pakke, Balle el. deslige paa 50 Pund eller herunder		3		4
En ditto over 50—100 Pund indbegrebne		4		6
For større eller mindre Størrelser, saavel for an- det Gods i Forhold til foranførte.				
Hvad enten anden Fragt haves eller ikke: De af Thyholms Beboere, som erlægger Sundafgift til Færgemanden, skulle nyde fortrinlig og fri Overførsel, dog saaledes at de erlægge for en Vogns Overførsel frem og tilbage		3		3

Færgefolkene skulle være pligtige at hjælpe ved Vogne, Gods og Kreaturers Indskibning i Fartøjerne, men maa ikke fordre Drikkepenge, medmindre deres Tjeneste benyttes af den Rejsende til hans Tøjs eller Gods' Befordring til eller fra Landingsstedet. Sommertiden regnes fra den 1. April til den 30. September og til Vinteren den øvrige Tid af Aaret, men er der saa megen Is i Farvandet, at man ej uden Fare kan befare dette, gælder ikke ovennævnte Takst, hvorimod Betalingen bestemmes ved billig Forening efter Farens Beskaffenhed. Enhver Rejsende, hvis Overførsel foranlediger den eller de ved Færgestedet værende Lygters Antændelse, skal foruden Fragten erlægge til Færgemanden, saafremt Lygten sammensteds har været tændt i den anordnede Tid, 4 Rigsbankskilling. S. V. Dersom Færgemanden befindes selv eller ved sine Færgefolk at have krævet eller oppebaaret højere Betaling, end fastsat er, eller fordrer Betaling af dem, som til fri Befordring er berettigede, skal han bøde fra 2 til 4 Rigsbankdaler S. V. efter Sagens Omstændigheder, til Stedets Fattigkasse.

Denne Takst bør opslaas paa bequimme Steder ved begge Sider af Sundet til de Vejfarendes Efterretning og henligge til Enhvers Eftersyn i Ottesunds Færgegaard, hvorefter alle Vedkommende have sig at rette og forholde.

Generalpostdirektionen, den 27. Junii 1815.

Hauch. Lange. Harbou. Monrad. Kollerup-Rosenvinge.

Denne ældgamle Takst gav engang Anledning til et Ordskifte af prægnant Art, som min Moder har fortalt mig om. Min Fader havde flere Gange søgt at faa den »middelalderlige« Takst forhøjet, men dette havde Thisted Amtsraad stedse modsat sig, specielt foranlediget dertil af et Medlem af Raadet, nemlig Kammerraad Neergaard, der spillede »Førsteviolin« i Amtsraadet. Disse uofficielle Ledere af Amtsraadets Forhandlinger forefandtes vistnok i ethvert Amtsraad som og i Sogneraadene og findes maaske endnu i nævnte Raad. Nu vilde Skæbnen eller Tilfældet, at bemeldte Amtsraadsmedlem sammen med et Par andre Herrer passerede Sundet og altsaa tilbød Betaling for Overfarten, og da var det, at følgende Replikker blev vekslet:

»Hvor meget har jeg at betale, Herr Færgeriejer?« spurgte Neergaard, hvortil min Fader svarede:

»Ja, det er 6 Skilling pro persona. Synes De ikke, det er en løjerlig, højst aparte Takst, Herr Kammerraad? Der betales nemlig lige meget for Overførsel af en Stud og af et Amtsraadsmedlem.«

Som anført var Taksten seks Skilling for *en Person* og seks Skilling for *et Kreatur*, men Taksten blev ikke forhøjet, saa længe Herr Neergaard var i Amtsraadet.

Færgefolkene fik ingen Løn, men desuagtet klarede de Begreberne for Hjem og Familie ved Hjælp af Drikkepenge.

Paa den Tid var der Masser af Vildænder, smaa Dykænder af fin Kvalitet, i Bugten nordvest for Færgegaarden, hvor der maa have været prima Andemad. Der var til Tider saa mange af dem, at da Herredsfoged Jansen en Dag var kommen til Færgegaarden til en lille privat Jagt hos mig paa den nærliggende Hede, hørte vi pludselig en Lyd som stærkt buldrende Torden, hvorvel det var blikstille, og Solen skinnede. Da Herredsfogden forundret spurgte: »Hvad er dog det?« var der en Mand, der svarede: »Det er æ Ænder, der »letter« derude i æ Vig, Herr Herredsfoged.«

Ænderne blev fanget i større eller mindre Mængder flere Steder i Fjorden i de Garn, der var sat ud efter Fisk. Naar en

saadan større Fangst for Færgegaardens Vedkommende var tilendebragt, blev hele Styrken af Færgeriets og Gaardens Folk mobiliseret til at plukke Ænder, efter at disse først var bleven skyllet i fersk Vand og derefter hængt op til Tørring. Naar nævnte Proces var overstaaet, blev Ænderne plukket, fint rensed og stegt, nedlagt i store Lerkar, der var over en halv Meter høje, altid med rød Glasur udvendig og gul indvendig, og naar Ænderne saa, sammen med fornødent Krydderi, var stoppet fast ned i Lekarret, blev det hermetisk tillukket ved Hjælp af flere Tommer størknet Fedt eller Tælle.

Den Slags Ænder var en Herreret, der gik Ry af, naar de Rejsende om Efteraaret og Vinteren indlogerede sig for en Nat eller længere, eftersom Vejret tillod Overfarten eller ikke. Til den lækre, lille And, der ikke var større end en passende Portion til en velrejt, mødig Mand, hørte der som en Selvfølge altid et Par Skiver Brød med fornævnte, fede Thyboost, eventuelt i Selskab med en mer eller mindre forfrossen »Harald Jensen«, hedder nu »rød Aalborg«. Bagefter smagte Cigaren til en Toddy.

Disse lækre Fugle, hvoraf der fiskedes mange paa enkelte Pladser i Limfjorden, kostede, saa vidt jeg husker, en Mark, 33 Øre, og var altsaa en billig og dertil en meget lækker Spise. Nu er det ved Lov blevet Fiskerne forbudt at sælge Vildænder, og er de saa uheldige at faa dem i Fiskegarnene, skal Fiskeren smide dem ud igen, sælge dem maa han nemlig ikke — ja, det er saa genialt, at der er ingen, der vil tro det, og dog er det som nævnt gældende Lov. Og samtidig lejer man Folk til at køre rundt og samle Kartoffelskrællinger og andre lige saa lækre og værdifulde Sager, for at intet skal »gaa til Spilde« i disse Krisetider! Har Fornuften Orlov paa ubestemt Tid, eller er den helt holdt op med at fungere, vil Læseren mulig spørge; thi man kan nemlig *ikke* forbyde Ænderne at gaa i Fiskegarnene! Jeg véd godt, at Jægerne helst selv vil attrappere Ænderne. Jeg er selv gammel Jæger, saa det forstaar jeg udmærket, men man kan jo ikke forbyde Ænderne at dykke, ej heller

advare dem ved at anbringe Skilte med paamalet »Adgang forbudt«; og i enevældig Aand forbyde Fiskeren at sætte sine Garn ud for at faa *Fisk* i dem passer kun daarligt til vor demokratiske Tidsalder. Pointet i Sagen er, saa vidt jeg har forstaaet, at man vil afholde Fiskeren fra at udsætte Garn, hvor Ænderne holder til — og saadanne Steder er der jo i Fjordene, det véd jeg af egen Erfaring; men samtidig kan en saadan Plads undertiden tillige være en *udmærket Fiskeplads*, og i et saadant Tilfælde staar Valget altsaa mellem at tage Hensyn til Ænderne eller til Fiskeren — til den mulig minimale Udsigt til en Steg pr. Skud eller Hensynet til en Families Erhverv og Levebrød. Noget helt andet er, at *Rovfangst af Ænder* i Vaager paa Isen bør *forbydes enhver*, ikke mindst af Hensyn til den skeletagtige Tilstand, som Dykænder da i Almindelighed befinder sig i.

Da Dampfærgen kom til Oddesund, jog den med sin Støj Ænderne bort, men maaske de kommer igen nu, da Broen er der — den forstyrrer jo ikke Ænderne.

Hvert Aar kom der mange fremmede Fiskere til Sundet for at deltage i Fangsten af de store Rødspætter, der dengang holdt til i Nissum og Kaas Bredninger. Der var meget faa, der vejede under halvandet Pund, $\frac{3}{4}$ kg, langt de fleste derover, og der var mange af dem. De fremmede Fiskere var særlig fra Agger og Harboøre, og det var baade Gaardmænd og professionelle Fiskere, stille, men stoute Folk, af hvilke jeg særlig husker Gaardmanden Ove Henrik fra Harboøre.

De Gaardmænd, som var med, var Folk, som benyttede en ledig Stund til Fiskeriet.

Det farefulde Liv paa Havet havde præget disse Folk fra Harboøre med Ro og Alvor. De var vidt forskellige i Temperament fra de Fiskere, der boede ved Limfjordens Kyster, i dette Tilfælde altsaa fra de Oddesund nærliggende Sogne; de var mange Gange mindre udsat for Farer end Vestkystens Fiskere, og dette gav sig bl. a. Udslag i den Kendsgerning, at to eller tre Fiskere fra Thyholm eller Harsyssel lavede meget mere Støj

ved Højrøstethed og diverse velvoksne Eder end tyve af Vestkystens Folk — dem hørte man nemlig ikke noget til. Selvfølgelig spillede »de smaa Sorte« altid en vis Rolle for de *hjemlige* Fiskere ved en saadan Lejlighed, medens de nævnte fremmede Fiskere kun nød meget lidt Spiritus, om de overhovedet nød noget. Det fortaltes, at Ejeren af »Pinen« havde et veritabelt Levebrød alene ved Udskænkningen af de smaa Sorte, Egnens og tildels *flere* Egnens Nationaldrik.

Dette hørte Tiden til for 75 Aar siden, derefter har Oplysning og Udvikling nivelleret Forholdene, saa nu vil der næppe være nogen iøjnefaldende Forskel paa Parternes Optræden.

Af specielle Episoder fra selve Færgegaarden husker jeg bl. a. et Tilfælde, som bestyrkede den gamle Historie om Hundens Evne til ved sin Tuden at kunne forudmelde Døden. Færgegaarden ejede en Schäferhund, et klogt, vagtsomt Dyr. En Aften sidst i November Maaned, lidt før Sengetid, forstod man paa Hunden, at den vilde ud igen, efter at den kort forinden var bleven lukket ind. Straks derefter lød der en gennemtrængende Tuden fra Landevejen ved Gaardens vestre Led, og da denne Tuden havde gentaget sig nogle Gange, kom Hunden atter ind og søgte sig sin Plads. Der gik nogle Dage, og omtrent ved samme Tid om Aftenen som før nævnt hørtes der Vognrumlen ind gennem vestre Led, og et Køretøj standsede udenfor Kroens Indgangsdør. Elektrisk Lys kendtes jo ikke, men ved Hjælp af en blafrende Tællepraas i en Staldlygte opdagede man to høje, pelsklædte Herrer, der stod ved en Vogn, en af disse brede, saakaldte Flensborgvogne, og paa denne stod en tildækket Ligkiste. Den ene af Mændene talte ustandseligt, medens han samtidig bankede paa Kisten og ligesom ventede paa Svar, og saa fortsatte han igen med at tale og banke paa Kisten, medens den anden af Mændene søgte at berolige ham og tale ham til Rette i et for os aldeles uforstaaeligt Sprog.

Imidlertid var Kusken, der kørte for dem, en Mand fra Vestervig, kommet ind i Stuen; de andre to blev stadig udenfor, og saa fik vi Forklaringen.

Der var strandet et stort, russisk Skib paa Kysten, og Kaptajnen, som ejede Skibet, havde sin Hustru med; det var deres Bryllupsrejse. Ved Forliset var Kaptajnens Hustru druknet, og nu skulde hun føres til Rusland. Det var Kaptajnen, der her var med, og af Sorg var han blevet sindssyg; hans Ledsager var en af Skibets Officerer, og nu skulde de altsaa færges over Sundet for at kunne fortsætte Turen.

Jeg var ikke ret gammel dengang og forstod vel for lidt af Livets Alyor til at blive særlig berørt af den Grebethed, som de andre mer eller mindre blev præget af. Men jeg har altid siden opfattet en Hunds Tuden, rent fraset den bestialske Lyd og Tone, halvvejs som Varsel om en kommende Ulykke — lad saa være, at »Ulykken« vilde komme alligevel eller slet ikke. *Uhygge* er der dog altid til Stede, naar en Hund eller Ugle tuder, uden at man derfor behøver at være overtroisk, hvad jeg i hvert Fald *ikke* er.

En anden Episode *mange* Aar efter og af en helt anden Art, men kulturelt ret betegnende, udviklede sig saaledes:

En gammel Arbejdsmand, en Kraftkarl og altid arbejdsvillig, han hed Per Pode, havde for en Tid faaet Arbejde i Færgegaarden, hvor han var vellidt og befandt sig godt. Vedkommende blev imidlertid pludselig syg og døde, men da han hørte hjemme i Hvidbjerg, altsaa i en anden Kommune, skulde han jo begraves dér, hvorfor jeg skrev til Sogneraadet i Hvidbjerg om at lade ham afhente pr. Omgaaende. Det var varmt i Vejret, men der gik flere Dage, og Per Podes Lig blev ikke afhentet. Der var hverken Telefon eller Bane og langsom Post- og Brevbesørgelse, men saa skrev jeg igen til bemeldte, ærede Sogneraad og denne Gang direkte til Formanden og omtrent saaledes:

»Det er beklageligt, at Per Pode ikke engang rangerer med en fed Stud, for saa havde han været Penge værd, og saa var han straks blevet afhentet, men nu er det kun det afsjælede Legeme af en fattig Mand, hvem De tilsyneladende betragter som værende »paa Linie« med ethvert andet Aadsel.«

Det hjalp! Saa blev P. P. omgaaende hentet.

I Aaret 1882 blev der som omtalt etableret Dampfærge-Overfart som Led i den da aabnede Struër—Thistedbane, og i den Anledning skulde der jo arrangeres en Indvielsesfest, hvilket ogsaa fandt Sted.

Kongeskibet »Dannebrog« med Kong Chr. d. 9. om Bord ankrede op i Struer Havn, hvor Kongen gik i Land og steg ind i Toget, der skulde føre ham til Thisted, hvorefter »Dannebrog« sejlede til denne By. Ved Kongens Ankomst til Odde- sund Nord, som Stationen kom til at hedde, blev Majestæten modtaget af de mødte Honoratiores med Thisted Amtmand i Spidsen. Inden Køreturen til Thisted placerede Selskabet sig om et veldækket Frokostbord, som vistnok var leveret af »Hotel Aalborg« i Thisted, medens nogle mente, at det var et Hotel i København, der havde Æren derfor; det var installeret i et Telt, som selvfølgelig var smukt pyntet, og man havde endog faaet et lille Springvand anbragt paa Bordet. Da Frokosten var slut og Kongetoget kørt, styrtede nogle af de mange nysgerrige Tilskuere, der havde indfundet sig, sig over Resterne af Frokosten, og det varede kun faa Minutter, saa var Bordet tomt.

Det var bestemt, at Kongetoget skulde holde ved hver Station, og dem er der mange af mellem Odde- sund og Thisted, og paa hver Station skulde saa Stedets Præst, eventuelt Degnen, sige et Par Velkomstord til Kongen, som denne derefter fra det aabne Togvindue besvarede med et »Tak, Tak.« Da det jo ikke var et ordinært Tog, hvor Dampfløjten ellers brugtes til Signalisering, og der blev fløjtet *rigeligt* i de Tider, havde man for at undgaa unødvendig Støj anbragt en tjenstgørende Kavalier i Kupéen nærmest Kongens Vogn, og Vedkommende havde saa til Opgave at give Lokomotivføreren et Vink om at køre, og det gjorde han ved at række Armen ud, saasnart Kongen havde sagt sit »Tak!« Og i saa Henseende forløb Turen ogsaa programmæssigt, indtil der ved en af de sidste Stationer før Thisted skete det Uheld, at Signalmanden rakte Armen ud, saa Toget kørte, *inden* den Paagældende, der stod paa Perronen

med den høje Hat i Haanden, havde faaet sagt andet end: »Deres Majestæt!« Hvorvidt Kongen opdagede Fadæsèn, vides ikke, men umuligt er det jo ikke.

Ved Togets Ankomst til Thisted var der selvfølgelig stor Modtagelse, ligesom Byen var flagsmykket og pyntet med Guirlander etc. Kronprins Frederik og Kronprinsesse Louise var samtidig ankommet til Thisted med Kongeskibet »Dannebrog«. Dettes Ankomst havde forøvrigt nær givet Anledning til en Ulykke, idet en af Byens tykke Borgermadammer i sin Nysgerrighed efter at se Skibet paa nærmeste Hold nær var druknet. Man fik hende dog bjerget op, og til alt Held kom Byens første Barber, Øhring, netop til Stede; allerede paa Afstand raabte han: »Om paa Maven med hende, om paa Maven med hende! Klem Vandet ud af hende, ligegyldigt hvorledes!« Og Damen blev reddet.

I den store Vognremise var der blevet indrettet Spisesal i Anledning af Banens Indvielse. I Festmaaltidet, som derefter afholdtes, deltog flere Hundrede Repræsentanter for de forskellige Kommuner og Institutioner i Amtet, samtidig med at Byen festede. Der var jo ogsaa dobbelt Anledning til at holde Fest, nemlig baade for det haardt tiltrængte Statsbaneanlæg, som ved denne Lejlighed blev indviet, og dertil for Kongefamilien.

Senere talte Kongen fra Raadhusets Balkon og takkede Borgerne, der var mødt op i store Skarer, for god Modtagelse og udtalte sin Glæde over at gæste Thy og Thisted.

Dagen efter traf jeg et Sogneraadmedlem fra Thyholm, Henrik Søndergaard fra Søndbjerg, en jovial, lun Jyde, der havde deltaget i Festmaaltidet. Paa mit Spørgsmaal om hans Indtryk af Festen, og hvad han syntes om dens Forløb, svarede han paa ægte Thybomaal: »Jow, det var jo en Oplevels, som en kan ha godt av læng', men mærkelig nok, for da vi gik te æ Bour, da war der ji stuer Forskjel o wos, men da vi gik fræ æ Bour, da war der ski ingen Forskel o os, æ haad faaet en Amtmand under den jen Arm og en Kammerherre under den aen, og det gik hiel godt, saa læng det vaared —«

Som før bemærket boede der i »Pinen«, altsaa i Gaarden Øst for Sundet, det senere Oddesund Syd Station, en Mand ved Navn Andreas Hansen, »Drees i Pinen«. Denne Mand havde opdaget, at frisk Bændeltang havde stor Foderværdi, og da Høsten paa hans lille Landejendom gerne var minimal, benyttede han Lejligheden, saa snart der var Tang at faa, til at fodre sine Køer dermed. Han var altsaa i Virkeligheden Foregangsmand paa dette Omraade.

En Dag fik jeg Besøg af en af mine gamle Lærere fra Thisted Realskole, den senere Landbrugslærer Jacobsen, som blev Redaktør af et Landbrugsblad, vistnok det første af den Slags. Jeg fortalte ham om Andreas Hansens Anvendelse af Tang, hvilket selvsagt interesserede ham meget. Vi blev enige om at interviewe Hansen om Problemet, hvorefter en Baad roede os over til »Pinen«, og da den gensidige Præsentation af d'Herrer var veloverstaaet, foretog Jacobsen »Afhøringen«. Og Andreas Hansen fortalte saa, at det drejede sig om den lysegrønne Bændeltang, som gerne ved en bestemt Lejlighed drev i Land, undertiden sammen med Blæretang. Men den første og vel ogsaa den eneste Betingelse var, at Tangen, for at være tjenlig til Fodring, kom ind *med sin Rod*, en lysegul Spiral; hvis den ikke havde Roden med, saa havde den gennem længere Tid *slidt* sig løs og kunde da have ligget i lang Tid og drevet i Fjorden, saa den var blevet gullig og alt andet end frisk, og saa havde den mistet den sødlige Smag, der gjorde den saa yndet af Kreaturerne. Man kunde jo selv smage paa den, sagde han, for at være sikker i sin Sag! Kom Tangen derimod ind til Stranden og havde beholdt sin Rod, saa var det et Bevis paa, at den af en *stærk Strøm* var blevet *rykket* løs og af denne Strøm ført hurtigt og undertiden i stor Mængde ind til Kysten, saa den ikke havde naaet at blive halvvisnen, som den Tang, der var *slidt* løs, næsten altid var.

Jacobsen var imponeret af Hansens solide og saglige Udredning af Emnet og bad ham fortsætte om Fremstillingen af Foderet o. s. v. Og Hansen fortalte da, at Køerne fik Tangen ser-

veret i en Kurv, og oven paa Tangen strøede han en Haandfuld Grutning som Sukker paa en Pandekage; til at begynde med vel nærmest som Lökkemad, men senere behøvedes det ikke.

Hansen opdagede dog snart, at Køerne blev saa tyndlivede, »løs i æ Lyv«, naar de fik Tang, maaske fordi der er ikke saa lidt Jod i denne, og for at raade Bod herpaa fik Køerne Lyng som Dessert, og det hjalp!

Jacobsen, hvem Foredraget interesserede meget, spurgte sluttelig, om Køerne saa gav nogenlunde Mælk af dette Foder. Han syntes vel, at det var en til Samtalen hørende og passende Afslutning paa de andre stillede Spørgsmaal. Andreas Hansen svarede: »Sæjer Di Mjælk,« sagde han, idet han ligesom tog Maal af Spørgeren og mulig fandt ham noget undervægtig, naar han stillede et saadant Spørgsmaal. »Næj,« fortsatte han, »de gier Fløed!«

Hvis Tangen drev ind til Stadighed og ikke kun sporadisk, saa vilde der have været Chancer for dens Udnyttelse i større Stil mange Steder her i Landet. Efter Besøget hos Andreas Hansen fik jeg selv Lyst til at prøve Tang som Foder og lod lave et stort Trug med Tremmer i Bunden. I Truget blev Tangen saa skyllet godt med fersk Vand, saa Saltvand, Sand og Bløddyr, smaa Snegle uden Skal, blev skyllet af; Sneglene viste sig at være en eftertragtet Lækkerbidsken for Hønsene. Jeg formoder, at denne Afskylning bevirkede, at Køernes Afføring vedblev at være normal selv efter længere Tids Brug af Tang; i hvert Fald fik de hos mig aldrig Lyng som Stopmiddel, men kun det sædvanlige Foder, Hø og Halm. Og Kreaturerne ligefrem sloges om Tangen allerede den første Dag, den blev budt dem.

Naar den rigtige Tang, altsaa *den* med vedhængende Rod, undertiden drev ind i stor Mængde, lod jeg den køre hjem til Gaarden i store Dynger, hvor den saa kunde ligge til daglig Afbenyttelse, og den holdt sig baade frisk og grøn paa Grund af det stærkt saltholdige Vand, der fulgte med; thi i *Sundet* er Vandet paa Grund af den mægtige Strøm og den korte Afstand

til Havet vistnok lige saa salt som i Havet. Det var kun det yderste Lag af Dyngerne, der efter nogle Dages Forløb mistede den lysegrønne Farve og derfor blev smidt til Side, medens Resten var brugbar længe. Blæretangen med Masser af Bløddyr og smaa Skaldyr drev ogsaa tit op paa Stranden i store Mængder og blev da kørt op paa Marken i størst mulige Dynge og, hvis gørligt, blandet med Tørvestrøelse for at binde Kvælstoffet. Naar Dyngerne saa var sunket godt sammen, blev de stukket om et Par Gange og var da som Kompost færdig til Udkørsel paa Færgegaardens delvis magre Jorder.

Skal man regne efter den pestagtige Stank, endnu værre end ved raadne Roer, der udviklede sig ved Omstikningen af Dyngerne, saa *maatte* det være en fortrinlig Gødning, hvad det ogsaa var. Paa den Tid, her er Tale om, var Tangen nærmest kun kendt som et Materiale til Stopning af Madrasser, og store Mængder gik til Hamburg til Brug ombord i Udvandrer-skibene. I vore Dage er Tang tillige paa de Egne, hvor der er nogenlunde let Adgang til at faa den, forlængst anerkendt som fortrinlig til Dækning af Kartofler og Roer.

Naar jeg her har ofret Tangen en saa udførlig Omtale, saa er det af Hensyn til de Egne, hvor den forekommer, og hvor den af Ukendskab mulig *ikke* bliver anvendt, som den burde. I hvert Fald har jeg ment, at min Anvisning ikke kunde skade.

Da det gamle Færgeri var blevet afløst af Dampfærgen, fulgte der med denne forskellige veritable Søkyndige, der ikke alene forstod deres Metier paa Dampfærgen, men ogsaa forstod at fiske Aal ved Hjælp af Ruser, som de var vant til det fra Fredericia og specielt fra Middelfart. Dette var noget helt nyt; ganske vist var der fanget Aal før ved Odde-sund, men ikke nævneværdigt ved Hjælp af Ruser. Dette Fiskeri blev derefter med Tiden udviklet i saa høj Grad, at samtlige Kyster omkring Sundet nu er besat med Aaleruser, medens Udbyttet heraf er højst varierende og vel næppe saa stort som dengang. Jeg har saaledes overværet, at man *maatte* skære en Ruse itu for at faa Aalene ud; de sad saa fast i Rusen, at de var klemte ihjel.

Fra den Tid husker jeg særlig en af Dampfærgens Folk, den senere Overmatros og Brofoged Anders Hansen, en udmærket, jovial Mand og altid parat med et venligt Smil og dertil Ekspert i Aalefangst. Desuden mindes jeg en anden lige saa ridderlig Mand, Styrmand v. d. Recke, som ofte besøgte mig, og med hvem jeg gik paa Jagt paa de Arealer, jeg havde lejet paa Thyholm. Desværre kom v. d. Recke ulykkeligt af Dage. Han roede over Sundet med en anden af Færgens Folk, Matros Holm, i en lille Pram. Det blæste op, der blev høj Sø, og Baaden kæntrede. Da Holm ikke kunde svømme, bjergede v. d. Recke ham i Land, men var derved blevet saa udmattet, at han døde, inden der kom Hjælp. Holm derimod blev reddet. Der var stor Sorg blandt alle, der kendte denne prægtige Mand, der her, som den Ridder han var, gav sit Liv for en anden. Jeg bliver endnu vemodig stemt, naar jeg genkalder denne Episode i min Erindring, og jeg glemmer aldrig den Morgen, da Kaptajn Nielsen førte Fru v. d. Recke over til hendes Mands Lig, som var bragt op til Stationen i Odde Sund Nord.

Der blev alle Dage gjort Forskel paa en Kong Salomon og en Jørgen Hattemager, og der var derfor ogsaa i Færgegaarden et Par saakaldte »Betlerstuer«, der var reserveret Landevejens farende Svende. Værelserne var ikke just overdaadigt udstyret, men Lagnerne var rene, om Vinteren var det de uldne saakaldte »Hølskleer«, og Underlaget var tykke Dynner, rigeligt forsynet med friskt, tørt Halm paa Bundbrædderne. Logiet betaltes pro persona med en Firskilling, hvis en saadan forefandtes, ellers var det gratis. Ved en bestemt Lejlighed husker jeg saaledes en forhutlet Stakkel, Niels Bertelsen, en ældre Mand fra Flovlev, en forhenværende flot Dragon, men nu et Vrag, hvis Skæbne ikke var helt dagligdags. Ved en Rundgang en Aftenstund traf jeg ham i Betlerstuen, hvor han stod halvt afklædt og ustandseligt mumlede: »Min Søn, min Søn,« hvilket han afvekslende ændrede til: »Et Stikkelsbær for en Firskilling.« Formentlig var

en stor Snaps for ham at ligne ved et Stikkelsbær, Prisen kunde nemlig passe. Bemeldte Bertelsen havde i sin Tid været en af de flotteste Randers Dragoner, men hvorvidt han som saadan havde gjort sig særlig bemærket eller paa anden Maade havde vakt Opmærksomhed om sit Navn, derom melder Historien intet. Derimod er det bevisligt, at der en Dag, medens han laa i Tjenesten, kom Ordre til Niels Bertelsen fra Ritmesteren eller Obersten om at møde paa dennes Kontor til nærmere angiven Tid, og her paa dette Møde blev saa den Skæbne indledet, som han senere fik.

Bertelsen blev spurgt, om han vilde indtræde i den hellige Ægtestand med en smuk, velskabt, som det hedder i Annoncerne, Dame paa Betingelse af, at han kun fik hende at se dybt tilsløret og uden nogensinde at faa at vide, hvem hun var, endda med højtidelig Forpligtelse til aldrig at søge dette oplyst og, last but not least, straks efter Vielsen at være forpligtet til Skilsmisse fra Damen.

Til Gengæld for Laanet af sit Navn, hvad dette jo dog var, vilde han straks faa en større Sum udbetalt og dertil hvert Aar blive garanteret et forholdsvis pænt Beløb — dengang havde Penge jo en helt anden reel Værdi — hvis han altsaa gik ind paa de her anførte Betingelser, og det gjorde han.

Hvor længe det havde været, og hvor vanskeligt det havde været at faa Overenskomsten med Bertelsen i Orden, vides ikke, men Niels Bertelsen mødte i Kirken — Raadhusbryllup kendtes dengang ikke — hvor han blev viet til en tæt tilsløret Dame, hvis fine Klædedragt syntes at tyde paa, at Damen absolut hørte hjemme i high life Kredse. Bertelsen blev altsaa gift, men fik ingen Kone, og hun fik Navnet Bertelsen, men ikke ham selv. *Aarsagen* til det nævnte Arrangement er ikke vanskeligt at gætte, men Tiden viste, at det var stor Synd for Bertelsen. Det fortæltes nemlig, at Episoden var Skyld i, at han derefter »slog sig paa Flasken«, som det hedder, og lidt efter lidt ogsaa satte Forstanden til. Han var allerede et stakkels Vrag, da jeg første Gang saa ham, da kom han ridende paa et

Knippe Halm paa en gammel Krikke, som hans Broder, en Gaardmand, havde laant ham.

Eventuelt har det eventyrlige ved Historien først animeret ham til at spille Rollen, men maaske har Situationen dog, da han stod foran Alteret, alligevel grebet ham, baade med en Følelse af Nedværdigelse og af afmægtig Attraa, saa han maaske allerede derved har faaet en psykisk Rystelse, der senere førte til Reflektioner over den Rolle, han havde spillet, og den Haan, man havde budt ham, og derved sluttelig til Tabet af Forstanden.

Hvor gammel han var, da han kom til at bo i Flovlev, véd jeg ikke, men jeg véd, at hver Gang det stipulerede Beløb ankom til ham, blev Naboer og Venner inviteret, maaske baade paa vaadt og tørt, i hvert Fald paa »vaadt«. Det skete pr. Bud med Melding om, at Niels Bertelsens Ko havde kælvet, men hvor mange Gange om Aaret »Koen kælvede«, véd jeg ikke.

Niels Bertelsens Skæbne er jo kun een af mange, som Spiritus faar Skyld for, selv om den *virkelige* Grund forties, nemlig det, der kaldte paa Stimulans, og som altsaa var den *direkte* Aarsag til Katastrofen. Bertelsens Tilfælde syntes mig alligevel noget for sig, og derfor er det anført her. Det er jo ret usædvanligt, at Bruddet i et Ægteskab sker *saa* hurtigt, selv om det vel ogsaa sker, at det kun drejer sig om Timer.

Det var meget almindeligt, en Følge af simpel Høflighed og Gæstfrihed, at man, selv paa fastende Hjerte, blev budt paa en Skænk — en Snaps. Derfor stod der altid en Klukflaske med Brændevin paa Bordet og et Krus hjemmebrygget Øl, ved Siden deraf en lille blomstret Glasskaal, og i den laa der nogle Stykker brunt Sukker, Kandis, som det kaldtes.

Naar den mundtlige »Velkomst« saadan en Morgenstund var afleveret, bad Værten Gæsten smage, og Vedkommende tog saa den tilbudte Fusel, skænkede selv op og tog samtidig et Stykke Kandis af den lille Glasskaal, og syntes han, Stykket var for stort, saa bed han det ganske simpelt over og smed Resten af

Sukkeret i Skaalen igen. Et saadant lille Stykke Sukker kaldtes »en Gnal« eller »Gnalling«, og det hændte, at der med det Sukker, der blev kastet tilbage i Skaalen, fulgte Levninger af Skraatobak; absolut hygiejnisk var det ikke, selv om Bacillespørgsmaalet ingen Ængstelse vakte dengang; forøvrigt er Tobak jo bacilledræbende.

Som Pendant til den ædelige Brændevin havde man en saakaldt Leversrom af samme »fine« Kvalitet som Brændevinen og lige saa eftertragtet. Og til Transport af dette Fluidum havde man paa Gaardene en Tipotters Lerdunk, en saakaldt »Skægmand« (jeg kender ikke Oprindelsen til Navnet), hvorimod Brændevinen leveredes i Ankere.

En Dunk Rom og et Anker Brændevin, det var gerne Løsenet, naar der fra en mellemstor Gaard med visse Mellemrum gik Bud til Købmanden. Selvfølgelig var der Undtagelser i anførte Henseende, men jeg tager næppe fejl i, at denne Undtagelse *ikke* absolut blev betragtet som et *Plus* for Vedkommende i det *almene* Omdømme, saa almindeligt var det at have Spiritus i Huset. Og »Skik og Brug« var en Faktor, der dengang spillede en større Rolle, end den senere kom til.

Jeg nævnte Kandis, brunt Sukker, som vi fik fra vor daværende Koloni i Vestindien, og dette Sukker, navnlig vist det mørkeste deraf, havde en stærkt fedende Evne. Det fortaltes om en Mand, der boede ved Neessund, at han aad saa meget af den Art Sukker, at han sluttelig blev saa fed, at han kom til at veje mellem tre og fire Hundrede Pund, saa han næsten ikke kunde gaa. Om Sommeren, naar det var varmt i Vejret, sad han derfor ogsaa altid i Kælderen og nød sin Livret.

Den Forandring fra Drukkenskab til Ædruelighed, som vor Tid bærer Vidne om, er saa stor, at der næppe paa noget andet socialt Felt findes noget tilsvarende, hvilket jeg forøvrigt, efter ringe Evne, har omtalt udførligt bl. a. i Pjecerne »En Røst fra Folket« og »Danmark med sort Kokarde«.

En Gaardmand N. M. i Fløvlev fik en tidlig Sommermorgen

Besøg af et Par Naboer, der kom for at se paa nogle Kreaturer, som de vilde købe. Det var ret almindeligt, at man selv om Sommeren anvendte de saakaldte uldne »Hølskleer«, og Dynerne var dertil altid meget tunge — Tæpper brugtes ikke —, saa i den varme Sommertid trak man helst af alt Tøjet og laa nøgen i Sengen og saaledes ogsaa i dette Tilfælde.

Folk paa Landet var dengang tidligt paa Færde og er det maaske endnu, og N. M. og Kone, et ældre Ægtepar, var endnu ikke staaet op; men Manden kom hurtigt i Klunset og gik saa med de to Mænd ud for at købslaa om Kreaturerne efter, at have paalagt sin Viv at sørge for Kaffen, til de kom ind igen.

Da Manden var staaet op og gaaet ud med de andre Mænd, stod Konen, en stor, kraftig Kvinde, som følte sig »jamsk« og upasselig, derfor ogsaa op og gik splitternøgen over i Spisekammeret for at faa en Hjertestyrkning paa fastende Hjerter.

Uheldigvis kom Mændene tilbage, inden hun havde foretaget Retræten, og desværre kunde hun ikke komme ud af Spisekammeret uden at passere den Stue, hvor Mændene var kommet ind og nu opholdt sig. Situationen syntes næsten uløselig, ikke mindst, da der jo ventedes paa Morgenkaffen. Mærkværdigt nok faldt det hende ikke ind at kalde paa sin Mand. Men for den rene er alting rent, og da hun forstod, at Ventetiden med Kaffen blev for lang, tog hun resolut et lille, rødt Mælkefad, vendte Bunden udad, og med det som »Figenblad« traadte hun frejdigt ind i Stuen med et frimodigt, men *pligtskyldigt* »Valkommen«, henvendt til Gæsterne. — Man tænke sig Situationen!

Hvis man dengang havde dyrket Nudisme officielt, som senere Tider har gjort det, vilde det maaske ikke have vakt særlig Opmærksomhed, nu derimod tænker jeg alligevel, at Gæsterne har vekslet et skævt Blik, selv om Folk i saa Henseende ellers var ret haardhudede og ikke tog den Slags alt for kritisk.

Jeg red en Sommermorgen op til Flovlev Kro for at snakke med Værten, Peder Rokkjær, som tillige var Hestehandler og i

den Branche en af de mest reelle og hæderlige, jeg har mødt. Det var om en Hestehandel, jeg vilde tale med ham.

Da jeg kom ind i Skænkestuen, stod der tre Gaardmænd dér fra Egnen, og samtidig fik jeg Øje paa en fjortenaars Dreng, der lige var blevet konfirmeret og altsaa dengang allerede selvskreven til at deltage i de Voksnes Foreteelser, hvorvel Drengen i dette Tilfælde syntes lidt usikker ved Situationen. Det var ret almindeligt, naar to Mænd mødtes paa en Kro, og der var Tid til at hilse paa hinanden, at de saa forlangte »2 og en halv«, saa vidste Pigen (Tjener kendtes ikke i Kroerne), at det betød to Snapse og et lille Glas Øl til at skylle Snapsen ned med, selv om det var surt. Medens jeg ventede paa Rokkjær, kom Pigen ind med en Bakke, hvorpaa der stod fire Snapse og to Slatte Øl, og derefter blev der vekslet følgende Replikker mellem Pigen og den ene af Mændene: »Hva er det, do bestilt jo fire Dramme, og I ær jo et mer end tre,« sagde Pigen, hvorefter Manden, idet han vendte sig om, raabte: »Hvorfor staar do derhen ved æ Daer, Dreng, kom herhen o faa di Dram!« Og den ulykkelige Dreng maatte svælge Snapsen under de frygteligste Grimacer.

Det hørte ligefrem Tiden til, at Konfirmanden skulde kunne tage sin Dram sammen med de Voksne; han var jo nu paa Vej til at blive et helt Mandfolk, og saa hørte der Brændevin til, det var en Selvfølge, ellers var Vedkommende jo ingen rigtig »Kaal«; det var med meget faa Undtagelser Datidens Opfattelse.

Jeg kørte en Eftermiddag op til Smeden i Søndbjerg for at faa en Hest skoet; jeg var eenspændig kørende, og medens Hesten stod hos Smeden, besøgte jeg Pastor Rønne og blev der til The. Da jeg om Aftenen i god Tid kørte hjem igen, kørte jeg undervejs ind hos M. Villadsen, Odbygaard. Da der netop var Fremmede der, da jeg kom, fik jeg jo ikke Lov til at køre hjem lige straks. Jeg havde kort forinden købt den Hest, jeg havde for Vognen, og den havde nu hos Smeden faaet fire nye

Sko med dertil hørende 32 Søm, og selvfølgelig faldt Talen straks paa den nye Hest, som var et smukt Dyr. Lige saa selvfølgelig blev der straks spurgt, om jeg vilde sælge den, og hvad Prisen var; men jeg vilde ikke sælge. Nu var der netop det Aar saa faa Kartofler, saa de var ret dyre. Pludselig spurgte Villadsen, vel nærmest i Kaadhed: »Hvormange Tdr. Kartofler vil De have for Hesten?« En Tankeforbindelse tog straks Form hos mig, da Spørgsmaalet faldt; jeg kom uvilkaarligt i Tanker om Kejsereus Skakbrædt af Guld og Diamanter, der skulde betales med Hvedekærner, og jeg svarede derfor omtrent saaledes: »Hvor mange Tdr., ja, jeg véd det ikke, men siden Talen er om Kartofler; saa kan De give mig en Kartoffel for det første Søm i min Hests Hove og siden dobbelt op, gode sunde Varer — til den Pris er Hesten Deres.« Alle Tilhørerne maabede — havde jeg mon pludselig mistet Forstanden — en Kartoffel? »Aa, slaa til,« var der en af de Tilstedeværende, der raabte, »æ taar hal Paart.« »En Kartoffel,« gentog Villadsen og sundede sig lidt paa mit Tilbud, men saa rakte han pludselig Haanden frem, og jeg slog til. Handelen var sluttet. »Den Handel vild æ relenok osse ha gjør, hvis æ haad vidst, at Di vild sæl a Heist te den Pris,« var der en anden, der sagde, medens der blev saa underlig stille i Stuen. Der skulde jo spilles Kort, men Nysgerrigheden skulde dog først tilfredsstilles, Papir og Blyant kom frem, man vilde jo dog se, hvad det med den Kartoffel kunde blive til. Jeg gik dog ellers ikke for at være Idiot, saa det blev pludselig baade spændende og mystisk med den Handel. Det varede ikke længe, før Selskabet blev klar over, at det blev aldeles urimelig mange Kartofler, saa Stemningen blev til en vis Grad trykkende af Hensyn til de elskværdige Værtsfolk. Men snart kom Kortene frem, og den afsluttede Handel blev derved trængt i Baggrunden. Dog havde den paagældende, der ogsaa, som anført, vilde have købt Hesten til den nævnte Pris, i hvert Fald set saa meget af det i Hast opstillede Regnskab, at han næppe fortrød, at han ikke købte Hesten. Selvfølgelig spurgte jeg Villadsen, om jeg maatte

laane Hesten til Hjemturen, saa skulde jeg sende den op til ham Dagen efter. Men forøvrigt skulde der ikke gøres mere ud af den Historie, selv om jeg kunde have faaet Villadsen til at betale nogle Tusinde Kroner for at slippe for videre Uddybning af Sagen. Men i Betragtning af, at jeg havde benyttet mig af Villadsens Ukendskab til de fremdragne Forhold og derved nærmest havde snigløbet ham, om man vil, saa maatte jeg jo have været en regulær Sjover, hvis jeg vilde have slaaet Mønt paa den Historie og benyttet mig af hans Ukendskab med de faktiske Forhold. I denne Forbindelse erindrer jeg tydeligt, hvad min gamle Moder sagde til mig, da jeg fortalte hende om den nævnte Handel og forklarede hende, hvor mange Penge jeg kunde faa af Villadsen paa den Handel, hvis jeg vilde: »For Guds Skyld,« sagde hun, »gør det ikke. Du vil kun faa Ulykke af de Penge, du faar paa den Maade; det tilgiver Gud dig aldrig.« Jeg beroligede hende med, at jeg heller ikke havde tænkt at gøre noget ud af Sagen, aldeles ikke, rent fraset, at Villadsens var udmærkede Mennesker, til hvem vi stod i venskabeligt Forhold. Selvfølgelig fik Aviserne fat i Historien, og der kom Lykønskninger til mig baade fra By og Land, ja, endog »fortrolige« Antydninger og Forespørgsler om »Summens« Størrelse o. s. v., o. s. v. Og *bagefter*, mærkelig nok, forstod *alle*, hvor selvfølgelig og ligetil, for ikke at sige »dagligdags«, den nævnte Kartoffelhistorie egentlig var — og Historien holdt sig længe paa Egnen. Ja, det var dengang, og det er meget længe siden, men endnu lever der Folk paa Thyholm og i Thy, der mulig kan huske den lille Tildragelse.

Der strandede et tysk Skoleskib ved Agger, og Besætningen kom frelst i Land. Den Mængde Inventar af forskellig Art, som det store Skib, »Undine«, havde ombord, blev solgt ved Auktion i Agger.

Auktionen gav bl. a. Anledning til, at Folk, som det oftest sker paa Auktion, købte Ting, som de slet ingen Brug havde for. En Mand i Bjørndal fik en hel Sæk Fødtøj, som senere

viste sig at være Støvler, der alle, efter Vedkommendes Op-
givelse, var beregnet til højre Fod; hvem der saa fik de andre,
der passede til venstre Fod, véd jeg ikke.

Fra Skibets Officersmesse var der bl. a. kommet meget Vin
i Land, derunder Champagne, og desuden meget Porcelæn, som
blev solgt til smaa Priser. Auktionen varede flere Dage, og der
vil vel endnu kunne findes Ting dér paa Egnen fra »Undine«
Stranding, saaledes som jeg selv har det.

Fra Auktioner i Vestervig Distriktet er det Fuldmægtig
Graversen, jeg erindrer bedst. Der var jo altid et Beværtnings-
telt ved Auktionen, og naar Budene faldt trægt og uvilligt, saa
sagde Graversen gerne, at Køberne helst maatte gøre en Af-
stikker ind i Teltet — for at stimulere Købelysten o. s. v. Det
gik jo ikke saa formelt til mellem Venner og Bekendte, og i
Aarens Løb var Graversen blevet kendt med de fleste af Eg-
nens Beboere.

Apropos Auktion, da husker jeg fra et Besøg i Lemvig, hvor
jeg tilfældigt overværede en Auktion, som daværende Fuld-
mægtig Schiøtz Christensen holdt over mindre Genstande, at
han talte saa *hurtigt* og brugte Brøker, $11\frac{1}{2}$, $11\frac{3}{4}$ o. s. v., at
nogle Skuespillere, der var i Byen og tilfældigt kom ind i Lo-
kalet, ligefrem fik Latterkrampe ved at høre det, men *hans*
Talefærdighed som Auktionsholder var vistnok ogsaa ganske
enestaaende.

Men tilbage til Thy. Det var ved en saadan Auktion, at
Købmand J. Hancke, Hurup, handlede med Poul Graugaard
om Korn, og det gik saaledes til: Graugaard spurgte, hvor me-
get han skulde give i Bytte pr. Pund med Havre, som *han*
altsaa skulde levere, og P. C. Olsens Hørfrøkager, som Hancke
skulde levere. Hancke sundede sig lidt paa Forespørgslen, og
saa nævnte han en Pris, der efter Tiden var meget lille, idet
han tilføjede: »Men saa skal du gi' Frokost til Lidkjøb!«

Graugaard slog straks til, og Lidkjøbet blev bestilt og kon-
sumeret.

»Hvor møi skal vi saa byt'?'« spurgte Graugaard.

»Aah, a haad tent mæ jen Puen!« svarede Hancke grav-
alvorligt, og Efterspillet, antager jeg, forløb til Moro for begge
Parter.

Jeg drev, som før nævnt, i den Tid, her er Tale om, Fiske-
eksport fra Agger, Aalum o. s. v. og kom i den Anledning ofte
til Vestervig, og en Aften kom jeg derfor op til Vestervig Kro,
hvor jeg vilde overnatte. Kroen ejedes af Otto Larsen, den
senere Ejer af Gaarden »Birk« ved Holstebro, og Madam Lar-
sen var en anerkendt, dygtig Krokone, som ved samme Lejlighed
fortalte mig en lille morsom Tildragelse.

Paa Kroen mødtes jævnligt to gode Venner for at faa »en
Bid Brød«; den ene var Farmaceut, og den anden var Bogtryk-
ker og begge vistnok ligefrem kendt som Spisere i stor Stil,
naar Lejlighed dertil gaves, navnlig Bogtrykkeren. Til den faste
Føde var der dengang altid Væde nok, saa den ikke satte sig
fast i Halsen. Farmaceuten, en udmærket elskværdig Mand, var
spinkel og slank, og der var derfor Anledning til at spørge om,
hvor al den Mad, han til Tider kunde konsumere, egentlig blev
af. En Spøgefugl gav Svaret; han mente, at Vedkommendes
Mave var indrettet som en Kikkert; naar han havde fyldt en
Rubrik, kunde han skyde en ny ud!

D'Herrer bestilte Aftensmad, men før de satte sig til Bords,
blev de enige om, at den, der først sagde »Tak for Mad« og
ikke kunde »være med« mere, skulde betale for dem begge,
hvorefter Maaltidet begyndte. Først blev der serveret en stor,
fed And med rigelig Smørelse etc. — det var i December Maa-
ned. Da den var spist, sagde Bogtrykkeren:

»Du, det var en udmærket Bid lige til at skærpe Appetitten
med, og jeg foreslaar, at vi nu faar noget af Madam Larsens
lækre Smørrebrød.«

»Ja,« sagde Farmaceuten, »jeg tænkte lige paa det samme,«
hvorefter Madam Larsen, som fra tidligere Tid kendte deres
Ædelyst, smurte et stort Fad velbelagt Smørrebrød, som blev
sat ind til fri Afbenyttelse.

Efter at Fadet omtrent var tømt, var det denne Gang Farmaceuten, der brød Stilheden, som det hedder, idet han sagde: »Synes du ikke, at en Bøf nu vilde være den mest passende Afslutning paa den Bid Brød?»

»Du taler ligefrem, som var det ud af mit Hjerte,« svarede Bogtrykkeren uden Betænkning, og Bøffen blev bestilt.

Men nu giver jeg Ordet til Madam Larsen: »Jeg havde jo før serveret for d'Herrer og vidste, at deres Appetit til Tider, ikke altid, forlangte store Kvanta Mad. Da de nu ovenpaa alt det øvrige forlangte en Bøf, saa tænkte jeg: Nu skal de have to Stykker Bøf hver, lad os saa se, hvordan det ender,« og efter at Bøffen var serveret, holdt jeg paa Afstand Øje med »Handlingen« ved Bordet. Farmaceuten langede ud efter Bøffen, og Bogtrykkeren fulgte det glørværdige Eksempel. Der var Stilhed i Stuen, og Arbejdet med Bøffens Forsvindingsnummer lykkedes først for Farmaceuten, men da han derefter rakte ud efter det *andet* Stykke Bøf, slog Bogtrykkeren afværgende ud med Haanden og sagde med brudt Stemme: »Du, jeg betaler!«

Saa vidt Madam Larsen, og hun kan, hvis hun lever, maaske huske Historien endnu.

Mennesker, jeg mødte.

Jeg har omtalt I. A. Pedersen, Bjørndal, en rig Gaardmand med en temmelig stor Gaard. Naar hans Besætning skulde fornyes eller suppleres, drog han til Holstebro Marked med Tegnebogen godt spækket, men i en Paaklædning, saa han ikke saa ud til at eje »Kongens Mønt«. Ankomsten til Markedspladsen inspicerede han de forskellige Partier Kvæg, der stod fremme til Salg, og naar han saa havde udset sig et Kobbelt, der passede ham, spurgte han om Prisen, og hvad der ellers vedrørende Købet kunde være at spørge om. Ved et saadant større Kobbelt Kreaturer stod der gerne mindst et Par Mand, saa der var altid Vidner til Stede. Naar I. A. P. spurgte om Prisen paa hele Koblet, saa saa Sælgerne først kritisk undersøgende paa Spørgeren, der absolut ikke gjorde Indtryk af at have Penge paa Lommen til at købe blot ét Kreatur, endsige hele Koblet, og saa forlangte de ofte, for at have Løjer med Manden, en helt anden Pris end den, de havde tænkt at sælge for; der var jo ingen Fare for, at *han* kunde købe. Men stor blev Overraskelsen eller rettere Græmmelsen, naar Køberen slog til og bød paa Penge og Lidkøb med det samme. Nej, at skue Hunden og dens Gerninger paa Haarene alene, er jo altid vanskeligt. Det fortæltes, at I. A. Pedersen brugte Tricket, som jo var lovligt og næppe helt enestaaende, indtil han i saa Henseende blev »kendt Mand« paa Markedet.

Thyboerne var dengang og er det maaske endnu født med Handelsbaciller i Blodet, maaske i højere Grad end almindeligt i andre af Landets Egne. Det begyndte altid meget smaat med Byttehandler og Handler om Knive og Ure, steg ganske langsomt fra livløse Ting til at omfatte levende Væsener, Duer, Gæs og Lam. Kreatur- og Hestehandel startedes derimod meget sjældent med en Begyndelse saa langt nede fra, saa skulde der da et særligt Talent til, allerhøjst kunde en ung Knægt maaske for et Par Faar have tiltusket sig en mager »Russer«, som han saa tog til Marked med, idet han efter Evne søgte at stramme det arme Dyr op med idelige Ryk i Grimen eller Hovedlaget, og saa kunde det selvfølgelig godt blive Begyndelsen til et saakaldt »Helmosprang«. Men til at være à jour med den celebre Hestehandel og dens Finesser hørte et fleraarigt Studium og vist allerhelst et Arveanlæg fra Fader til Søn. Men *Handelsaand* med mer eller mindre Talent ytrede sig allevegne.

En af mine gamle Venner, Gaardejer Niels Gade, en Hædersmand fra Top til Taa, en Mand af den saakaldte »gamle Skole«, kørte med sit grønmalede Køretøj forspændt en solid dansk Hest hvert Aar i mange Aar, selv efter at han var kommet højt op i Alder, sydpaa paa Handelens Vegne i Slutningen af August eller Begyndelsen af September Maaned. Hele den bageste Del af Vognen var én stor Kasse, og i den havde Niels Gade saltede Aal, som havde faaet en Omgang Røg ved Hjælp af Tørv og tørt Tang; Bøgetræ til det Brug var jo ikke for Haanden. Selv om Aalene ikke havde den fine gulbrune Farve, som de rigtige røgede Aal skal have, saa kunde de sælges al ligevel.

Han kørte *ud* med Aal, og naar han kørte *hjem*, havde han Æbler i Vognkassen; paa den Maade slog han to Fluere med et Smæk. Æblerne var de saakaldte Sommeræbler, og de har været billige paa de Egne, hvor der var rigelig Frugt, medens der dengang paa Thyholm nærmest slet ingen Frugt var, undtagen maaske paa »Hindsels« og i en enkelt Præstegaardshave.

Jeg lærte mange udmærkede Mænd baade blandt Aandens

og Haandens Arbejdere at kende, og af disse husker jeg for Thys Vedkommende bl. a. Johannes Nyboe, Koldby Kro. Det er vist ingen Overdrivelse, at Koldby *tildels* kan takke Johannes Nyboe for sin Tilblivelse. Og til Held for Pladsen saa Nyboe stort paa Tingene, Krimskrams i Anlæg og Bygning taaltes ikke, og det er betegnende, at de Bygninger, han rejste for saa mange Aar siden, den Dag i Dag staar Maal med dem, der i vore Dage bygges af Stat og Kommune; Nyboe brugte Granit-til Byggemateriale, det svarede til hans egen kraftige Konstitution; han var heller ikke lavet af Sprinkelværk, stor og robust som han var. Et Bevis paa hans Fremsyn og vide Horisont har man bl. a. i det lille Anlæg, der hører til Kroen, hvilket ligefrem vakte Opsigt paa den daværende træfattige Egn, hvor andre vilde have nøjedes med en Stump Have eller Kaalgaard, og jeg antager og haaber, at det lille Anlæg er *fredet* og sikret mod Salg; det vilde skæmme selve Koldby meget mere, end man maaske aner, hvis Anlægget forsvandt, og da Koldby ligger højt, vilde »Skaldetheden« kunne ses viden om. Nyboe byggede Apothek og Lægebolig og rejste Hus til Smed og Bager uden om Kroen, som var kendt og søgt som et første Klasses Madsted med hjemlig Hygge og opmærksom Betjening. Et Hvil i Koldby Kro under Nyboe og Hustrus Ægide var altid attraaet af de Rejsende af enhver Slags, men selvfølgelig var det Krokonen, der, *som allevegne*, »trak Læsset«, ikke mindst da Nyboe saa ofte var paa Rejse i Anledning af den store Eksport af Kreaturer, som han opkøbte i Thy og sendte til Tyskland foruden til de hjemlige Markeder.

Johannes Nyboes Opfattelse af sin Stilling som Kromand eller Beværter var vidt forskellig fra almen Praktiseren af et saadant Erhverv, og havde dettes Udøvere i al Almindelighed været af Nyboes Type, saa var der ikke blevet arbejdet for Afholdssagen; thi saa vilde der ingen Trang have været til et Arbejde af den Art, i hvert Fald *ikke* af Hensyn til Kroerne og Beværtingernes *Misbrug* af Spiritus.

Nyboe tillod nemlig ikke, at der blev Tale om *Misbrug* af

Spiritus; Gæsterne kunde faa en Toddy, og den var altid efter et bestemt Maal lavet til i *Køkkenet*; det fik de ikke selv Lov til. *Kendte Folk*, der kom til Kroen en Aftentund, kunde højst faa to Toddyer, thi saa hed det: »Nu er det saa sandest — sandelig — bedst, at du gaar hjem, du har ikke godt af mere i Aften,« hvorefter alle sig havde at rette. Og kom der unge Mennesker, der skulde vise »Mandigheden« og derfor forlangte spirituøse Drikke, saa fik de den Besked, at de havde sandest meget bedre af en Kop Kaffe, Limonade eller hvad der nu ellers i den Branche kunde præsteres. Og derved blev det.

Denne Soberhed og Kontrol i og med Beværtningen var sikkert ogsaa Skyld i, at Nyboe havde flere Krobevillinger *samtidig*, ligesom store Byggeforetagender i saa Henseende, derunder Hurup Kro, det nuværende Missionshotel.

Og saa var Nyboe af den Type, der ikke lader sig mærke med, hvorvidt Omsætningen giver Tab eller Gevinst. Han hørte til den Art Handelsfolk, som Sælgeren søger, fordi man altid er forvissat om reel Behandling, og *Tillid* er jo en Hovedfaktor, der letter enhver Handel.

Der gik en særpræget, ikke helt almindelig Mand bort med Johannes Nyboe, hvilket det ualmindelig store Følge til hans Begravelse turde bære Vidne om. Her hørte jeg første Gang Salmen: »Jeg lever og véd, hvorlænge fuldtrøst«. Maaske husker jeg det, fordi den nævnte Salme blev sunget solo i Kirken, hvilket ikke var almindeligt i en Landsbykirke. Sangeren Nissen sang saa smukt, at jeg siden syntes, at det baade i Tekst og Toner er en af vore smukkeste Salmer.

Naar Koldby i Thy nævnes, er der et andet Navn, der ligesom Johannes Nyboes er knyttet til Pladsen Koldby og dens Vækst, og det er Købmand Chr. Møller. Jeg kendte Møller allerede fra den Tid, han var Staldforpagter i Vestervig, en Mand, der var respekteret og velanskreven, og som ved Giftermaal med en Kvinde af Handelsslægt, en Søster til fornævnte J. Hancke, købte en lille Ejendom i Koldby, hvor han etablerede sig som Købmand. Det var til at begynde med en meget lille

Butik, Ægteparret fik at drive Forretning i. Men hvad Butiken manglede i Størrelse, det havde dens Indehaver til Gengæld i rigeligt Maal: et vindende, tillidsvækkende Væsen, der efterlod Indtryk af, at man i ham havde at gøre med en virkelig reel og god Mand, der ogsaa tænkte paa andre end sig selv. Den lille Forretning blev større og større, eventuelle Skeptikere blev hurtigt belært om dens Fremgang og Stabilitet, og for at skaffe Plads til Udvidelse maatte der stedse bygges til Lokalerne. Købmand Møller hørte til de stille i Landet, hans medfødte Beskedenhed forbød ham at gøre sig bemærket og trænge sig frem. Men det behøvedes heller ikke, han blev hurtigt »opdaget« alligevel, og hans Evner blev taget i Brug i det Offentliges Tjeneste. Han var saaledes Medlem af Sogneraadet, og Borgerforeningen viste ham sin Sympati og Højagtelse ved at udnævne ham til Æresmedlem. Ved Købmand Chr. Møllers Død blev Koldby en afholdt, hjertensgod Mand fattigere.

Jeg mindes endnu en Koldby Mand, nemlig M. P. Korsgaard, Tøttrupgaard, hvis Søster var gift med Johannes Nyboe, den hjertensgode Kvinde, som jeg allerede har omtalt, og som jeg mindes med Taknemmelighed. Korsgaard var Amtsraadsmedlem, men han var det ikke af Hensyn til hans Gaards Størrelse, hvilket i hine Tider var et Fortrin af afgørende Betydning for Valg til Amts- og Sogneraad, hvor Hartkornets Vælde var en afgørende Faktor, saa kunde det forresten »komme og gaa« med Intelligens og aandelig Holdning, som det nu bedst kunde. Et Sogneraadsmedlem fra Søndbjerg, en udmærket og vennsæl Mand, hvis Gaards Størrelse havde placeret ham i Sogneraadet, kunde ikke engang skrive sit Navn, men skrev et Kors i Protokollen til Bevis paa, at han havde deltaget i Sogneraadets Møde.

Nej, Korsgaard behøvede hverken Hartkorn eller anden Støtte for at gøre sig gældende. Den overlegne Ro, som denne store, solide Skikkelse raadede over, forplantede sig uvilkaarligt til dem, han talte med, saa man fik Følelsen af at staa overfor en Mand i dette Ords rette Betydning. Og det er en

saadan Følelse, der giver Tillid og Tryghed og støtter Sammenholdet til Fordel for de Opgaver, der eventuelt kan komme til at foreligge, og hvor der forlanges Handling i Stedet for Ordskvalder. M. P. Korsgaard var, rent fraset den Anseelse han nød, baade som virksomt Medlem af Amdtsraadet og som Medborger en afholdt Mand, altid forstaaende og hjælpsom; man søgte ikke forgæves Raad hos ham. Den Omtanke for andres Vel, der besjælede Korsgaard og Hustru, turde det af dem oprettede Legat til Fordel for gamle Kvinder i Sognet tilstrækkeligt godtgøre.

Naar man nævner Nyboes Byggeforetagender, er der et meget anset Bygmesternavn, der hører til eller følger med, nemlig Navnet Nikolai Tandrup. Han var Nyboes haandgangne Mand som Bygmester og var over hele Thy anset og agtet som sin egen Arkitekt og som en første Klasses Murermester, rigtig en Hædersmand af den gamle Skole. Han forlangte for sit Arbejde, hvad det var værd, hverken mere eller mindre; det var altid en Tillidssag at have med Tandrup at gøre.

Koldby Apothek havde han saaledes forsynet med takkede Gayle, hvilket var noget helt nyt dér paa Egnen, og den Model tiltalte mig saa meget, at jeg besluttede, at det Hus, jeg stod i Begreb med at bygge, ogsaa skulde have takkede Gavle. Jeg talte med min Murermester derom, og dette med Takkerne skulde han let klare; og Huset blev bygget. Gavlene var blevet pyntet med femten smaa Takker paa hver Side, altsaa ialt 30, som Mureren vel maa have syntes var tiptop; jeg havde ikke skænket Antallet af Takker en Tanke. Det viste sig senere, at fem Takker paa hver Side af Gavlen, altsaa ti ialt, var det normale.

Det var jo almindeligt dengang at anvende æltet Ler som Bindemateriale og siden rappe ud med Kalk og Cement, og saaledes var det ogsaa sket her. Mureren og jeg var enige om, at det saa helt pynteligt ud, og at det var helt rigtigt udført. En Morgenstund, da det havde regnet meget stærkt hele Natten, gik jeg ud paa Gaardspladsen og saa tilfældigt over paa

det nye Hus — hvad var det? Jeg gned mine Øjne og vilde ikke tro, hvad jeg saa. For en Sikkerheds Skyld tilkaldte jeg en Karl, der gik over Pladsen, og bad ham se derover — og ganske rigtig: Takkerne var væk! Den vedholdende, stærke Regn havde i Nattens Løb løsnet Stenene, som endnu ikke var blevet rabbet ud med Kalk og Cement, og den anbragte Pynt var styrtet ned, hvilket heldigvis var sket paa et Tidspunkt, da der ingen Færdsel var dér paa Stedet. Nikolai Tandrup tog derefter Af-fære og fik Gavlene restaureret, og Takkerne, i Tal en Trediedel af de oprindeligt anbragte, sidder der endnu.

Den gamle Hædersmand Mads Tandrup, en Kærnekarl i Sind og Skind, der som forhenværende Tømrer var blevet betroet Stillingen som bygningskyndig for Amt og Kommune, var en afmaalt lille Mand; der var ingen Spræl ved ham, men der var velgørende Ro og overbevisende Alvor i det, han sagde. Han talte ikke meget, men med faa Ord fik man hos ham det samme Udbytte som det, en anden brugte et helt Foredrag til at give én. Og saa understregede han undertiden Ordene med et lunt Smil., der skulde sige: »Ja, det har De vel forlængst forstaaet?« Han var meget haardfør, som Folk af gammel Aargang var det, og vant til Strabadser. Han foretog, naar Pligten kaldte, uden Hensyn til Vejr og Føre lange Ture til Fods, og han har efterladt sig et smukt Minde fra sin Færd dér paa Egnen og hos alle, der kendte ham.

Endnu et Par gode Thyland-Navne rinder mig i Hu, nemlig Hestehandlerne Niels Buch og Poul Stockholm, som drev Forretning i Kompagni. De hørte ligeledes til de Handelsfolk, som Sælgerne løber efter paa Grund af deres reelle og solide Handelsmoral. Og lad mig saa tillige nævne Trækkeren Poul Munk, Flolvev, deres »højre Haand« og Førstemand, den betroede Leder af de ofte store Kobler Heste, der sendtes til Tyskland. Poul Munk var en djærv, dansk Mand og næsten ogsaa landskendt efter de mange Aars Tjeneste hos Stockholm og Buch; eventuelle Sælgere søgte gerne at drage Nytte af Poul Munks Indflydelse hos hans Firma. Foruden Poul Munk var en anden

Thybo, Jens Høj, ogsaa Trækker hos Stockholm og Buch. Han blev i Koleraaaret ved sin Hjemkomst fra Hamburg interneret i lang Tid i sit Hjem i Skyum, eller hvor det var, og Pladsen om Huset afspærredes, fordi han i en af Kommissionær Heinsens Stalde, hvor Trækkerne af Hensyn til Opsynet med Hestene var nødt til at opholde sig om Natten, fandt sin Sidemand liggende død, og saa maatte det selvfølgelig være Kolera, Manden var død af. Det var vistnok samtidig med, at Slagter Halse, Skive, kom hjem fra Hamburg og vakte Panik i Byen, saa Gaderne, hvor han skulde færdes for at komme til sit Hjem eller til Epidemihuset, ligefrem blev afspærret, og Folk blev holdt paa Afstand fra Halse, der, ligesom Holger Drachmann i det samme Koleraaar, havde søgt sin Frelse i et rigeligt Forbrug af Kognak, saa vidt man kunde skønne det ved Hjemkomsten, medmindre det har været et »mildt Symptom paa Kolera«.

Af kendte Navne paa Kreaturhandelens Omraade fra hin Tid var der ogsaa Niels Smed fra Helligsø, som vel nok af samtlige Kreatureksportører var den, der drev den største Forretning med magert Kvæg til Husum og Marsken. Han kunde til Tider give Færgens Folk nok at bestille i flere Dage for ikke at sige Døgn med begge Færger, naar de store Drifter med Kreaturer kom; ofte ventede ude paa Heden mange Hundrede paa at komme over. Niels Smed drev en stor Forretning med Opkøb af magre Stude, og han var ogsaa af den Type Handelsmænd, som aldrig lod sig mærke med Forretningens Tab eller Gevinst, ligesom han var søgt af Sælgerne paa Grund af sin reelle Handelsmoral, som han gennem Aarene var bleven kendt for.

Det var store Dage for Færgekarlene, thi Niels Smed gav altid gode Drikkepenge, og de fik jo ingen anden Løn. Det var under disse Forhold tilgiveligt, at de, hvis det kunde lade sig gøre, favoriserede de Folk, om hvem de vidste, at de til Gengæld gav gode Drikkepenge. Det var ved en saadan Lejlighed, at følgende Replikskifte fandt Sted mellem Brødrene Overgaard:

»Jeg kan ikke begribe, at du altid har meget lettere ved at faa dine Høveder over, end jeg har,« sagde Nikolai O.

»Det kommer af, at du smører for lidt ved Aarerne,« kom det sindigt fra Jacob O.

Der er fra hin Tid og i Aarene derefter et Købmandsnavn, som var uløseligt knyttet til Vestervig og Vestkysten, nemlig J. P. Bach. Han drev en stor, alsidig Forretning, specielt Korn og Foderstoffer, og var et kendt og agtet Navn udover Thy. Forretningen var langt den største i Thisted Amt med, saa vidt jeg mindes, et Par Filialer i Amtet. J. P. Bach var en helstøbt Hædersmand af den gamle Skole, hvor et Ord er et Ord og et Løfte en Gæld, og hans Dispositionstalent var vistnok noget nær enestaaende. Jeg véd saaledes, at han kunde faa Telegram angaaende Forretning, hvor det drejede sig om store Summer, og hvor der forlangtes Ekspresvar paa Tilbudet. Den Art Svar, hvorved saa meget staar paa Spil, skal helst dikteres af en kold, trænet Hjerne, og en sådan havde J. P. Bach. Han læste maa-ske Telegrammet to Gange, før han gav Ordre til Svaret; men der blev ikke »tygget Drøv« paa Anordning i den Forretning. Dertil var Bach et Hjertemenneske, og som han var respekteret som Forretningsmand, var han afholdt som Menneske af dem, der lærte ham at kende. Ved hans Bortgang blev ikke alene Vestervig, men hele Thy en yderst bramfri, men anerkendt Personlighed fattigere. Til hans 60-aarige Fødselsdag sendte jeg ham en Hilsen, hvoraf jeg tillader mig at citere et Par Linier, der blot antyder hans Betydning som Forretningsmand:

»Hvis Danmark for hver Kvadratmil blot
een J. P. Bach havde ejet,
saa havde vort danske Navn, skønt godt,
betydeligt mere vejet.«

En Søn af J. P. Bach er for Tiden Politimester i Aalborg.

Og saa skal der her omtales et andet Navn fra Thy, et Navn, der blev landskendt og ikke alene vel anskrevet her i Danmark, men ogsaa i Ulandet. Fra min alleryngste Tid, jeg

var vel højst otte Aar, gammel, husker jeg *Cirkus Mieke*. Der var i Nærheden af Færgegaarden opstillet et lille Telt, hvis Gulvflade jeg vil anslaa til højst 16 Kvadratmeter. Teltet var fastgjort paa et Par spinkle i Jorden nedrammede Pæle; dette »mægtige« Rum husede foruden Direktøren, Herr Mieke, som var en smuk ung Mand, tillige et Personale bestaaende af een Mand ved Navn Klaus, som haandterede en Violin og som, efter hvad jeg senere har hørt, sluttelig skal have opnaaet en Stilling som Kapelmester ved det russiske Hof. Og hvis *hans* Karrière har *svaret* til hans daværende Direktørs, saa er det jo kun symmetrisk og uden Spor af Mirakel eller Hekseri, hvis Klaus opnaaede en saadan Position. Thi naar jeg fra den Tid, her tænkes paa, omtrent gaar 55 Aar frem i Tiden, da Mieke fejrede sit 50 Aars Jubilæum i Aarhus og ved den Lejlighed bl. a. fremførte atten arabiske Heste, saa tørde dette være en Pendant til Kapelmester Klaus' Karrière eller omvendt.

Jeg var tilfældigt i Aarhus paa Jubilæumsdagen og i Cirkus om Aftenen, og jeg husker endnu den vedholdende og mægtige Applaus, der lød ved Direktørens Indtræden i Manegen; en Storm af Bifald, der ligesom vilde løfte Taget af Cirkus, og uvilkaarligt strejfede min Tanke *samtidig* det lille Telt ved Færgegaarden!

Jeg var næppe den eneste i Cirkus, der den Aften ligesom fik noget fugtigt i Øjnene, og det er skønt, for hvem det sker ved en saadan Lejlighed; det er et Udslag af Begejstring og maaske lidt Lokalpatriotisme.

Ved en saadan Præsentation, hvor en self made Mand som Mieke viste, hvad Energi, Mod og Udholdenhed *kan* udrette, er man tilbøjelig til at reflektere over, hvor faa af den Type vort Land egentlig ejer, hvorvel jeg gennem Aarene lærte enkelte selvhjulpne Mænd at kende, der har været til Eksempel for andre og vort Land til megen Ære. Men maaske er vort Samfund for lille til i større Format at kunne fostre Arten. Og dog præsenteres vi heldigvis undertiden for den nævnte Type, bl. a. »Hedens Riddere«, som jeg har kaldt dem i min lille Bog

»Til Samling under Dannebrog«, de Folk, der med et Par bare Næver, men med Livsmod og Kraft, disse saa ægte *danske* Egenskaber, der kalder paa det bedste i os, udfordrer den øde, barske Hede til et Livtag, en veritabel Kamp og *vinder* den. Det er den Art Medlemmer af et Samfund, der danner Marven i dette. Bare vi havde nok saa mange af dem i By og paa Land!

Men jeg kommer helt bort fra det lille Telt ved Færgegaarden. Som engagerede Artister var der foruden Klaus to Hunde og en Abe, og det forventningsfulde Publikum bestod foruden af min Ringhed af en halv Snes Børn og maaske et Par mere erfarne. Saa vidt jeg husker, optraadte Aben nærmest som Anstands dame; det var en Hun, og den hyggede sig paa Ryglænet af en høj Stol, saa den sad ca. 3 Alen over Gulvet og saa tilfreds og »venligt forstaaende« paa det ungdommelige, nyfigne Publikum, undertiden ligesom med et spørgende Sideblik til Direktøren: »Hvad er den a'?'« Jeg antager, at Entréen har været lig en Firskilling eller otte Øre i vore Penge. Der blev ringet med en Klokke, hvilket jo forhøjede Spændingen for Publikum, og der kom vistnok ogsaa enkelte Individuer af lidt ældre Aargange ind i Teltet. Imens gned Klaus Fiolen, og saa kunde Forestillingen begynde.

Af denne husker jeg kun et Bravournummer med Hundene, hvilket »greb« Publikum stærkt; men det var ogsaa tilstrækkeligt til at forbavse, thi der skulde jo saa lidt til dengang for at henrykke det taknemmelige Publikum. Hvorledes Hundene, som laa paa Jorden, var kommet til at ligge dér, om det var frivilligt eller efter Ordre, husker jeg ikke. Det eneste, jeg erindrer — jeg fandt det fænomenalt — var den Maade, hvorpaa Direktøren fik Hundene til at springe op. Først prøvede han i et noget gebrokkent Sprog — han havde jo kun været saa kort Tid her i Landet — med venlige Ord og Anmodninger at faa Hundene til at staa op, tilbød dem Sukker og andet godt, men det hjalp altsammen intet, før han højlydt raabte: »Nu kommer der Politi!« Da foer Hundene op i største Hast og bjæfede, som om de nu vilde love at være lydige.

Da Fru Dora Miehe Pfänner i sin Tid meddelte, at Cirkus var 70 Aar gl., fordi dens Bestaaen regnedes fra den Tid, da den fik sit første Køretøj, tillod jeg mig at protestere. Jeg mente nemlig, at *Spiren*, var den end nok saa spæd, til dens senere Berømmelse dog allerede kunde siges at være blevet lagt i de Forarbejder, eller hvad man nu vil kalde det, hvoraf jeg her har anført et enkelt Tilfælde, og at Artist-Navnet Miehe derfor allerede *var* kendt ved offentlig Optræden før den af Fru Dora anførte Dato.

Senere, faa Aar efter, fik Miehe sit første Køretøj, og i Mellemtiden var han blevet gift med en vidunderlig smuk Kvinde, nærmest en Madonna og en Carmen i samme velskabte Person. Hendes Tilsynekomst i Døren til det da allerede betydeligt større Telt, som dog var minimalt i Forhold til, hvad det senere blev, var tilstrækkelig til at fylde Teltet. En saadan Skønhedsaabenbaring kunde selv »de tørre Thyboer« ikke staa for.

Det maa være en virkelig krank Skæbne ikke at have et aabent Øje for Skønheden, ligegyldigt under hvilken Form den viser sig, det være sig hos Mennesket, i Kunsten eller i Naturen. Denne Livsværdi for Sjæl og Sind skulde nødvendig kunne anfægtes eller forsvinde paa Grund af hvide Haar og Alder!

Lad mig for at undgaa Misforstaaelse tilføje, at en Kvindes Skønhed jo ikke maales *med Øjet alene*, thi en smuk, alsidig Aand *kan* opveje, ikke mindst i Forbindelse med en kultiveret Stemme, for ikke at sige fuldt ud overskygge de Mangler, der mulig kunde synes rent korporligt at være til Stede.

At Trylleriet ved en smuk Kvinde kan forsvinde, saa snart hun lukker Munden op, og man hører hendes Stemme, er heller ingen absolut Sjældenhed, men hvad er *fuldkomment* i denne Verden?

Fru Miehes Skønhed og Direktørens Energi gik i Arv til deres Børn. Fru Dora, hvem jeg kender bedst af hele Børneflokken, og der var mange Børn, fik ikke den *mindste* Part deraf.

Men Aarene gaar, og Grundlæggerne af Cirkus Miehe, thi Miehes Hustru skal have sin højt fortjente Part af Æren, er forlængst under Mulde; men Fru Dora blev en kvalificeret Arvtager til at overtage den store Bedrift og imponant, som hun tillige er, en selvskreven Leder af den store Cirkus. Hun har baade Temperament og Fremsyn og har med Bravour, nu sidst med Støtte af Direktør Koltzer, ført Cirkus Miehe frem til en enestaaende, anerkendt smuk Position med et Navn, der ikke alene har en god Klang her i Landet, men ogsaa udenfor Grænserne.

Fru Dora Miehe har under stor Opmærksomhed og Hyldest med anerkendende Omtale i Landets Presse fejret sin 75 Aars Fødselsdag ved en Fest i Hjemmet i Ydby. Den ældre, men ungdommelige og endnu smukke Dame, erindrer jeg fra et af hendes Ungdoms Glansnumre, hvor hun nonchalant hvilede paa et udspændt Tov, der bevægede sig frem og tilbage, medens afrettede Duer kredsede om hende.

Endnu et Par Erindringer, knyttet til Direktør Miehes Navn, thi han fortjener et Kapitel for sig, naar jeg i Tanken drager en Parallel mellem det spinkle Telt ved Oddesund og 50 Aars Jubilæet i Aarhus! Miehe var vennesæl og jovial, afholdt af dem, der kendte ham, og Miehe kendte mange. Han fik sjældent eller aldrig selv Lov »at give ud«, og det var noget, der hørte til, saa snart et Par Bekendte mødtes. Og Miehe var meget ærekær, saa det maa have været en af hans »store Dage«, skønt det i Virkeligheden kun var ved *Begyndelsen* af hans Karrière, den Dag, han blev dansk Statsborger og i den Anledning delte en halv Flaske Portvin af Helstrups »den blaa« med Herredsfoged Jansen, Vestervig; forøvrigt véd jeg jo ikke, om der mulig ved en Fejltagelse blev trukket en hel Flaske op; den Slags sker jo!

Miehe var konservativ, og som Højremand stemte han paa Niels Andersen, Søholm, der var Kredens Rigsdagsmand dengang, og Valghandlingen foregik i Vestervig, fire-fem Kilometer fra Ydby. De Vælgere paa Thyholm, der ikke selv havde Køre-

tøj, tog med Toget til Ydby, hvorfra de maatte spadsere til Vestervig, hvis der ikke var Vogn at faa i Ydby. For at støtte Valghandlingen mødte Direktør Miehe med en Del Køretøjer paa Ydby Station for at befordre Vælgere, der kom med Toget, til Vestervig. Men det var en absolut Betingelse, at de skulde stemme paa Niels Andersen, ellers var der vinket af med Køreturen. Og jeg har ladet mig fortælle, at naar det paa Hjemvejen rygtedes, at den og den havde stemt paa Modkandidaten, saa fik Vognene Ordre til at holde, og de Paagældende blev øjeblikkelig beordret til at staa af, saa kunde d'Herrer fortsætte til Fods, pr. pedum apostolarum. (Det minder mig om noget tilsvarende fra den anden Side af Odde Sund i Humlum Sogn, hvor den gamle Hædersmand, Proprietær Møller, Vejbjerggaard, altid tilbød Vælgere fra Vænø gratis Befordring til Valgstedet i Lemvig — det var, før der var Bane dertil, paa Betingelse af, at man stemte paa Højremanden Aaberg. Hvis Møller paa Hjemvejen fik at vide, at der var sket Afgivelser i saa Henseende, saa maatte Vedkommende straks staa af Vognen og tage Resten af Vejen til Fods).

Og saa slutter jeg denne lange Omtale af Miehe, noget i Retning af en Nekrolog over en selfmade Mand, der altid havde et lyst Smil tilovers til andre, og baade som Artist og Menneske har han efterladt sig det smukkeste Minde!

I Odby boede der en gammel Ungkarl, Thomas Nielsen, bedst kendt under Navnet Faster Thamas. Da hans Husholderske skulde giftes, det blev med Per Bjergmand, som han kaldtes, han hed P. Poulsen, vilde Faster Thamas holde Brylluppet, som jeg blev inviteret med til. Efter at vi i Gildesgaarden havde indtaget en solid Frokost, spadserede man det lille Stykke Vej til Kirken, hver med den Dame, vi havde faaet anvist som Ledsagerske, til den paabudte Ofring til Præst og Degn. Jeg havde faaet Sognefogdens Datter, Ane Hebsgaard, anvist som Partnerske. Vielsen var overstaet, og Ofringen tog sin Begyndelse. Herrerne sad tilhøjre i Kirken og Damerne tilvenstre; dengang

kunde det ikke tillades eller tænkes, at Mænd og Kvinder sad paa samme Side. Naar vedkommende Herre saa rejste sig op, gjorde hans Dame sig klar til at følge med op til Alteret for at aflevere Offeret til Præst og Degn. Offeret var en Del af Præstens og Degnens Løn.

Da Turen kom til mig, gik jeg ud af Stolen og op for at aflevere mit Offer. Imidlertid traf det sig saa uheldigt, at jeg, lige før vi gik til Kirken, havde faaet et Telegram, som jeg var meget optaget af, og jeg havde derfor *overset*, at min til Handlingen beskikkede Dame havde rejst sig op og nu stod afventende, blodrød og forfjamsket, paa Grund af min Forglemelse. Jeg skyndte mig imidlertid ind paa min Plads igen uden at have forstaaet eller skænket Situationen en Tanke, stadig optaget af Telegrammet, som jeg var. Pludselig raabte en Stemme: »Di glemt' djer Dame, Di glemt' djer Dame,« og saa vidt jeg forstod, var det den nybakte Brudgom, der raabte det til mig. Nu havde det jo været min Tur til at blive forlegen, hvad jeg dog ikke blev; jeg skyndte mig ud paa Kirkegulvet igen, og med Udraabet: »Kom saa, Ane!« gik Turen atter op til Alteret, for at Ane kunde faa afleveret det Offer, der trykkede hende.

Men den Fadæse blev ikke glemt af Bryllupsgæsterne lige med det samme; mere skulde der ikke til dengang.

Samme Thamas Faster var synsk; han kunde se, hvad der var skjult for andre, og saaledes kom han en Dag sammen med en anden Mand gaaende ad en Tværvej i Odby By, ved Siden af hvilken der var et Dige; Thamas Faster gik oppe paa Diget. Pludselig raaber han til den anden Mand, som gik paa Vejen: »Skynd dæ aa kom herop, ka do et sie, hva der kommer dær o æ Vej?« Manden kunde imidlertid ingenting se og blev gaaende paa Vejen, men faa Dage efter kom et Ligtog kørende ad den samme Vej, som ellers kun meget sjældent blev benyttet, og »Thamas« fik derved selvfølgelig ligesom en Bekræftelse paa sin synske Evne. Saa vidt jeg mindes, blev han ogsaa, dog kun i al Hemmelighed, søgt som Læge for enkelte Sygdomme.

Det sagdes ogsaa, at han gik op til Kirken hver Nytaars Nat for at se, hvem der skulde dø i Aarets Løb.

Nytaarsaften forløb dengang altid højst urolig, og det var ikke just med *godartede* Løjer, man fordrev Tiden. Det var ikke ualmindeligt en Nytaarsdag at se baade Vogn og Trillebør, for ikke at sige en Ko, paa Taget, og Døre, der var sværtede af Krudtslam, knuste Ruder o. s. v. Og selvfølgelig fortalte stjaalne Gryder med Nytaarsmaden i om Aftenens Optøjer. Men sjældent gik det dog i større Grad ud over Mennesker, hvorvel det fortæltes, at man, i Styvel var det vist, havde skudt et Tællelys igennem en Mand, selvfølgelig ved et Vaadeskud, men saaledes, at Tællen sad foran som en rund Skive paa Mandens Mave, medens Vægen hang bagud af hans Ryg uden anden Gene for ham, end at han ved Stødet uvilkaarligt skulde være traadt et Par Skridt tilbage. Men der var andre, der hævdede, at det skulde være en Dør, der havde faaet Skuddet; man véd aldrig, hvad man skal tro, og selv har jeg ikke overværet bemeldte Skydning. Et andet Tilfælde af de saakaldte »Nytaarsløjer«, som jeg husker, foregik i Odby og kunde meget let have faaet alvorlige Følger. En af Byens unge Karle havde faaet et Skud løst Krudt i Muskedonneren og sneg sig langs med et Dige for at faa afleveret Saluten paa et bestemt Sted, men uheldigvis dukkede der en Mand op, det var Fisker Jens Rytter, fra den modsatte Side af Diget, saaledes at han, da Skuddet faldt, fik hele Forladningen lige i Ansigtet. Jeg hørte om Tildragelsen Dagen efter, og det lød omtrent saaledes: »Det er grov, som de haar husered op' i Odby og Uglev ijas (i Aftes, altsaa Nytaarsaften), de haar liegfrem lutt' Niels Kræns Vorri (Orne) ind til æ Søer, og de haad løsnet alle Høvveder i Poul Kræns Stald, ja, det er grow, hva Minnesker ka find o. Ja, og saa skød de osse æ Snud a Jens Rytter!« For min Hjemmelsmand var det klart, at det med Ornen og Kreaturerne var for Helligbrødet at regne mod den Lemlæstelse, Jens Rytter havde været ude for. — »Han ku jo ha ladt væer aa kieg!« (at kigge).

Jens Rytter var en vennesæl, gammel Fisker, der ikke gjorde

en Kat Fortræd, og paa Grund af tilgivelig Nysgerrighed var han kommet ud for en Læsion, der specielt tog sig af hans Næse. Selv om han aldrig havde været nogen Adonis, ønskede han dog ikke at faa sit Fysiognomi forskønnet paa en saa haardhændet Maade. Men da Karlen, der havde molesteret ham, blev fundet, og Sagen derefter kom for Retten, skal den gamle Herredsfoged have ønsket Jens Rytter til Lykke med Forandringen, idet han derved var blevet kønnere, end han før havde været. Hvis han saa samtidig har faaet Erstatning for Tort og Svie, har Uheldet, eller hvad man nu vil kalde det, sluttelig ligefrem vist sig at være »en helt god Forretning«.

Temmelig usædvanlig er Historien om Per Hauballe fra Serup, der en tidlig Morgenstund gik ned til Tambohus for at faa nogle Fisk. Han havde taget en Sæk eller Haandkurv med sig, men da der ingen Fisk var at faa, vendte han ærgerlig om og gik hjem igen. Nu var bemeldte Per ikke saa lidt af en Spasmager, og da han ærgrede sig over at have gaaet den lange Vej forgæves, sagde han, naar han mødte Folk, der spurgte om, hvor han kom fra, at han kom *fra Tambohus*, hvor der netop var ankommet en Baad med en Masse store, fede Sild; derfor vilde han hjem for at hente en Trillebør; der kunde kun være saa faa i den Sæk, han havde med. »Saa ska æ osse dærnier,« lød det fra alle dem, han fortalte det til, thi Sild er en herlig Spise, serveret paa hundrede Maader; og Folk fik travlt med at komme af Sted.

Nyheden spredtes hurtigt, men i Mellemtiden var Per Hauballe gaaet ind et Sted undervejs og opholdt sig der en kort Tid, og da han igen kom ud derfra, saa han, at Folk fra alle Kanter skyndte sig nedad mod Fjorden. Per studsede jo lidt, og da han mødte et af disse stærkt optagne Mennesker og spurgte ham: »Hvor ska do hen?« fik han det Svar: »Æ ska skynd mæ nier til Tambohus; der er lige no kommet saa mange Sild dertil. Det er vist Kræn Tambo, der har sendt Boi derom.« Telefon kendtes jo ikke. Per mindedes et kort Sekund den gamle Sandhed: »Hvo, som graver en Grav« o. s. v., men saa

tog han en rask Beslutning. Der *maatte* jo nu være kommet Sild, ellers løb alle de Mennesker da ikke, og han skyndte sig hjem efter Trillebøren.

Men der var ingen Sild, og den eneste, der fik Udbytte af Turen, var Værten i Tambohus Kro, medens *Pers* Udbytte var to forgæves, trælse Ture.

Medens jeg gik paa Realskolen i Thisted, boede jeg en Sommer paa Landet hos Hestehandler Johannes Hamborg i Faar-toft ved Thisted, en dejlig Tid. Joh. Hamborg havde en Søn, Christian, jævnaldrende med mig, og han gik ogsaa i Realskolen, og vi red hver Morgen ind til Byen. Saa vidt jeg véd, lever denne Søn endnu i København, hvor han har haft en Stilling som Inkassator, og hvor jeg tilfældigt har truffet ham et Par Gange.

Naar jeg overhovedet anfører den korte Tid, jeg var i Faar-toft, saa er det af Hensyn til en af de smaa Episoder, jeg husker saa godt, og som man i den Alder særlig lagde Mærke til, selv om det for en rutineret Handelsmand som Johannes Hamborg sikkert kun var en dagligdags Begivenhed. Johannes Hamborg drev Forretningen sammen med en Broder, Lars Hamborg, som tilsyneladende hørte til »de stille i Landet«, men i den Betydning, at det stille Vand har den dybe Grund; Broderen Johannes var mere tiltalende, mere aggressiv, men de supplerede hinanden udmærket.

Brødrene vilde en smuk Søndag Morgen køre en Tur paa Handelens Vegne, og jeg fik Lov til at køre med. Vi kørte syd-paa, og Planen for Køreturen var selvfølgelig lagt forud, ligesom de formodentlig blev ventet hos en eller anden Gaardejer, der havde Heste til Salg. Efter en Stunds Forløb kørte vi ind i en Gaard, hvor en Hest blev præsenteret. Den førtes ud paa Landevejen og blev mønstret, og der faldt et Bud, men der fulgte intet Haandslag med, og vi kørte igen, dog ikke særlig stærkt, og saa vendte vi og kørte tilbage og lagde nogle Kroner til det gjorte Bud, det var som en »særlig Honnør« til Mandens

Kone, »te di Kuën,« sagde Johannes Hamborg galant — han førte Ordet — men samtidig svor han med nogle mindre kristelige Sætninger, at han ikke ønskede at se Kone og Børn mere, hvis der blev lagt endog kun *een* Krone til det gjorte Bud. Men det hjalp altsammen ikke, der blev ingen Handel gjort. Vi kørte videre, medens Manden blev staaende med Hesten paa Vejen; han har vel kendt Metoden. Nu fik jeg en uanet Mission og blev altsaa ligesom ogsaa interesseret i Handelen; jeg fik Ordre til at se mig tilbage og melde, om Manden stod der endnu, og om han »vinkede«. Joh — han stod der endnu, men han vinkede *ikke*, hvorefter vi vendte tilbage, og *saa* først »faldt Hammeren«. Manden fik sin Vilje, maaske mod et mindre Afslag. Senere gik det op for mig, at det muligvis kun var et almindeligt Hestehandlertrick, dette at lade et og gøre et andet, men Situationen var jo ny for mig, og jeg var i hvert Fald duperet af den.

Flere Aar senere var jeg inviteret til Johannes Hamborgs Fødselsdag; han ejede dengang Vilsunds Færgegaard, og han hentede mig ved Snedsted Station med et smukt for ikke at sige elegant Køretøj, forspændt to unge, halvnorske Heste, og næste Dag var jeg Ejer af Befordringen med alt Tilhørende for en Sum af 1000 Kr. Den Handel fortrød jeg aldrig.

Vi havde i Færgegaarden mange Faar, og det hændte engang imellem, at de ikke alle kom hjem i Vinterhiet, men blev ude i Kulden. Det viste sig, at de Lam, der under disse Forhold var født ude om Vinteren, var langt kraftigere end de, der var født inde i Faarestalden — man mindes uvilkaarligt Zigeunernes Friluftsliv, hvor Afkommet jo heller ikke forkæles fra Fødselen af.

Vi havde ogsaa mange Gæs og en stor Dreng til at passe dem, Niels Peter hed han. Han var noget tilbage i aandelig Henseende, men han havde dog de fornødne Evner til at vogte Gæs. Det var ret almindeligt, at han solgte den ene Ret fra Middagen til en af Karlene, saa kunde han spise sig mæt i den anden Ret. Prisen, der betaltes, var altid en Firskilling; den-

gang spillede Vitaminerne jo ingen Rolle. Min Gudmoder, en Apotekerkenke, havde til min 12 Aars Fødselsdag været saa højsindet at forære mig en Vest af blomstret Kattun, og til Forsøgelse af dens Værdi var Knapperne af Glas. Naar Solen skiniede, blev Vesten ved Straalernes Leg i Knapperne ligefrem et Pragtstykke. Men dette Pragtstykke fandt jeg mig ikke selv egnet eller værdig nok til at bære, og derfor forærede jeg Vesten til Niels Peter, dog først efter som enhver anden egoistisk Sjæl at have sprættet Knapperne af. Men Solen skinnede paa Niels Peter alligevel, trods Savnet af Reflekset fra Knapperne; han var henrykt over den knapløse Kattunvest, som han promenerede om Søndagen, hæftet i Stedet for med Knapper med smaa Pinde og Sejlgarn. Ja, der skal jo ikke *lige store* Portioner Glimmer til for at faa et Menneske til at glæde sig!

Det dæmrer for mig, at jeg beroligede min knurrende Samvittighed, da jeg beholdt Knapperne, ved at se den uskrømtede Glæde, som Niels Peter tindrende Øjne tydeligt vidnede om, efter at han var blevet Ejer af Klenodiet.

Der har vel alle Dage været saakaldte »Vinkelskrivere«, som Juristerne, ikke just af Venlighed, titulerede de Folk, som tillod sig at opsætte en Kontrakt, en Ansøgning eller lignende. Paa Thyholm var der i hvert Fald mindst to, Lærer Obbekjær og Jens Graugaard, Odgaard, hvis juridiske Kvalifikationer skaffede dem ikke saa lidt Søgning blandt Menigmand. Medens Obbekjær specielt var en Torn i Øjet paa Overrettsagfører Schoug i Hurup, var Graugaard jævnlige i Klammeri med den gamle Herredsfoged Jansen, fordi Graugaard ikke stak noget under Stolen, men frit og ucensureret sagde sin Mening, enten det var til Herredsfogden eller til en anden. Men Herredsfoged Jansen var af den gamle, haandfaste Art, haard at bide Skeer med og Despot overfor dem, der ikke viste fornøden Respekt; til Gengæld elskværdig og forstaaende overfor Folk, der søgte hans Raad og Bistand, og han var i Virkeligheden afholdt, hvad det mægtige Følge ved hans Begravelse var et Bevis paa.

I denne Forbindelse finder jeg Anledning til at opfriske en Historie om en Sagfører i Vestervig før den Tid, her er Tale om, som paa sin Fødselsdag fra Egnens Beboere modtog en stor, elegant Kasse, som han glædestraalende tog imod, men som betegnende for den Sympati, han nød, indeholdt en stor Slagterøkse.

Imidlertid hørte Graugaard, efter gentagne Kollisioner med Herredsfogden, ikke just til dennes »gode Børn«, og en skønne Dag blev Graugaard arresteret og indsat i Vestervig Arrest. Motiveringen kender jeg ikke, men Graugaard var Optimist, og for at hans »Kunder«, der søgte hans juridiske Bistand, ikke skulde gaa forgæves og være uden Kendskab til hans Opholdssted, lod han i Thisted-Aviserne indrykke følgende Annonce:

»Indtil videre er min Adresse: Vestervig Arrest Nr. 8.«

Hvorlænge Jens Graugaard sad arresteret, eller hvorledes Løsladelsen blev, husker jeg ikke; derimod erindrer jeg, at hans pludselige Død skyldtes Overanstrengelse ved en Løbetur for at naa Toget.

Blandt Eleverne paa Realskolen var der et Par Drengene fra Helligkildegaard, Peter og Christian Kjær, et Par selvbevidste Knægte, hvoraf Peter var den mest godhjertede. De boede i Thisted hos en Fru Holm, Enke efter en Postmester, og Drengene havde fælles Værelse.

En Dag fik de Besøg af deres Forældre, og i den Anledning havde Drengene tænkt at ville illuminere deres Værelse, hvorfor de havde købt en urimelig Masse Svovlstikker, som det hed dengang; dem havde de stablet op over hinanden i Vinduet, og saa var det Mening, at de skulde futtes af, saa snart det blev mørkt. Til alt Held kom jeg tilfældigt op paa Værelset, jeg hjalp dem nemlig undertiden med deres Lektier i Tysk, og jeg fik Festarrangementet forpurret, ellers vilde der være blevet foranstaltet en regulær Ildebrand. Jeg gik med dem ned i Stuen, hvor Fru Holm til Ære for Madam Kjær havde arrangeret et lille Dameselskab. Her hørte jeg Kræn Kjær, Drengene-

nes Fader, som lige var kommet ind til Selskabet, sigte henvendt til sin Kone: »Ja, do haar et saa fin' Blommer i di Kap', som de aier haar, men do haar æ Spejsier o æ Kist'bund, og hvad haar di?« Saa var de øvrige Damer »sat paa Plads«.

Ordene blev sagt med en Betoning, der understregede, at det var Ejeren af Helligkildegaard, der talte, og samtidig fikserede han de mildest talt chokerede Damer fra Byen med et til Ordene passende haanligt og overlegent Blik. Det fortæltes om ham, at han særlig yndede at skubbe de Folk ned af Bænken, som han sad sammen med. Brug af Stole var jo ikke saa almindelig; det var gerne Bænke, der anvendtes, og det hed jo ogsaa at »blive bænket«, eller »de bænkedes«. Hans sidste Tid levede han af stegte Lammehoveder, sagde man.

Jeg kom senere med til Peter Kjærs Bryllup som en af Forriderne; de øvrige var Købmand V. Villadsen, Lærer Obbe-kjær og Handelsmand Niels Hoelgaard. Ceremoniellet ved Festen var det sædvanlige, Rytterne skulde helst vende tre Gange foran Bryllupscortegen, inden denne naaede Kirken, hvor Pastor Lundbye stod parat til at tage imod, og efter Vielsen gik det saa i strakt Karrière tilbage til Gildesgaarden, Doverodde Kro, hvor Mundskænken stod udenfor og bød paa Snaps.

Det var en anstrengende Tur for Hestene, da der jo skulde rides stærkt, helst i Galop, for at naa rettidigt frem, som Reglementet bød. Den gamle, elskelige Fru Købmand Hundahl, Doverodde, havde tilrettelagt Parrenes Opstilling til Offergangen, og mig havde hun beæret med Præstens Datter, den smukke Frøken Dagmar Lundbye, og dette havde til Følge, at mit Offer til Præsten blev dobbelt saa stort som det, jeg oprindelig havde bestemt; jeg kunde jo ikke andet af Hensyn til den mig viste Udmærkelse og Frøkenens Selskab.

Dette var den ene af Sønnerne paa Helligkildegaard, som efter sit Bryllup fik en lille Gaard paa Jegindø og sluttelig rejste til Amerika, hvor han blev til sin Død. Den anden Søn, Christian, blev hjemme paa Gaarden, hvor han ved sine Handeler, navnlig Byttehandler — han drog saaledes engang ud

med nogle Stude og kom hjem med en lille Tørvebaad i Ste-
det — drev det saa vidt, at hans Moder en Dag saa sig nød-
saget til at bekendtgøre, at hun ikke mere vilde betale Sønnens
Gæld, og derved gjorde ham umyndig.

En Dag traf han sammen med en Vagabond, der kaldte sig
Holm, og som havde faaet Arbejde paa Teglværket hos for-
nævnte Jens Graugaard, hvor Christian Kjær en Dag skulde
hente et Læs Mursten; ved den Lejlighed kom han til at tale
med bemeldte Holm. Denne var en dreven Plattenslager og for-
talte mangt og meget om sin Færden baade her og i Udlandet,
indtil han var havnet her paa Teglværket i Lyngs. Efter at
Christian Kjær havde været paa Teglværket et Par Gange,
endte det med, at han inviterede Holm til at tage med til Hel-
ligkildegaard og opslaa sit Paulun dér. Dette Tilbud tog Holm
imod paa en Maade, klog og dreven som han var, saa det fik
Udseende af, at det vilde være et stort Plus for Helligkilde-
gaard at faa ham med hans store Visdom og Erfaring instal-
leret paa dens Enemærker, saa det altsaa blev Familien dér,
der skulde takke ham og ikke omvendt, naar han overhovedet
tog imod Indbydelsen.

Da han sammen med Christian Kjær ankom til Gaarden,
spurgte Madam Kjær forundret: »Men hva er det nu for jen,
do kommer mæ?« Men det er ogsaa muligt — for Holm var jo
ikke just i »Kjole og Hvidt«, at hun har sagt: »Hva er no *det*
for nøj, do der kommer mæ?« hvormed hendes Ringeagt over-
for Vedkommende udløstes bedre. Men Ringeagten afløstes af
forstaaende Medfølelse, for ikke at sige Beundring, inden der
var gaaet 24 Timer; da var det gaaet op for Madam Kjær, at
Holm var et godt Menneske, der havde Forstand paa alting,
ikke mindst Landbrug, at han havde været ude for en ualmin-
delig haard Skæbne, og at han lige vilde være den rette Mand
til at sætte Skik paa hendes »kære« Søn Christian.

Der gik nogle Dage, og Holm blev pænt ekviperet — der
var jo nok baade af Penge og Klæder, og Madam Kjærs Hjerte-
lag var der heller ikke noget i Vejen med; hun kunde afse mo-

get og hjalp gerne. (Til Gengæld fik hun ogsaa tit — det var jo smaat med Aviser dengang — alle Nyheder »pr. Sladder« frisk fra Fad, før nogen anden fik dem, medens der til Gengæld gik en »Seitekaag«, et Sigtebrød, til Nyhedsapostlen. En Sladremadam i Hellerød paa Thyholm havde opnaaet at faa Titlen »Dagens Nyheder«, og hendes Datter kom derefter, som ret naturligt var, til at hedde »Tillæg til Dagens Nyheder«).

Holm havde vel været paa Helligkildegaard en fjorten Dages Tid, da jeg en Dag var kommet op til Hvidbjerg og paa Hjemvejen kom forbi Helligkilde Skole, hvor jeg hilste paa den nye Lærer, Andersen hed han, som enten havde afløst eller vikarierede for den gamle Lærer Svendsen; Andersen var en meget tiltalende ung Mand og vistnok et hjertegodt Menneske. »De skulde ride om ad Helligkildegaard og tale med Holm,« sagde han. Skolen laa knap et Bøsseskud fra Gaarden. »Holm? Hvem er det?« spurgte jeg interesseret. »Ja, det er en Københavner; hans Fader er Grosserer og har vist forstødt ham, fordi han rejste til Amerika. Ja, det er en Ynk,« vedblev han, »at høre om den Skæbne, som har ramt denne Mand. Nu mangler han blot nogle Penge for at komme til Amerika, saa er han paa den grønne Gren igen, mener han. Ja, hvor kan Skæbnen dog være haard ved nogle, medens andre gaar helt fri, ikke sandt. Men De skulde virkelig tale med ham og høre hans Historie; Madam Kjær har jo ladet ham faa noget nyt Tøj, og jeg har forresten ogsaa tilbudt ham et Par Uldrøjer; det lader nemlig til, at han er helt udgaaet, hvad angaar Tøj, baade foruden og forinden.«

Selvfølgelig blev jeg nysgerrig, dette her var jo en Afveksling fra Hverdagen, noget med Spænding over det ukendte. Jeg blev hurtig enig med mig selv om, at Fænomenet fortjente en nærmere Undersøgelse. Jeg antager, at Andersen var omtrent af samme Alder som jeg, i Begyndelsen af Tyverne, og i den Alder var man *dengang* endnu ikke trænet op til at være vagtsom og skeptisk overfor alt, hvad der mulig kunde synes gaadefuldt, og paa Forhaand altid tro det værste om sin Næste —

den Viden fik man først senere gennem mere eller mindre dyrekøbt Erfaring, hvor éns Tillid og Tro fik Grundskud. I vor Tid har man den samme Viden og Skepsis i en betydelig yngre Alder!

Jeg red altsaa om til Helligkildegaard, hvor jeg som altid blev venligt modtaget, og jeg havde Følelsen af, at baade Madam Kjær og Sønnen var ligefrem spændt paa at faa mig Nyheden fortalt, nemlig Familiens »velsignelsesrige *Forøgelse*« ved Medlemmet Holm. Jeg opdagede hurtigt, at baade Holm og de andre allerede havde sanktioneret en saadan Opfattelse; de var endog blevet Dus.

Holm var middelhøj, vel 45—50 Aar gammel, havde markerede Træk og et Par skarpe, graa Øjne; han bar Briller og sendte mig straks et inkvisitorisk Blik ligesom for om muligt at tage Maal af mig som vordende Ven eller Fjende; og saa fik jeg Historien lige fra Fad. Han var født i København, Faderen var Grosserer — det er de jo allesammen —, og Sønnen skulde ogsaa gaa Handelsvejen, men det vilde han ikke. Han vilde til Søs og se fremmede Lande, og det endte derfor med et Brud med Familien, der derefter betragtede ham som sit »sorte Faar«. Ved Moderens Hjælp havde han dog faaet saa mange Penge, at han kunde rejse til Amerika, hans Ønskers Maal. Men han var først taget til England, og gennem en af Faderens Forbindelser dér havde han faaet Tilbud om et Job i Amerika, og da han omsider havnede dér, havde Lykken staaet ham bi, og han havde tjent store Penge. Men før han var kommet saa vidt, havde han levet en kummerlig Tilværelse blandt Indianerne derovre, og fra den Tid fortalte han mange Tildragelser og Episoder, mere eller mindre fantastiske. Saaledes berettede han, at naar en Indianer stillede sig op med Ryggen mod et eller andet Maal, en lille Skive eller lignende *bag* ham, og han saa sendte Pilen til Vejrs, saa ramte Pilen altid Skiven, der var lagt ud som Maal.

Holm havde en fænomenal Evne til at give det, han fortalte, Sandsynlighedens Præg, selv om det var nok saa usand-

synligt. Han kunde ligefrem hypnotisere Tilhørerne til at tro paa sine fantastiske Oplevelser. Saa var han endelig blevet gift med en meget rig Dame, da han kom tilbage til New York, og efter nogle Aars lykkeligt Ægteskab, hvori der var to Børn, blev baade Konen og Børnene dræbt ved en Løbskkørsel; det tog saa haardt paa ham, at han var lige ved at gaa fra Forstanden o. s. v. Da han blev rask igen, besluttede han at rejse hjem til Danmark, realiserede sin Ejendom, tog sine kontante Penge ud af Banken eller »Bankerne« og indskibede sig til Danmark med et mægtigt Beløb paa en Check, betalbar paa en anvist Bank her i Landet. Uheldigvis forliste Skibet, han var med, og da det skete i en Brandstorm en bælgmørk Nat — det maa ikke have været hyggeligt, kan man forstaa — var han kommet omtrent nøgen ud af Kahytten og havde mistet alt, deriblandt desværre ogsaa den omtalte Check, hans store Formue!

Han var derefter sammen med nogle andre Reddede fra Forliset kommet i Land i Hamburg, hvorfra han ved den danske Konsuls Hjælp var kommet her til Landet, og fra Kongeaen, som da var Grænse, havde han, denne forvænte Millionær, maattet hutle og fægte sig frem, indtil han havnede hos Jens Graugaard her paa Thyholm og nu sluttelig ved Madam Kjærs Godhed og Forstaaelse befandt sig her paa Helligkildegaard.

Nogen vægtig Kritik udøvede man jo ikke i min Alder dengang, og Holms Taleevner appellerede til det bedste hos de ukritiske Tilhørere, som fandt, at her var virkelig Grund til at hjælpe et Medmenneske, endda en meget talentfuld Mand, der var forfulgt af en ond Skæbne, men som nu blot manglede Penge til at kunne rejse til Amerika, for saa vilde han faa en ny Check paa det samme Beløb som den, der nu laa »paa Havets Bund« og aldrig var blevet honoreret o. s. v. Og selvfølgelig *skulde* han hjælpes, det var baade Lærer Andersen og jeg enige om, naar der af visse Grunde blot ikke blev trukket for meget i rede Penge paa nogen af os. Og selvom Madam Kjær jo ogsaa vilde yde sit Bidrag til Amerikarejsen, skønt hun mu-

lig slet ikke var særlig opsat paa at sige Farvel til denne »elskverdige og dygtige Mand«, som allerede havde faaet saa meget Indpas i forefaldende Anliggender, at han vist nærmest syntes uundværlig, saa skulde der dog alligevel ikke saa faa Penge til Rejsen. Men de *skulde* skaffes, og jeg vidste hvorledes — man var jo Filantrop, ej blot i Ord. »Jeg tager op til Villadsen!« sagde jeg til Lærer Andersen. »Den gamle Knark sidder paa en fyldt Pengekasse, og for ham spiller det jo ingen Rolle.«

Jeg var dengang ikke klogere, end at jeg syntes, at hvor der var Velstand, var der selvfølgelig ogsaa Lyst og Trang for ikke at sige *Pligt* til at hjælpe andre. Jeg maa have syntes, at det var saa naturligt, at den rige hjalp den fattige, og jeg vidste jo, at der var Velstand hos Villadsen. Men siden har jeg desværre gjort omtrent den modsatte Erfaring.

Dagen efter tog jeg op til den gamle Købmand og traf ham i det Værelse, hvor Pengekassen under hans Opsyn stod i et Hjørne af Stuen; det var en transportabel, firkantet Jernkasse, dengang havde man ikke indmurede Pengeskabe. Efter at have hilst paa den gamle, vennesæle Mand og placeret mig i hans Nærhed fremførte jeg mit Ærinde. Jeg udmaalede for ham, hvad Holm havde lidt, og hvor skønt det var at kunne hjælpe andre — for Balancens Skyld — jeg appellerede til det gode Hjerte, jeg vidste Villadsen havde; hvilken Fryd vilde det ikke være for ham *senere* at kunne tænke paa den smukke Handling, han her havde vist, og hvilken smuk Løn vilde han ikke faa — jeg tror næsten, at jeg blandede Vorherre ind deri, hvis Villadsen vilde yde den stakkels Holm saa megen Hjælp, at han kunde rejse til Amerika for at faa sine Penge igen o. s. v.

Der var mere end halvmørkt i Stuen, og min Veltalenhed steg, da jeg hørte den gamle Købmand snøfte flere Gange, medens han jævnlig pudsede Næsen og tørrede Øjnene — tænk dog, hvilken Hjælp for min Mission, at Manden ligefrem var blevet saa bevæget, saa *maatte* det da lykkes for mig. Endnu havde den Gamle ikke ytret sig med et eneste Ord — han var vel for bevæget dertil, og da jeg saa til Slut udslyngede som en

sidste Salut, hvor let det var for ham at stikke en Halvtredser ud, saa nøs han med et Drøn, saa Ruderne klirrede, og saa sagde han blot: »Æ trowr minsæl, det er en Kjeltring —«. Og han har vist aldrig sagt en større Sandhed. Jeg opdagede for sent, at den »Bevægelse«, jeg havde taget mig til Indtægt, var en regulær Forkølelse; det var *derfor*, han snøftede!

Men efter at have faaet denne djærve Besked vaagnede Kritiken hos mig, og jeg opgav bemeldte Holm, som senere mentes at være efterlyst fra Sønderjylland; han havde *aldrig* været i Amerika.

Der gik saa en Tid, maaske tre Uger; saa arriverede Madam Kjær og hendes Svoger, M. Villadsen, en sen Aften til Færgegaarden, og Madam Kjær udbrød straks, da hun saa mig: »Vil De rejse med Christian til Amerika,« hvilket Villadsen dog straks fik rettet »til Hamburg«; i Hastværk og Optagethed af Projektet med Amerikaturen tog Madam Kjær blot fejl af Navnene. Sagen var den, at Holm havde talt saa længe med Christian Kjær om at rejse til Vidunderlandet Amerika, at den unge Mand var blevet saa opsat paa at tage derover, at han ikke lod sin Moder have Fred, før hun gik ind paa Planen. Nu var det jo saa »heldigt«, at han kunde faa Selskab af Holm, som jo var »kendt Mand« derovre og nok skulde tage sig faderligt af Christian, og alene *det* var de Penge værd, som Holms Rejse vilde koste. Dertil kom, at Christian i den sidste Tid var blevet saa ond imod sin Moder, rent korporligt, sagde hun, at hun nu kun ønskede at komme af med ham, og fra Amerika kunde han da ikke saadan komme tilbage lige straks. Og sikken et Held, at Holm kunde være Kasseimester, saa han kunde sørge for, at Christian efter Ankomsten til Amerika, men heller ikke før, fik udbetalt det Beløb, hans Moder havde tiltænkt ham, og som Holm altsaa skulde have med. Dette Arrangement havde Madam Kjær aftalt med Holm, og alt var for saa vidt klappet og klart til Afrejsen, men til alt Held fik hendes Svoger, M. Villadsen, det at vide, og Planen forpurredes, hvad angik Holms Medrejse og Kassererpost. Derimod foreslog

Villadsen at spørge mig, der netop dengang drev Fiskeeksporten, om jeg ikke vilde tage Christian med til Hamburg og faa ham sendt derfra med en Udvandrerdamper til Amerika. Nu traf det sig imidlertid, at jeg lige havde været i Hamburg, men da jeg forstod, at der helst skulde handles omgaaende, inden Holm blev à jour med denne nye Bestemmelse, saa indgik jeg paa at rejse med Christian Kjær. Rejsen skulde foregaa Dagen efter, hvilket ogsaa skete. I Hamburg maatte vi vente 8 Dage, da en Damper lige var afsejlet til Amerika, eller ogsaa maatte vi tage til Bremen, saa han kunde komme med Damper derfra. Men Skibene fra Bremen anløb London, og dér vilde han meget let, som det var sket med saa mange andre Udvandrere, falde i Kløerne paa de saakaldte »Hajer«, saa derfor foretrak jeg at vente de 8 Dage i Hamburg, hvorfra der gik Skib *direkte* til Amerika. Under Opholdet i Hamburg traf jeg sammen med Proprietær Hestbæk, Revsgaard, der havde en større Samling magre Svin med til Salg i Hamburg, og han boede ligesom jeg hos Kommissionær Chr. Heinsen; senere kom Firmaet til at hedde Boye Heinsen & Kruuse, hvor jeg ogsaa altid boede.

En Gaardejer, Chr. Knudsen Helligkilde, sendte ligeledes magre Svin til Hamburg; men medens Hestbæk fik Kontanter med hjem, købte Chr. Knudsen Tøj for Pengene hos Jøderne i Neuer Steinweg, og han havde derfor tit et stort Lager af Klædevarer hjemme paa Gaarden. Det solgte han saa ud af, aldeles som fra Butik; hvorvidt han havde Bevilling dertil, véd jeg ikke.

Netop den Dag, Hestbæk ankom til Hamburg — det var Dagen efter, at Chr. Kjær og jeg var arriveret — var Chr. Kjær blevet borte for mig. Jeg husker, at Hestbæk trøstede mig, saa godt han kunde, men jeg havde jo Ansvar for den unge Mand, endda et stort Ansvar, og det gjaldt jo om at faa ham rettidigt afleveret til Overfarten. Jeg havde om Morgenen givet ham ti Kroner, saa han kunde købe sig Cigarer etc., og han kunde jo som Fremmed ikke komme langt omkring for det Beløb. Men nu var jeg i den dødeligste Angst for, at der skulde

tilstøde ham noget, og jeg forhørte mig jævnlige gennem alle nærliggende Politistationer, Telefon fandtes ikke, om man ikke havde observeret et Menneske af Kjærs Type som Vildfarende i Kvarteret; men det havde man ikke. Hestbæk søgte stadig bedst mulig at berolige mig; han skulde nok komme, mente han, om ikke før, saa naar han blev sulten. Men Dagen gik, og Lysene blev tændt, og der kom ingen Chr. Kjær, hvorvel jeg hele Tiden havde haabet, at Politiet skulde attrappere ham, da han jo næppe kunde gøre sig forstaaelig, saa jeg derved kunde faa Forbindelse med ham igen. Det var midt i November Maaned, og først da Klokken var henad ni, kom han, flot kørende i Droske, og han var i det herligste Humør. *Han* havde ingen Ængstelse udstaaet, tværtimod, han havde faaet rigeligt af det gode Hamburger Øl — Tanken strejfer »Sagebiel« og »Mutzenbeckers Bierpavillon« — og truffet mange elskværdige og hjælpsomme Mennesker, navnlig Kvinder. Det kendte Skilt paa Restaurationsvinduerne, som man dengang næsten saa overalt som Propaganda for Vin, Kvinder og Sang, havde virket paa ham efter sin Hensigt, og nu var han her igen, lykkelig og tilfreds, men under en tysk Droskeskusks Ægide. Selvfølgelig var jeg mere end glad over, at han som en anden fortabt Søn var vendt tilbage, men jeg blev mindre glad ved Droskekuskens Regning paa 26 Mark, som jeg blev nødt til at betale, hvis ikke Politiet skulde indblandes i Sagen. Og Droskekusken fortalte, at han havde kørt rundt med Fyren i flere Timer for at finde det Sted, hvor han hørte hjemme, thi Chr. Kjær huskede ikke Navnet, han vidste kun, at det var »noget med Hein...«, og saa havde Kusken kørt forgæves til flere Steder, inden han tilfældigt traf det rette.

Dagene derefter gik vi ud sammen, og om Aftenen gik vi i Teatret; Christian kunde jo ikke tale Tysk, saa derfor var det kun Balletten, der interesserede ham. Omsider oprandt Dagen, da Damperen skulde sejle. Jeg fulgte saa med ham ombord, efter at han havde faaet en Anvisning paa en Bank i New York, udstedt af en Hamburgerbank og lydende paa det

Beløb, hans Moder havde medgivet mig. Jeg fik ham præsenteret for Skibets anden Hovmester, en meget sympatisk Person, der lovede at tage sig lidt af ham under Overfarten. Da jeg endelig sagde Farvel til Christian Kjær og ønskede ham alt godt, sagde han, som efter en øjeblikkelig Indskydelse og som en betegnende sidste Hilsen til sin Moder, aldeles ordret denne Sætning: »Naar æ kommer hjem igen, saa vil æ ha en swot Kuen mæ, for hun ka gyer Muer rej« (bange). Han havde en Forstaaelse af, at hans Moder ikke var saa let at skræmme, men en sort Kvinde maatte nok kunne bringe hende ud af Ligevægt.

Forøvrigt kom Christian Kjær nogle Aar efter tilbage igen, dog ikke med en sort Kone, men med en jævnaldrende Amerikaner af cowboy-Typen. De holdt til paa Vinderup Kro, som Madam Kjær, efter at hun var kommet af med Helligkildegaard, var blevet Ejer af og drev en Tid; senere rejste d'Herrer til U. S. A. igen, herhjemme har Forholdene vist været for indskrænkede for dem.

Det fortaltes fra Uglev, hvor de senere optraadte i en lille Periode, medens Madam Kjær residerede i en lille Beværtning dér — det gik stadig ned ad Bakke med hendes Tilværelse —, at de hilste den gryende Morgen med Brændevin og stødt Piber, en amerikansk Opskrift, der kun manglede Kamfer, saa havde det været i Smag med den gamle Degns Svedemiddel.

Madam Kjær, den forhen meget rige Enke, Ejer af Thyholms største Gaard og Penge til, døde fattig og forladt paa Aalborg Hospital for enlige Kvinder, hvor hun havde erhvervet en Friplads, som Apoteker Ballhausen, der kendte hendes Skæbne, havde skaffet hende. Der kunde blive Stof til flere Romaner om Helligkildegaard; der syntes at hvile en trist og ulykkelig Skæbne over den, saalænge den var i Familien Kjærs Eje. —

Jeg var den første, der rekvirerede Særtog paa Thybanen, Ekstratog hed det dengang, og derom erindrer jeg følgende:

Det var almindelig Skik og Brug, at man rundt omkring i

Gaardene købte Sild om Efteraaret til Nedsaltning for Vinteren, undertiden flere Øl pr. Gaard. Da jeg havde bragt i Erfaring, at der af svenske Baade fiskedes Mængder af store Sild, som indbragtes til Frederikshavn og solgtes dér, mente jeg, at den Forretning maatte jeg tage mig af. Jeg satte mig derfor i Forbindelse med nogle Folk, deriblandt Gartner Nielsen, Hvidbjerg, som paa Gaardene skulde optage Bestilling paa Sild og senere levere dem fra Stationerne paa Thyholm. Derefter tog jeg til Frederikshavn og købte af omskrevne Sild, hvorefter disse med det planmæssige Tog sendtes til Struer. Da jeg vidste, at Fiskeeksportør Christian Mikkelsen var i Farvandet og ligeledes havde paatænkt en større Invasion med svenske Sild, gjaldt det jo om at komme først, og jeg lejede derfor resolut et Ekstratog fra Struer til Lyngs. Og dette mægtige Tog bestod foruden af Lokomotivet kun af den nævnte Vognladning Sild og en Pakvogn. Det lyder jo straks af noget, dette med Ekstratog, som en kostbar Foranstaltning, men det var det absolut ikke, regnet efter vor Tids Priser paa Statsbanekørsel, hvilket jeg nedenfor skal komme tilbage til. Men det var i hvert Tilfælde det første Ekstratog, bestilt af Privatmand, som løb paa Thybanen, selv om det var af minimal Størrelse, og det var kun faa Dage efter, at Banen var aabnet, saa vidt jeg husker.

Jeg tror at kunne godtgøre, at Statsbanerne havde forholdsvis billige Takster dengang, naar jeg anfører følgende: Som Formand for Sydthys konservative Klub foreslog jeg Klubben, at vi lejede Statsbanernes Reservedamper, der laa i Oddesund Havn, og saa vilde vi sejle en Tur til Nykøbing Mors — det var i Sommeren 1885 — for derfra, efter nogle Timers Ophold i Nykøbing, at sejle til Sallingsund, hvor Madkurvene med hjemmelavet Paalæg etc. skulde tømmes og Festen sluttes. Hvis der spørges: hvorfor just til Nykøbing? saa er Svaret ligetil og let, thi for det første var det for Selskabet en passende Sejltur, hvad angaar Længde, da det langtfra alene var et ungt Selskab, der deltog i Turen, og for det andet saa havde min Kone sit Hjem og sine Veninder i Nykøbing, saa videre Kommentar

turde være overflødig. Og Damperen blev lejet til Turen, som forløb i det herligste Sommervejr, med en forstaaende, elskværdig Kaptajn som Fører paa Broen. Vi forlod Oddesund om Morgenen ved Nitiden og vendte først tilbage ved Midnatstid endog i Maaneskinsbelysning. Og hele Lejen af Damperen i nævnte Tidsrum var 150 Kr.; det maa da synes billigt.

Endnu ca. 20 Aar efter maa Statsbanetaksterne have været forholdsvis smaa. Jeg har nemlig en Skrivelse, dateret den 13. Juli 1903, hvoraf det fremgaar, at jeg har forespurgt hos Statsbanerne om Prisen paa Leje af en Damper fra Oddesund til Thisted, som eventuelt skulde anløbe Tambohus og Doverodde. Det var en Reservedamper »Fyen«, der var Tale om eventuelt at benytte, og den kunde optage over 300 Passagerer. Lejen af nævnte Damper fra Oddesund til Thisted og retur var ialt 400 Kr. — Hvor langt kan man sejle i Dag pr. Statsbane for Kr. 1,30? Ligeledes meddeler Skrivelsen mig, at Betaling for et Tog fra Oddesund til Thisted, 62 km, for Befordring mellem Kl. 6 Formiddag og Kl. 10 Aften er mindst 75 Kr., for hel eller delvis Befordring mellem Kl. 20 Eftermiddag og Kl. 6 Formiddag mindst 100 Kr. Her var det et Depositum paa 30 Kr., som fortabes, hvis o. s. v. Samtidig med Bestillingen maatte der deponeres den svimlende Sum 25 Kr., »som fortabes, hvis Turen ikke kommer i Stand af Grunde, som ikke vedkommer Statsbanerne«.

Selvfølgelig var Pengene ogsaa meget mere værd dengang, men alligevel, og jeg anfører kun de nævnte Trafikpriser til Sammenligning med dem, der betales nu, selvom Tider og Forhold er højst forandrede siden da. I hvilken Anledning den anførte Korrespondance med Statsbanerne fandt Sted, husker jeg ikke mere.

En Indsats for Fiskerne.

I November 1901 var jeg med til at gøre en Indsats for Fiskerne, ja, var i Virkeligheden Ophavsmand til et stort Møde i Thisted, der oprindeligt var foranlediget af en Artikel, som jeg havde skrevet i Thisted Amtsavis angaaende Fiskernes dengang særlig fattige Kaar og den store Livsfare, de var udsat for ved Brug af de smaa Baade. Artiklen hed: »En Opgave for Nationen«. Jeg havde jo under min Eksportforretning været Fiskerne og Fiskeriet paa saa nært Hold og fandt, at der maatte gøres noget for at hæve dette Erhvervs Niveau, og at det ikke maatte blive ved Tanken alene. Jeg havde flere Gange officielt været Taler ved Grundlovsfesterne i Thisted Plantage, bl. a. sammen med Pastor Kjærsgaard, Hurup, og Lærer Rose, Thisted, og havde iøvrigt de bedste Forbindelser i By og paa Land. Da man fra flere Sider støttede min Tanke om at *ophjælpe Fiskeriet* og dermed berede Fiskerne bedre Kaar, henvendte jeg mig til fire af Thylands mest kendte Mænd, nemlig Amtmand Simoni, Otto Hausgaard, Klitmøller, Konsul Helstrup og Agent Tachau, Thisted, hvilken sidste var Formand for Thisted Fiskeriforening. Jeg fik afholdt et Møde med de fire Herrer og foreslog da, at vi traadte sammen i en Komité, der tog sig af Sagen, og at hver af os skulde skaffe fem velanskrevne Navne, saa der blev 30 Navne, der saa dannede en Komité, som indbød til Afholdelse af et Møde om Sagen paa Hotel »Aalborg«,

hvis største Sal vistnok hverken før eller siden har været saa stopfyldt af Interesserede, som den blev det ved dette Møde.

Jeg var ikke helt ukendt som Højremand, som det hed dengang, men havde det dog heldigvis saaledes, at jeg kunde drøfte politiske Spørgsmaal med en Modstander, uden at det udartede til Skænderi for ikke at sige Slagsmaal, hvilket ikke var et Særsyn i de Tider. Det var ikke ualmindeligt, at Politik skilte ellers gode Venner ad, og der herskede undertiden en Uforsonlighed mellem Parterne, som vor Tid ikke vilde have kunnet forstaa eller acceptere. Og det var som bemærket absolut ingen Sjældenhed i de Dage, at Uoverensstemmelse i Politik gav »braadne Pander«, naar Parterne mødtes — saa ophidset var Kampaanden hos de ellers saa roligt reflekterende og sindige Jyder — indtil Socialdemokratiets Sejrsgang, dog kun meget nødtvungent, fik dem til at »slaa Pjalterne sammen« under den Synsvinkel, at af to Onder bør man vælge det mindste. Da det var sivet ud, at jeg havde »støbt Kuglen« og var Ophavsmand til det forventede Møde, og da Venstre ved et Tilfælde, nemlig paa Grund af Kampen mellem d'Herrer Trolle og Carstensen, havde faaet en Venstremand ind i Rigsdagen, saa var der ligesom en vis Uro, Skepsis maaske, med Hensyn til den reelle, den *virkelige* Aarsag til Mødets Afholdelse. Alting var dengang inficeret af politiske Baciller, og det er betegnende, at en udmærket og anset Mand, Venstremanden Søren Overgaard, hvem jeg personlig stod i et venskabeligt Forhold til, lidt tvivlende spurgte: »Jamen, det har da vel ikke med Politik at gøre?« Og saadan har sikkert andre tænkt, ikke mindst, da der var flere kendte Højremænd i Komitéen og blandt Indbyderne til Mødet.

Mødet blev nemlig holdt kort Tid efter Folketingsvalget, hvor som nævnt en Venstremand, der faktisk var opstillet som politisk Stemmetæller, blev valgt, formentlig *selv* uden mindste Anelse om at blive valgt, ellers var Sagfører Vestergaard, Vestervig, eller en kendt Thistedmand, bleven opstillet. Dette være sagt i *Samklang med Sandheden* og uden enhver Forklej-

nelse af Vedkommende, der personlig var en meget sympatisk Mand. Apropos dette Valg, da var Harmen og Skuffelsen over Udfaldet saa stort, at Højrepartiet gik helt amok og efter Forlydende slog baade Borde og Bænke i Stykker; selv om Valget var et hændeligt Uheld, og det var det jo, saa var det alligevel et af de meget sjældne, fordi Stemmerne viste sig at være omtrent delt lige mellem Proprietær Carstensen og Kaptajn Trolle, hvilken sidste specielt var Fiskernes Repræsentant, medens Venstremanden kun havde nogle faa Stemmer flere end Carstensen.

Højre mente sig jo saa stærkt, at de kunde tillade sig den Luksus med to Kandidater, men det viste sig at være en Fejl, som dog forholdsvis hurtigt blev rettet.

Nej, Mødet paa Hotel Aalborg var kemisk fri for Politik — for en Gangs Skyld — det var nemlig Samfundspolitik af suveræn Art og ikke politisk Tovtrækkeri. Det var en Sag, der skulde løftes i Flok, for at man kunde gøre en Uret god uden at skele til Højre eller Venstre, men stille mod et Fællesmaal til Gavn og Ære for Samfundet i sin Helhed. Det var Meningen med Mødet, og saadan formede det sig ogsaa.

Selvfølgelig havde jeg formuleret et Udkast til en Resolution, der skulde vedtages paa Mødet, og da jeg vilde til at læse Resolutionen op, rykkede Amtmanden mig i Frakken — han sad lige bag mig — og hviskede halvhøjt: »Ikke for lyrisk, ikke for lyrisk!« Han havde nemlig ved tidligere Lejligheder lagt Mærke til, at jeg undertiden sluttede en Tale med et Par Vers af egen Produktion, og han mente vel, at til Mødet her gjaldt Prosa mere end noget andet!

Det samme havde jeg ogsaa ment, thi den foreslaede Resolution var saa prosaisk som vel mulig og blev med et Par Ændringer eller Tilføjelser vedtaget med Applaus, saa det blev en af mine »store Dage«, hvoraf jeg som alle andre har haft ganske enkelte, hvorfra Minderne endnu lever.

Jeg havde straks, da Mødet blev planlagt, foreslaaet at faa Statsbanerne til at etablere Ekstratog til Odde Sund fra Thisted

med Afgang fra Thisted efter sidste Togs Ankomst fra Struer, omkring Kl. 10,30, og fik da ogsaa Medhold i, at det vilde støtte Sagen betydeligt, naar Statsbanerne ligefrem mødte med Ekstratog i Anledning af Mødet; saa *maatte* det da være en stor Sag, det drejede sig om, saa det nok var værd at deltage i Mødet. Men nu gjaldt det altsaa om at faa Tilsagn om et saadant Tog og det uden Spor af andet Bidrag end de Returbilletter, der vilde blive fra de Passagerer, der var kommet ind til Thisted med de ordinære Tog og nu vilde benytte Ekstratoget hjem igen, altsaa uden Depositum som Garanti for fyldestgørende Betaling. Toget skulde altsaa leveres *gratis*, og vilde Statsbanerne mon gaa ind paa det? Det var i hvert Fald meget tvivlsomt, og der udspandt sig saa det sædvanlige Tovtrækkeri om, hvem af Komitéens fem Medlemmer der skulde ansøge om at faa Toget, hvilket Hverv under de nævnte Forhold ikke syntes eftertragtet af nogen af os. Det endte med, at jeg som Ophav til Situationen og som den yngste skulde paatage mig Hvervet. Jeg har været ude for adskilligt i Retning af »Forespørgsler« i min Levetid, men jeg husker tydeligt, at det var en af mine værste Opgaver, jeg dér havde faaet, netop fordi jeg nu havde bidt mig fast i den Tro, at det paatænkte Møde vilde staa og falde med *Ekstratogets* Etablering. Og hvorfor skulde Statsbanerne dog paatage sig et saadant økonomisk Offer, for andet kunde det jo ikke blive, naar der hverken garanteredes Antal Passagerer eller Erstatning for eventuelt Underskud? Og fik vi ikke Toget som frit leveret Ekstratog, saa var Fiaskoen der, trods de 30 Navne — det var jeg absolut sikker paa. Jeg husker, som var det i Dag, at jeg rev de første Skrivelser itu, men endelig havde jeg dog faaet Brevet skrevet; det blev adresseret til Trafikens Førstemand i Aarhus, saa vidt jeg husker, var det Etatsraad Holst, og der blev skrevet »Privat« paa Konvolutten for at antyde, at Brevet bad om særlig Opmærksomhed.

Efter at den forretningsmæssige Indledning vedrørende Ekstratoget var vel anbragt i Brevet, appellerede jeg straks og

ihærdigt til Etatsraadens *danske* Sindelag og paaviste, at Fiskerne og deres Erhverv med det endnu middelalderlige Tilsnit og Præg trængte haardere til Støtte end noget andet Erhverv her i Landet og mere, end Samfundet blot anede. Og her var nu en speciel Lejlighed, hvor en *dansk* Mand kunde yde det danske Samfund den største Støtte — Direktør Chr. H. Olesen var endnu ikke fremme dengang!

Og jeg fik det glædelige Svar, at et Ekstratog vilde være disponibelt efter nærmere Ordre.

Efter Mødet deltog Indbyderne og en hel Del flere i en Fællesspisning paa Hotellet, hvorfra jeg af Talernes Række bl. a. husker, at Kammerherre Steensen de Leth, Høiriis, til Slut talte for et »godt Forhold mellem Land og By«, en Tale, som den elskværdige Mand gerne holdt, naar Lejligheden bød sig, og det *gode* Forhold har der saa sandt ogsaa altid været haardt Brug for, ikke mindst dengang i de politiske Kampaar.

Nævnte Møde havde ligesom faaet mere psykisk *Raad* til »en god Stemning«, og en saadan herskede da ogsaa baade under Mødet og efter dette, fordi Politik var bandlyst. Da Tiden for Ekstratogets Afgang nærmede sig, brød Selskabet op og gik til Toget, eskorteret af Politibetjent Heüser, en gemytlig og afholdt Mand, som i Dagens Anledning ogsaa var i »Stemning« og nøje paasaa, at Gaden fra Hotellet og op til Toget holdtes ryddet, saa Selskabet, der kom fra Mødet og Fællesspisningen, uhindret kunde passere. Jeg maa her indskyde den Bemærkning, at jeg var særdeles godt kendt med Togpersonalet, til hvilket jeg stod i en venskabeligt Forhold, hvad jeg forøvrigt altid har gjort. Lige idet vi skulde til at køre, spurgte jeg Togføreren (det var den lyse Christensen; der var nemlig ogsaa en mørk Christensen) om, hvem der førte Lokomotivet. Det gør Ziegler, blev der svaret. »Godt,« svarede jeg, »vil De ikke sige til Ziegler, at hvis vi kunde faa lidt Tid i Hurup til at »hilse« paa de af Togets Passagerer, der skal til Vestervig og Agger, saa var det ønskeligt.« Og denne min Henvendelse naaede lige at blive overrakt Lokomotivføreren, inden vi kørte.

I lange Tider havde Thy været Stedbarn med Hensyn til Jernbane og Togforbindelse, og da man nu endelig i 1882 havde faaet denne Bane, fik Thy altid til Gengæld det *ringeste Materiale* at køre med. Det, der blev kasseret andre Steder, derunder ogsaa Belysningen, var god nok til Thybanen, og jeg anfører kun dette, fordi Folk fløj frem og tilbage i Kupéerne og søgte krampagtig at holde sig fast, da Ziegler satte Farten op. Ankomsten til Hurup gik man lige over paa Kroen, det nuværende Missionshotel, hvor Selskabet blev modtaget af den joviale Vært, Hans Hansen, der foruden Kroen tillige drev en betydelig Hestehandel. Efter gentagende at have »hilst« paa Togpersonalet, hvoraf Ziegler jo var Dagens Mand, og paa de til Vestervig og Agger bortdragende, kørte Toget videre til Oddesund som planlagt. Ja, det var dengang.

Kaptajn Kabell var dengang Stationsforstander paa Thisted Station, og jeg vil her omtale den Etat, jeg gennem de mange Aar kom mest i Berøring med, nemlig Jernbane-Etaten, og jeg mindes dette Samvær i Ny og Næ med den største Glæde, fordi jeg baade blandt Guld- og Sølvsnorene har haft mange Venner. Men Livet gaar sin Gang, og ved enhver ny Revu eller Optælling var der altid nogle tomme Pladser i Kredsen, som derved stedse blev mindre. Dertil kommer, vistnok som en Kendsgerning, at naar d'Hrr. Jernbanefolk trækker sig tilbage for at nyde deres Otium, dør de gerne efter et à to Aars Forløb eller sjældent ret meget længere — de savner den daglige Dont og Færden, der ligesom er bleven deres anden Natur. Med Savnet følger en Afslappelse, en Art Reaktion, der for manges Vedkommende er Begyndelsen til Enden. Jernbanens Mænd, iberegnet Stationernes Personale, er nemlig Friluftsmennesker; der hænger ingen »Kontorduft« ved dem, dertil staar de for meget i direkte Kontakt med selve Naturen.

Naar jeg nævner Kaptajn Kabell som Stationsforstander i Thisted, saa vil jeg anføre, at det paa hin Tid var ret almindeligt, at en Stilling ved Banen blev overdraget en veltjent Mili-

tærperson, aldeles som Tilfældet var i Tyskland. Foruden mange Officerer, der havde Ansættelse ved Banen, specielt som Forstandere, erindrer jeg bl. a. ogsaa en gammel Hugaf, en fhv. Sergent Møller, Broder til Trafikchef Møller, Aarhus, en udmærket og meget afholdt Mand, der havde det lille Embede — som det dengang var — som Stationsforstander i Vemb. Møller levede i den bedste Forstaaelse med Beboerne, som derfor ogsaa bar over med eventuelle Mangler i Administrationen.

Da jeg nu har nævnt Vemb Station, vil jeg fortælle om en lille Episode, som jeg overværede, og som udspillede paa Ramme Station, Vemb—Lemvig-Banen. Det var jo dengang, da et Tog havde Tid til at vente paa Efternølere. Der var en familiær Stemning over det hele — der var Tid til at klinge med Togfører og Personale, og Spiritus var der ingen Restriktioner eller Knaphed paa. Jeg var med »Lyntoget« fra Vemb, paa Vej til Lemvig, og Toget holdt nu ved Ramme Station. Vel nærmest for at Passagererne ikke skulde »lide Nød«, var det indrettet saaledes paa den lille Privatbane Vemb—Lemvig, at den fungerende Stationsforstander tillige udfyldte Pladsen som Kromand, hvorfor den Paagældende havde Kontor til den ene Side af Gangen og Skænkestue til den anden Side. Som en Selvfølgelighed gik Passagererne derfor sammen med Togføreren ind i Skænkestuen, hvor man drak Kaffe, formentlig specielt »smaa Sorte«, Vestkystens Nationaldrik. Efter en Stunds Forløb blev man enig med Togføreren om at fortsætte Rejsen mod Lemvig, men jeg blev meget forbauset, da jeg kom ud paa Peronen og saa, at Lokomotivet var væk, medens Vognene stod der. Den fungerende Stationsforstander og Kromand i een Person, en fhv. Købmand og en jovial og afholdt Mand, der hed Jensen, bedst kendt under Tilnavnet »for vos aa tøk«, udrød halv højt, samtidig med at han afgav nogle skarpe Klemt med Stationens Signalklokke: »Saa, no er han ud aa kjør med æ Piger igen,« hvorefter man hørte nogle svage Fløjtetoner fra Maskinen, der ligesom skulde antyde, at »no kommer æ, no kommer æ,« og ind kom Lilleputmaskinen — der var i de Ti-

der kun een Mand paa denne, baade som Fører og Fyrbøder, og ned fra Maskinen steg nu to rødmussede unge Piger, tilsyneladende helt »varme« af den kolde Tur, medens deres Kavaler fik Lejlighed til at hviske til Togføreren: »Det var da en F . . . Hast do haad i Daw.«

»Forvosaatøk« fik senere et lille Hotel i Holstebro.

En anden Gang, jeg var med Toget, holdt det ved en lille Landstation; en Matador, en kendt Gaardmand dér paa Egnen, havde løst Billet til sig og Konen og raabte til denne, der var sakket et Stykke agterud: »Ka do no skynd dæ lidt, *de* (Togpersonalet) er kyv aa a vent længer!«

Ja, det var dengang. Lidt efter lidt gled Jernbanevæsenet over i en Periode, hvor Fremskridtets Kultur stillede stedse større Krav baade til Banen og til Publikum. Der var Kakkellovn i Toget; senere blev der fyret med Trækul, som i lange, aabne Jernkasser blev stukket ind under Sæderne. Naar Toget holdt ved en Station, blev disse Kasser jævnligen trukket et Stykke ud, saa Vinden kunde blæse nyt Liv i Kullene og disse tillige blive fornyet. Det er rædselsfuldt at mindes det Svineri, der dengang fik Lov til at brede sig i Kupéerne, hvis Gulv undertiden var oversaaet med store Spytklatter og ophostede Materieklumper, hvortil kom Pibesovs, -udkradsning og kasseret Skraa, naar en saadan trængte til at fornyes.

Og dengang brugte Kvinderne *lange* Kjoler, saa de tog alt Snavset med, naar de gik ud af Kupéen og ikke løftede Kjolen højt nok op, hvad kun meget faa af dem gjorde, fordi det vilde vække Anstød og være ligefrem uanstændigt at vise Bentøjet frem — det gik jo ikke an efter Datidens Opfattelse af Anstændighed. Skete det desuagtet, at et saadant kvindeligt Væsen tog Mod til sig og løftede Kjolen godt op for at undgaa at faa Svineriet med sig, saa var det mærkværdig nok aldrig et Par saakaldte »Pibestilke«, man fik at se, men derimod altid et Par solide, veldrejede Ben, der talte deres eget myndige Sprog. Men det varede længe, inden anførte Svineri blev forbudt, ligesom det ogsaa varede længe, inden den evindeligen

Fløjten fra Lokomotivet hørte op. Derimod savner jeg den kendte Lyd af Stationens Signalklokke, naar Afgang blev meldt — der var ligesom noget »samlende« i det Slag, som Klokken slog; man forstod, at nu begyndte Kørselen, det kom ikke bag paa én som nu, hvor Toget undertiden glider, uden at en Lyd høres. Men det er jo ~~En~~ en Følge af Udviklingen, der tilsigter størst mulig Præstation med mindst mulig Spektakel. Sammen med Signalklokken forsvandt vistnok ogsaa de obligate Æbleskiver, som Personalet fik paa Stationerne Nyt-aarsaften.

Som det første Resultat af Mødet paa Hotel Aalborg blev det bestemt, at Amtmand Simoni, Otto Hausgaard og jeg skulde tage til København og tale om Sagen med de Rigsdagsmænd, der repræsenterede Befolkningen langs Jyllands Vestkyst, og da det var i Tiden kort efter det saakaldte »Systemskifte«, saa var der jo en storartet Anledning til at bevise, at man nu mere end nogensinde kunde og vilde tage sig alvorligt af »Folkets sande Vel«.

Sagen kom ret hurtig til Behandling i Rigsdagen, og et Udvalg af dennes Medlemmer foretog derefter en Tur langs Kysten for at drøfte Problemerne med Fiskerne, og Forbedringen for Erhvervet tog saa sin Begyndelse. Det første Resultat af min agitatoriske Artikel »En Opgave for Nationen« blev Anlægget af Molerne ved Vorupør og Hanstholm, hvilket jeg er ubeskeden nok til at pointere, da det er Sandhed.

Derefter steg Interessen for det hidtil oversete Erhverv; det gik pludselig op for Landkrabberne, at Fiskerne ogsaa var Mennesker, og Initiativet tog fat, saa der stilledes Kapital til Raadighed til Bygning af større Baade, de saakaldte Kuttere, og Erhvervelse af de dermed følgende bedre Redskaber — det var jo netop *de Krav* til Samfundet, jeg i min Artikel havde stillet! Og da Bevægelsen først var rejst, og dens *Sundhed* havde vist sig, var det ikke vanskeligt for udenbys og hjemlige Profeter ved Kysten og i Pressen at holde Bevægelsen i Live

og Fremdrift; thi dens Berettigelse blev pludselig aabenbar for Almenheden, saa man forstod, at her var et Felt, endog af vital Betydning for *hele* Samfundet, som man hidtil havde for- sømt alt for meget. Og Fiskerierhvervets Livskraft har derefter vist sig saa stor og saa absolut *stigende i Betydning for vort Land*, at faldt der dengang kun Smuler fra Rigsdagens Bord, knap nok til en lille højst tiltrængt Redningsbaad til Kysten, saa har Erhvervet nu vokset sig saa stort og stærkt, at det i Dag har *berettiget* Krav paa at faa *sit eget Ministerium!*

Forbedrede Forhold for vort Fiskeri maatte jo komme før eller senere, specielt i et Land som vort, med Hav til alle Sider, men det var i hvert Tilfælde min Ringhed, der støbte Kuglen til disse forbedrede Forhold, hvem der saa siden fik Takken eller Præmien derfor, thi hidtil havde ingen anden taget Sagen *nævneværdigt* op! Det er en Kendsgerning, som bevisligt staar fast, selv om det lyder nok saa ubeskedent, men er tillige kun en Gentagelse af, hvad der saa ofte finder Sted, uagtsomt og uvidende — den ene gør Arbejdet, og en anden indkasserer Takken! Først i 1946 fik jeg Ridderkorset.

D'Herrer af Rigsdagen, der var rejst herover for at undersøge Forholdene, begyndte i Esbjerg og tog derfra op langs Vestkysten. Da de jo skulde gøre Ophold flere Steder paa den samme Tur, foretog de denne i to Salonvogne for, naar Turen var endt, at benytte det ordinære Togs Personvogne. De to Salonvogne blev derfor sendt tilbage til Aarhus, da man naaede Thisted, i Stedet for at vente paa Herrerne. Dette foranledigede en Gavtyv til at udsprede et Rygte om, at de to Salonvogne skulde hjemsendes for at blive desinficeret, inden andre dødelige maatte køre i dem.

Selvfølgelig var Kongens Fødselsdag den 8. April en Festdag, der *altid* blev fejret, og i Thy havde man fejret den saa ofte, i hvert Fald paa det dengang nærmest ensrettede, konservative Thyholm, at naar man skulde sige den 8. April, saa sagde man næsten altid »Kongens Fødselsdag« i Stedet for.

Det var ved en saadan Dags Festmaaltid, at følgende lille Episode fandt Sted:

Ved festlige Lejligheder paa Thyholm var der kun meget faa indfødte Talere; man hørte hellere en anden æret Medborger rende sig en Staver i Livet end selv at udsætte sig for en saadan Hændelse. Men selvfølgelig gik det der ved en saadan Lejlighed, som det gik og gaar andre Steder, enten faar man omtrent sagt det, der skulde siges, og føler sig som Situationens Herre, eller ogsaa radbrækker man den smukt opbyggede Tale, men faar alligevel fat i enkelte af Pointerne og voltigerer med dem, assisteret af et opmuntrende Nik fra en forstaaende Ven eller Veninde, saa man sluttelig trækker Vejret nogenlunde frit igen.

Men det var altsaa Kongens Fødselsdag med Afsendelse af Telegram og det obligate Takkesvar og med Festmaaltid paa Kroen, som den konservative Klub indbød til. Da jeg af Listen kunde forstaa, at der vistnok ikke kunde paaregnes at være nogen Festtaler blandt Deltagerne, bad jeg en derboende Haandværker, der havde sit Navn paa Listen, om at tale for Damerne, hvilket han beredvilligt efterkom, da Tiden dertil var inde. Talen for Kongen holdt jeg selv. Men desværre gik han saa fuldstændig op i Opgaven, at han i Stedet for det sædvanlige Causeri nærmest dissekerede Væsenet Kvinde, baade psykisk og fysisk. Han begyndte med Barnet, halvvejs i Moders Liv, gik op gennem alle Grader og fortsatte, indtil han i sin Tale naaede »Stillingen« Bedstemoder — jeg havde allerede ved »Svigerdatteren« rykket ham flere Gange i Frakkeskøderne, men fik ham først stoppet lige foran eller i Nærheden af Oldemoderen, dette »Unikum af Erfaring«.

En saadan officiel Tale begynder jo gerne saaledes: »Højtærede Forsamling, mine Damer og Herrer! Man har overdraget mig det ærefulde Hverv —«, men *hvis* det saa slaar Klik for Vedkommende — saa hedder det maaske: »Mine Herrer, ja Ære, mine, jeg føler mine, ærefulde Forsamling de truende Skyer —«. Naar Vedkommende er kommet saa vidt, saa kan

det ske, men det sker sjældent, at en behjertet Mand bringer Hjælpen, mærkværdigt nok er det vistnok aldrig en *virkelig* Ven, Hjælpen kommer fra, thi denne bøjer Hovedet og er beklemt paa Vennens, paa Talerens Vegne; Vedkommende, der vil bringe Hjælp, griber den sidste Sætning: »Ja, De har Ret, det er de drivende Skyer og alt det Dævelskab, det fører med sig,« og saa tilføjer han pludselig og oprømt: »Jensen leve!« hvilket den medynksfulde og forstaaende Forsamling lige straks og med Begejstring istemmer, medens »Jensen«, maaske lidt kejtet, faar sig placeret med et Par endnu rystende Ben og en pjaskvaad Kraveflip — det er Symptomer, der illustrerer Anspændelsen.

Men hvorfor kan man ikke i et saadant Tilfælde som i ethvert andet, hvor Kræfterne glipper, og man beder om Undskyldning, naar man alligevel ikke formaar at »løfte Stenen«, saaledes som man havde ønsket at gøre, hvorfor saa ikke, med Appel til Selskabets Forstaaelse og gode Humør, tage Tyren ved Hornene og sige ganske ligefremt i al Fortrolighed: »Jeg er kørt fast og beder om elskværdig Overbærenhed.«

Det er ikke enhver givet at foretage en Retræte saa nemt og prunkløst som Manden, der gik op paa Talerstolen, saa ud over den store Forsamling og sagde: »Ja, æ sku jo anbefaal Niels Pedersen, aa det sku vær paa det bejst, men det kan æ et!« Og saa gik han ned igen!

I Udstillingsaaet 1888 traf jeg en Dag i Toget tilfældig en ældre Herre, en Hr. Beyer, som viste sig at være meget interesseret i alt, hvad der angik Fisk og Fiskeri, og da jeg jo ogsaa var »bidt« af en gal Rødspætte, hvad var saa naturligere end, at jeg — og jeg har vist altid haft Ord for at være gæstfri, som det er almindeligt paa Vestkysten — inviterede bemeldte Hr. B. med hjem for at drøfte Emnet og eventuelt opnaa positive Resultater ved gensidig Belæring, der skulde komme omboende Fiskere tilgode, bl. a. ved Afholdelse af Foredrag etc. Min Kone tog med en vis Reservation mod den uanede Gæst,

som jeg naturligvis med de til Situationen nødvendige velvalgte Ord mødte frem med; men selvfølgelig var *min* Gæst jo ogsaa min Kones, bevares vel, og nogen Gardinprædiken erindrer jeg ikke, at jeg fik i den Anledning. »Gæsteriet« vilde jo ogsaa allerhøjest dreje sig om nogle faa Dage. Men jeg blev alligevel lidt desorienteret med Hensyn til Besøgets Varighed, da jeg paa Postkontoret hørte Hr. Beyer bestille »Berl. Tidende« for de første tre Maaneder. Det er muligt, at det et Øjeblik er gaaet op for mig, hvilken Ubetænkksomhed jeg havde gjort mig skyldig i ved at indbyde dette vildfremmede Menneske, som i enhver Henseende var ukendt for mig, til et Ophold i mit Hjem. Jeg husker, at det var lidt af en Trøst, at det var »Berl. Tidende«, han havde bestilt, saa var han da næppe ligefrem nogen Sjover; det vilde ogsaa stemme daarligt med det Indtryk af en velmeriteret Borger, jeg straks havde faaet af Manden. Hvis denne Lyst, for ikke at sige Trang, til at se Gæster hos sig kan nedarves, saa maa det for mit Vedkommende formentlig være paa fædrene Side, idet særlig min Faders Broder, O. C. Kastberg, der ejede en større Gaard, »Herpinggaard«, i Nærheden af Havet, faktisk var vranten og halvvejs syg, naar der ingen Gæster var til Stede, et Forhold, som bl. a. mange Københavnerne, der kom til Bovbjerg for at bade, i høj Grad nød godt af. Men tilbage til Beyer. Jeg satte mig i Forbindelse med Købmand Lauridsen, Jegindø, en udmærket Mand, hvem jeg flygtigt kendte, og som jeg vidste var Fiskernes Tillidsmand dér paa Øen. Vi aftalte, at der skulde afholdes et Møde med Fiskerne paa Thyholm og Jegindø, i hvilket Møde Hr. Beyer skulde deltage. Mødet, som blev afholdt i Tambohus Kro, var jævnt godt besøgt, og Hr. Beyers Foredrag om Fiskerierhvervet paahørtes med megen Interesse; dengang var der jo hverken biologisk Station eller Fiskeridirektorat. Der blev holdt et Møde til, det var vist i Hvidbjerg, af Hensyn til de Fiskere, der boede længst borte fra Tambohus. Købmand Lauridsen, denne djærve, retlinede Mand, til hvem jeg kom til at staa i et meget venskabeligt Forhold, betroede mig siden, at

Mødet i Tambohus havde givet Stødet til Oprettelse af Jegindø Fiskeriforening, hvis stouete Formand han' vedblev at være til sin Død. Hr. Beyer blev hos os en Tid, dog ikke tre Maaneder, og han blev min Kone og mig en kær Gæst, hvem jeg senere besøgte under Udstillingen i København, hvor han boede i et Pensionat.

Jeg nævnte før »Biologisk Station«, og jeg benytter her Lejligheden til at udtale, at det er ikke saa lidt af en Oplevelse at høre Direktøren for den biologiske Station i Charlottenlund, Dr. phil. Blegvad, fortælle om »Havets Verden« og dette i en saa populær Form, at alle Detailler sluttelig præsenteres undrende Læsere eller Tilhørere som et Hele, som en højst naturlig Faktor i vor Tilværelse. Hvad var vi uden Fisk? fristes man til at spørge. Dr. Blegvads minutiøse Udredning af dette Fiskeemne er aldeles genialt tilrettelagt for Uindviede.

Spredte Minder

Jeg har som en fædrene Arv den Opfattelse, at vi har *Pligt* til at værne vort Land, thi selv den mindste Fugl værner sin Rede. Jeg benyttede derfor ogsaa enhver Lejlighed til at propagandere for et forsvarligt Værn for Danmark. En af de Grundlovsfester, til hvilken jeg som ofte før var indbudt som Taler, blev en af mine saakaldte »store Dage«, og jeg glemmer aldrig den Tilslutning og den Hyldest, der blev mit Opraab til Del, da jeg appellerede til den Aand, der forhen havde baaret Danmark frelst gennem Tiderne, saa vi vedblivende stod som Nation blandt Nationer. De Bravo-Raab, der lød fra den store Forsamling — Festen holdtes i Thisted Plantage — var et saa ægte *dansk* Svar i Favør af et Forsvar for vort Fædreland, at det ikke var til at tage fejl af. Man forstod, at »den danske Jens« endnu levede i Nationen!

Det ligger vel nu omtrent 60 Aar tilbage i Tiden, og det var paa den Tid, at en ny politisk Bevægelse rørte paa sig, hvis Tilhængere kaldtes »Socialister«. Naar jeg tænker paa hin Tid, da det haanligt hed »den Klat Socialister«, og siden oplevede »den Klat«s Udvikling, bl. a. i Retning af forbedrede Kaar for Arbejderstanden og en tiltrængt Humanisering af de sociale Forhold, at den sluttelig kom til Hove og endog dannede Regering — ja, saa maa man sande det gamle Mundheld, at man aldrig skal sige *aldrig*. For hin Tids ensrettede Politik var

den Udvikling, der her fandt Sted, imidlertid aldeles utænkelig; det nævnte Parti vilde aldrig vinde Terræn her i Landet — det skulde man længere sydpaa med. Man betragtede Bevægelsen nærmest som »tilfældigt Sjøv«, som man ikke regnede alvorligt med, hvorfor det ogsaa hed: den Klat Socialister. Men der kom en Tid, hvor Alvoren var Nr. 1 under Drøftelsen af Socialdemokratiets Vækst. I min Tale til nævnte Grundlovsfest sammenlignede jeg Partiet med den Rust, der svækker Jernets Modstandskraft; og saaledes vilde denne fremmede Aand svække det ejendommelige i den danske Karakter og betage denne en stor Del af den Sejghed og Styrke, den Troskab og det Mod, som netop var et Særkende for den danske Nation i tidligere Tid. Partiet vilde svække Kærligheden til vort Fædreland, o. s. v. o. s. v., og jeg husker, at jeg sluttede min Tale med et Digt, hvoraf jeg blot skal tillade mig at anføre to Vers. Aanden i disse er ikke til at tage fejl af:

Og vi, som eje denne skønne Plet,
for hvilken vore Fædre stred og blødte,
vi vare kun *Bastarder* af hin Æt,
hvis Ladhed Danmarks Eksistens forødte,
thi ægte *dansk* var ej den Mand, den Kvinde,
der Ro ved saadan Tanke kunde finde!

Men Fredens skønne Tid benyttes maa
— *byg Værn* for dem, der skal vort Land forsvare,
at ej som Vildtet værgeløs de staa,
den tapre, lille danske Krigerskare;
lad ej din Søn med Døden i sit Blik
anklage dig, at intet Værn han fik!

Da jeg for et Par Aar siden besøgte Thisted, gik jeg en Tur gennem det smukke Anlæg, der skylder Amtmand Faye sin Tilblivelse. Jeg kom da ogsaa over den gamle Festplads, hvor jeg et Øjeblik med et vist Vemod dvælede ved Mindet om de Stunder i min Manddoms bedste Tid, hvor jeg som nævnt

havde været med her, og jeg fik da samtidig Lyst til at besøge min gamle Skole, Realskolen, som ligger lige op ad Plantagen. Et Frikvarter i Skolen var tilsyneladende lige sluttet, og Eleverne skyndte sig ind igen, netop da jeg kom igennem Porten og gik ind paa Gaardspladsen, hvor jeg præsenterede mig for en Herre, som stod der, og som viste sig at være en af d'Hrr. Lærere.

»Ja, jeg har jo været Elev paa Skolen for nogle Aar siden,« indledte jeg, og da jeg nu var kommen min gamle Skole paa saa nært Hold, havde jeg faaet Lyst til at se, hvorledes den tog sig ud i Dag — jeg saa jo, at der var bygget en Etage paa og endog et Manzarntag o. s. v. o. s. v. Nu kan man som bekendt ikke altid efter Udseendet bedømme Vedkommendes *rette* Alder, og da jeg ser betydelig yngre ud, end jeg er — nogle mener 15—20 Aar — fik Vedkommende nærmest et mildt Chock, da jeg paa hans Spørgsmaal om, hvornaar jeg havde været Elev paa Realskolen, gav Svaret — maaske med et lidt dvælende Tonefald, men Sandheden tro — »ja, det er 75 Aar siden.« Et Par af Skolens Kræfter, en Herre og en Dame, kom netop forbi, og den forhenværende *af Aar* mosgroede Elev blev straks præsenteret for dem. Med den største Elskværdighed blev jeg nu vist rundt i de Lokaler, der var tilgængelige, og det endte med, at jeg maatte skrive mit Navn i Realskolens Gæstebog. Jeg saa da, at den sidst indtegnede var Ingeniør Ib Nyboe, København.

Jeg genkalder i Erindringen Ingeniør Nyboes chevaleriske Optræden overfor en af mine Døtre, den næstyingste, som nu er gift med en Landsretssagfører, og som havde faaet Plads hos en gift Læge i Julianehaab. Ombord var jo mange andre Passagerer, og saadan særlig komfortabelt var det jo næppe; det er jo nu mindst 30 Aar siden. Da Nyboe, som havde med Kryolith-Bruddene i Ivigtut at gøre og var med det samme Skib, tilfældig i Passagerlisten saa min Datters Navn og kendte hendes Ophav, saa sørgede han bedst muligt for hende under Turen, for hvilket jeg endnu er ham Tak skyldig. Men jeg glædede

mig siden over, at jeg havde aflagt den gamle Skole et lille Besøg, hvorved jeg ved den mod mig dér udviste elskværdige Opmærksomhed var blevet et kønt Minde rigere.

Jeg drev i flere Aar efter Thybanens Aabning en Korn- og Foderstofforretning en gros og en detail, efter at jeg som nævnt havde maattet opgive Fiskeeksporten. Jeg havde da bl. a. hos en Købmand i Skive købt et Parti graa Havre *til Sæd*, som jeg saa selvfølgelig solgte til mine Kunder som *Saasæd*. Det viste sig desværre hurtigt, at en stor Del af Havren var svovlet og derfor ikke kunde gro, saa jeg maatte tilbagebetale de erlagte Penge de Steder, hvor Havren ikke groede. Paagældende Købmand var imidlertid forsvundet fra Skive, saa Handelen blev det, man kalder en »mindre god Forretning«.

Lærer Hansen, Barslev, en lun Jyde og en af de mest ligevægtige Mennesker, jeg har kendt — tilsyneladende var der intet, der kunde afficere denne stille Mand — var den første af Kunderne, der gjorde mig opmærksom paa den mislykkede graa Havre. Det gjorde han saa stilfærdigt og behandlede Spørgsmaalet saa forstaaende, at det var en virkelig Fornøjelse at afvikle den lille, prekære Sag med ham i Modsætning til Diskussionen med flere andre Købere om den samme Sag. Det er denne *forskelligartede* Opfattelse og Bedømmelse af en Situation, enhver Forretningsmand kender. Det var ogsaa Lærer Hansen, der, naar man spurgte ham, hvor mange Børn han havde, ligefrem »nød« Folks Forbavselse, naar han paa sin dvælende, stille Maade med stor Alvor sagde: »Ja, der er ikke saa faa; jeg har elleve Døtre, og hver af dem har en Broder« — han havde nemlig tolv Børn ialt, medens Spørgeren af Svaret forstod, at der maatte være 22.

Imidlertid havde Bestyreren af en Andels-Forening i Snedsted eller deromkring, Jannum hed han, faaet lidt at vide om min Misère med Havren, og med god Vilje, men kun med halv Viden, fordi han intet kendte til de virkelige Forhold, skrev han derom i en af Aviserne, hvilket havde til Følge, at da Thi-

sted Sommerteater lukkede op et Par Maaneder efter, havde man mig med i Revyen i en Sang, hvor Omkvædet til en Vise lød saaledes:

»At Kastbergs Havre kan blive til Byg — næh, den er for tyk!«

Vedkommende Uddeler rejste forøvrigt kort Tid efter til Amerika, selvom det vel ikke just var af den Grund. Til Gengæld eller som Svar paa Hr. Jannums Omtale af Sagen forlystede jeg i Avisen Publikum med en Artikel, der hed »Pinse-læsning til Herr Jannum«, hvilket morede Folk. Bl. a. hørte jeg af Niels Sloth, Styvelgaard, mange Aar efter, at han stadig opbevarede den nævnte Artikel og ved Lejlighed tog den frem og morede sig over at læse den.

Branddirektør Dolleriis, Thisted, ringede en Dag til mig og bad mig skrive en Sang til 50 Aars Jubilæet i »Thy og Hanherhed Brandforsikring« og inviterede mig samtidig til Festmiddagen, der i den Anledning skulde finde Sted paa et Hotel i Thisted. Jeg maa her indskyde den Bemærkning, at jeg sammen med Korn- og Foderstofforretningen tillige havde faaet indført *sandfri Tagpap*, som jeg til at begynde med fik fra Eiderstedt i Holsten og var alene om at sælge her i Landet, hvorfor det ogsaa kaldtes »Kastbergs Tagpap«. Senere er Brugen deraf jo blevet almindelig ved flere Fabrikker her i Landet.

Jeg skrev Sangen, da Festen skulde holdes en Lørdag, til Melodien »Det var en Lørdag Aften« og sendte den til Dolleriis, som bad mig rette lidt ved et af Versene, hvor jeg havde skrevet:

»Thi dengang kendtes Veksler ej, undta'n af Handelsstand,
og derfor var der dengang ej saa ofte Ildebrand.«

Dolleriis mente nemlig, at det vilde skurre i enkelte Øren — maaske fordi det var sandt; thi Bankerne blev jo oprettet til Støtte for *Handelsstanden* med Omsætning 4 Gange om Aaret og Sparekassen for Landboerne med Omsætning to Gange om

Aaret, men hvordan er Forholdet nu? I denne Forbindelse kommer jeg i Tanke om en lille Historie, som er ret illustrerende og betegnende for de konkrete Forhold, og som foregik i Viborg for adskillige Aar siden.

I en af Byens store Forretninger, Kolonial etc., indfandt sig en Dag en københavnsk Grosserer, der paa Kontoret præsenterede sig for Forretningens Chef for eventuelt fremtidig at faa Forbindelse med denne. Grosserereren havde lige faaet indledet Samtalen med Forretningens Indehaver, da det bankede paa Døren, og ind tren en middelhøj, velnæret Mand, som viste sig at være en Gaardejer fra Oplandet. Manden blev meget hjerteligt modtaget af Købmanden og var antagelig en stor Kunde. Hans Ærinde i Dag var egentlig tildels ogsaa kun i Anledning af den Veksel, som forfaldt i Morgen, men det passede ham egentlig lige saa godt at faa den fornyet et Par Maaneder. Bevares vel, det var der intet til Hinder for, og efter at den Transaktion var i Orden og en frisk Cigar tændt, gik Manden igen. Jeg har Historien fra en Viborgenser, som jeg kendte. »Tør jeg spørge,« indledte Grosserereren den afbrudte Samtale, »er det almindeligt, at Kunderne her i Forretningen betaler med Veksler?« »Naah, almindeligt er det just ikke,« svarede Købmanden, »men naar der ingen Risiko er, saa, ja, her skal De se!« Og saa tog han en Stabel blaa Sedler ud af sit Skrivebord. »Det er en Part af de Veksler, jeg saa ofte har løbende i Banken!«

»Naa, saaledes,« sagde Grosserereren og tog sin Hat, »ja, saa beder jeg undskyldte, at jeg har ulejliget Dem!« Og saa gik han. Jeg behøver næppe at tilføje, at der ingen Handelsforbindelse blev etableret.

Jeg synes, at denne lille apropos Bemærkning burde med her i Tilslutning til den nævnte Tekst i Sangen.

Efter Dolleriús' Henstilling rettede jeg Verset til:

»Thi dengang holdt man aaben Brønd, som gav en Mængde Vand, og derfor kvaltes Ilden let, naar der var Ildebrand!«

Sangen gjorde Lykke, og Stemningen steg; der var ingen Politik med i Spillet, ej heller Restriktioner paa Vaadt og Tørt, og foruden nævnte Brandvise havde jeg skrevet en Sang til Bestyrelsen, som jo ogsaa skulde »leve«. Efter en Stunds Forløb med diverse Taler og Hilsen til højre og venstre blev det fra Forsamlingen forlangt, at Brandvisen skulde synges en Gang til, hvilket ogsaa skete. Straks derpaa rejste Amdsraads-medlem Søndergaard, Hundborg, og Redaktør Aaberg, Thisted, sig samtidig for at tale for Forfatteren. Jeg havde ikke sat mit Navn under, men af Sangens næstsidsste Vers, hvor Tagpap var nævnt, var det gaaet op for Forsamlingen, hvem Forfatteren var. Det var jo tilfældigt, at d'Herrers Ønske om at behandle det samme Emne skete *samtidig*, men det forraadte dog, at Sangen var slaaet saa godt an, at flere følte Trang til at takke, og det var endda ikke den ringeste Ende af Selskabet.

Jeg mindes, at der blev talt for *Amtmanden* Simoni, og at jeg senere talte for *Mennesket* Simoni, hvilket særlig maa have glædet ham, eftersom han rejste sig fra sin Plads og kom hen og takkede mig. Han maa have følt sig tiltalt af, at mine Ord hverken var søgte eller i Galla, men kun et ærligt Hjertebud fra et Menneske til et Medmenneske, og det passede ham bedst, fordi det var overensstemmende med denne Mands egen Indstilling. Amtmand Simoni var baade som Embedsmand og Menneske afholdt og respekteret, og det er en kendt Sag, at der protesteredes højlydt mod hans Forflyttelse, da han søgte Embedet i Odense, fordi Datteren var blevet gift med en derboende Læge.

I Festmaaltidet deltog 250, maaske flere Personer, og det var en feststemt Forsamling, der drog ud fra Hotellet og fulgte de Deltagere, der skulde med Toget, til Banegaarden.

Jeg véd ikke, om det var efter Ordre eller paa eget Initiativ, at den populære Politibetjent Heuser troppede op foran Hotellet og hentede sig et ekstra Hurra, da han i Spidsen for Selskabet holdt Gaden og Vejen ryddet ud til Toget, som holdt parat til at køre.

En af de Dage — 25 Aar efter — jeg særlig mindes og ret naturligt forresten, thi det var en stor Tilfredsstillelse for mig, var, da jeg en Dag i Koldby i Thy mødte den gamle, nu afdøde Sognefoged Chr. Nielsen, Harring, der allerede paa lang Afstand raabte til mig: »Vi sang djer Vies igjen i Aar,« thi da var der gaaet 25 Aar siden omskrevne Fest, netop to Dage før Sognefogden mødte mig. Og da han nu pludselig saa mig, var det da noget af det første, jeg skulde have at vide, at til dette 75 Aars Jubilæum i den samme Forening, til hvilken Fest der var skrevet nye Sange, havde man altſaa gravet min gamle Sang op og sunget den igen; det var jo ligefrem en Præmie til Forfatteren. Sangen følger senere i denne Bog.

Jeg lærte først sent at cykle; jeg var mere end 50 Aar dengang og havde af den Grund betydelig vanskeligere ved at lære den ædle Sport, end jeg ellers vilde have haft, og jeg mindes fra den Tid et Par Episoder, som jeg synes skal med. En lille Nevø fra Sverige, en Knægt paa en halv Snes Aar, som tilbragte en Ferie hos os i Hvidbjerg, havde bl. a. faaet til Opgave og havde gjort det flere Gange at holde fast bag i Cyklens Bagagebærer og løbe med, naar jeg kørte, idet jeg derved følte mig ligesom mere »fast i Sadlen«. I den Tro havde jeg allerede kørt et lille Stykke, da Drengen pludselig et Stykke bag mig muntert raabte: »Nu tiører Onkel mycket bra!« Jeg har rimeligvis modtaget denne Meddelelse med et: »Saa skulde da ogsaa,« og uheldigvis skulde jeg netop dreje om ad en Vej, og for ikke at køre lige ud i en vandfyldt Grøft, foran hvilken der stod en Telefonpæl, kørte jeg i min Forfjamskelse lige ud og slap Cyklen, som plumpede ned i Grøften, medens jeg greb fat om Telefonpælen, og dér hang Cyklerytteren, indtil der kom Hjælp, saa jeg kunde komme ned igen.

Der boede en brav, gammel Borger, Per Klodsmager kaldet, blandt andre brave Folk i Hvidbjerg; jeg har ikke kendt ham under andet Navn, som han havde fra Professionen som Træskomager. Han kunde være baade lun og vittig, og han hørte

til den gamle Garde, der ikke giver op, selv om han i økonomisk Henseende var saa velstillet, at han absolut ikke behøvede at arbejde; man træffer endnu en enkelt af den Type, men de er desværre snart talte. Per Klodsmager anede ikke, at jeg var begyndt at cykle, og han blev mere end forundret, da jeg en Dag tonede frem foran ham paa den ene Side af en Bro, medens han kom fra den anden Side af den lille Bro, som den Dag i Dag aldeles som dengang fører over en dyb, udtørret Grøft. Og nu udspandt der sig følgende korte Samtale mellem os, da Per fik Øje paa mig:

»Nu skal vi,« saa bandede han, »ha' Tak. Er Kastberg nu osse kommet op aa ried.«

»Ja, men gaa endelig af Vejen, Per.«

»Ja, hvor skal æ gaa hen?«

»Gaa ned i Grøften, Per, gaa ned i Grøften!« raabte jeg, og Per gik ned i Grøften, og jeg brasede lige ned paa ham. Han trak mig, som en Magnet trækker Metallet, og da vi bagefter kravlede op af Grøften, medens Per gned sig paa Benene, hvor han havde faaet lempelige Stød, sagde han: »Aa, haad æ endda bløven o æ Vej!« »Nej, kære Per,« svarede jeg, »det var ligegyldigt, hvor De var, thi i dette Tilfælde hed det Dem, Dem alene og ingen anden.«

Der er jo nemlig det aparte, om man vil, for Begyndere i Cykling, at det, man vil *undgaa*, det kører man netop paa; vil man undgaa en stor Sten, saa vil man uvægerlig køre paa den, hvis man er *Begynder* i Sporten, og jo ældre man er som *saa-dan*, desto lettere sker disse Paakørsler, men jeg fik da lært at cykle og har cyklet til Dato.

Det tredie Aar efter at Dampfærgen var sat ind i Overfarten, blev det en haard Vinter, og Fjorden frøs saa totalt til, at Dampfærgen ikke kunde magte Isen. Overfarten standsede, og baade Thy og Thisted, som nu var vant til regelmæssig Fart over Sundet, blev meget daarligt stillede ved Overfartens Ophør; thi selv om Trafiken endnu ikke absolut hastede med

Tungen ud af Halsen som senere i Lyntogenes Tid, saa var det alligevel en virkelig Misère for baade By og Land, fordi det kom saa uventet.

Imidlertid kom flere kendte Kreaturhandlere ned til Sundet og spurgte mig, om de ikke kunde faa Kreaturerne trukket over Isen, saaledes som man havde prøvet det før i gamle Dage, og jeg lovede at tale med Dampfærgens Kaptajn derom; jeg havde jo ingen Ret til Overfart mere, efter at Staten havde overtaget denne. Jeg spurgte saa Kaptajn Nielsen, Dampfærgens daværende Fører, om man vilde lade Sundet save, da jeg ellers vilde gøre det, og fik til Svar, at hvis jeg bare vilde og kunde, saa var det ham en stor Fornøjelse, saa det fordømte Avissskriveri kunde høre op. Der blev jo skrevet i Aviserne, hvilket ærgrede ham, »at i gamle Dage, før Dampfærgen kom, da fungerede Overfarten trods Is og Sne, men nu laa den stille og holdt Ferie.«

Af det gamle Færgemateriel havde jeg endnu en Færge, som laa paa Land, hvor den var trukket op, og desuden havde jeg Isøkser og Save, saa jeg kunde gaa i Gang med Arbejdet, hvis jeg kunde skaffe dertil egnede Folk. Dagen efter min Samtale med Kaptajnen kørte jeg derfor om Morgenen, før en vis Person plejer at faa Tøfler paa, op til Fiskerne i Serup, Søndbjerg o. s. v. og fik Løfte om 30 Mand, der skulde komme pr. omgaaende, de kunde gaa tværs over Isen, hvad de ogsaa gjorde, og komme i Arbejde straks. Samtidig sendte jeg Bud til de Handelsmænd, der havde Kreaturer til Overførsel, at nu kunde de faa Dyrene trukket over, indtil jeg fik Renden savet. Nogle Mænd gik straks i Gang med at tætte Færgen med Tjære og optrevlet Tovværk, »Værk«, som det kaldes, og da det var besørget, var Dagen til Ende, og Færgen blev skubbet ud i Vandet, hvor den saa som en anden Svane kunde ligge og vente paa en ny Dag. Men ak og ve, da vi næste Morgen tidlig kom ned til Stranden, var Færgen sunket, og alt Arbejdet var tilsyneladende spildt. Hvis Aviserne ikke allerede havde omtalt, at jeg vilde save en Rende i Sundet, og mange Røster i den

Anledning havde smædet Baneledelsen og prist mit Initiativ, saa er jeg ikke helt sikker paa, at jeg havde optaget Arbejdet paany, da det efter dette Uheld nærmest syntes haabløst. Ikke desto mindre gik vi dog i Gang med at faa Færgen paa Land igen; det var et drøjt Stykke Arbejde med de primitive Midler, vi havde dertil. I Løbet af Dagen fik vi den saa op, og den fik en ny Omgang »Værk« og blev saa sat ud igen; næste Morgen flød den heldigvis og kunde saa tages i Brug. I Mellemtiden var nogle af Folkene blevet beskæftiget ved Savning af Isen, og en Rende tværs over Sundets smalleste Sted var hurtigt blevet savet, hvorefter Overfarten kunde begynde. Dels gennem Aviserne og dels gennem Rygtet, som hurtigt spredtes, fik Befolkningen Underretning om den nye Overfart, og nu væltede det ligefrem ind med Gods af enhver Art og med Kreaturer og Svin. Det var navnlig Svin og Smør, der blev sendt ud fra Thy, medens det særlig var Mel og Kul, som blev ført ind. Det gik stærkt, Dagene var jo korte, og Varerne strømmede til, saa der var mere end fuldt optaget hele Tiden. Kreaturerne blev i Kobbelt ført over Isen, langt udenom den savede Rende. Isen var først blevet undersøgt, og hver Fisker trak med 10—12 Stykker ad Gangen over Isen paa den anviste Rute; med andre Ord: Forretningen gik strygende — jeg var paa Vej til Millionen.

Jeg husker ikke mere, hvor mange Dage min private Overfart stod paa; derimod mindes jeg, at Aviserne skrev om den Hjælp, den private Foretagsomhed, jeg her havde ydet, og de mange smigrende private Indlæg i Bladene om bemeldte Situations Forløb, hvis jeg ikke havde taget mig af Sagen o. s. v., men det kan vist allerhøjst have drejet sig om en halv Snes Dage, saa at jeg vel lige havde faaet mine Udgifter dækket. En Morgenstund kom nemlig en Fisker fra Serup og fortalte mig, at nu lod det til, at der blev fyret op under Dampfærgens Kedler; i hvert Fald røg det betydeligt mere fra Skorstenen end de andre Dage. Samtidig saa vi, at der blev ført nogle Økser ned paa Isen foran Damperen, og lidt efter begynde Arbejdet med at faa Færgen løs, medens Dampen blev sat op.

Derefter blev der ført et Lokomotiv og en tungt lastet Vogn ud paa den bageste Ende af Færgen, saa at denne halvvejs kom til at staa paa Enden, og da den saa fik Fart paa fremover, løb den op paa Isen, som den brød ved sin Vægt, gik derefter tilbage og gentog Eksperimentet, medens den søndrede Is blev ført bort af Strømmen. Og saa var Spillet for mit Vedkommende tabt. Det var ulige Kræfter, der her blev sat op mod hinanden, »Millionen« vinkede et tavst Farvel, men til Gengæld fik jeg som nævnt baade privat og af Pressen Lovord og Tak for min resolute Optræden. Økonomiske Tab havde jeg vel heller ikke lidt.

En af de Dage, hvor jeg kom hjem fra Arbejdet med Is-transporten, saa jeg en Pige mishandle vort yngste Barn, hvorfor jeg straks afskedigede hende. Da jeg i den Anledning skulde skrive i hendes Skudsmaalsbog, opdagede jeg, at hun fra sin sidste Plads, en større Gaard udenfor Thisted, havde faaet saalydende Paategning i Skudsmaalsbogen: »Med stor Glæde har jeg imødeset Dagen, da denne Pige forlader min Tjeneste.« — Min Kone havde ikke set Bogen, da hun fæstede Pigen. Dengang skulde Karl eller Pige helst have tjent mindst fem Aar paa et Sted; et Aar eller to var absolut ingen anbefaling, men dengang var Interessen for Arbejdet og dets Fuldførelse en *fælles* Faktor for Arbejder og Arbejdsgiver; de tilstræbte det samme Maal lige stærkt. Hvor er det Bindeled nu, da enhver af Parterne rykker i hver sin Ende af de respektive Opgaver? Men det er vel en naturlig Følge af Udviklingen med dennes udvidede Selvstændigheds Krav og -følelse, der nærmest sætter Interesserne op imod hinanden, desværre *uden* synlig Medvirken af *Fællesskabets* Aand og Maal: *Samfundets betryggende Bestaaen!*

Jeg nævnte før et Navn, Niels Therkelsen, som nærmest hørte sammen med Færgegaarden, *saa* længe havde han tjent der, og det vil man finde ret naturligt, naar jeg anfører, at han

tjente i Færgegaarden i ca. 60 Aar. Han var begyndt som Færgekarr, og da han blev for gammel til den Bestilling, blev han sat til at-passe nogle faa Kreaturer; han havde været med til mangan drøj og livsfarlig Tur, og endnu højt op i Alderen tilbød han sig til paa Overfarten at holde Heste paa Færgen aldeles som i hans yngre Dage.

Med Alderen blev Niels Therkelsen noget aandelig affældig, og jeg husker saaledes, at han blev sendt til Lægen i Hvidbjerg angaaende et Saar, som en Pige havde paadraget sig. Da Lægen ikke sagde til ham, at han først skulde gaa paa Apotheket, saa gik han lige hjem igen og afleverede *Recepten* med de Ord: »Den her sku hun gnied sæ mæ.«

Folk havde dengang, maaske mere end nu, Tilbøjelighed til at afkorte Navnene, bide dem over, kunde man næsten sige; saaledes blev Karen til Ka og Maren til Ma; det kom altsaa til at hedde f. Eks. Ka Braan og Ma Gaad o. s. v., og i en Hatteforretning for Damer, hvor Ejerinden hed Kirstine eller Kjesten, kom Indehaveren til at hedde »Kjen Kyes«; det var saa nemt med Navn og Forretning under fælles Titel.

Hotellerne i Thisted var særlig velanskrevne, baade hvad angik Mad og Betjening, og jeg husker fra den Tid »Hotel Thy«, der da var i Steffen Poulsens Eje og specielt søgt af Landboerne og kendt som et ekstra godt Madsted. Fru Poulsens Smørrebrød, navnlig naar hun selv smurte det, var ligefrem berømt, og den joviale Vært var kendt af og »paa Hat« med næsten alle i By og paa Land. Den gemytlige Jørgen Larsen, som var bleven gift med Enken efter Jens Stausholm, som dengang ejede Hotel Thy, solgte Hotellet til Poulsen og købte selv en Ejendom paa Raadhustorvet, som han lod indrette til Hotel, det nuværende »Royal«, hvis Ejer og Vært er Søn af Ægteparret Poulsen. Her holdt og holder vel endnu Land og By Fester og større Selskaber af populær Art, medens Hotel Aalborg særlig havde »den fine Ende« som sine Gæster. Hotel

Aalborgs Aftensbord, ved hvilket Værten, Konsul Helstrup, altid præsiderede, naar han kunde, var som Hotellets øvrige Mad kendt af de Rejsende som noget non plus ultra i Retning af udsøgt og overdaadig Anretning; og den joviale og elskværdige Vært forstod at gøre Opholdet for de Rejsende saa hyggeligt, at man savnede Hjemmet betydeligt mindre dér end ellers almindeligt. Helstrup var begyndt som Vinkyper, og hans Portvin med den blaa Etiket var særlig kendt. Hans Hustru, som var tyskfødt, var Husjomfru til at begynde med, og hendes Madkunst vandt stort Ry, saa det at have været Elev i Hotel Aalborgs Køkken, hvor Elevpladserne altid var stærkt optagne, var en første Klasses Anbefaling for en ung Pige, der søgte Plads. Og ikke alene lærte Eleverne at *lave Mad*, men de lærte tillige at fremstille god og velsmagende Mad paa den *billigste* Maade, hvilket for Uindviede vil synes noget af et Kunststykke, hvad det sikkert ogsaa tit er. Det er meget uheldigt for en Husmoder, naar Erfaring og Omtanke vedrørende Madkunst mangler, og det er netop Mangel af den Art, der tit har ødelagt et ungt Hjems Lykke; den gamle Sandhed, at »Bæstet skal fodres godt«, vil nemlig altid passe.

Jeg nævnte før den *gemytlige* Jørgen Larsen. Jeg mindes ikke at have set den Mand møde med alvorlig Mine paa eller særlig tavs og uoplagt. En Pilsner stod altid paa Disken til hans Disposition, og der var altid et stort Smil i Følge med det Haandslag, man fik af ham. Hans Fødselsdag var en Fest for de mange Indbudte, og der gik stort Ry af den længe efter. En Aften, da jeg vilde bo der om Natten, det var lige før Lukketid, gjorde en kendt Sagfører fra Byen sin Entré. Han kom fra et animeret Selskab og ønskede nu at slutte den vellykkede Aften med et Glas Champagne, hvorfor han bestilte en Flaske. Han var jo godt kendt og alt andet end smaalig, saa han inviterede de Tilstedeværende paa Gudedrikken, hvilket Tilbud enkelte af Gæsterne beredvilligt tog imod, hvorefter den første Flaske efterfulgtes af flere; hver Gang puttede Opvarteren den afskudte Prop i Sagførerenes Lomme. Jeg fik siden at vide, at

den Manøvre med Propperne var man kendt med paa Hotellet. Sagføreren arriverede gerne lige, naar der paa Hotellet skulde lukkes, og næste Morgen, naar »Kulingen« havde lagt sig, kunde han i Ro og Mag tælle de Propper, som han fandt i Lommen, og efter dem beregnede han, hvad Gildet havde kostet ham, og sendte saa Beløbet til Hotellet.

Jeg har senere hørt om et epokegørende Fødselsdagsgilde for en ældre Dame fra Hurup, en Fest af amerikansk Format, hvad Overdaadighed angaar. Gildet stod paa Hotel Royal. Det blev fortalt, at Indbydelsen til dem, der mødte med eget Køretøj, Bil eller Vogn, havde faaet en Klausul paahæftet Indbydelsen, hvorefter der skulde følge en *ekstra* Chauffør eller Kusk med Køretøjet. Denne Forordning, som røbede praktisk Erfaring og trænet Omtanke, hvad angaar Fest og eventuelle »Festresultater«, tilsigtede jo størst mulig Sikkerhed for Gæsternes Liv og Lemmer, naar de maaske i lidt »taaget Luft« skulde tiltræde Hjemturen. Jeg synes, at denne Idé med dens fremmedartede Tilsnit og vidtomspændende Omsorg for andre er saa egenartet og genial, at den fortjener at benævnes som Festens Clou. Festens *Giver* boede dengang i Amerika, men ejer nu Hotel Terminus i København.

De aarlige Julegilder husker jeg fra min helt unge Tid. De begyndte næsten før Jul og varede længe efter, da Naboskab og god Forstaaelse blev holdt i Ære, maaske i højere Grad end nu. Og til et saadant Gilde kom baade rig og fattig; det gik hverken efter Hartkorn, Stand eller Stilling, der var ingen Rangforordning, de kom med alle og nød samme Velkomst og Opmærksomhed, i hvert Fald saa længe de var Gæster ved Gildet. Saa havde man jo ogsaa ved en saadan Lejlighed paa en tiltalende Maade efterkommet, hvad skrevet staar: »Din Næste som dig selv.«

Disse Gilder eller »Bøiler«, som de kaldtes, indlededes med, at en Mand, undertiden to, mødte op i god Tid, gerne 10 à 14 Dage forud, og bad Husets Mand og Kone og voksne Børn gøre

den Familie, der inviterede dem, den store Glæde og Fornøjelse at komme den og den Dag. Og saa sluttede Invitationen med en beskeden Henstilling om at »tage til Takke« eller saadan noget, aldeles i Smag med det Ritual, hvorefter Kineserne inviterer Gæster. Og Indbydelsen afleveredes med den største Alvor, saa man fik Indtryk af, at det var en særlig vigtig Mission, der var betroet den paagældende. Og selvfølgelig blev Invitationen foruden af en lige saa naturlig »Velkomst« takkende besvaret med lige saa stor Alvor og Højtidelighed. Til at begynde med var der vel nok, naar Gildet begyndte, en vis Stil eller Stilhed over Selskabet og Forskel paa Præst og Degn, men eftersom Tiden skred og Punschen gled, blev Forskellen mindre synlig, og Stivheden afløstes af en friere Tone. Interesserne blev mere fælles, og Dansen gik med Liv og Lyst i den sandstrøede, store Stue, æ Stuerstow, som den hed, og som kun benyttedes til Gilde og ellers til Oplagsrum for Dragkister etc.

Arrangementet var jo det vanlige ved en saadan Lejlighed, som det temmelig ofte er blevet beskrevet: Præstekonen præsidere ved Kaffebordet og skænkede Kaffen op, hvilken Hæderspost til Afløsning varetoges af Degnens Kone, eventuelt af Jordemoderen, hvis denne var til Stede, saa paa det Punkt var der alligevel en vis Rangforordning. Og medens Kaffen gavmildt blev skænket op til Bordets Besætning, gik »Skafferen« rundt med Klukflasken og bød Dram til Kaffen. Et saadant Kaffebord kunde vare flere Timer, ikke af Hensyn til Talerne, thi af dem blev der ingen holdt, men de, der dansede, satte sig til Afveksling igen ved Kaffebordet og gik saa atter til Dansen, naar Kaffen med Tilbehør af Kage eller Snaps eller begge Dele var konsumeret.

Og Dansen gik. Søren Jensen og Niels Spillemand var det officielt bestaltede Danseorkester. Søren Jensen var ung Gaardejer og spillede Violin, og Niels Spillemand var gammel Murermester og spillede Klarinet, foruden at han vel ogsaa mestrede andre Instrumenter; ved Gilderne var de paagældende selvskrevne som Producenter af »lødige Musik« og blev benyttet me-

get ofte. Kravene gik jo ikke just i Retning af klassisk Musik, Jazz kendtes heldigvis ikke, og større Fordringer stillede heller ikke til Dansene, hvor de saakaldte »Ture« af forskellig Længde, dels uden, dels med Streg over, som det hed, udgjorde Programmets fleste Numre. Der var næsten ingen Pauser i Dansen, og den varede hele Natten til den »ljuse Dag«, med rigelig Tramp og enkelte Endespark, enten tilfældigt eller til en »god Ven« i Form af Rival. Og selv om Spillemandene blev strammet op engang imellem ved Hjælp af Kaffe o. l., saa var det tilgiveligt, at Niels Spillemand, som allerede da var op i Tre-serne, lidt efter lidt satte sig til stødvis at nikke med Hovedet. Naar Søren Jensen havde observeret det nogle Gange, forstod han, at Niels var ved at falde i Søvn, og for at forhindre det holdt han pludselig op med at gnide Fiolen; saa hørte man et Par svage Pip fra Klarinetten, medens Folk morede sig, hvorefter Klarinetten atter fik Liv og kraftig Tone.

Det var almindeligt at strø et Lag hvidt Sand paa det nyvaskede Gulv, og dette bevirkede, at Sandet, der ved Dansen blev fuldstændig tørt og pulveriseret, lagde sig som hvidt Støv overalt og over alle. Stuen blev i den Grad fyldt med Støv, at Lysene af Tælle og Stearin dæmpedes betydeligt, og hvad der, før Dansen begyndte, havde haft mørk Farve, fik efterhaanden en betydelig lysere Chattering. Men Dansen gik, og Sveden randt i stride Strømme. Henad Morgen blev man anbragt ved et Bord med varmt og koldt og »Fugt« efter Ønske, om just ikke altid efter Behov — Restriktioner var dengang et uanet Begreb, og den vestjyske Gæstfrihed er ikke af ny Dato. De ældste og mere adstadige Gæster spillede Kort, og jeg, som dengang i Ny og Næ var ung Tilskuer, og som var ukendt m. H. t. Kortspil, blev i høj Grad imponeret, naar jeg hørte en af Spillerne sige: »Ja, nu haar han Klør Kong og Hjerter Es«, eller »Nu taar han æ Mis« o. s. v. Det syntes jo halvvejs Hekseri; hvor kunde de dog vide det, for som oftest passede det, hvad vedkommende Spiller havde sagt. Det var ved en saadan Lejlighed, at jeg hørte en ivrig Kortspiller, en Gaardejer, raabe til

sin Kone: »Mætt, ta mi Kvot, æ ska te a Dar aa pes.« Udraabet var saa umiddelbart og ligetil mellem kendte Folk, at det nærmest syntes naturligt. Det var forresten den samme Mand, der mente, at det med at læse og skrive havde mindre at sige, naar man blot kunde *tælle* ret, thi saa vidste Drengene, hvor mange Kreaturer de lukkede ud i Indhegningen om Foraaret, og hvor mange der kom tilbage om Efteraaret.

Naar Gildet sluttede, og Morgenen gryede, blev der spændt for de respektive Køretøjer, og saa kom Spillemændene udenfor og gav et ekstra Nummer til Afsked, hvorefter Kusken helst skulde tage Hestene stærkt op i Tømmen, saa de ligefrem sprang frem med Vognen, naar Musiken lød og Kørslen begyndte. Det skulde vel symbolisere, at Humøret havde holdt sig trods Gildets Strabadser og Manglen paa Søvn.

Saa var der jo noget Dagen efter, der hed »Etterbjøl«, Eftergilde, hvor Opvarterne og de, der ikke var kommet med til Hovedgildet, konsumerede Resten af Fedekalven, men da var Dansen udelukket. Til de mere personlige Gilder var Menuen til Tider ret vilkaarlig med Hensyn til S sammensætning. Jeg har saaledes engang til en Fødselsdag paa en Gaard faaet Klipfisk serveret lige efter Rødgrød, og mellem Retterne tændte man Piben og gik ud for efter Motionen at gaa ind igen for at indtage ny Forsyning, ligesom de fungerende Organer tit i høj Grad trængte til Udløsning.

I Betragtning af den Forskel, der er paa Kosten dengang og nu, synes jeg, at jeg bør komme med nogle Oplysninger om den Kost, som Folkene i hin Tid fik omkring paa Gaardene som og i Færgegaarden. Om Morgenen bestod Traktementet af stuvede Kartoffler med lidt saltet Faarekød eller Flæsk eller ogsaa saltet Sild, kun sjældent Aal, og dertil tørt Rugbrød. Sild og Aal blev lagt paa et Træbrædt og snittet i tynde Skiver med Benene i; dertil fik man hakket Løg og tørt Rugbrød, men enten man spiste det ene eller andet, fik man altid kogt Mælk med Brød eller Grød. Til Middag serveredes to Retter Mad.

Om Eftermiddagen fik Folkene Mellemmad og om Aftenen lidt før Sengetid den saakaldte »Nætter«, som altid bestod af Grød, som oftest hele Byggryn kogt i skummet eller Kærnemælk, med Sirup paa og et Smørhul midt i og dertil kogt Mælk. Paa en Bjælke over Bordet var der anbragt Læderstroppe til »Arbejdstøjet«, navnlig til Ske og Gaffel, thi som oftest brugte man sin Foldekniv, naar Fingrene ikke alene magtede Opgaven. Alle spiste selvfølgelig Søbemad, som det hed, Formaden, af *samme* Fad, medens hver af Maaltidets Deltagere havde sit eget Spækbrædt af Træ til at partere Eftermaden paa. Naar et Maaltid var endt, hængte man sin Ske og Gaffel op i Læderstroppen efter først omhyggeligt at have slikket Skeen og derefter givet den en sidste Rensning ved at stryge den af i Trøjen ved Ærmegabet, medens man klemte Armen ind imod Kroppen, og saa var den Opvask ikke længere. Der maa med Tiden være blevet et kønt Bacillestutteri i de Trøjeærmer.

Som ofte fastslaaet var Folk nøjsomme dengang, satte Stævne efter Evne, og der behøvedes ingen Appel til Æresfølelsen; den var afgørende for Individets Meninger om, hvad man kunde tillade sig økonomisk og socialt; nu gaar det derimod i Retning af stedse større Krav til Livets Bekvemmeligheder uden Hensyn til, om det er egne eller andres Midler, det gaar ud over. Tidens officielle Tendens gaar nærmest i Retning af Samfundsnivellering, saa at »faa har for meget og færre for lidt«. Det er ogsaa prisværdigt og en smuk Tanke, men Regulatoren er tilsyneladende saaledes indstillet, at der sluttelig *ingen* er, der har noget, saa »Jørgen Hattemager« tilsidst bliver Nr. 1 i Samfundet. Eksempler paa Nøjsomhed og alligevel Glæde ved Tilværelsen fik man dengang saa ofte, og hvor haandgribelig denne Nøjsomhed egentlig var, skal jeg blot anføre et typisk Eksempel paa — man vilde *dengang længst muligt* klare sig ved *egen* Hjælp! Begrebet *Aldersgrænse* kendtes ikke.

Jeg kom en Dag ved 12-Tiden ind til en Boelsmand i Styvel paa Thyholm, en stabil Mand af den gamle Skole; Familien

skulde lige til at spise Middagsmad eller »Unnen«, som det kaldtes. Paa Bordet stod en stor Pande med en tynd, hvidlig Sauce, kaldet Deppels, og deri laa nogle smaa Terninger Flæsk, vel allerhøjest en Tomme i Kvadrat, men samtidig stod der et mægtigt Fad prima Kartoffler paa Bordet. Det varede ikke mange Sekunder, før der ophobede sig Barrikader af pillede Kartoffler foran hvert af Familiens Medlemmer, og dertil fik hver af Børnene en Gnalling Flæsk fra Panden og Deppels for Resten; hvorvidt Laust Højbjerg selv tillod sig at tage lidt mere Flæsk, véd jeg ikke. Der var mange Børn, og de var sunde og raske og er nu alle ansat i gode Stillinger, dersom de ikke har Selverhverv.

Som en slaaende Modsætning til det, jeg her har nævnt, husker jeg en lille Episode, som fandt Sted *fornylig*, hvor en ung, tarvelig klædt Kvinde købte Slikkeri etc. for 3,50 Kr. til to halv voksne Smaapiger — begge Foreteelser indenfor *samme* Kredse, men til forskellig Tid og Vidnesbyrd om en forskellig Opfattelse af *Ansvar* — samt af højst ulige Værdi for vort Samfund! —

Første Gang, jeg saa I. C. Christensen, var til et Møde i Hurup, hvor han, saa vidt jeg husker, var mødt for at støtte Gaardejer Hjorth fra Fyn, der havde stillet sig mod Niels Andersen og var anbefalet af Poulsen Nørbjerg, Thyholm.

I. C. var jo ny i Tjenesten dengang, og da han optraadte skægløs og med hvidt Slips, spurgte jeg en Mand, der stod i Nærheden, om det var en Skuespiller, der var paa Talerstolen; jeg syntes, han lignede en saadan. »Nej, det er en Degn fra Stadil,« blev der svaret. Det var jo forøvrigt ret naturligt, at jeg ikke kendte I. C. Det var dengang Folk som Chr. Berg, Vilhelm Lassen, Hørup og Høgsbro, der var oppe paa det politiske Firmament.

»Degnen« kom jo imidlertid til at spille en lidt større Rolle end almindeligt for Folk af hans Erhverv, og under mine senere Samtaler med I. C. Christensen tænkte jeg ofte paa at fortælle ham, hvorledes min første Bedømmelse af ham havde været.

Men Herr Hjorth blev ikke valgt; han trak sig tilbage, og jeg husker, at Manøvren senere kaldtes »Hjortens Flugt«, med Betegnelsen laant fra Chr. Winthers Digt.

Af andre Episoder fra svunden Tid husker jeg det lille Dampskib Jarl's Undergang, vistnok tilhørende et Selskab af samme Navn. Jeg kom netop til Hovedstaden den Morgen, da Skibet ventedes at ankomme til København fra Bornholm. Det havde den Nat været en veritabel Orkan, og endnu om Morgen stormede det bravt; flere andre Dampere var blevet i Havn af Hensyn til Uvejret. Men da det tilfældigt var den sidste Tur, som »Jarl«s gamle Kaptajn skulde foretage, fordi han var faldet for Aldersgrænsen og altsaa nu vilde lægge op, saa havde man i Rønne foranstaltet en stor Afskedsfest til Ære for Kaptajnen; trods alle Henstillinger om at blive i Havn i det haarde Vejr, indtil Orkanen stilnede af, vilde Kaptajnen, da Festen var slut, alligevel sejle. Thi, som han skal have sagt, »det Vejr kunde ikke komme i den Smule Vand, at han skulde stoppe op af den Grund, og nu tillige paa sin sidste Tur« — og det blev ogsaa hans sidste Tur. Det er kun forunderligt, at han overhovedet fik Lov at sejle, eller at hverken Besætning eller Passagerer, af hvilke der ikke var saa faa, nægtede at gaa med. Der blev søgt efter Skibet paa alle mulige Maader i lange Tider, men man fandt intet Spor af det. Jeg husker tillige, at Cirkus Mische skulde have været med til København, men heldigvis ikke naaede at komme til Rønne, før Damperen var sejlet; jeg tænker, Fru Dora takker Gud den Dag i Dag for sin Frelse.

Medens jeg var Forvalter paa Glentholm og vilde hjem paa en Juleferie, traf det ind med et kraftigt Snefog, saa Togene kørte fast, og al Færdsel standsede. Jeg var paa Turen hjemad naaet til Aarhus, hvor jeg kom til at bo paa Hotel »Skandinavian«. I Løbet af faa Timer var alle Hoteller fuldt belagt, og Gæsterne maatte tage til Takke med det mest primitive Natte-

logi. Den fælles Skæbne rystede lidt efter lidt de paa Hotellet indesneede sammen til een stor Familie, og maaske har Situationen givet Anledning til adskillige Bekendtskaber, der ikke alle blev af lige forbigaaende Art. Togstandsningen varede 14 Dage, og min Juleferie tilbragte jeg altsaa paa et Hotel, men hvad, i den Alder tog man jo det med, nærmest som lidt af et Eventyr. Jeg husker, at jeg telegrafisk maatte rekvirere Penge, da Tegnebogen jo ikke var spækket efter saa langt et Hotelophold.

Men der var Folk, der skulde og vilde igennem og fuldføre planlagt Tur uden Hensyn til Udgift og Vejr. Og blandt de ganske enkelte, der foretog en saadan meget hasarderet Tur i Slæde, var der et Par ældre Gentlemen, d'Herrer Landstingsmænd, Bagermester Stilling, Randers, og Kammerraad Hansen, Thisted, lige landskendte og højagtede baade som Repræsentanter paa Rigsdagen og som Privatpersoner. De vilde ikke afvente Banens Rydning og lejede derfor en Mand med en dertil egnet Slæde og et Par gode jyske Heste til at befordre sig nordpaa, saa snart Snestormen hørte op. Men det blev en farefuld Tur, da alt henlaa som i et jomfrueligt, hvidt Dække uden nogen som helst Vejviser i den store hvide Flade. Jeg antager, at Herrerne har maattet betale en klækkelig Sum for Turen til Randers, thi det gjaldt jo under de farlige Kørselsforhold tillige Risikoen for Hestene, og de var ikke af den helt billige Art.

Det var netop efter denne lange Togstandsning, at den store Togulykke mellem Stilling og Skanderborg fandt Sted, og det skete saaledes:

Der var fra Aarhus udsendt en Sneplov i Retning mod Skanderborg, men lige før Ploven naaede Skanderborg, kørte den midlertid saa grundigt ind i en Snedrive, at den sad uhjælpelig fast, og samtidig blev Lokomotivet og den tilkoblede Vogn, hvori de Arbejdere, der ledsagede Ploven, befandt sig, saa tildækket og skjult af Snemasserne, at intet hverken af Lokomotivet eller Plovtoget var synligt. Imidlertid var et Tog sendt ud fra Aarhus for snarest muligt at aflaste den over-

befolkede By; der har muligvis ogsaa været Smalhans i Byen de sidste Dage under Kong Vinters Belejring. Hvorledes det nu skete, om det var paa Grund af misforstaaede Meldinger eller hvorledes, saa løb Toget i hvert Fald i den dunkle Morgen med fuld Kraft op i det tilsneede Plovtog og knuste Vognen, hvori de mange Arbejdere befandt sig; 8 eller 10 af disse blev dræbt, medens de øvrige blev mere eller mindre haardt kvæstet. De dræbte blev lagt op i 2. Klasses Ventesal i Skanderborg, medens de Saarede blev bragt til Sygehuset. Ulykken bragte selvfølgelig megen Sorg med sig, og Mindet herom holdt sig i aarevis.

Jeg var engang til et politisk Møde i Nykøbing M., hvor Højremændene havde inviteret daværende Entreprenør Niels Andersen, den senere Etatsraad, som Taler ved Mødet. Dette vilde udelukkende dreje sig om Forsvarssagen, som netop dengang var særlig aktuel. Niels Andersen, Husmandssønnen fra Ydby, der begyndte sin Løbebane med et Par bare Næver og arbejdede haardt, fortalte mig — han boede hos mig, naar han var til Vælgermøde i Vestervig —, at naar han kørte Grus paa Vejene dér i Sognet, lagde han sig paa et Knippe Halm i Vognen, naar han kørte denne tom tilbage til Stranden, og læste sig Kundskaber til, thi, som han sagde: »Min Hjerne forlangte mere aandelig Føde end det Kvantum Visdom, den havde faaet af Terperiet i Landsbyskolen to Halvdage ugentlig!«

Paa Mødet, hvor der appelleredes kraftigt til den nationale Æresfølelse, talte Niels Andersen varmt og sagligt for en betydelig Udvidelse af vort Forsvar og opfordrede indtrængende den store Forsamling til at yde Bidrag til Støtte for den for Danmark og vort Folk saa livsvigtige Sag. Han tog vældigt Bifald, da han udtalte:

»Den Dag, der sættes en Indsamling i Gang til Hjælp for vort Forsvar, da spørger jeg ikke til højre og venstre om, hvad min Nabo giver, men da ligger der foreløbig 50.000 Kr. fra mig parat til dette Formaal.«

Og saa slog han den knyttede Haand ned i Talerstolens

Bordflåde, saa Glassene klirrede, og den store Forsamling blev revet med og jublede: »Bravo! Bravo!« *Det* forstod de — det ligesom elektricerede dem, først de mange Penge, for det var mange Penge dengang, som dertil blev ydet *frivilligt*, og saa den kraftige Understregning af Løftet; det var saa ægte dansk, for ikke at sige jysk, saa Tilhørerne begreb, at det var ramme Alvor!

Det var ved samme Lejlighed, at Brygger Meulengracht gav Jens Busk nogle gode Lussinger, fordi han havde udtalt, at Kongemagten ikke var 25 Øre værd. Niels Andersen skænkede som bekendt det saakaldte Garderfort til Staten, og han var i det hele taget en af Danmarks store Sønner, der gjorde sit Fødeland Ære. Han blev bl. a. Formand for Danmarks Arbejdsgiverforening, en Post, der efter min Opfattelse, hvad angaar Tillid og Ansvar, staar over enhver anden betroet Stilling her i Landet, *jævn*sides med samme Post for Arbejderne. Andersen holdt sig ikke til Danmark alene med sine Entreprenørarbejder; han havde ogsaa Arbejde i Sverige, og der fortælles en Historie derfra, som jeg her vil gengive:

Det var en Banestrækning, Navnet har jeg glemt, med tilhørende Bygninger etc., som Andersen havde i Entreprise. Arbejdet dermed blev færdigt et Aar *før* Tiden, hvorefter Andersen lod de paagældende Stationsbygninger aflaae og rejste hjem til Danmark. Og saa fortælles det — jeg har det *ikke* fra Andersen selv —, at en Repræsentation fra den Egn, hvor Banen laa, tog til Danmark for at tale med Andersen om at faa lukket Stationerne op, saa Trafiken kunde komme i Gang. Andersen tog elskværdigt mod Deputationen, men foreholdt den, at Banelegemet havde saa usigelig godt af at vente med at blive taget i Brug, saa det fik Tid til at »sætte sig«, som det hedder, og Svenskerne rejste hjem igen med uforrettet Sag.

Der gik en Tid igen, og atter skete der Henvendelse til Andersen om at faa Banen aabnet, og da var der vedføjjet, fortæller Rygtet videre, et Tilbud om at betale et større Beløb, hvis Banen kunde aabnes øjeblikkelig. Enden paa Visen blev, stadig

efter Forlydende, at Svenskerne betalte Andersen 200.000 Kr. i den Anledning.

Niels Andersen, som senere købte Gaarden »Søholm« langt udenfor København, som imidlertid forlængst har opslugt Gaardens Arealer, var Repræsentant i Folketinget for Thisted Amts tredje Valgkreds og var det i mange Aar trods alle Forsøg paa at faa denne udmærkede Mand fjernet til Fordel for en anden politisk Fraktion, men det lykkedes ikke, før Andersen af Helbredshensyn selv trak sig tilbage.

Andersen har stiftet to Legater, et paa 100.000 Kr. for Folk, der kommer til Skade ved Brobygning og Havneanlæg, og et Legat paa 50.000 Kr. ligeledes til Hjælp for kvæstede og syge Medborgere, og Hjælpen skal specielt ydes til *Jyder*, fortrinsvis fra Thy og da navnlig fra Ydby Sogn. Denne Klausul var *ikke* foranlediget af, at Andersen var Jyde, men kun fordi, som han har fortalt mig, at han havde lagt Mærke til, at det næsten altid var Sjællændere, for ikke at sige de Hovedstaden nærmestboende, der nød godt af de eksisterende Legater og velgørende Institutioner; for om muligt at raade lidt Bod paa denne Ulighed var det, at Andersen havde vedføjet nævnte Bestemmelse i sine Legater.

En Dag ankrede der en lille Damper op ud for »Høllet«, som den lille Sø hedder, der ligger mellem Landevejen og Fjorden og adskilt fra denne ved en smal Jordstrimmel, som jeg ejede. Jeg havde i Førvejen hørt en Fugl synge om, at der skulde forsøges Udklækning af Østers, og Fiskerikontrolløren havde betroet mig, at et Firma havde paataget sig Forsøgene dermed og vistnok vilde anvende den lille Sø til Eksperimentet.

Jordstrimlen mellem Fjorden og Søen hørte altsaa til min Ejendom, og følgelig kunde man ikke komme til Søen ad den Kant — Flyvemaskiner havde man jo ikke — uden at skulle have Tilladelse til at færdes paa Jordstykket. Ejendomsretten respekteredes dengang vistnok fuldt saa meget, som den senere er blevet det, og de Paagældende var derfor henvist til at op-

søge mig for at faa Lov til at færdes paa Arealet. Jeg opsøgte imidlertid dem, da jeg saa, at man fra den lille Damper allerede var begyndt at føre en Del Grejer i Land til Anvendelse ved Østersudklækningen. Jeg gik derfor ud til Stedet, hvor det foregik, og da jeg var kommet derud, mødte jeg to Herrer, der præsenterede sig som Nordmanden Direktør Tønning og Apoteker Theilmann Friis, Nykøbing Mors. De fortalte, at de havde Kontrakt med Staten om at foretage Eksperimentet med Udklækning af Østers, og hertil havde de udset sig den lille Sø, som havde Forbindelse med Limfjorden gennem en smal Rende. Nordmanden spurgte mig — det var stadig ham, der førte Ordet, medens Apotekeren var tavs og reserveret —, om det var min Ejendom, de benyttede, og om jeg havde noget imod, at de færdedes paa Jordstrimlen med Transport af det Materiale, som de skulde anvende. Jeg svarede selvfølgelig, at det havde jeg ikke. Han spurgte mig derefter, om jeg vilde have Betaling derfor, hvilket jeg besvarede med Spørgsmaalet, om han syntes, at Tilladelsen til at benytte Pladsen var noget værd for det Arbejde, d'Herrer havde paataget sig. Herpaa grundede Nordmanden et Øjeblik, saa sagde han: »Naa ja, saa kan vi give Dem ti Kroner,« hvilket generøse Tilbud jeg besvarede med at invitere d'Herrer med mig hjem til Frokost; det var netop ved den Tid, og min Indbydelse blev straks modtaget.

Herrerne fulgte saa med mig hjem, og vi fik »en Bid Brød«. Da den Side af Sagen var vel besørget, var der tillige blevet udfærdiget og underskrevet en Kontrakt, hvorefter jeg skulde have 750 Kr. om Aaret for Adgang til Søen, og skal man gaa ud fra, at de tilbødte ti Kroner var Basis for Forhandlingen, saa var Frokosten jo blevet godt betalt. Jeg fik 1500 Kr. for to Aar for Benyttelsen af Arealet, hvorefter jeg solgte Gaarden, medens den nye Ejer fremtidig hævede Afgiften.

Herr Tønning tog derefter Ophold ved Arbejdet og boede ombord paa en lille Damper, der blev stationeret i Oddesunds gamle Færgehavn, hvorfra han jævnligt besøgte mig og aldrig sagde Nej til en god Romtoddy. Men hvor mange gjorde og gør

det? Han var fuldblods Nordmand, en rigtig »norsk Nordmand fra Norge«, som det hedder, hvilket bl. a. kom til Orde i hans Vurdering af vore danske Forhold i Sammenligning med norske, som jo i enhver Henseende var vore langt overlegne. Det danske var alt for smaatskaaret. »Nej, kom til Norge, Far min!« Ved den første Toddy var der omtrent Balance mellem de to Hovedstæder, dog selvfølgelig i Kristianias Favør; — det hed endnu ikke Oslo dengang. Men ved den anden og sidste Toddy var København blevet reduceret til »en Snaske ved Siden af Kristiania,« og dog tilbragte han sine sidste Aar i denne »Snaske«. Jeg havde mangan fornøjelig Stund med denne friske og joviale Personlighed, og selv om han mulig betragtede sin Tilværelse der ved Oddesund som et nødvendigt Onde, hvad jeg forresten slet ikke véd noget om, saa var der ikke noget særligt i saa Henseende at mærke paa ham. Han var altid i godt Humør, naar han besøgte mig, og naar vi til Middag fik en Ret, han særligt syntes om, saa var han altid selvskreven til som en kær Gæst at deltage i Maaltidet. Til Gengæld inviterede han mig ogsaa ombord i den lille Damper, hvor han havde sit Domicil, og hvor en Dreng fungerede som Altmuligmand, Kok, Matros o. s. v.

Hvorvidt Tonning selv var Maskinmester og Styrmand, véd jeg ikke, men jeg antager, at naar han sejlede med Damperen til Nykøbing eller andet Stæds hen, saa kom der Folk til Assistance i saa Henseende. Naar han bryggede sig en Toddy, saa fyldte han Glasset en Trediedel med Vand, og saa hældte han saa meget stødt Melis paa, at Skeen kunde staa i Sukkeret — der behøvedes ingen Sukkermærker dengang — saa fyldte han Rom paa efter Ønske og Behag. Det mindede meget om Maaden, hvorpaa man lavede en Bolle Punsch, hvortil der ingen Vand brugtes, og hvor store Skiver Sukker blev anbragt paa en Ildklemme, der laa ovenpaa en Terrin; over Sukkeret blev der saa hældt forskellige Sorter Spiritus og Vin, og samtidig blev Fuselen deri brændt af, hvorved Sukkeret smeltede; men det er jo en gammelkendt Recept. Det var en guddommelig

Drik, men der fulgte gerne nogle private Tømmermænd med Dagen derpaa.

Tonning inviterede mig undertiden paa nogle norske Retter, hvoraf jeg bl. a. husker Titlerne »Rakørred«, »Ølsuppe« og »Sildegrød« o. s. v., men jeg entrerede alligevel aldrig paa Indbydelsen, dertil var Retternes Navne for fremmedartede, i Smag med Svalereder, Frølaar o. s. v.

En Morgen, jeg skulde med Toget til Holstebro, traf jeg Herredsfoged Jansen ombord paa Færgen; han skulde med det samme Tog til Struer for derfra at fortsætte til Skive, hvorved han vilde faa et Ophold i Struer. Vi fulgtes saa ad til Struer, og ankommen dertil skiltes vore Veje, indtil vi senere mødtes for at tage med Toget igen. Da vi altsaa mødtes en Times Tid senere, raabte Herredsfogden, som tilsyneladende var i det voldsomste Oprør, saa snart han fik Øje paa mig: »Tænk Dem, at jeg skulde byde den Karl Portvin.« Og da han fortalte mig Historien, forstod jeg godt den gamle konservative Herres Ærgrelse.

Det var Morgenen efter den »berømte« Episode i Holstebro, der paa Grund af sin barokke Form vakte umaadelig Opsigt Landet over, og Forhistorien var følgende:

Til et politisk Møde havde Venstre indbudt Folketingsmand Chr. Berg. Da Mødet begyndte, og Berg var kommet op paa Talerstolen, gik Politimesteren i Holstebro ogsaa op paa denne for at kontrollere Venstres daværende Høvdings Udtalelser; da Politimesteren ikke respekterede Bergs Henstilling om at forlade Talerstolen, gik to brave, politisk renlivede Mænd fra Holstebro, d'Herrer Urmager Noes og Redaktør Thomas Nielsen, op paa Talerstolen og lempede Byens øverste Embedsmand ned paa Jorden igen. Begivenheden blev jo hurtig landskendt og kommenteret i alle Landets Blade, ligesom Chr. Berg fik gratis Ophold i seks Maaneder i en Statsinstitution og blev ved Løsladelsen derfra modtaget med Hyldestraab og Fanfarer af en stor og begejstret Menneskemængde. Dengang var der ingen

Radio og ingen lokale Morgenblade dér paa Stedet, saa der var den Morgen, jeg her omtaler, endnu næppe nogen udenfor Holstebro, der *anede* noget om Begivenheden, og selvfølgelig vidste Herredsfoged Jansen heller ikke noget. Nu vilde Tilfældet, at Berg var taget med Morgentoget fra Holstebro, vistnok paa Tur til Lemvig, og var derfor indtruffet til Struer, lidt før vort Tog fra Thy ankom. Berg havde allerede faaet sin rummelige Person anbragt ved Buffeten i tredje Klasses Ventesal. Herredsfoged Jansen gik ogsaa ind i Restaurationen og saa Berg staa ved Buffeten; da d'Herrer fra tidligere Lejlighed kendte hinanden, spurgte Jansen efter at have hilst paa Berg, om han maatte byde paa et Glas Portvin; det var nu den gamle Herredsfogeds specielle Drik, og saa skulde det være Helstrups, den med blaa Etiket. »Nej, mange Tak!« svarede Berg. »Nu har jeg lige faaet en Bajer.« Saa var Herredsfogden gaaet en lille Tur op i Byen, indtil han skulde med Toget til Skive, og havde da tilfældigt hørt nogle Folk, der havde været til Mødet i Holstebro, tale om Affæren. Og man kan ikke fortænke Herredsfogden i, at han blev gram i Hu, da han hørte, hvorledes man havde behandlet Kollegaen i Holstebro. Da Jansen derpaa kom tilbage til Banegaarden, var Chr. Berg rejst, og saa var det, at han i sin Forbitrelse udslyngede den med Sprængstof ladede Sætning: »Tænk, at jeg skulde byde den Karl Portvin!«

Chr. Berg, med hvem jeg talte et Par Gange, fortalte mig bl. a., at han havde været Huslærer hos min Onkel paa »Herpinggaard« i Trans ved Lemvig, og da han som kendt Politiker mange Aar efter besøgte »Herpinggaard«, sagde Onkel: »Ja, De er velkommen, Herr Berg, men jeg er jo Højremand«, hvortil Berg svarede: »Saa taler vi ikke Politik.« Men det var omtrent umuligt at undgaa i de Tider.

Fra samme Periode eller der omkring var der en Mand, ligeledes fra Holstebroegnen, Folketingsmand Carl Hansen, Sir, som fortjener at blive erindret som den fængslende Personlighed, han var, men hvis personlige Bekendtskab jeg dog først

gjorde mange Aar efter. Hansen-Sir var Venstremand og forhandlingsvenlig, vellidt og agtet af saavel politiske Meningsfæller som Modstandere og var begavet med en vidunderlig smuk Stemme. Jeg husker tydeligt, da jeg første Gang hørte ham, at jeg sagde til mig selv: »Den Mand har et farligt Vaaben i sin Stemme alene; han kan ligefrem kapre Folk med den Stemme!« Og dobbelt farlig vilde han være overfor en Modstander, der eventuelt var blevet stedmoderligt behandlet af Naturen i saa Henseende, og dertil var Hansen-Sir med det hvide Skæg à la Holger Drachmann en ligefrem Kongeskikkelse. En eventuel Medbejler til attraaet Folkegunst skulde derfor være veludrustet i mere end én Retning for at kunne tage Kampen op med Hansen-Sir. Han var en Mand med ranke Idealer.

Jeg har tilbragt min længste Tid paa Thyholm i Thy, og derfra har jeg derfor ogsaa de fleste Minder baade om Personer og Forhold, hvorfor disse Optegnelser mulig ogsaa vil interessere Læserne dersteds en Smule. Og eftersom de i sin Tid agtede og kendte Navne, hvis Bærere nu hviler i Jordens Skød, dukker op i min Erindring, lader jeg Vedkommende passere Revy for saa at riste ham eller hende en lille Minderune; en saadan vil jo altid kun være foranlediget af Vedkommendes specielle Ejendommeligheder og Karakter og ikke af Stand eller Stilling.

Saaledes husker jeg bl. a. en udmærket og anset Mand, en Morsingbo, der slog sig ned paa Thyholm, Per Serup hed han, Sognefoged i Hellerøe, en ligefrem Mand, som altid sagde sin Mening uden Censur eller Overlæg; han var »stor« i Optræden, men god og hjælpsom og sikkert de Fattiges Ven. Jeg husker bl. a. en Udtalelse af ham, da han laa syg, og der var Tale om, at han mulig skulde opereres. Han skal da have sagt: »Ja, skal a slawtes, saa ska'et pinnede et vær af en Landsbyslavter, det er a tolle ve, saa skal et vær' af en Byslavter« — en Hvidbjerg-Læge var ham altsaa for smaatskaaren til en Operation,

og i paakommende Tilfælde vilde han derfor køres til Thisted og »slagtes« dér, og det var der jo ikke noget at sige til. Han havde som en Art Bekræftelse eller Understregning af det, han sagde, for Vane at sige: »Det er a tolle ved,« hvilket vel skulde betyde det samme som: »det indestaar jeg for.« Han sagde »a«, fordi han var Morsingbo.

Til Vurdering af Jord og Ulemper ved Baneanlæg var for Søndbjerg-Odby Kommune udmeldt to Mænd, Gaardejer Anders Gadegaard og bemeldte P. Serup, to absolutte Kontraster, idet Gadegaard var lige saa faamælt og stille, som P. Serup var snaksom og støjende. I Anledning af nævnte Jordvurdering var d'Herrer ogsaa kommet til Færgegaarden for at forhandle med min Moder og mig; desværre var min Moder syg og maatte derfor tage imod de Fremmede liggende i Sengen. Straks de kom ind i Sygeværelset, sagde Anders Gadegaard, som den forstaaende, udmærkede Mand han var: »Naa, De er nok bløven forkølet, ja, det ka en jo saa let blyw, men det gaar da over igjen!« Hvilket P. Serup supplerede med Sætningen: »De ser skidt ud!« hvad der aboslut ikke forøgede Patientens Humør og Kræfter. Efter en kortvarig Forhandling tog Herrerne afsted, og Gadegaard sagde, henvendt til min Moder: »Ja, De kommer snart op igjen, for æ ved, De blyvver et længer i æ Seng, end De er nøj til.« Han vidste, at min Moder var baade energisk og dygtig, og samtidig vilde han, som den gode Mand han var, trøste hende lidt. Per Serup derimod sagde ingenting, før de naaede Døren, da vendte han sig halvt om til Gadegaard og sagde, ærlig og uforfalsket, som han af Naturen var: »Hun løvver et,« saa fulgte der en Ed, »det er a tolle ved.« Og da han aldrig satte en Dæmper paa, hverken i Ord eller Væsen, fordi det ikke passede for ham, dertil var han for aabenhjertig, saa sagde han det saa højt, at min Moder hørte det; Virkningen deraf udeblev da heller ikke, hvorvel hun levede mere end tyve Aar derefter. Per Serups Afskedssalut havde gjort hende saa forskrækket, at Lægen øjeblikkelig

maatte hentes, og hvad *Indbildning*, som nu i dette Tilfælde, kan bevirke, fik jeg kort Tid efter atter et eklatant Bevis paa, selv om jeg allerede flere Gange havde hørt om denne Selvhypnotiseringskraft og dens Resultater:

En ældre Dame af min Mors Bekendtskab, en Fru Holst, boede hos os en Tid, men allerede ved Ankomsten viste det sig, at hun ikke var helt i Vigueur, men led af en let Mavekatarrh; vedkommende Dame havde sin Bopæl i Holstebro, og den derboende Doktor Kragh var hendes Læge. Selvfølgelig blev Doktor Kragh hentet til Fru Holst, og hvilken Slags Medicin hun fik, første Gang han besøgte hende, har jeg ingen Kendskab til, men jeg husker tydeligt, da han kom anden Gang, at han havde en meget alvorlig Mine paa, da han sagde til Damen: »De trænger i høj Grad og absolut til Motion. De maa gaa lange Ture, hvis De ønsker at blive rask igen!« Hvortil Fru Holst grædefærdigt svarede: »Kære Doktor Kragh, det er umuligt; jeg er saa svag og træt, at jeg knap kan gaa omkring Bordet her. Hvad skal jeg dog gøre!« »De skal gaa og atter gaa! Og saa har jeg her en livgivende Medicin til Dem.« Han trak derpaa en lille Flaske paa Størrelse med en Sodavandsflaske op af Lommen. »Men hør nu godt efter, hvad jeg siger til Dem, thi det er Alvor!« sagde han med Betoning. »Og De kan blive rask, vistnok ogsaa inden længe, dersom De nøjagtig, hører De, *nøjagtig*, følger min Anvisning, ellers garanterer jeg absolut ikke for noget, og De maa saa selv tage Følgerne!« Det blev sagt med den største Alvor for ikke at sige Højtidelighed, idet han samtidig satte den lille Flaske paa Bordet. Jeg havde hele Tiden set paa Lægen, medens han talte, og det undrede mig, at der samtidig med de alvorlige Ord til Fru Holst var Smil i Øjnene bag Brilleglassene, men Forklaringen fik jeg senere. Og saa fulgte den Ordre, som Damen skulde rette sig *nøjagtig* efter, og den lød saaledes:

»De skal altid have denne Flaske hos Dem, naar De gaar Deres Ture, for at De engang imellem kan væde Læberne med Indholdet, men heller ikke mere; De maa altsaa ikke ligefrem

drikke af den, hører De? Men kun jævnlig væde Læberne. Naar De under Gangen synes at trænge til en Stimulans, saa væd Læberne godt, og De skal se, at det straks hjælper paa Trætheden. Men først og sidst gaa og stadig længere Ture. De maa ikke afbryde Kuren eller holde op dermed og saa begynde igen. Nej, De skal fortsætte, naar De først er begyndt, husk det, thi det er af Vigtighed. Og læg saa et lille Stykke til Vejen hver Dag, saa skal De se, at De er kvik igen inden længe.«

Hvorefter Dr. Kragh sagde Farvel og rejste tilbage til Holstebro. Den lille Flaske viste sig at indeholde en klar, sødlig Vædske og blev med megen Respekt og Omhyggelighed annekteret af Fru Holst. Og Fruen *gik!* Det kneb stærkt til at begynde med, hun nærmest slæbte sig hen over Gulvene de første Dage, men saa havde hun jo Hjælpen, der ligesom sad og grinede i den lille Flaske, og for hver Gang hun fugtede Læberne, følte hun sig styrket, saa hun lidt efter lidt kunde forlænge Turen — det var om Foraaret — først ud i Havens Gange og derfra ud paa Landevejen, og da hun omtrent havde opbrugt Flaskens Indhold, spadserede hun med Lethed den halve Mil, de fire Kilometer, der er fra Færgegaarden op til Bjerghusene, frem og tilbage.

Da Fru Holst var helt restitueret og i fuld Vigeur, rejste hun tilbage til Holstebro, hvor jeg en Dag opsøgte Dr. Kragh og spurgte ham, hvad den Trylledrik hed, der havde kunnet fremtrylle Helbredelse saa hurtigt og konsekvent, som Tilfældet havde været med Fru Holst. »Trylledrik,« sagde Doktoren, »ja, *det* er det, naar man da har den rette *Tro* derpaa, men ellers er Drikkens latinske Navn Aqua, og paa Dansk hedder den Vand, med lidt Tilsætning af stødt Melis. Havde Fru Holst vidst, hvad Flasken indeholdt, saa havde hun sikkert ingen *Tro* haft til Hjælp eller Støtte fra den Kant og var ikke blevet rask saa hurtigt.«

Troen kan jo flytte Bjerge, siger man, selv om det vel ikke skal tages helt bogstaveligt; her var det i hvert Fald en let Mavekatarrh, der blev »flyttet« ved Hjælp af *Tro* og Gaature.

I Tidens Løb havde min gamle Ven, Smeden i Søndbjerg By, med hvem man altid kunde faa en god, lun Passiar, samlet sig en solid Prop af Kulstøv etc. i Øret, saa han fra at være tunghør var blevet totalt døv og ikke til at raabe op. Jeg véd ikke, hvorvidt han havde søgt Læge derfor, Folk tog det ikke saa nøje dengang med en Skavank eller en bullen Finger. Men da der kom en ny Læge til Thyholm, og han kom oven i Købet fra »Kongens København«, saa ham *maatte* der da være »noget ved«, saa tog Smeden alligevel op til ham, og der er næppe nogen Læge, der har faaet en saa storstilet Reklame, som den bemeldte Læge fik, da han havde taget Proppen ud af Øret paa Smeden. Højttalervogn havdes ikke, men desuagtet løb Rygtet over hele Thyholm med et »Æ Smej ka hør,! Haar do høtt, te æ Smej han ka hør?« hed det allevegne, naar to eller flere mødtes, thi Smeden var kendt og velanskreven, og Miraklet med Hørelsen *var aabenbart*, efter at Smeden nu i aarevis havde været døv.

At den nye Læge fik en overvældende Praksis, siger sig selv, thi selv om Folk ikke just allesammen gik med Prop i Øret, saa var det da ligetil, at kunde bemeldte nye Læge saa hurtigt kurere Smeden, saa *maatte* han selvfølgelig have flere Strenges paa Buen og vel omtrent vide Raad for alt, men han kom jo ogsaa lige fra »Kjøbenhavn«, saa tak ham Pokker for Dygtigheden!

I Søndbjerg boede en gammel Kone, Laurine hed hun; hun var Enke efter en Gaardejer, og hun var Byens gode Aand og hele Byens »Laurine«, afholdt og respekteret, Søster til Bankdirektør Vestergaard, Thisted, der bl. a. var kendt som en god Amatørbilledhugger, hvorom bl. a. Løven ved Indgangen til Thisted Bank bærer Vidne.

Laurine besøgte altid Hjemmene i Søndbjerg, naar nogen var syge, og havde som staaende Regel det Spørgsmaal til Vedkommende, der var syg: »Hvordan er'et mæ dæ, kan do nyes?«

Og naar Vedkommende saa bejaede det, sagde Laurine fortrøstningsfuldt og med Alvor: »Ja, ja, saa dør do et den Gang.«

En Dag kom en Gaardejer Søren C., en velstaaende, bramfri Mand, ud for en uanet Situation, jeg tilfældig overværede. Der var dengang som Stationsforstander i Hvidbjerg en stille, sagtmodig Mand, der helst imødekom enhver Anmodning, naar blot han kunde, og da han tillige var noget svagelig af Helbred og derfor havde vanskeligt ved at gøre sig gældende som »Kaptajn paa Skuden«, var Kommandoen omend ikke helt saa dog tildels gledet over til de vennesele Herrer Portører, som med megen Bravour og Hjælpsomhed altid var i Kontakt med Publikum. Om Sommeren blev der leveret Masser af Tørv til Hvidbjerg Station, og naar det var varmt, blev der ogsaa ved den Lejlighed drukket adskillige Flasker Øl af de Folk, som arbejdede med Tørvene. Da det var for langt for de paagældende at hente Øllet paa Kroen, havde man truffet den Aftale med de hjælpsomme Portører, at man kunde faa Øllet hos dem og hente det i Pakrummet. En saadan Aftale havde bemeldte Søren C. ogsaa truffet med Portørerne, og paa den Konto traadte han en varm Sommerdag forpustet og med svedig Pande frejdig og intetanende ind paa Stationens Kontor og sagde: »Vi sku ha nouen Bajere, men æ ka et find' æ Portører!« Nu vilde Uheldet, at der faa Dage før var kommet en ny Stationsforstander, som uheldigvis tillige var en absolut *Modsætning* til den afgaaede, thi lige saa rar og medgørlig som denne havde været, lige saa striks og korrekt var den nye Forstander, en Mand af en nyere Skole end den, hans Forgænger havde hørt til. Dertil kom, at den nye, som i Virkeligheden viste sig at være en udmærket Mand og et godt Menneske, desværre paa-virkedes af et oprevet Sind med Stemning derefter, foranlediget af ulykkelige hjemlige Forhold, og »Stemmingsmennesker« egner sig jo ikke allerbedst til at beklæde offentlige Stillinger. »Hvad siger De — Bajere, Portører, hvabehar, hvad mener De med det?« brølede han med en Stemme, saa Søren sikkert

havde ønsket sig vel ude igen. »Æ, Æ mener et andt end jenne godt, men vi plejer jo at faa Bajere i æ Pakhus ve æ Portører,« svarede Søren. »Naa, saaledes, jo, De skal faa Bajere, kan De stole paa. Vil De gaa med mig,« lød det fra Forstanderen med den samme ildevarslende Klang i Stemmen, hvorefter de fulgtes ad ud i Pakhuset. »Det plejer a vær fra det Skav dær, men æ Nøvl er væk,« sagde Søren. »Ja, og det er Portørerne uheldigvis ogsaa,« sagde Forstanderen, »men det ordner sig nok!«

Og det ordnede sig saaledes, at Udleveringen af Øl fremtidig holdt op — der var kommet en anden Aand over Stationen. Forstanderen var kommet paa Kant med mange af Stationsbyens Borgere, dels paa Grund af det irritable Sind, som han led under, og dels fordi han tog det meget mere nøje med Bagateller, Tjenesten vedrørende, end de var vant til. Han forlangte i det hele taget mere Respekt for sig og Embedet og tilod f. Eks. ikke, at Folk opholdt sig paa Stationen mere end højst nødvendigt, og i Virkeligheden havde han jo Ret deri, men Demokrat var han absolut ikke. Som anført var det Stationsbyens Beboere, der særlig mærkede den forandrede Tone paa Stationens Kontor; nu var det ikke mere den i den gamle Forstanders Tid tilvante Velvilje, der prægede Ordene, naar man havde Ærinde pan Stationen, og da navnlig, naar Postens Ekspeditør, Herr Walsted, var nogenlunde pr. Humør, saa Folk ligefrem fik en hjemlig Fornemmelse, naar de kom ind paa Kontoret. Nu fandt de Besøgende en Tone, til hvilken Kommandoen: »Staa ret, Karle!« bedst passede. Til at begynde med hilste Beboerne af gammel Vane paa Stationsforstanderen, men eftersom Tiden svandt, og Spændingen steg, undlod man at hilse paa ham, og det faldt jo ikke ham ind at tage først til Hatten. Enden paa Visen blev en stedse stigende Uvilje fra begge Sider og en Spænding, der kun ventede paa et belejligt Øjeblik for at blive udløst, og en saadan Udløsning syntes at være lige forestaaende.

Haandværkerforeningen i Hvidbjerg skulde have Udflugt, og om Morgenen den bestemte Dag mødte Medlemmerne ret-

tidigt paa Stationen og entrede Toget, men da dette tog Forstanderen for lang Tid, traadte han hen til Vognene og lod Foreningen vide, at nu kørte Toget, enten de kom med eller ej, og ubehersket som han var, sparede han ikke paa Grovheder ved samme Lejlighed. Foreningen fandt sig herover i høj Grad forurettet og paatænkte nu at indgive Klage over ham, hvilket jeg tilfældigt fik at vide, skønt jeg ikke stod i Foreningen. Jeg talte derefter med Forstanderen om den Klage, der eventuelt vilde blive indgivet over ham, idet jeg mente, at han stod sig bedst ved, at Klagen *ikke* kom frem. Den samme Tanke havde han, men han vidste ikke sine levende Raad, hvorledes han skulde komme paa Talefod med Foreningen; da jeg forstod hans isolerede Stilling og i Virkeligheden havde ondt af ham, tilbød jeg at agere Mægler. Jeg fik saa talt med Blikkenslagermester Michaelsen, som var Formand for Foreningen, og det blev derved aftalt, at Medlemmer og hvem, der ellers vilde være med til at »rense Luften«, skulde møde den og den Dag i Kroens store Sal Klokkeren otte om Aftenen. Samtidig havde jeg anmodet Læge Effersøe og endnu et Par af Byens Mænd om at komme til Mødet for at støtte Forligsbestræbelserne og derigennem Forstanderen.

Jeg har deltaget i adskillige Møder i min Tid, men et mere opslidende Møde end dette har jeg ikke deltaget i. Det begyndte Kl. 8 og varede til langt over Midnat, før der endelig blev sluttet et Slags Forlig, hvorefter der gensidig skulde være Fred og ingen Fare, ingen Chikanerier af nogen Art og »Venlighed til alle Sider«. Jeg havde i Virkeligheden et drøjt Stykke Arbejde som Mægler, thi der var ingen, der mente at være den Skyldige i Misèren, men bagefter takkede Forstanderen mig ogsaa og forærede mig en sølvknapet Ibenholtz Stok, som jeg har endnu. Dagen efter hilste man paa Forstanderen som forhen, men da han altid om Formiddagen gik ud uden Hat, var det altsaa *ikke* ham, der var nødt til at tage til Hatten, naar han mødte »Vennerne«. Om Eftermiddagen tog han saa Hatten paa, for da havde han jo allerede vekslet Hilsen med de

fleste af dem, der daglig havde Ærinde paa Stationen. Men Spændingen blev til en vis Grad alligevel udløst, saa Forstanderen ligesom fik en roligere Tilværelse.

Modgang og Opgang paany.

Jeg var 55 Aar og havde indtil da egentlig kun levet paa Livets Solside, da der indtraf en Begivenhed, som, selv om den til at begynde med var mig komplet uvedkommende, dog alligevel gav Anledning til en Forandring, ja, nærmest Omvæltning af hele min Tilværelse, der derefter bragte min Kone og mig mørke Stunder til Overflod og stillede os overfor uanet haarde Prøvelser. I Hvidbjerg, hvor jeg boede og drev min Korn- og Foderstof-Forretning fra Pakhus, til hvilket Statsbanerne havde lagt Jernbanespor, havde jeg to Ejendomme, hvoraf den ene var udlejet til en Læge, medens jeg selv boede i den anden.

Den omtalte Begivenhed var følgende: Hvidbjerg Kro, som paa den Tid, der her er Tale om, ejedes af Jensen Søe og Hustru, var almindelig kendt og søgt af alle Rejsende, men en Dag solgte Jensen Søe Kroen af Hensyn til sin Hustrus Helbred, og uheldigvis blev Følgen af dette Ejerskifte, at Kroens Renommé totalt forsvandt, saa den som Kro og Herberge blev under al Kritik og blev et Sted for Svir og Kortspil med Publikum derefter. Dette havde til Følge, at der navnlig fra Missions- og Afholdsside skete Henvendelse til mig om at lade den Ejendom, jeg boede i, omdanne til Hotel, dog *uden* Spiritus, ved Tilbygning af Lokaler, Stalde o. s. v. Til at begynde med afviste jeg pure Planen, men man fortsatte med Opfordringen og mente, at jeg havde gode Chancer. Jeg var som

Forretningsmand kendt med mange Rejsende og velanskreven hos Stedets og Egnens Befolkning, hvortil kom, som noget af det vægtigste, at min Hustru vilde være Pladsen voksen som Køkkenchef paa et Hotel.

Der gik en Tid med Raadslagning og Overvejelser, og imedens blev Forholdet paa Kroen værre og værre, hvorefter jeg tog til Skive og traf Aftale med Tømremester og Arkitekt Lars Jensen, en Hædersmand af den gamle Skole, om at konstruere et saakaldt Hotel af den Villa, jeg boede i, og samtidig købte jeg Grund af Kommunen til Tilbygning og Udvidelse af min anførte Ejendom. Og Lars Jensen stablede en Bygning paa Benene, der ganske vist blev rejst under beskedne Former, men som man straks gav Navn af Hotel til Forskel fra den daværende Kro. Lars Jensen havde forsynet Bygningen med et lille Taarn, fra hvis Balkon man i klart Vejr kunde se de fire Mil ud til Agger Kanal, og allerøverst paa Taarnet havde jeg ladet en 250 Lys Pære anbringe, som dog kun blev tændt ved særlige festlige Lejligheder, og som forøvrigt gav Anledning til en lille Misforstaaelse, idet en Fisker fra Jegindø en Dag fortalte mig, at han undertiden saa en ny Stjerne paa Himlen, hvilket senere viste sig at være det nævnte Lys i Taarnet.

Jeg tog til København for at købe ind til det nye Hotel, bl. a. imiteret Gobelin til Salen og Marmorborde til Restaurationen, men Pladerne maatte købes for sig og Jernstellet til disse et andet Sted, men forøvrigt skal jeg ikke trætte Læseren med dette, og det er kun anført for at antyde, at det nye Erhverv skulde indledes »standsmæssigt«. Jeg havde efter Lars Jensens Anvisning købt Fortæppe til den projekterede Scene i Salen af Foreningen i Skive, som lod bygge et nyt Teater. Og omsider var »Hotellet« færdig til at præsentere sig for Offentligheden og blev ogsaa straks tildels af Nysgerrighed stormet af de »Indfødte« og besøgt af alle de Rejsende, da Etableringen var bleven kendt.

Min Kornforretning var i Mellemtiden afhændet til en ny Foderstofforening, hvis Førmand var Rentier N. Overgaard, min

fhv. Principal paa »Overgaardsminde«; han skulde nu paa sine gamle Dage have noget at beskæftige sig med. Kroen havde jo Spiritusbevilling, hvad jeg ikke kunde faa, og det var jo et stort Plus for Kroen, men desuagtet havde Hotellet, som det nu kaldtes, god Søgning og talrige Møder samt faste Kontordage for Institutioner og Foreninger. Jeg engagerede kendte Kunstnere som Sofus Neumann, Familien Dietzmann, Fru Julie Rosenberg og flere andre, og bl. a. husker jeg et bayersk Selskab, som jodlede og spillede, medens Selskabets Direktør, af Format som en stor Øltønde, morede Publikum ved jævnlig at raabe »Skaal«, naar et nyt Nummer af Repertoiret var afleveret; det var jo ikke paa den »kgl. Scene«, at det foregik.

Til Støtte for Foretagendet, hvori alle mine egne Penge stod, havde jeg blandt Venner og Bekendte faaet 10.000 Kr. i Aktier à 100 Kr. med Pant i Hotellet, og det tog mig kun et Par Dage at faa Beløbet tegnet; dels var jeg personlig velanskreven paa Egnen, og dels fandt man under de givne Forhold, at Projektet burde støttes. Forretningen gik ogsaa godt nok, men Pladsen og Oplandet var alligevel ikke stor nok til baade Kro og Hotel, og da Jensen Søe saa sluttelig igen maatte overtage Kroen, som laa en Del nærmere ved Stationen end Hotellet, og Kroen saa atter kunde hævde sit forhen ekstra gode Renommé, maatte Stillingen selvfølgelig blive i høj Grad prekær og uholdbar for Hotellet, som Thisted Bank saa overtog, medens baade mine egne Penge og Aktielaanet var tabt. Til Gengæld vist der os stor Sympati og Forstaaelse, og det er under saadanne Forhold af stor Værdi, ofte mere værd end Penge.

Vi flyttede saa til Holstebro, hvor min Kones Søster var gift med en Sagfører, og vi blev installeret i en pæn fire Værelsers Lejlighed. Men Pengene var jo bleven i Hvidbjerg, og fra Misèren der var der ingen Valuta bleven til Rest, saa det var meget trange Tider, vi syntes at gaa i Møde.

Jeg var da naaet op i Nærheden af 60 Aar, min Kone var otte Aar yngre, og jeg skulde jo have noget at bestille til andet

end Tidsfordriv. Men dengang var der gerne »fuldt optaget« ved enhver Ansøgning om Beskæftigelse. Jeg fik, husker jeg, Forbindelse med et Kalkfirma, Gødningskalk, som ogsaa med en Agent for en Plovfabrik, og saa var jeg forresten paa Cykle fra tidlig Morgen til sen Aften for at sælge ommeldte Varer til Landboerne. Da det jo var paa en for mig fremmed Egn, hvor jeg var ukendt, gav det i Almindelighed kun tarveligt økonomisk Udbytte i Forhold til det korporlige Slid, som de daglange Cykleture gav, rent fraset de Grovheder, man fik, hvis Varen ikke tilfredsstillede; og netop dette sidste tog haardt paa mig, da det var noget, jeg ikke var vant til. Ja, det var en baade legemlig og sjælelig haard og knugende Tid for min Hustru og mig at komme igennem.

En Dag saa jeg tilfældigt en Annonce i »Jyllandsposten«, hvor vort ældste Firma i Saasød søgte en Repræsentant for Jylland; det var jo muligt, at der her var en Chance for mig, selv om den var langt ude, og jeg besluttede at søge Pladsen. I I den Anledning skrev jeg til fem af Thylands mest kendte og ansete Mænd og bad dem om en Erklæring vedrørende mig og min Virksomhed i Thy. Det var d'Herrer Amtmand Simoni, Købmand J. P. Bach, Vestervig, Formændene for Landboforeningerne »Nordthy« og »Thylands landøkonomiske Selskab«, resp. Proprietær Jacobsen, »Rolighed«, og Landstingsmand L. Christensen, Hurup, ligesom jeg ogsaa skrev til Inspektør Johs. Legaard, »Rosvang«, en over hele Landet anerkendt Kapacitet vedrørende Landbrugsspørgsmaal. De Erklæringer, jeg omgaaende fik fra disse Mænd, var saa ovenud rosende — eller hvad man skal kalde det — at jeg syntes, meget mindre kunde have gjort det, men sammen med en Ansøgning blev de derefter sendt til Firmaet H. A. Hansen i Sorø. Dagen efter fik jeg et Telegram derfra, saalydende: »Beder Dem komme herover, vi betaler Rejsen,« og da først den glædelige Overraskelse havde lagt sig, var jeg klar til at rejse derover.

En mere forstaaende, ridderlig Mand end Firmaets Chef har jeg næppe mødt, hvorvel der til Held for Samfundet endnu er

Mænd af den Type, og den hensynsfulde og elskværdige Maade, hvorpaa jeg blev modtaget, gjorde straks Afstanden mellem os minimal — mine anbefalinger havde tydelig ladet Chefen forstaa, at det var uden *egen* Skyld, at Omslaget i min Tilværelse var sket. Samtidig fik jeg at vide, at mange havde søgt Pladsen, jeg tror 42, saa vidt jeg husker, deriblandt fhv. Godsejere, Direktører, Inspektører o. s. v. Jeg husker tydeligt, at jeg ved min Præsentation udtalte, at jeg intet ejede, hvilken Bemærkning, hvad jeg senere fik at vide, i Virkeligheden havde støttet min Position.

Derefter begyndte jeg paa Vestkysten Salget af Saasæd, hvilket jo dengang var noget nyt og uprøvet; man rensede sit egen Korn bedst muligt selv og saaede det, og eftersom ikke mindst Vestjyderne er skeptisk indstillet overfor det nye, var det meget vanskeligt at faa Saasæden indarbejdet. Dertil kom, at en »klog Mand« — der sagdes endog, at det var en Landbrugslærer — modarbejdede Salget bedst muligt.

Jeg startede fra Holstebro, tog med et Morgentog Kl. 5 à 6 ud til Landstationerne og kørte saa rundt dér paa Egnen, indtil jeg kunde naa at komme hjem ved Ottetiden om Aftenen, hvorefter Turen gentog sig næste Morgen. Jeg havde i en af Stationsbyerne lejet et Eenspænder-Køretøj af en gammel fhv. Gaardejer — med ham som Kusk var Betalingen 50 Kr. for Ugens seks Dage. Køretøjet var en Arbejdsfjedervogn med en *forhenværende* Fodpose i; jeg antager, at min Kusk i sin Tid havde anskaffet den til sit Bryllup, saa nu var der næsten kun det ydre Betræk tilbage af hele Herligheden, og dertil var den i Tiden skrumpet saa meget ind, at der kun var Plads til Kusksens Ben, som var anbragt i et Par uldførede Træskostøvler, ved Siden af hvilke jeg kneb mit højre Ben ned, medens det venstre nød Friheden udenfor Fodposen. Vort Forspand var en gammel Hoppe, lige saa behersket og sindig som Kusken. Da jeg mange Aar senere fik Ischias i mit venstre Ben, og jeg mindedes disse Køreture, hvor netop det venstre Ben var Stedbarn, mente Lægen, at Sygdommen mulig stammede derfra. Det

var i 1910—12, og i November og December Maaned i de Aar frøs det ganske frygteligt, saa Hjulene skreg i den faldende Sne næsten hele Dagen igennem; jeg mindes endnu, hvorledes jeg ofte efter en saadan Tur, saasnart vi naaede hjem til Stationen, maatte have Armene i en Spand iskoldt Vand for at undgaa Forfrysning, eventuelt ogsaa Hjertelammelse.

Jeg havde engageret bemeldte Vognmand, hovedsagelig fordi han var godt kendt paa Egnen, og Prisen for Køretøjet var jo heller ikke overvældende, men Herren skal vide, at det i den strenge Frost var en drøj Tid og »en haard Omgang« at sidde paa Vognen til den monotone Kørsel, hyp, hyp, som var og blev aldeles *upaavirket* af mine Opmuntringer til et hurtigere Tempo.

Om Salg til Købmænd og Foreninger var der til at begynde med slet ikke Tale, dertil var Eksperimentet for nyt og uprøvet, saa jeg maatte først indarbejde Saasæden hos Forbrugerne og køre fra Gaard til Gaard, og dér kom min Kusks Kendskab til Egnen mig til stor Nytte. Naar vi f. Eks. kom til en stor, flot Gaard, og jeg undrede mig over, at vi kørte forbi, saa sagde han: »Ja, dér kan De sælge saa meget det skal være, men De faar ingen Penge for det,« og omvendt, naar han kørte ind paa en Gaard, der saa fattig og tarvelig ud, saa hed det: »Her kan man altid faa Pengene, hvis man blot kan sælge noget.« Og gæstfri, som Folk var derude paa Vestkysten, serveredes der alle Vegne Kaffepunsch, navnlig hvor min Kusk var kendt, men jeg foregav at være Patient, og at »Nydelsen« var mig forbudt. Derimod havde jeg aftalt med min Kusk, at han skulde have min Part; og medens jeg forhandlede med Manden inde i Stuen, sad min Kusk ude i Køkkenet og »nød« Kaffepunschen for os begge — i Smag med det katolske: »Dette gør jeg for eder alle.«

Fra en af disse Ture husker jeg en Episode, som jeg synes bør med. Ankommen til en middelstor Gaard søgte jeg at faa en Ordre dér, men det kunde ikke lade sig gøre, Manden var absolut *ikke* Køber; han var fremmed dér paa Egnen, min Kusk

kendte ham derfor heller ikke, da Vedkommende først nylig havde købt Gaarden. Vi skulde altsaa lige til at køre, da jeg pludselig sagde: »Kommer De direkte fra Thy hertil? Jeg kan høre, at De er Thybo, ligesom jeg selv er det.« »Ja, det gør vi,« lød Svaret lidt forundret. »Vi har boet i Tilsted og haar nu kyvt Ejendom herovre.« »Naa,« sagde jeg, »men De skulde vel ikke tilfældig have hørt mit Navn før, jeg har ellers i sin Tid været godt kendt i Thy.« »Hvad var'et Di hed?« spurgte Manden, og da jeg saa havde sagt ham det, gentog han mit Navn et Par Gange, og med Fryd i Stemmen udrød han: »Jamen, saa er'et da vel et Dem, der haad lavet den Brandvies, vi sang i Thisted, endda tow Gaang?« hvilket Spørgsmaal jeg jo med god Samvittighed bejaede.

Og nu skete der en stor Forandring i de Paagældendes Optræden, og det gjaldt baade Mand og Kone. Det reservede Væsen forsvandt, og nu var det Glæden over at træffe en Landsmand her paa en fremmed Egn, der fik Manden til at raabe: »Kom mæ æ Vies, hvor er'et do haar'en?« Og inden der var gaet fem Minutter, stillede Mand og Kone sig op, hver med sin Sang i Haanden, og sang min Sang, saa det klang, medens min Kusk stod med halvaaben Mund og saa skiftevis paa mig og paa dem, der sang — dette her havde overrasket ham, og jeg steg uvilkaarligt i hans Omdømme.

En Brandvise

Mel.: Det var en Lørdag Aften.

For hundred Aar tilbage
i Tidens Krav og Kaar,
da kørte de med Stude,
hvor nu vort »Lyntog« gaar. —
Hin Tid fra vor forskellig var
i hele Danas Land,
een Ting dog begge fælles har,
og det er Ildebrand.

Ja, hvad der dengang brændte,
det brænder ej iaar,
skønt »Kassen« nuomstunder
vist flere Brandsaar faar;
da kendtes Veksler ej — vor Mønt
var i en prima Stand —
og derfor blev der dengang ej
saa ofte Ildebrand.

Børn var der allevegne,
de groede omkap —
men spøjte de med Fyrstøj,
saa vankede der Rap;
hvis nu et Barn man har, som ej
til andet bruges kan —
en Tændstik og lidt Hø og Halm,
straks er der Ildebrand!

I hin Tid at forsikre
det laa ej for enhver,
da gjaldt det om at slukke,
nu skal man helst la' vær'. —
En Brand var dengang hel Ruin
for mangel Almuesmand,
nu styrkes mangel netop ved
en rigtig Ildebrand.

At lade alt forsikre,
det bør jo nu enhver;
sit Liv man assurerer,
er det end intet værd —
og brændes Overskæget ved
Cigarens varme Rand:
straks fordres der Erstatning for
en »mindre« Ildebrand.

- En Ko kan »vælte Lygten«,
selv hvor der ingen var —
en Kat ha' »Ild i Halen«,
selv om den ingen har —
og hvis en Kulglød fanger Ild
udi en gammel Spand,
straks staar der i Aviserne,
at der var Ildebrand!

For hundred Aar tilbage
var meget »saa som saa«,
skønt alt just ej er Fremgang,
hvad nu der peges paa —
men havde Kastbergs Pap man kendt
som nu i dette Land:
saa var de sikkert bleven fri
for mangan Ildebrand!

Og da Sangen var sunget, blev Kornet købt; nu havde han faaet Tillid til Købet, da han vidste, at Sælgeren var en kendt Landsmand. Det lille Intermezzo kastede ligesom lidt mere Lys over Dagens Arbejde, og som bemærket var jeg i Kuskens Øjne avanceret til at blive noget i Retning af en »Standsperson«.

Havde det været vanskeligt, for ikke at sige noget værre, det første Aar at sælge Saasæden, saa forandrede dette Forhold sig nu, da man havde set, hvilket fint Resultat der opnaaedes ved Købet af denne Sæd, og nu kom Bestillingerne som oftest af sig selv. Da der var gaaet to Aar, kunde jeg sælge hele Vognladninger til Købmænd, Møllere og Foreninger, og Forretningen var fra detail blevet en gros. Det gamle Enspænder-Køretøj blev afløst af Bil, og jeg fik Forbindelser med Forretninger og Herregaarde over store Dele af Jylland — til Glæde for H. A. Hansen og mig selv. Senere blev Firmaet H. A. Hansen Hovedaktionær i »Dansk Saasæd«, hvorefter jeg repræsenterede Eriksen & Christensen, Esbjerg, som da var blevet Aktionær i »Dansk Saasæd«, og jeg erindrer fra den Tid specielt Esbjerg-Firmaets Kontorchef Hansen, hvem jeg ligeledes mindes som en overordentlig sympatisk Mand af den saakaldte gamle Skole. Efter endnu nogle Aars Forløb ophørte jeg med Salget af Saasæd, og efter min Kones Ønske forlod vi Holstebro og flyttede til Jelling, i hvis Nærhed vi havde et Par gifte Døtre, og hvor jeg lod bygge et Hus til Bolig for os. Her modtog jeg Besøg af mange kendte Mænd, af hvilke jeg blot skal nævne Th. Stauning, Direktør P. Wunsch, Redaktør Witzansky og Frue, Professor Knud Berlin og Socialminister Johs. Kjær-

bøl. Direktør Chr. H. Olesen vilde ogsaa glæde mig med et Besøg, men desværre var jeg ikke hjemme, men laa dengang paa Sygehus i Vejle, hvortil Direktøren saa sendte mig en Blomsterhilsen, som jeg blev meget glad for.

Fraregnet Begyndelsen, som jo altid er svær og i dette Tilfælde skaffede mig mange strenge Ture, har jeg kun lyse og muntre Minder fra min Repræsentanttid, som bragte mig i Forbindelse med en Mængde Mennesker baade paa Landet og i Byerne, hvilket senere kom mig til Nytte under den saakaldte »Petersdal« Sag, som jeg for Fabrikant Utzon fik med at gøre i flere Aar. Og jeg gentager, at et *Samarbejde* med en Mand af Chefen, H. A. Hansens Type, chevalerisk og forstaaende som han var, (og Sønnerne siges at slægte ham paa), vil altid være en speciel Fryd, der tager Brodden af alle forekommende Besværligheder. Om denne Mand har jeg derfor ogsaa kun det skønneste Minde.

Og endnu blot en Erindring fra min Køretur med den fhv. Gaardejer med den formentlige »Bryllups-Fodpose«. Vedkommende havde jo hurtig opdaget, at jeg ikke *selv* ejede Saa-sæden, men fik Betaling for at sælge den, og han maatte ikke være rigtig Jyde — hvadbehager, jeg sagde ikke Vestjyde — hvis han ikke her havde øjnet en Tjans. Og da han havde Familie paa Sjælland, maaske i København, saa laa det saa lige for at besøge Familien og ved en Afstikker til Sorø sondere Terrænet dér. Som tænkt saa gjort, og en skønne Dag aflagde bemeldte Kusk et Besøg hos H. A. Hansen, fra hvem jeg har Historien. Han blev gæstfrit modtaget og behandlet med megen Opmærksomhed og — ja, saa var det jo det, at *han* kunde saa udmærket sælge Kornet; det var jo ingen Nytte til, at der var *to* om den Bestilling. Det havde Firmaet ikke det mindste imod, hvis han blot vilde aftale det fornødne *med mig*, men saa vidt kom det aldrig.

Som foran bemærket førte Forholdene med sig, at jeg kom til at gøre Forretning med Folk i forskellige Egne af Jylland, og jeg fik derved den Opfattelse, at man paa Vestkysten i

Forhold til andre Egenes Beboere var mere skeptiske overfor alt nyt, mere reserveret i Optræden overfor en Fremmed, med andre Ord, at det var lettere at gøre Forretning med Folk fra Østkysten, nemmere at sælge til en Sallingbo end til en Thybo, for blot at antyde Forskellen. Om man ogsaa deraf kan drage den Slutning, at der skal større Handelstalent til at begaa sig som Forretningsmand paa Vestkysten end i det øvrige Land, skal jeg lade være usagt.

Holstebro var altid kendt som en smart Forretningsby, en *gammelkendt Handelsplads* med et godt Navn som saadan, senere med fremtrædende, store Forretninger som C. & J. Schou, Poul Andersens Tømmerhandel, Færchs Tobaksfabrik, Birns Jernstøberi o. s. v., og Holstebro Eksportmarked med sine store Stalde er en Institution, der er i Forbindelse med alle kendte Navne indenfor Eksportør- og Slagterkredse. Man har altid travlt i Holstebro — Forretning først og sidst, men Travlheden influerer heldigvis ikke paa Beboernes vennesele Karakter, og jeg har derfor ogsaa kun gode og behagelige Minder fra de fjorten Aar, vi boede der.

Storaanen har næppe drømt om, at den skulde blive Part i Holstebros Berømmelse for andet end sine store Laks, men nu har dels den geniale Udnyttelse og Koncentrering af Storaans Kræfter skabt en mægtig Kraftkilde, der gør Byen og Oplandet uafhængig af andre Værker, og dels har den store bundne Vandmasse i Form af en veritabel Sø paa de hidtil mest sandede, tørre Arealer yderligere støttet Sporten her i Landet og gjort den vestjydske By kendt som speciel Søsportsplads. Og fra Holstebro stammer bl. a. enkelte af vore landskendte Navne, hvoraf jeg blot skal nævne Frimenighedspræsten Morten Larsen, Direktør Magnus Kjær, Sagfører Aggerholm, som lod Holstebro nye Kirke bygge, og Missionær Stubkjær. Og saa tager jeg ikke engang den navnkundige Mirakelmand *Glavind* med, om hvem der fortaltes de utroligste Historier saaledes bl. a., at han en Morgenstund havde placeret sig i en Vindueskarm saaledes, at hans Ben hang *udenfor* og ned ad Muren. Tilfældig

kom en Betjent forbi, og da han saa Glavind sidde der, raabte han til ham: »Tag Deres Ben ind i Stuen,« hvortil Glavind skal have svaret: »De hænger godt, hvor de er.« Betjenten gav derefter Glavinds Ben et Rap med Stokken, hvorefter Benene ganske simpelt faldt ned paa Gaden, og Glavind selv dejsede bag over og ind i Stuen.

Naar man ikke just færdes »paa Strøget« i Holstebro, hvor der altid er Travlhed, saa er der en egen fredfyldt Idyl over det smukke lille Anlæg og Strøget ud ad Lægaard, ligesom den ellers træfattige Egn nu har let Adgang til Holstebro Plantage, som gennem Aarene har vokset sig stor og smuk.

Jeg mindes fra Holstebro en morsom lille Historie, hvor en meget lille Forretning i Byen søgte sig en Forretningsforbindelse i København, og da denne derefter udbad sig Referencer, svarede Vedkommende: »Referencer kendes ikke her i Jylland.« Historien var til megen Moro i Byen.

I Holstebro bliver Folk gamle af Aar, men beholder som Regel baade Helbred og Kræfter, et rent Eldorado for Folk, der ønsker at leve længe — det gør de jo ikke alle, navnlig i disse Tider, og jeg kan i saa Henseende nævne en gammel Ven, Tømremester P. Frandsen, der trods sine 92 Aar endnu passer sit Erhverv og gaar lange Ture, naar han da ikke cykler, med en Præcision og Fart, saa en betydelig yngre Svend har vanskeligt ved at følge med. Og jeg tænker tillige paa Købmand Jeppe Schou og fhv. Propr. Lauridsen, hvilken sidste vedblivende deltog i Jagtens Glæder flere Aar efter, at han havde passeret de 90 — og saaledes kunde jeg blive ved. Holstebro er en sund By og Egn, *sund* i flere Henseender at leve i!

For ca. tyve Aar siden var den saakaldte »Petersdal Sag« meget aktuel, og den optog Sindene Landet over paa Grund af den for Lægmand skandaløse Afgørelse af Sagen — nemlig Statens Overtagelse af Ejendommen »Petersdal« til en Trediedel af den Sum, som Ejeren, Fabrikant Utzon, fra anden Side havde Tilbud paa, hvilket bl. a. foranledigede en Artikel i »Berl. Tid.«, som hed »Naar Staten stjæler«, skrevet af Redaktør Anders

Vigen. Jeg havde af Hr. Utzon faaet med Sagen at gøre og arrangerede mig straks med kendte og ansete Mænd paa de forskellige Pladser i Landet, Folk, der vilde propagandere for størst mulig Tilslutning til Protest mod den trufne Afgørelse for at faa Sagen taget op paany.

Der blev paa den Maade indsamlet flere Tusinde Navne paa Folk, der som Selvejere af Ejendom bedst forstod Situationen, og det var fra *alle* Kredse, lige fra Arbejderen til Godsejeren og Greven. Baade paa Rigsdagen og i store Dele af Pressen blev der højlydt protesteret mod Kommissionens Vurdering, og jeg fik to Gange samlet en Deputation, første Gang paa fjorten Medlemmer, hvoraf dog Peter Grau, Als, og Konsul Michael Johansen, Aarhus, i sidste Øjeblik blev forhindret i at møde. Vi havde Foretræde hos Justitsminister Steincke, og jeg havde anmodet min Ven, Landstingsmand Skovrider Bruun, Thy, om at være Ordfører for Deputationen, da han personlig kendte Steincke fra Rigsdagen. Resultatet blev en Skrivelse fra Ministeren, hvori bemærkes: »at Ministeren ikke paa det foreliggende Grundlag kan foretage sig noget i Sagen, da de Ministeriet forelagte Oplysninger ikke kan antages at danne Grundlag for en *kriminel* Sigtelse mod Medlemmerne af Expropriations- og Taksationskomitéen«. Ja, det var jo heller ikke just Meningen, at Kommissionen skulde for »Ribe Ret« paa Grund af noget »kriminelt«, men Meningen var, at Sagens Uhyrlighed skulde overbevise Ministeren om, at den burde optages til *ny* Behandling.

Jeg husker, at Godsejer Carl Lawaetz flere Gange advarede mig, idet han sagde: »Tag den med Ro, forløb Dem ikke« — han vidste, hvor inderlig oprørt jeg var over den Behandling, Fabrikant Utzon var Genstand for. Kommissionen havde saaledes bl. a. laant nogle af Sagens Papirer, som Hr. Utzon ikke senere kunde faa tilbage. Jeg skal her blot anføre nogle Tal til Læserens Orientering vedrørende Sagen. Hr. Utzon fik af Staten 445.000 for Ejendommen »Petersdal« paa Amager, medens den bekendte Storopkøber af Kvæg, Berliner-Nielsen kaldet,

forgæves havde budt Utzon 1.300.000 Kr. for den *samme* Ejendom, og de af *Øvrigheden udmeldte*, uvildige, stedkendte Mænd beedigede eller tilbød at aflægge Ed paa, at den nævnte Ejendom i *Handel og Vandel* var 1¹/₂ Mill. Kr. værd! Jeg beder Læseren sætte sig i Fabrikant Utzons Sted, saa har man egentlig saa let ved at forstaa Situationen og den frygtelige Skuffelse, denne gav Anledning til — der skulde *dobbelt* Sæt Nerver til at holde til den Virkelighed!

Efter de her nævnte autentiske Tal synes det for en normal Hjerne mere end fantastisk, at 445.000 Kr. var »en passende Pris«, medens det absolut *ikke* synes samhörigt med Begrebet »Demokrati«, at Sager af saa vital Betydning for de Paagældende *ikke* kan paakalde Domstolenes Afgørelse!

Den anden Deputation var paa elleve Medlemmer, og den repræsenterede ligeledes alle Erhverv og Kredse; her var jeg Ordfører, og vi havde Foretræde hos Stauning. Det duperede Stauning, at en enkelt Mands Sag havde faaet den store Tilslutning i de mange Protester, der forelaa; havde det været en Forening, der søgte Støtte hos sine Medlemmer, var det mere ligetil, sagde han. Stauning saa meget interesseret og forstaaende paa Sagen og havde den største Lyst til at hjælpe, som han hjalp saa mange, men i dette Tilfælde formaaede han det ikke; der var gaaet for lang Tid siden Vurderingen, og Oppositionen var for stærk. I Virkeligheden var det vel nærmest af Hensyn til *Konsekvenserne*, at Utzon ikke fik sin Sag fremmet — fordi mange andre saa vilde have forlangt at faa deres tilsvarende Sager genoptaget. Jeg lærte senere Stauning at kende som et rigtigt Hjertemenneske, en i høj Grad uselvsk Mand, hjælpsom og overbærende, og hans Bortgang har sikkert efterladt et stort Savn, uden Hensyn til Politik, i mange Kredse, hvilket de næsten samstemmende Nekrologer over ham i Landets Presse ogsaa afgav et godt Bevis paa. Jeg mindes en lille Episode, som her skal gengives:

Jeg skulde sammen med Stauning spise Frokost paa et Hotel paa Vesterbro, og Værten havde først præsenteret Hotellet

for os gennem alle Etager, hvorefter vi placerede os ved et splendidt Frokostbord, der ikke lod noget tilbage at ønske. Det var kvindelig Betjening — vedkommende Servitrice er vistnok nu Restauratørfrue i Dyrehaven — og midt under Frokosten præsenterede Damen et lille Ark Papir, hvorpaa der var skrevet en anbefaling af den gode Mad etc., hvilket hun høfligt smilende bad Stauning attestere. Stauning lagde næppe Mærke til eller anede, hvad Meningen med hans Underskrift var eller betød, saa han underskrev »Dokumentet« uden videre Bemærkninger. Men da han et Par Dage efter erfarede, at han figurerede i Hovedstadspressen med bemeldte Anbefaling paa iøjnefaldende Plads, blev han gram i Hu og fik straks nedlagt Forbud og Annoncen slettet, men denne havde jo allerede da udført sin Mission.

Jeg havde paa Forhaand meddelt Stauning, at jeg var gammel Højremand, hvortil han svarede: »Jamen, det gør ikke noget.« Det var, da jeg første Gang traf sammen med ham, men forøvrigt er jeg altid gaaet efter min Overbevisning, saa jeg har kunnet se Fejlene i Partiet og forstaaet andres Synspunkter; jeg har derfor ogsaa kun behagelige Minder fra de Gange, jeg var sammen med denne selfmade Mand, Th. Stauning.

Jeg deltog selvfølgelig i mange Møder vedrørende Petersdal Sagen i den Tid, jeg havde med den at gøre, og det var længe. Jeg husker saaledes et Møde i Grundtvigs Hus, hvortil jeg var indbudt af Formanden for Københavns Grundejerforening, daværende Konstruktør ved D. S. B. Poul Rasmussen. Der var smækfuldt Hus til Mødet i Hallen, og da jeg fik Ordet for at plædere Utzons Sag, var jeg saa heldig allerede ved Indledningen af min Tale at komme i Kontakt med Tilhørerne, saa jeg havde dem »med« hele Tiden, indtil jeg sluttede mine »bevingede Ord«. I et Antal af 60—70 Damer og Herrer drog et lille Selskab, da Mødet i Grundtvigs Hus var sluttet, over i Café »Ny Rosenborg«, hvor det var Meningen, at man vilde gøre Bekendtskab med Caféens berømte Smørrebrød. Klokkeren var da vel henad elleve, vor Tids 23. Det blev en meget fornøjelig Aften,

som jeg endnu mindes med virkelig Glæde og som en af mine store Dage, idet jeg blev »paa Hat« med hele Selskabet ved Fremsigelse af et lille Digt, som jeg havde skrevet Aaret før, og hvoraf første Vers lød saaledes:

»Vi har for faa af *virkelige* Mænd,
Tidsaanden fostred rygradsløse Stakler,
en cigaretsyg, biografgal Slægt,
hvem »Kassehjælp« og ledig Tid forkvakler,
vi savner Djærvhed i hin ranke Form,
som forhen præged danske Mænd og Kvinder,
hvis Offervilje, Mod og Trofasthed
staar lysende blandt Danmarks bedste Minder.«

Jeg ligefrem »tog Kegler«, som det hedder, paa disse Vers, som senere, seks i Tallet, blev optaget i »Illustreret Tidende«, vort fineste Blad, dengang under Witzanskys Redaktion. Men det nævnte Blad, »Ill. Tidende«, gik ind af Mangel paa Læsere — det var for *lødigt* for Tidens Aand; »kulørte Hefter« har til Gengæld en stor, taknemmelig Læseverden. Er der egentlig ikke god Grund for Alvoren til at spørge, medens »Grinet« ruster sig til ny Landvinding, om den anførte Kendsgerning ikke er en virkelig og reel Maalestok for Nutidens Ansvar og Moral i Danmark?

Fra det nævnte Møde husker jeg ligeledes, at jeg efter Spisningen havde faaet Plads ved Siden af en Folketingsmand L. M., en udmærket, elskværdig Mand, men et »Danaidekar« m. H. t. Spiritus, hvilket jeg snart opdagede. Efter at min Sidemand og jeg havde »hilst« paa hinanden et Par Gange, kom Tjeneren med Bud om, at der var Telefon til mig, og jeg forlod da min Plads og gik til Telefonen. Men der var ingen Telefon, derimod var det en Ven, der vilde advare mig, fordi han kendte bemeldte L. M. og vidste, at han kunde blive ved at byde paa »ny Forfriskning«, og da han *ikke* troede, at den Art Selskabelighed var ønsket af mig, hvad den absolut heller ikke var, saa foreslog han mig at skifte Plads, hvorefter jeg sluttede mig til det Selskab, han var sammen med. Jeg havde dog forinden faaet

Løfte af Hr. L. M. om, at han vilde gøre sin Indflydelse i Rigsdagen mest mulig gældende i Favør af Fabrikant Utzon. Desværre mærkede jeg i *saa Henseende* ikke senere noget til Hr. L. M.

Bekendtskaberne en passant med baade Damer og Herrer var overordentlig mange den Aften og hjertelig præget den korte Stund, hvilket jo gav Sammenkomsten sin Charme og nu giver Mindet sin Værdi! Men Petersdal Sagen stod længe »i aaben Begravelse« Mand og Mand imellem, og Befolkningens Retssind maa den Dag i Dag føle sig i højeste Grad krænket over den Vilkaarlighed, der her efter almindelig menneskelig Opfattelse blev øvet mod en i vide Kredse kendt og agtet Statsborger, medens Mindet baade om denne udmærkede, altid tjenstvillige, ridderlige Mand og den mod ham begaaede skændige Uret lever videre!

Da vi flyttede til Hvidbjerg, solgte jeg Ejendommen ved Oddesund til min Svoger, og ved hans Død, efter at vi var flyttet til Jelling, købte jeg af Dødsboet mit gamle Hjem igen for eventuelt dér at etablere en Klipfiskefabrik, hvilket de herskende unormale Forhold dog forpurrede. Sluttelig afhændede jeg Ejendommen til den landskendte Direktør P. Wunsch, en af de mest humane og ridderlige Mænd, jeg nogensinde har haft med at gøre. Det er intet Under, at netop den Mand nyder overordentlig Respekt og Sympati i de Kredse, der lærte ham at kende.

Den 15. Maj 1938 ved Broindvielsen ved Oddesund fik jeg Lejlighed til at omtale de gamle Færgeforhold for Hs. Majestæt Kongen. Til Broens Aabning den nævnte Dag var Kongen og hele Kongefamilien mødt, og jeg havde, som den forrige og sidste Ejer af Færgestedet, der i 1882 havde afleveret Færgestedet til Staten, modtaget en Indbydelse til Festen med Paalæg om at møde Kl. 9¹/₂ i Struer, hvor Kongen vilde hilse paa de tilsagte. Efter Præsentationen i Struer kørte jeg med Toget, der befordrede Kongefamilien og øvrige Honoratiores til Oddesund, hvor der var mødt i tusindvis af Tilskuere; i den ulidelige Hede uden Spor af Luftning, som det netop var den

Dag, havde »Røde Kors« og andre Hjælpekorps en travl Dag, fordi saa mange besvime.

Der var rejst en Tribune, og fra denne talte først Minister Fisker og derefter Kongen, som sluttede sin Tale med at trykke paa en Knap, hvorved Broklappen, som var hævet, saa der ingen Færdsel kunde finde Sted over Broen, automatisk sænkedes, og da Broklappen derfor begyndte at gaa nedad, var der en Stemme derude i Forsamlingen, der helt ophidset raabte: »Jamen, nu lukker han den jo!« hvilket Udraab morede baade Kongen og Forsamlingen.

Jeg havde lige hilst paa Landstingsmand, Redaktør H. Stein og et Par af de andre Herrer og forlod derefter den mig reserverede Plads, men Tilfældet vilde, at jeg løb lige paa Hs. Majestæt, som elskværdigt rakte Haanden frem, og med denne venlige Gestus som Indledning kom Samtalen om det gamle Færgeri i Gang, saaledes som jeg kendte det fra min Tid, og Kongen blev mere og mere interesseret. Jeg fortalte om Arbejdet og Risikoen ved hin Tids Færgesfart, og jeg husker, da jeg bl. a. fortalte, at Processen om Eneretten havde varet i syv Aar, at Kongen udbrød: »Ja, men det kan ikke mere lade sig gøre,« hvad jeg jo ogsaa vidste.

Imedens holdt Toget for Enden af Broen og ventede paa Kongen for at køre til Thisted, og alle de paagældende, Ministrene, Rigsdagsmændene og Banens Embedsmænd, med Generaldirektøren i Spidsen, hvem jeg fik Lejlighed til at hilse paa og takke for Indbydelsen, var forlængst placeret i Toget, og kun den kgl. Familie færdedes paa Pladsen hos mig. Jeg havde nok lagt Mærke til en civilklædt, undersætsig Herre, der ligesom noget nervøs gik frem og tilbage i Nærheden. Pludselig traadte Vedkommende — det var Trafikminister Fisker — hen til mig og hviskede diskret: »Vi skal køre, vi skal køre,« hvorefter jeg jo maatte lade Kongen vide, at vi maatte afbryde Samtalen. Kongen gav mig Haanden og sagde Farvel, derefter kom Dronningen, Kronprinsen og Kronprinsesse Ingrid — jeg husker med en mægtig rød Fjer i Hatten —, Prins Knud og

Prinsesse Caroline Mathilde; af alle fik jeg et Haandtryk — Kronprinsens var særlig kraftigt, husker jeg. Og Dagen efter lod et smukt Minde til de øvrige, jeg har. Senere har jeg forøvrigt faaet en *Hilsen* fra Kongen og den 31/9 45 en *egenhændig* Skrivelse fra Hs. Majestæt.

Tiden skred, og Præget af *gammel* Tid og gamle Forhold er bleven afløst af moderne Foreteelser paa næsten alle Omraader; Maskiner har afløst Haandkraft, og Telefon og Radio er omtrent blevet lige saa nødvendige for Hjemmene, som det daglige Brød er det, altsammen under stedse stigende Udvikling i Retning af Præcision og Komfort.

Hvis vore Forfædre kunde se op — nej, det maa vel blive *nedad* — og fatte den materielle Udvikling, der er foregaaet fra deres Tid og indtil nu, saa vilde de højst sandsynligt udbrude: »Herre, hvad skal Enden blive!«

Forhen dvælede man ved det, vi i Dag kalder Bagateller og ikke ænses, medens der nu knapt nok *dvæles* ved et Dødsleje, thi Verden har travlt, og det har Døden ogsaa, og Mammons Gud har næppe haft ihærdigere Disciple end i vore Dage. I vor Tid terroriseres Verden af Teknik, og ad »teknisk Vej« kan man nu, maaske paa en enkelt Undtagelse nær, næsten fremstille alt, medens Tiden *løber* afsted; den *gaar* ikke mere.

En Tilværelse gennem et meget langt Aaremaal indbringer selvfølgelig megen Erfaring, og et »Bekendtskab med godt og ondt«, mere eller mindre brutalt indledet, *vilde* selvfølgelig være af ubetalelig Værdi som *fremtidig* Vejledning og Hjælp, *hvis* man kunde begynde Vandringen forfra igen og forudsat, at to og to var fire, som under den første Tur, hvori man altsaa paany kunde træde ind i den samme Verden, hvis Træskhed og Svig man nu paa Forhaand var kendt med og kunde indrette sig efter. Men endnu er det jo ikke lykkedes, og den mere eller mindre dyrekøbte Erfaring forsvinder derfor som et Aandepust, naar Døden kommer, *medmindre Erfaringen alligevel lever videre* paa den anden Side Graven i Form af at mere eller mindre *haardhændet Testamente!*

I Ens Erindring vil der altid bundfælde sig *enkelte* Observationer eller Momenter, tydeligere end andre, som et Udslag af den Aand og Karakter, man mødte i Nuet.

Jeg tænker her bl. a. og ikke mindst paa det uskyldige Smil, som Symbol paa Fryd, Lykke og alt skønt, og som næppe, da det fødtes, anede, at det skulde være *særlig* egnet som Camouflage ved utallige Lejligheder, ja, blive mishandlet og tilsmudset af æreløse Individuer. Uskyld præger Barnets Smil, og Smil trives jo ogsaa bedst i en Atmosfære af Uskyld, ligesom det fordrer *sand Hjertelighed* for at kunne leve og glæde andre; men hvor ofte savnes ikke denne Hjertelighed, fordi det Hjerte, der yder Smilet, savner fornøden Varme. Men saa er Smilet saa nær ved Haanden, til Hjælp navnlig for en Kvinde, der kan anvende et stort Smil til at pynte Facaden med, aldeles som en Broche anvendes, eftersom Tid og Lejlighed maatte fordre det. Og Savnet af *Selvkritik* letter Camoufleringen for Vedkommende.

De mange Aar, der svandt, har som en Kendsgerning, der vistnok normalt er *fælles for de høje Aldre*, fastslaaet, at man med Alderen tager *mere* Notits af Barnesindet og dets Udfoldelse og tilgiver de jublende Unger, hvad man i svundne Perioder vilde have beklaget sig over. Eller er det kun den evige *Fornyelse* af Livet, der her gør sig gældende, og som jeg mener bedst at udtrykke saaledes:

Slægter dø, og nye Slægter fødes,
Skæbnehjulet ruller uden Hvil —
nedbrudt Kraft med nye Kræfter mødes,
Oldingsynet skuer Barnesmil!

Men skal man have den fulde Glæde af et saadant Møde, saa maa Barnet ikke allerede være »med« paa de stillede Spørgsmaal, thi det er jo netop den *barnlige* Naturlighed, der forfrisker Sindet (til Afveksling fra det tillærte, som man møder til Stadighed), som skuede man en nys udsprungne yndig lille Blomst, paa hvilken Duggen endnu glitrer.

En saadan tete à tete med en køn lille Pige, der ikke er

ældre end, at hun ikke ved, hvad hun hedder *i Morgen* — i Dag hedder hun nemlig Anna — kan være til stor Moro for bemeldte Aldersklasse, ligesom ogsaa det at blive vurderet tyve Aar yngre, end Kirkebogen udviser.

Som foran nævnt havde jeg en udmærket Hustru, og derom er at berette:

Da jeg skulde overtage Færgegaarden, efter at Staten havde overtaget Færgeriet, og jeg tillige havde naaet den Alder, hvor det »ikke er godt for *Manden* at være alene«, og jeg altsaa foreløbig skulde have en Husbestyrerinde, raadførte jeg mig derom med Konsul Helstrup, der anbefalede mig en ung Dame, der havde været Elev under Fru Helstrups Vejledning og Ægide, saaledes som tre af den unge Dames Søstre ogsaa havde været det. Og jeg husker fra den Samtale bl. a., at jeg kom med en Bemærkning om, at paa Hotellet var man jo vant til at stikke Skeen i en Drittel, men hos mig vilde der knebent være en Otting til Disposition, hvortil Helstrup svarede: »Tror De, at min Kone lærer de unge Piger at være ødsle?« hvilket jeg selvfølgelig *ikke* troede.

Den eventuelle Husbestyrerinde residerede i Nykøbing Mors, og jeg satte mig saa ud over det verserende Rygte om Morsingboerne, tog Mod til mig og drog til Nykøbing. Det omtalte Rygte hævdede nemlig, at Øens Beboere ikke var Mennesker, og Anledningen til denne Misforstaaelse — det har tværtimod vist sig, at Morsøs Befolkning er udmærkede Mennesker — var en morsom Tilfældighed eller Distraction, hvilket jeg her skal meddele:

Nogle Fiskere fra Thyholm, der var ude at stange Aal, blev overrasket af en uigennemtrængelig Taage, og da de forude saa noget mørkt bevæge sig uden at kunne skelne, *hvad* det var, raabte de ind i Taagen: »Æ det Minnesker?« hvortil Svaret skal have lydt: »Nej, det er Morsingboer!« Der menes imidlertid, at onde Tunger skal have tilføjet det lille afvisende Ord »nej«, og i saa Tilfælde er der jo ingen »Knage til Hatten«, thi saa turde Svaret jo være baade naturligt og korrekt.

Altsaa, jeg entrede Mors, kom til Nykøbing og — veni, vidi, vici — engagerede jeg den af Konsul Helstrup og Frue — jeg havde selvfølgelig ogsaa søgt Oplysning hos Fru Helstrup — anbefalede, i Parentes bemærket nydelige, unge Dame til Bestyrerinde af det huslige Departement paa det mig tilhørende »Gods« ved Oddesund. Og to Maaneder efter var Husbestyrerinden bleven Frue dersteds — det tager jo ikke lige lang Tid for alle at skifte *Titel* i saa Henseende, men det er jo den Slags, der sker, »selv i de bedste Familier«, som det hedder. For at forebygge enhver »velvillig« Misforstaaelse vedrørende den citerede Bemærkning er det mulig paakrævet at oplyse, at Ægteskabets første »Hilsen« indløb ti Maaneder efter vort Bryllup, den 20/10 84. Der indløb med Tiden endnu seks saadanne »Hilsener«, altsaa syv ialt, men desværre var Professor Schencks Teori om Bestemmelse af Kønnen endnu ikke fremme dengang, ellers var det næppe blevet ene Piger, som det nu blev — men Gudskelov for dem.

Og det blev et Samliv i fælles Glæde og Sorg efter Skæbnens forskelligartede Register og Bud, og det varede indtil en Maaned før den projekterede Guldbryllupsfest. Min Tak for dette Samliv varer Livet ud, og forøvrigt er det saa gaaet mig, som det er gaaet og gaar saa mange andre, naar Talen er om dette højst ufuldkomne Væsen, som Mennesket i Virkeligheden er, at det er først, naar Døden skiller, at man fuldtud forstaar, hvilket *Tab* man har lidt, *Tab*, som Alverdens Rigdom *ikke* kan opveje. Da først mærker man, hvad Savn og Ensomhed vil sige, thi selv om Sorgen med Tiden dulmes, er *Savnet* vedblivende til Stede!

Og saa slutter jeg denne, man vil maaske sige, indholdsløse og langtrukne Erindringsliste, men jeg har jo ogsaa allerede i Indledningen paa Forhaand adviseret Læseren om dette lille Arbejdes eventuelle Mangler og Mindreværd, saa jeg har i saa Henseende ikke noget at bebrejde mig.

M. P. KASTBERG

90 Aar i Jylland

Denne Bog er skrevet af en Mand, der nu er over 90 Aar. Den indeholder en Række Træk fra et langt Liv i den gamle Færgegaard ved Oddesund og mange andre Steder i Danmark, og den er fra først til sidst en munter ligevægtig Mands Erindringer.

»90 Aar i Jylland« er ikke en sammenhængende Livshistorie, men den gamle Fortæller har nedskrevet, hvad han især fandt Omtale værd, og har navnlig medtaget de Begivenheder og Oplevelser, der viser Forskellen i Livsindstilling og Tænkemaade mellem dengang og nu.

Her er en Mængde smaa Glimt fra Hverdagslivet paa det jydske Land og i Provinsbyerne og i mange Tilfælde ogsaa morsomme personlige Bidrag til Belysning af Tidens kendte Skikkelser.

Kr. 8,75

BJERREGAARD-JENSEN
KØBENHAVN